विभ्यद्भिस्तुरगानीकान् पत्तिप्रायैः स डामरैः । आनिन्ये शैलदुर्गेण भूयो लहरवर्त्मना ।
राजाप्युदयराजाख्यं कृत्वा द्वारपतिं पुनः । प्राहिणोद्बलं जेतुं लहरं मण्डलेश्वरम् ।
ततः पद्मपुरं प्राप्ते मातुले मल्लजन्मनोः । न कोऽपि कम्पनं भूपाज्जग्राह मातुरोऽग्रहीत् । १२७५
कोऽमेऽस्तीति विनिश्चित्य वदतोऽथ महीपतेः । अधिकारमजं हस्ताच्चन्द्रराजः समाददे ।
अमात्यैः प्रयते स्त्यधीर्यथा तेषां सर्वज्ञः । श्रीजिन्दुराजमुख्यानामेतिचित्यं प्रत्यपद्यत ।
स द्रौणिरिव निर्नेष्ट काले सेनापतिः कृतः । निर्गत्य तत्पद्मपुरादरिसैन्यं न्यवारयत् ।
विपक्षः कम्पनेशः स तेन वांः क्रमतः शनैः । नवम्यां शुक्लनभसो हतोऽवन्तिपुरान्तरे ।
स हि गोवर्द्धनधरोपान्ते कुर्वन्हिराहवं । स्वसैन्यैर्वर्जितो गीतं प्रटावन् परिमितानुगः । १२८०
प्रविश्यारिहयारोहैर्वितस्तातीरवर्त्मना । प्राप्तोऽकस्माद्वधं लेभे प्रमत्तानां शुभं कुतः ।
प्रहितं चन्द्रराजेन क्ष्मापतिर्वीक्ष्य तच्छिरः । भूयोजयाशामकरोद्दानुकूलं विदन्विधेः ।
वैमुख्येन व्रजन् कुर्यात्साम्मुख्येऽन्तरा विधिः । प्रत्यागमभ्रमं सिंह इव व्यावृत्य वीक्षितैः ।
अथ लब्धबलश्चन्द्रराजोऽमन्दोद्यमोऽविशत् । विजयक्षेत्रमाकर्षन् कटकं द्विधाष्टधा ।
तुलाधर इव स्रष्टा साम्यभङ्गं न लब्धवान् । तदा द्वयोः कटकयोस्तुलायाः पुटयोरिव । १२८५
प्राप्ते यतस्तृतीयेऽस्मिन्दिवसे मण्डलेशितुः । अकालवृष्टिविवशं लहरे व्यद्रवद्बलम् ।
शीतवातहता योधा मग्नाः केदारकर्दमे । तुरगाश्चिनन्नुबादि द्राक्षिण्येन इवामुचन् ।
उच्चलेन ततो रक्ष्यमाणमप्यार्द्रचेतसा । प्राप्तं जनकचन्द्राद्या निजघ्नुर्मण्डलेश्वरं ।
हर्षभूभृद्भृत्यवर्गे द्रोहबद्धाहिते परं । कलेवरव्ययात्कीर्तिः क्रीता तेनैव मन्त्रिणा ।
भ्रुवं संस्पर्धतो वन्द्या देवशर्मादयोऽस्य ते । न चेत्कोऽपि विपर्यासे दोषमुद्भावयञ्जनः । १२९०
लवन्योन्मूलनारातिव्यूहव्यामोहनादयः । विध्यधीने फले ध्याते स्तुत्याः कस्य न तत्क्रियाः ।
किं पातालतमो न हन्ति हिमगुः किं नो विषं भीतये पानीयं गिलतः किमान्तरग्निखिध्वंसन धाम्नारिः ।
सर्व्वैकपदे प्रयात्यफलतां वाच्यो जडो माम्बुधिः सिद्धौ दैवविधेयतां विम्रुषतां स्तुत्यैव वस्तुव्रता ।
स्वामिकृत्योद्यमस्तुत्यमूर्त्तिषु स्त्रीषु पूज्यतां । राज्ञा तज्जननी स्वस्य नमस्यन्त्यनिशं चिता ।
साहसे साहितनये यत्र तत्र महीभुजा । प्रहीयमाणे तं स्नेहमोहिताक्ष्मभुजं ।
अनन्यसन्ततेरेकं सुतमेतं प्रभोर्मम । मा नियुङ्क्ष्व यत्र तत्र कार्ये सन्देहितासुनि । १२९५
स तामकथयन्मातर्यथा तेऽनन्यसन्ततेः । तथा मेऽनन्यभृत्यस्य स्वयमेकोऽवलम्बनं ।
स्वपर्णविप्रनोभर्तुर्भक्तिमद्भावनामधो । प्राप्तप्रतिष्ठानिष्ठायां मेने मानवती सती ।
उच्चलस्य क्षणे तस्मिन्हिरण्यपुरमीयुषः । राज्याभिषेकं सम्भूय तत्रत्या ब्राह्मणा ददुः ।
नृपमत्यन्तविरक्तं प्रज्ञे तत्र मन्त्रिणः । भूयांसः सन्ति ते: माङ्घ्रे व्रज तत्रोद्धराचलं ।
प्रजा एव ततः शान्तोत्कण्ठा नवनृपं प्रति । त्वामानेष्यन्ति नचिरात् द्विषैर्वा स्वयमेष्यसि । १३००
सोऽभ्यधाद्वरोधस्त्रीर्तासविंहासनमायहं । अधामान्यं परित्यज्य गन्तुं सपदि नोत्सहे ।

पुनस्तेऽकथयन्नाशो यान्तोऽप्याहत्य वाजिनः । पृष्ठे विन्यस्य नेष्यन्ति कोशान्तःपुरयोषितः ।

श्वपाकीकामुकोऽप्याशीर्यस्त्रिंशदपरोऽपि चेत् । चिंतानलं समारोहेत्काभिमानच्युतिस्ततः ।

श्रुत्वामेतत्परं नृप मन्त्रमित्यथ चोदिताः । ते पार्थिवेन भूयोऽपि ससंरम्भं बभाषिरे ।

स्वधर्मं पुरस्कृत्य शासतां क्ष्मां क्षमाभुजां । को वैन्यस्यावकाशः स्यादाशीर्वा मृधे वधः ।

अनुयोगाय लज्जा च भयं दैवस्य मन्त्रिणां । भूभुजां व्यसनोत्थाने प्रभवो ननु गोचिपाः ।

कार्यं न पश्येदलसः स्वयं यो भृत्येषु विन्यस्तसमस्तकृत्यः । श्वभ्राश्रयस्येव विनष्टदृष्टेः पदे पदे तस्य विलोपपातः ।

लक्ष्मोऽहमस्य स्वयमाप्तशस्त्रः स्वप्नस्य ग्रन्थोः कलयन्नवज्ञां । एवं विलासोद्धमतिर्ददाति स्वयं प्रहर्तुं चपया विमुग्धः ।

कालेन याति क्रिमितां महेन्द्रोमहेन्द्रभावं क्रिमिरप्युपैति । अयं प्रयोगाशयमप्रतिष्ठ इत्येव निष्ठानुचितोऽभिमानः ।

पराभवाधायि भयं जिगीषोस्तस्याखिलवैकल्यशता हि तेन । येनाभियुक्तः स समस्तसम्पत्पूर्णोऽपि वैकल्यहतत्वमेति ।

लब्धस्थितिः स्फीतविभूतिपात्रं दीनोऽभियोक्ता परपिण्डतृप्तिः । आद्ये कथं नाम पराभवः स्याद्द्वयं भवेदेव न तत्प्रभावः ।

अमात्यवैमत्यवशेन निष्ठा दृष्टा न कार्यस्य ततोयमोऽपि । वैशारदञ्जातिव कर्णकाभ्यां पर्यायते येन हते विरूढे ।

समयाग्रैरेकेनाप्याशाकाशस्य भूपते: । वैरी सर्वाङ्गहीनोऽपि राज्यमायुश्च कर्षति ।

यत्र दिवसाश्च यान्ति कान्तां कान्ताश्च मेदिनीं । पातार्थी न चिरादेवं पुनर्जयमवाप्स्यसि ।

विधुरेऽपि विधौ शूरसहस्रपरिवारितैः । पतद्भिराहवे भूपैः ख्यात्याभिख्योपलभ्यते ।

नृत्यच्छिन्नशिरोधराङ्कुरनटोद्यालातवीणागुणप्रक्वाणिन्युरुयच्छिरो मुखशिखिज्वालाप्रदीपाङ्कुरे ।

धन्यः कोऽप्युपलभ्य वीरशयने शान्ताभिमानज्वरो लाभश्लाघ्यशरीरता सफलितस्निग्धाशिषः शेरते ।

तदास्तु नित्यं तत्कृत्यं सच्चिन्त्य कितवा इव । राज्ये भजन्ते दीव्यन्तः क्षत्रियाश्चामहीनतां ।

सम्याकारानुयाकारं तदप्युत्सृज्य मन्त्रितं । पुरुषं प्राप्तकालश्च ते निःश्वस्य तमब्रुवन् ।

उत्कर्षवदसंस्युक्तमपि शक्तोऽपि सङ्कटे । अन्यथानुचितं किञ्चित्प्राप्यस्यहितचिन्तितं ।

स सानुवाच स्वं हन्तुं न शक्तोऽहं ततोमयि । भवद्भिरेव विषमे प्रहर्तव्यमुपस्थिते ।

गिरं कापुरुषस्येव क्लैव्यप्रसक्तां तां प्रभोः । सवाष्पास्तेऽनुशोचन्तः पुनरेवं बभाषिरे ।

प्रतीकाराय नः शक्तिर्न चेद्दैवहतौजसां । प्रत्युतैवंविधे कृत्ये प्रसरेयुः कराः कथम् ।

पशून् पुरुषरूपान् स नूनं भूभृत्पुपोष तान् । दुःखेनादाय मत्तस्य ये तादृग्दैन्यमीयुषः ।

युगान्तानपि जीवित्वा कायः सापाय एव वः । तत्त्यागसमाधेऽर्थे धिग्दैन्यमनुजीविनां ।

योषितोऽपि विशन्त्यग्निं यं ध्यात्वा विरतिं भजेत् । भर्तैवेहं स पुंसोऽपि यस्य कोऽन्यस्ततोऽधमः ।

स्त्रैणस्येव ये शोकभयदैन्यादयविक्रियाः । भर्तुः पश्यन्ति तेरेवा भूस्तस्तीर्थप्यपावनी ।

सुकृतामस्तमयोऽवधूः परगृहप्रेष्यावशः सुखदुग्धा गौरक्षणायनाविवर्जिता द्रुमावत्तिद्वारिणी ।

निष्पन्नौ पितरावदूरमरणौ स्वामी द्विषन्निर्जितो दृष्टो येन परं न तस्य निरये भोक्तव्यमस्त्यप्रियं ।

भूयोऽपि मानुषपशून् स तान्नृपतिरब्रवीत् । तदा नखत्योऽप्याविश्य भूतैरिव तिरोहितः ।

एतस्मिन् पश्चिमे काले भुक्तं राज्यं यथा मया । जाने विशालेक्षतया तथान्यो नापभोक्ष्यते ।

यमः कुबेरश्चोद्धाये राज्ञां तिष्ठन् रतथैव। महेकवरणेवाभूत्ख्यातिरस्मिन् कलौ युगे।
रुद्रोपेन्द्रमहेन्द्राद्याः प्रयातारो यदृच्छया। उपस्थितायां नियतो तस्य मर्त्यस्य काः शुचः।
किन्तु दूये यदेषा भूर्भुक्ता कुलवधूरिव। महोषाङ्कुरचेटीव प्राप्ता प्रसभभोग्यतां।
इतः प्रभृति यः कश्चिद्राज्यस्यास्य गतोजसः। चक्रिकामात्रसाध्यत्वं आगम्यात्मा करिष्यति।
स्वलौकिके कृते यद्यस्तदीप्य फलबन्ध्यतां। प्राप्तोऽद्य वैरन्यसन्धैर्दर्पात्मनं हसिष्यते।
कार्य्यारम्भः फलोल्लासमालोक्य प्रायशो जनैः। समानगुणगणानां कुर्व्वाणैर्न विगर्ह्यते।
पश्चान्मकोऽपि रवलम्भमभूल्लोनेव दुःखेन यस्य मरणञ्चिषि कैरिवेत्थं।
पारङ्गते मथनकर्म्मणि मन्दराद्रेर्दोषोऽर्प्यते विगुणहेतुपरीक्षणेन।
शास्त्रसन्दर्भविश्लेऽपि भोगभेत्समदर्शयं। जनोपजीवनार्थं यत्तज्ज्ञातं आत्मसिद्धये।
उत्तलेनापि सत्कृत्ये हस्तायोच्छ्रयचेतसा। दर्शितग्रामदहनं करिष्यन्ते विडम्बनाः।
ततोऽवमानान्न नामात्मम्प्राप्तो ह्यविहस्ततां। स मन्त्रमेच्कुर्व्वाङ्कानि मृत्युमोदृत्तमथये।
स्वैरेव महती नोचेत्कस्तस्मादसुधां हरेत्। लब्धां रक्षितुमिच्छामि ख्यातिमेतेन हेतुना।
मुक्ता पीडा पुरा राजा ज्वलित्वा मूर्ध्नि भूभुजां। कार्पण्यमलयं प्राप लब्धरन्ध्रो विरोधिभिः।
स शुत्तरापथे नानापथस्थगितसैनिकः। मितानुगो ह्रितेच्छुमार्गोऽभूद्दुर्गमेऽध्वनि।
तं शम्भो नाम सामन्त्यवैरस्यविवशं नृपः। बद्धुं प्रतिज्ञामकरोद्दाजिलवैर्न्नतोऽष्टभिः।
स सामप्रमुखोपायापायध्यानावसन्नधीः। भवद्भ्यामभिधं कृत्यमपृच्छन्मुख्यमन्त्रिणं।
समाध्यासोऽपि निर्ध्याय विनिपातप्रतिक्रियां। न्याये निश्चित्य नैयत्यं कर्त्तव्यं प्रत्युवाच तम्।
उपाययुक्तिप्रत्युक्ते कृत्ये कीर्त्यभिमानिनां। निःसत्त्वमेव प्रतिभा लोभेनाक्षोभिते यदि।
कृत्यं कृत्यविदो लब्धप्रसिद्धिपरिरक्षणं। नासाध्योपार्जनमुखो व्यापारस्त्वानुषङ्गिकः।
गच्छन् शरीरविच्छेदादपि भस्मावशेषतां। कर्पूरः सौरभेणैव जन्तुः ख्यात्यानुमीयते।
शाक्तयोर्जीवितस्थानं द्वयमत्यद्भुतं द्वयोः। सलङ्घस्याङ्गनापाङ्गः स्रोतोऽशिक्षा यशस्विनः।
ख्यातिसंरक्षणं नाम जन्तोः कल्पान्तरस्थितिः। वर्त्तते कौशिकायस्य सम्पूर्णाः परमाणवः।
धीरैर्व्विधस्व निर्ध्यायो विरोधिष्ववधानवान्। यशेषामुन्नतिध्वंसाय यततेऽन्वहं।
तुङ्गावपातनहठव्यसनो विधाता स्वात्पश्चिपद्मकुलजेऽपि सरोजषण्डे।
षट्कोर्मिमि द्विजपताविपि शृङ्खुबन्धे मातङ्गहस्तपतनैः कुरुतेऽवमानं।
ये हठापातिनो धातुरियं ख्यातिनिपातने। रक्षितुं समुपस्थन्ते तैः किं नाम न रक्षितं।
जातिः प्रभृति वंशजाश्रयतया ख्यातिप्रतिष्ठामिमामुद्दीप्यानलमुज्झितस्ववपुषः केऽप्यत्र वेताकुराः।
नातुं हन्त विशन्ति येन विधिना कुब्जेन पृथ्वीभृता द्वारि द्वाःस्थकरैर्गतागतकलीकाराणि सम्प्रार्थिताः।
भोगान्निर्म्माणभूयिष्ठानिष्टान् प्राप्तानवेत्य तत्। प्रतिष्ठार्थे व्यवस्ये धरोद्धुं देव साम्प्रतं।
दण्डकालसकाशस्य गद्रागमस्यागुकारिणः। पार्थिवाकस्मिकोत्थानं मिषादन्यः प्रकाश्यतां।

श्रावकात्यय कर्त्तव्यं व्यापत्प्रशमकर्म । उक्त्वेति स महामात्यो निर्गत्य स्वगृहानगात् ।
दण्डकालसकं दण्डधरो बद्धविभावनतः । अधीर इव चक्रन्द लुठन्निष्पन्दलोचनः ।
खेदसम्भावनं तद्वदमनाक्षेपकर्मभिः । निःशेषितव्ययं तेन मुमूर्षुं तं जनोऽवदत् ।
ततो निश्चितमृत्युत्वं पत्युः कथयता कृतः । वह्निप्रवेशोऽमात्येन कृतघ्ननिवेदकः ।
कर्त्तव्यमेवं दाक्षिण्यादनापत्नामयतः । पुत्रो कानिष्ठुराचारमन्नस्तुष्टाव तं नृपः ।
अप्रौढः सोढुमुद्दामां व्यथामर्थोऽति वारिणा । राज्ञाप्यनलसाहृदं ततश्चक्रेऽभिमानिना ।
तेन प्राणानुपेक्ष्यैवमन्यथातेर्मनस्विना । ऊर्ध्वाधिरोहे सोपानं कृतं न निजकीर्त्तनात् ।
एवं देवोपनीतानामख्यातीनां चिकीर्षितं । सुधियामात्मबुद्ध्या वा पारमेति मनस्विनां ।
इत्युक्त्वा विरतो वंशवीजरक्षार्थमात्मजः । भोजो विसृज्यतां कोटमेवमूचेऽथ मन्त्रिभिः ।
तं राजपुत्रं प्रस्थानमङ्गलान्ते विनिर्गतं । पुनर्व्यावर्त्तयामास दण्डनायकमोहितः ।
सा धीः स माहसारम्भस्तद्वैदग्ध्यमापदि । नष्टमेकपदे तस्य नाशकाले ह्युपस्थिते ।
लक्ष्मीसखित्वताकीर्त्तिबलाकाशौर्यगर्जितं । प्रतापसकलापश्च भागधेयाम्बुदानुगं ।
धी शौर्यादिगुणेन भाग्यसमये प्राणैव एको नृपः सकल्याक्रमणं क्रियेत न कुतोऽनेनेति सम्भाव्यते ।
सौगन्ध्यं पङ्कजजात्मवत स ततो गच्छन्नभाग्यादयं दृष्टोऽनेन पदक्रमो भुवि कथं नामेति सञ्चिन्त्यते ।
विरोधिप्रतिबोधाय तस्मिन्सैन्यं विसर्जितं । नगरस्थमपि व्यापत्प्रशमधनमादधे ।
दायादाश्रयणं राजभृत्याः सर्वेऽपि चक्रिरे । ये केचित्ववमन् गेहे तदेहैरेव केवलं ।
पराश्रयपरं हित्वा न सङ्कल्पमपि व्यधुः । किं वा स्तुतैस्तैर्य्य स्त्रीवदमुष्य दपिरादसृन् ।
यां कामप्रावतो नर्त्तक्यन्ये कापि नर्त्तकी । पुत्री चक्रे कापि जातां जयमत्यभिधाय सा ।
भूत्वा गृहीतकौमारा तत्पुत्रानुरागिणी । धनत्यागवदङ्गत्वमभजन्माऽऽस्त्रमेत्रितुः ।
तस्मिन् गते तदेवाशापसपीऽवलम्बायसौ । तथैव दैवयोगेन पट्टदेव्या भविष्यते ।
आवद्धर्पकथन्धशामुत्सनार्थिणी व्यधुः । भूपालदर्शनेऽप्यत्तभीतया राजसेवकाः ।
वेतनस्वीकृतैः सर्वैः स्थिताधाशी पुरस्कृतः । लोभावमानावुद्दाप्य योधमुद्धा चरन् युधि ।
मन्दप्रतापतावाप्तो नर्म्मोमा सर्वभेदकृत् । आचाराद्विषणे कर्त्ता प्रक्रियार्थनया कले ।
अतीव प्रभुदानादिमाहात्म्याख्यानकोविदः । एकएकोऽकरोद्योधः पृतनानां विसूचर्णां ।
श्रीलेखाभ्रातृसुमार्थसनयोर्थ्युमङ्गलः । मकषालीयकोपेन स राज्ञास्कन्द घातितः ।
मातुलस्यात्मजा मल्लापत्नयोस्तस्य गेहिनी । अमसा समं स्ववमतीरादीप्य दहने मृता ।
लोणप्रतातिर्नियमकृत्कार्यान्तकोपमः । करोत्यभ्यन्तरान् भिन्नाश्रयः परमदाधिकः ।
तदेव पुत्रराज्येच्छुर्व्यधतां निर्भयं रिपुः । श्रावितपुत्रीभिरित्यूचे तस्मिन्नवसरे नृपः ।
स्वयं प्राद्वास्मसमास्कन्दं द्वारि स्थितवता पुरः । तस्य प्राणार्थिनो वाञ्छापूर्त्यै मनस्य निर्ययौ ।
यदि वैराज्यसंज्ञाभ्यां पुत्राभ्यां प्रार्थितोऽपि सन् । मुनिव्रतः सदाचारानुरोधाज्ज्यायजनृपं ।

विग्रहाय परं राज्ञो भ्रातृन् राज्ञोर्भविष्यतोः । वैमातुरान् बहूनादीक्षीर्षि दृष्टाग्रजः स्वे ।
आखेटुपे मुनिद्ग्रामाजन्मनीषितास्पदे । तदा स तस्मै चुक्रोध प्रत्याख्यानबधो नृपः ।
स सुराभ्यर्चनं कुर्वन्नाह्नः परिपन्थिभिः । रेजे तनैव वेषेन समराय विनिर्गतः ।
उपवीतीयवस्त्रखाद्दृपाणिदर्भोज्ज्वलाङ्गुलिः । भस्मक्षेरललाटाङ्को जामदग्न्य इवापरः ।
स्नानार्द्रधवलश्यामलोलधम्मिल्ललोलया । देवत्यागे प्रयागाम्बु धारयन्निव मूर्द्धनि । १४९०
उष्णीषी वीरपट्टेन खेटकेनोल्लवारणी । सोऽसिधारातीर्थपान्थो दण्डी खड्गेन दिद्युते ।
भोगे पुरस्कृताः केचित्तद्भृत्याः पूर्वनिर्गताः । समर्थनारोभोगेऽपि तस्यापचयभागिनः ।
द्वौ रयावट्टविजयौ द्विजौ पौरोगवान्वयौ । कोष्ठकः षष्ठकाख्यश्च योधा युद्धे हता बभुः ।
ततोऽप्युदयराजाख्यः पतात्‌ सेवकस्तथा । प्राणैर्नियोगभागाजौ माल्लकोऽपि व्ययुज्यत ।
विरोधियोधैर्मार्गं द्वारमालोक्य सर्वतः । स्वकार्यो ददौ झम्पां स तेषामेव मूर्द्धनि । १४९५
शैवलेष्विव खड्गेषु खेटकेष्वम्बुजेष्विव । अगमत् धवलोऽभ्राम्यन्नाजहंस इवाबभौ ।
सुत्रास ददृशे शातशरशंकुशताचितः । प्रवीरो वीरशयने सुप्तो भीष्म इवापरः ।
प्राप्यानुतापयो राज्ञः किं नाभूत्तस्य तादृशः । चिच्छेद यः शिरः पृष्ठे वध्यस्य भ्रमयन् स्वयम् ।
राज्ञी कुसुमलेखाख्या मल्लस्यालापवल्लभा । स्नेहस्वसुज्ञां वीतिहोत्रे नागापि समृते ।
राजावकल्पयोः पत्न्यौ बाले सहणरलद्वयोः । कुवे मल्लस्याप्रसती सहजा चाग्निसाद्गते । १५००
सर्वोपभोगभागिन्यस्तदन्तःपुरवासिनां । परिवाराङ्गना वह्नौ षट् चायेव विपेदिरे ।
महाम्रदाग्नितापेन शोकोत्थेव जलाम्बुभिः । तत्राभ्यसौ त्रिनस्तायास्तीरे ग्रामे बभूव तत् ।
प्रवर्द्धितायाः स्तन्येन द्रष्टुमक्षमया पयः । दाह्यमानं निवापेषु पुत्रयोः स्त्र्याख्यया समं ।
धात्र्या परस्मिन् वितस्तिस्तीरे स्वान्तःपुरे स्थिता । माता भविष्यतो राज्ञो नन्दाभिख्या कुलाङ्गना ।
महानसाग्निधूमेन संलक्ष्या वीक्ष्य पुत्रयोः । सोत्कण्ठहृदयको योधाद्दग्धविशीर्णरिक्तकयोः । १५०५
कियता दिवसैरेव पुत्रौ शत्रोः पितृद्विषः । जामदग्न्यायितं वंशे शशंसेति नृपतिं सती ।
अग्निसर्वेव दीप्ताग्नौ स्वदेहं स्वं निरदाहयत् । प्रनृत्यन्तीभिरालीभिरिव ज्वालाभिराहता ।
वधं दर्शनपालस्तु नृपे प्राप्ते प्रतिश्रुतं । अत्यद्भुतैरस्त्ररायैरायुःशेषेण रक्षितः ।
वर्षमात्रावशेषायुर्यदा द्रोहेण रक्षितः । सोऽवमानस्य पूर्वस्य रोगजस्य च भुक्तये ।
तच्छुभाद्भवस्यां तं वधं श्रुतवतः पितुः । महात्मजस्यानोः शोकः कोपेन निरधीयत । १५१०
आवज्रिपुरकग्रामान् प्रज्वलन् क्रोधवह्निना । यथावद्विजयक्षेत्रं सोऽन्येद्युरथ सुस्सलः ।
योद्धुमस्यापतस्तस्तं चन्द्रराजोऽथ निर्गतः । पट्टदर्शनपालाद्यैः सहैन्यैः पर्यवर्त्यत ।
निर्वेदपेक्षितस्तस्मिंस्स चिरं तत्र दुष्करं । तत्पदैन्योऽपि सङ्ग्रामं भूरिसैन्येन प्रभुणा ।
चक्रोटकः समरे तत्र मल्लस्य चाचरिः । स्वगातं राजवद्भ्यौ द्वौ स्वर्णस्त्रीभोगभागिनां ।
रजोन्धकारे चन्द्रेन्दुयोऽतिस्याक्लिष्टो हतः । चन्द्रराजः सुरस्त्रीभिरिन्दुराजोऽस्य चानुगः । १५१५

तस्मिन्नपि हते वीरे चक्रे सर्वमहीभुजः। आचारविच्छित्तीमूलकन्दनिर्दलनं विधिः।
पट्टादयः प्रविश्याथ विटवेश्माकुलं भयात्। प्रविष्टे सुस्सले देशं द्वारं दत्तार्गलं व्यधुः।
आस्थानीयः परं पद्मनामा पुत्राहतो बहिः। लवणोत्थरोमन्तुमिच्छुर्जेद्रा नीतः स डामरैः।
विजयेश्वरगन्धाश्मयोधारूढोऽथ सुस्सलः। अथो ददर्श तान् सर्व्वान् पशूनिव भयाकुलान्।
घूर्णः स दत्तमध्यस्थो हमस्थानीतवान् पुनः। पङ्कदर्शनपालौ द्वौ तेषां पूर्व्वं निशान्तिकं। १४२०
निःश्रेण्यभावाद्दारोढुमक्षमौ सुस्सलानुगैः। तौ सृताविव निर्व्वस्तुपाणी रज्ज्वाधिरोपितौ।
तयोर्व्विदेशगमनं व्रीडादध्यायमानयोः। प्रतिश्रुत्याकरोच्छ्रीमान् सुस्सलोऽश्वानिमाच्चनं।
स्निग्धात्मा भ्रष्टसंसारादिभोगेसाध्यापतस्तयोः। तस्मिन्नेवाह्नि मन्दत्वमिदेशोत्सुकमाययौ।
केनाप्यधिष्ठितस्यके परेद्युर्यस्य सुस्सलः। जाने विस्मयजोऽप्यङ्कं रोमाञ्चयति तत्स्मृतिः।
जायते नृपतिर्हर्षभूभर्तुर्भ्रातुरात्मजः। उमाधरमुखास्तान्ये राजानो यत्र च व्ययः। १४२५
राजपुत्रशतारोहतस्मिमामाससन्नतेः। न यत्र गणनाः काश्चित्सैन्येभ्यष्टादशाभवत्।
विजयेशाकुलस्थानां द्वारमुत्पाद्य सोऽविशत्। एकाक्येवान्तरं तेषां साभिरामोपदक्षवाक्।
स तत्र साक्षिणं कृत्वा भगवान्विजयेश्वरं। प्रतिश्रुत्याभयं तेभ्यः प्रणतेभ्यो विनिर्ययौ।
पुनः सौधाग्रमारूढस्तान् सर्व्वानर्पितायुधान्। रज्जुबद्धकरान् भृत्यैरानिनाय ततोऽन्तिकं।
स्वर्णकच्यतरुश्रेणिपूर्णायुधपरिष्कृता। कीर्णपुष्पोपकारेव सुस्सलास्थानभूरभूत्। ४३०
विन्यस्य पशुपालानां पशूनिव स तान् करे। संरक्षितं डामराणां त्र्यहं तत्राकरोत् स्थितिं।
ततः सुवर्णसानूरग्रामं संप्राप्य वर्त्मनि। पङ्कदर्शनपालौ द्वावौज्झीद्ग्रामान्तरेऽग्रुतौ।
पङ्कः शूरपुरं प्राप्तो भार्यया गतया स्वपात्। संग्रहमाणोऽप्यभावीदन्यसस्थोदिगन्तरं।
यावज्जायापेक्षितौ सा विदेशानुकूलक्षणा। द्रोगधुर्दर्शनपालस्य पङ्कसेव्याविस्तृत्ता।
अर्थपूर्व्विकया राज्यलिप्सुकुरुष सुस्सलः। नगराभादनादेच्छदभिमन्यातुमग्रजं। १४३५
समानप्रियवयसोः सर्व्वदोद्दामयोरभूत्। यस्माज्ज्येष्ठं कनिष्ठत्वं प्रक्रियारहितं तयोः।
द्विषेष्वहस्तु यातेषु कामंस्तास्तां भुवं वशी। उदतिष्ठद्राजधान्याः सविधादेव सुस्सलः।
निर्वंशं कलशाख्यं तत्समुत भूपतेः सुतः। बुभ्यापराभिधो भोजदेवो योद्धुं विनिर्ययौ।
आत्मवच्छद्मनेन कुमाराणां प्रदृष्टतां। योभाव्यर्थबलात्पिता हतौजा विदधे सदा।
हतो गत्यन्तराभावात्तदानीन्तु निरङ्कुशः। केषु केषु न युद्धेषु योधानामग्रणीरभूत्। १४४०
प्रपितामहतुल्यः स स्यावित्पागेव वर्द्धितः। कुर्य्यादस्पाहसंपन्नो निर्दोषादाम किं द्विषः।
नानीतिर्निर्जगाम कश्चित्प्रयोगस्तु निरीयते। असत्वविस्मयते सर्व्वो विषयस्तु दुर्लभः।
स राजसूनुरुद्दामविक्रमस्य रिपोरभूत्। अत्युद्दामोऽधिकं जातस्तिमेरिव तिमिङ्गिलः।
कृतप्रभावे पितरि प्रपेत्र विगर्हणां सार्हति तत्स्तुतिः।
सभ्यो भवेदिति समुच्यते किं तेलेन दत्तः कुसुमाधिवासः।

देवेश्वरात्मजः पित्र्यः पार्थिवेनाभिगौरवं । वर्द्धितोऽप्यभजत् पापः प्रतिपक्षसमाश्रयं ।
ततस्तदात्मजो मल्लः प्रस्थिते सुस्सलाहवे । नृपेणार्थ्यमानश्च खेदात्स्वावसरोचितः ।
प्रास्थायस्थान्तरं राजधाममेत्युक्त्वा विनिर्गतः । वसुधाराजलैर्मार्गी स्नानिमचालयद्रुषे ।
सर्व्वनाशादभूद्दुःखं तथा न हृदि भूपतेः । तदन्तरापरिज्ञानात्कृतघ्नस्य यथाधिकं ।
विभवैर्नित्यसंमूढा जानते नान्तरं नृपाः । तदा ज्ञस्या यदा तेषां प्रलापैरेव सत्क्रिया ।
भोजेन निर्जितानीको विद्रुतस्सुस्सलो रणात् । लवणोत्सम्भलाच्चागाद्दुर्द्दिनगतागतः ।
प्रत्याहृत्तस्ततो भोजस्त्रीप्रातपकदर्थितः । उद्यानान्तस्तनं तस्थे पिता यत्र मुञ्जले ।
अथोत्तरेणाद्रिनितम्बाद्यः पारावृपोत्कचः । आयायात्मजात्मजः प्राप्तः सेतुराक्षिप्यतामिति ।
सुस्सलेन यतं राज्यं नायायामि द्रुतं यदि । स दण्डनायकेनाभूत्सन्दिष्टइति पापिना ।
अतो जवेन चाविस्रब्धमस्याववधो मृधं । नरेन्द्रेश्वरदेवायवर्णितं देवनायकं ।
अथोज्जगाम स्वामस्थः सत्र व्यूहेन सादिनां । नगराधिकृतो नागस्ताथायाङ्गूरिवैनिकः ।
यत्रास्थां पार्थिवोऽवभ्रात् प्रधानधृतनाम्निते । बभार गोचलायस्थां सुस्सलाहवनिर्गतः ।
अत्यसैन्यो मल्लस्तनुर्यावत्तस्मादवृत्त । अपनीतशिरस्त्राणस्तावत्तं तमवन्दत ।
मण्डलेश्वरवत्संमप्रियं शबोरविश्रमन् । कुम्भे स्तवेन्न चारीति स च पापस्तथाकरोत् ।
तस्य द्रोहफलं दृष्टमेतस्मिन्नेव जन्मनि । मण्डले यदमस्मिन्निश्चितं जीवितं जहौ ।
ततो राजा सरित्तीरं प्राप्तः प्रैक्षत डामरान् । सेतवे श्यामविकृतान्दावदग्धान् द्रुमानिव ।
बलस्चवारवाणस्य तेषां मध्ये वपुर्बभौ । परं जनकचन्द्रस्य शुक्लस्येव तमोन्तरे ।
महासेतुः स घटितो राज्ञा नौभिः क्षणिक्रये । पर्य्यवस्यन् विधिवशाच्चनूणां सिद्धये पुनः ।
अथारुरुक्षुरादाय वह्निं हर्म्यचतुष्किकां । प्रतद्वारे मर्त्तुकामा देव्याः शाक्षिमुतादिकाः ।
लोके विरक्तः सेलये दायादैस्तत्र सङ्गरं । ददर्शाप्यजुगीनाग्निमिव निर्व्विक्रियः प्रभोः ।
विजये सावेशयोऽसौ वह्निदानोद्यताः प्रियाः । अनिष्टं वारयन्राजा सेलये रणमग्रहीत् ।
अथ विन्यस्तवर्म्माणं राजसेनागजं शरैः । सेनोर्जनकचन्द्राद्याः प्रमुखस्थमताडयन् ।
स विद्धोमर्म्मसु शरैः पुत्काराद्ग्राहकङ्कजः । स्वयमूमेव परैरम्भ्रड्गादिमुखीकृतः ।
विधिनेव विरुद्धेन सिन्धुरेण कदर्थिता । भग्नात्पत्तिनयारोहा समपद्यत वाहिनी ।
सेतुं तीर्णस्ततो वैरिसैनिकैर्व्विमुखीकृतः । प्रतद्वाराङ्गनं जनः मास्मरीद्वोऽवशस्तृपः ।
तदा तु वेदरहितो रसोऽपि ददृशे न यः । भुञ्जानस्यापि यस्यास्य मुद्रा नैव व्यभाव्यत ।
समदद्विगुणाकीर्णस्वेदप्रक्लिन्नविग्रहः । पुनः पुनः छिद्यमाणस्तनवर्म्मांसयोर्भुजे ।
अनवस्थितपार्श्वैक्रान्ताधानप्रचलितं हयं । निरोद्धुमक्षमः कर्णमूलस्थापयत् करं ।
स्थाठशीर्षपर्य्यन्तलम्बिनो कुन्तलच्छटा । प्रापयन् श्रवणोपान्तं करेण गलिताचिना ।
सडम्भलर्बनिर्भूषमोपपालितताच्चलात् । कालाहिनेव मूर्त्तेन वेष्टितोकुम्भकन्दरः ।

निद्रामूलतयोश्चक्षुषो अनुपीताविवाचलन् । शोणायुक्तिमञ्जूरेण विक्लवो निद्रया शिरम् ।
कनीनिकासकरेणुसामधूसरमाननं । उन्मीलितस्य पृष्ठस्थाः पश्यन्तीनमनाः प्रियाः ।
परिभ्रमव्याकुलान्तः ससः स ददृशे जनैः । वह्निदानोद्यतांस्तांश्च वारयन् करसंज्ञया ।
मल्लराजस्य वेश्माभूद्राजधान्यन्तिकेऽपि यत् । तीर्णा जनकचन्द्रेण तत्र वह्निरदीयत ।
राजधान्युन्मुखं दृष्ट्वा ज्वलन्तं वह्निमागतं । भेजे पलायनं भीतो राज्यं निश्चित्य हारितं ।
स धूलैर्विदिशां भीमैर्वैरिव तिरोहितं । द्वारं भित्त्वा तुरङ्गस्थः प्राङ्गणान्निर्ययौ बहिः ।
पञ्चषैः सादिभिः सार्धं लोठरीसुखमाश्रितः । प्रतस्थे सेतुमुत्तीर्य सिंहराजमठाग्रगं ।
या तस्य दृक्पथात्सूनोः साश्रुरालोकयन्स्थितं । राजान्यवारैः सहितो वेश्मनां वहिरभ्रमीत् ।
अथान्तरे मर्तुकामास्त्रातुं काश्चिन्नृपाङ्गनाः । अभिसारपरिजनैरभज्यत चतुष्किका ।
श्लिष्टपुष्पस्तदा ज्ञात्वा प्रथवः पतिता इति । मत्वा चतुष्किकाग्रस्थे ततोऽग्निमुददीपयन् ।
वासव्या डामराद्याश्च प्रभ्रोऽन्योन्यमुदायुधाः । ज्वलतः क्ष्मापतिसद्मागारादलुण्ठयन् ।
केचित्तत्र वधं प्रापुर्निधनं केच नात्यजन् । महत्स्ववस्तुसम्प्राप्तिः केषांचिद्वान्तदाभवत् ।
सितेयं शर्करेत्येकः कर्पूरं वदनेऽक्षिपत् । ततः मरिति मज्जान्तं निर्दग्धवदनोऽव्यधात् ।
पामरैः स्वर्णचित्राणि कैश्चित्तत्कर्णयत्नया । विनिर्दग्धानि वासांसि विषिणं भस्म सादरात् ।
श्वविज्ञुमौ क्षिकलोलमिलितणकुलविभ्रमात् । कश्चित्पामरनारीभिर्घरट्टेषु विघूर्णितः ।
नमत्यदृश्ये देशेऽस्मिन् स्त्रीकारेण तादृशा । एवं विडम्बिता लक्ष्मीर्न पुनः क्वापि दृश्यते ।
विद्याधरीरिवोदात्तवेशाः क्ष्मापतिसुन्दरीः । हरन्तो डामराः क्रूरा दृश्यन्ते स्म पदे पदे ।
वसन्तलेखाप्रमुखाः सन्त्रुवान्तश्च चक्रिरे । निर्यातवेषाः स्वान्देहान्याश्च समादधाग्निसात् ।
रटन्तीनां दह्यमानानामश्रूयत चटत्कृतिः । गाढोपकम्पमानाभ्रमिस्तुसाथप्रतीतिकृत् ।
श्रीपद्मश्रीप्रपापार्श्वस्थितनारीस्थ पार्थिवः । श्राविं श्लोकमिमं शोकात्स्मृत्वापाठीत्पुनःपुनः ।
प्रजापीडनसन्तापात्समुद्भूतो कृतात्मनः । राज्ञः कुलं श्रियं प्राणान्संदग्ध्वा विनिवर्त्तते ।
इत्यधाय राजधानीत्यमुक्तोडामरान्वितः । चत्यक्रमेण्यं नौस्थारिं पारमयातरत्पुनः ।
ततो युद्धा मर्तुमिच्छन्निव राजा कृतात्मनां । उपायचैर्मतिर्बन्धैः पदातीनां क्षणे क्षणे ।
गच्छन्नन्नपालादिराजपुत्रधिया वधं । दण्डनायकवाक्येन न्यषिध्यत पदे पदे ।
पुत्रस्य सोदरं वापि याहीत्युचे च चम्पकः । प्रयागकोऽन्तरः पत्युः प्रत्यभाषाचिमः पुनः ।
वार्तामवुद्ध्वा पुत्रस्य नृपतिर्व्याकुलीभवन् । पदवीं भोजदेवस्य याहीत्याह स्म चम्पकं ।
प्रयागमाचानुचरो राजन् वेपथुर्मे च नात् । तस्मात्त्वामपि मा त्याक्षीरित्युचे तं च निःश्वसन् ।
सोऽन्तर्धाम्यस्य सभावे निद्राद्योऽनीति कथ्यते । तथाप्यस्मिन् क्षणे कस्मात्तस्मादुत्पद्यते वचः ।
विना पुत्रं न पश्यामि सार्केऽपि दिवसे दिशः । त्वं तस्मिन्नद्य सम्पृष्टुं न मन्युं कर्तुमर्हसि ।
अथानिमित्तं कलहेनेव दिवसेष्वभूत् । सज्जितो राजपुत्रेण तेन तस्याभिमानिना ।

गिरा प्रभोरुपालब्धस्तदा गूरुणगर्भया । स लज्जानम्रवदनो राजपुत्रानुयात्र्यगात् । १८०५
पश्चाप्ततासवारैः स भ्रातृभृत्यादिभिः समं । उत्तीर्णः सरितः पारमात्मना पञ्चमोऽभवत् ।
भ्रातृवारेऽश्ववारे च मेघा राजात्मजे पथि । हताश्वे पतिते सोऽभूद्धुनकेनान्वितोऽभ्रमन् ।
अनात्मवद्राजसूनोर्व्रीतो वा वर्त्मनाप्यटन् । गलितेऽहनि सम्प्राप वितस्तासिन्धुसङ्गमं ।
एवमाप्तान् परान् पुत्रमन्वेष्टुं प्राहिणोन्नृपः । अन्येऽपि तन्मिषं लब्ध्वा तस्य पार्श्वाद्व्यपाचलन् ।
उत्कोचदायिना कुर्तुं राजपुर्य्यादिविप्लवे । योग्या न संहता भृत्याश्रिसारः कटकः क्षतः । १८१०
लोठरप्रस्थितो विघ्नं राजपुत्रस्य कारितः । प्रवेशितः पुरं वैरी राजन्यन्यायवाकुले ।
सर्व्वस्वध्वंसिना येन स एव नृपतेरभूत् । तदाप्युचितकर्तव्यो निग्रहाद्दण्डनायकः ।
राज्ञः शल्ल्यावसन्नस्य ग्रहस्तेनाङ्गमन्वितं । नैकत्र कटिकर्ण्ये कायधीरधियोऽभवत् ।
सर्व्वैर्यथा निखिलरत्नमुखेन वंशः संपूरितो न खलु मध्यमपाकरोति ।
तैस्तैस्तथा बहुपथप्रचयेन मन्त्रः सङ्कल्पितः किल न निश्चयमभ्युपैति ।
भाग्यक्षयस्यैतदेव लक्षणं प्राकृतोऽपि यत् । अपृष्टः कथयेद्वार्त्तामन्यं स्वहृदयोचितं ।
त्रैलोक्यनाम्ना सूतेन शंसता दण्डनायकं । निरोध्य क्ष्मानित्यूचे भूयः क्ष्माभृद्रणोन्मुखः । १८१५
एकाङ्गैः साश्ववारैः प्राक् जिगाय तत्पितामहः । तद्गच्छामोऽखपटलोपान्तात्संयेहच्छया ।
पदातिप्रायसैन्यांस्ताञ्जितवत्सः संहताचिपून् । पश्चाज्जिपत्य तैः सार्धं क्षेमाद्रव विरुद्ध्यमान् ।
ततश्चिचलिषावेव राज्ञि तत्कटको दिशः । सद्यस्तम्भुहतो रत्नप्रेषिलोकदवागमत् ।
पारेत्रितस्तां प्राप्तेभ्यः पाथेयायात्मजन्मनः । सम्यग् राजस्तस्मभ्यो रक्षपैरेयकाद्ददात् ।
आरामिकैस्तैः सम्प्राप्ते राजविक्रे क्षणादिव । तेजःस्फारैर्जितो राजा गतश्रीर्ददृशे जनैः । १८२०
पदे पदे भज्यमानः सैन्याऽखपटलादिषु । स्थानेषु चाभ्रमोत्कम्पितश्च च तस्य पदात्मकं ।
संश्रयार्थ्यथ बभ्राम सार्थं वेश्मानि मन्त्रिणां । प्रवेशं प्रददौ चास्य न कोऽपि द्वारि तस्थुषः ।
प्रायोपवेशकृद्बलाः शकास्त्वल्लेन कुर्वत । मिथ्यासम्भावनाभूमिर्भूपानां सत्यमन्यतः ।
ये केऽपि देशे सन्त्यस्मिंस्तद्गेहेष्वाश्रयाभ्रमन् । प्रविविक्षुर्गृहान् प्राप कपिलाख्यस्य मन्त्रिणः ।
तस्मिंश्चाहरकोष्ठस्थे तत्पत्न्या स्वातुमर्थितः । नाभिज्ञ कोष्ठं गन्तुं न प्राविशद्दैवमोहितः । १८२५
भ्रातेव तस्य तत्पुत्रैः पितृवद्द्रोहकारिभिः । क्षणिकेन्द्रसमर्णस्य स्वं निःशेषैरिव गोपितः ।
सदोषोऽस्मीति सोऽज्ञासीत् स्वयं ग्रावन्विगर्हणां । तदेव गोपिताशेषस्तथा दुर्मन्त्रिभिः पुरा ।
गृहीतसर्व्वैरराज्यः पार्श्वस्थेष्वविश्वसन् । अभग्नप्रत्युत्पन्नमूर्णो नितरां विरक्तानुगः ।
प्रख्यापयन्तः सद्भूतिं षट्त्रिंशतिकुलेषु ये । तेजस्विनो भास्वतोऽपि सहन्ते नायकैः क्षितिं ।
तेऽप्यन्तेऽनन्तपालाद्या राजपुत्रास्तमत्यजन् । मार्द्रतां दधति प्रान्ते स्वगितास्याः पदे पदे । १८३०
वाहनाञ्जोरिविलम्भठोपान्तं प्राप्यावतीर्णवान् । सदण्डनायकेनापि तत्यजे सोऽनुजन्मना ।
दृष्टाऽश्मकूटराशावस्तत्र वस्त्रमिदं निजं । वोप्यते स्नानमेष्यामीत्युक्त्वा व्याजेन सोऽचलत् ।

पिपासोरनुजं तस्य पाथेयार्थं प्रयागकः। यथाचेऽङ्गुष्ठमस्मै स प्रादात्सकृत तत् कृतः।
एकांशुकावशेषश्रीकृतो वा वर्णोचितः। प्रयागमेवानुचरो नृपतिः समपश्यत।
सुदर्शनकपत्न्यस्य जेलकाख्यस्य तत्क्षणं। मुक्ता मामाङ्गिकं प्राप्तोन्नृपतेराप्तताममात्। १८६५
पदीपविहितैः खातैरपि दुःसञ्चरा क्षितिः। आख्यातवाननुव्राजेति नारी काचिद्गृहान्तरात्।
ततस्तीरे वितस्ताया निषण्णेऽस्मिन् प्रयागकः। गन्तुं जयपुरं कोट्टमाजुहाव स नाविकान्।
स हि प्राक्संविदं चक्रे तस्यैः सह यष्टिभिः। नृपं प्रेयाश्रयं नेतुं भीमादेवस्य मन्दिरं।
पृथ्वलार्थिणाप्यूचे भीमादेवेन येन सः। राज्ञोऽनुगो गमिष्यामि प्रविष्टस्यापवेशनं।
नौचरैराहृतां नावमारुरोह न भूपतिः। नाशोन्मुखः समासन्नदृष्टिपातभयाकुलः। १८७०

पर्य्यापतत्कालकरालभोगिसन्दर्शनेनैव मतिप्रदीपः।

क्षिप्रं प्रशान्त्युन्मुखतामुपैति विनाशकालेषु शरीरभाजां।

तस्मिन्क्षोदसुभिक्षेऽपि यस्य मानवतः परं। अनन्यालोकिनी दृष्टिर्भेजे कुलवधूव्रतं।
भीताश्वीयः स विन्यास्य डामरामिलितो हितैः। तदापि प्रययौ राज्ञो विसृतिं संश्रयार्थिनः।
युग्मकं॥ ततः प्रावर्त्तत त्यक्तुं वारि वारिमुचां गणः। क्ष्मामिव क्षालयितुं द्रोहस्पर्शेन दूषितां।
भूर्निर्जना दृष्टिपातनमिता दुःसहायिता। वैरिभीतिरिति प्राभूत्किंचिन्न तस्य न दुःखदं। १८७५
इति कृत्तानुरोधेन धिक् दुष्कर्मविधायिना। अगन्तव्यमपि व्यक्तं नाम याहि यतोऽधुना।
सोमानन्दाभिधानस्य पूज्याः भिक्षुस्य देवताः। सोमेश्वराभिधाः सन्ति काश्चित्पिश्रवनान्तरे।
तत्राश्लिष्टतांगता तुङ्गतरुप्रच्छन्नवाटिका। अभूत्क्षेमाभिधानस्य कुटी क्षुद्रतपस्विनः।
वारस्त्रिया सविरहभुजङ्गीति प्रसिद्धया। सिद्धाख्यया संस्तेने चेष्टितं कुट्टिनोचितं।
तस्य प्रतापगौरीश देवागारान्तिकस्थिते। कुपदो मुखेन तां निन्ये क्षामदृष्टं सतां क्षमं। १८८०
मुक्तमालस्य नृपतिस्तमालम्ब्य प्रयागकः। यान्ति स्म विद्युद्योतेन क्वापि पश्यन्तोऽन्तरान्तराः।
निरुच्चावोऽङ्गसंसक्तस्नुतवासाः स्खलन्नृपः। सतां प्रयागमुक्ताभ्यां कथञ्चित्प्रापितः कुटीं।
तदा कुमन्त्रिनिष्क्रुष्ट सन्यापद्वारणक्षमं। श्रावन् सस्मार कन्दर्पच्छत्रं देवमिश्रोत्पलः।
प्राकारमूर्ध्ना मुकेन प्रविष्टेन स्वतोगतां। नृपः कुटीप्राङ्गणोर्व्यां विवेशाश्रिततापसः।
विश्रान्तोऽस्मयतः पादसाक्षासन्दर्शिणाऽत्यजत्। मेने तेनातिभितेन स मृत्युं समुपस्थितं। १८८५
कुट्यामनेनरुद्धायां निवसत्याङ्गने यथा। रात्रिर्भीतिमतो भीमा तस्य घोराश्रमाऽलिनी।
पङ्कार्पलितः पङ्काङ्कयष्टिकलेवरो निनाय तां। दासकम्बलिका चक्रला बाहुश्वसुरां निशां।
विषमारान्तरा दुःखमावीतप्रचलायितैः। निर्निद्रस्वभवक्लमाङ्कुश्यथिव समाकुलः।
कोऽहं केनाभिभूतोऽस्य क वर्ते कोऽनुगोऽधुना। किङ्कृत्यमिति निर्ध्याय मुञ्जमुञ्जरकस्पत।
स्वतं राज्यं प्रिया दग्धा भ्रष्टा स्वनुरबान्धवः। जातोऽस्म्येकाक्यपाथेयोलुठन् भिक्षाभुजोऽङ्गने। १८९०
इत्येकैकश्च निर्ध्याय दुःखं नैक्षिष्ट सोऽपरं। प्राज्ञावधानं श्रोतव्यमात्मतुच्छं कथास्वपि।

युग्मं ॥ भोजस्तु वाजिभिर्द्वित्रैरवशिष्टैः समं व्रजन् । हस्तिकर्णान्तरं प्राप निर्गत्य नगरान्तरात् ।
व्रजतस्तस्य धीराशीर्नियतं पञ्चषैर्दिनैः । पुनः सम्प्राप्नुयां राज्यं यदीन्द्रोऽपि भवेद्रिपुः ।
गर्भवास इव पौरुषे स्फुरन् किल कर्म पुरुषश्चिकीर्षति ।
कर्म वायुरिव संस्पृशन् हठान्मूढमेव कुरुते तु तं विधिः ।
मातृभिर्दत्तपाथेयं भृत्यं नागेश्वराभिधं । प्रतीक्षमाणश्चक्रे स रङ्गवाटान्तरे स्थितिं ।
शून्ये देवगृहे तत्र तिष्ठन् मत्वा समागतं । स निर्ययौ तेन तस्मिन्निःशङ्कं प्रसृते पुनः ।
तत्र प्रादुर्भृतद्रोहैः खशधर्म्मादविच्युतः । राजपुत्रः स चक्रे न तत्कथ्याद्भुतावहं ।
स सिंह इव संहारं कृत्वा युधि विरोधिनां । अस्राङ्गरागलिप्ताङ्गो गौरव्याममभूषयत् ।
भ्रातास्य मातुलापत्यं विपेदे पद्मकाभिधः । खेलोलालितवचैव मल्लोऽमल्लपराक्रमः ।
मठं सूर्यमतीदेव्याः प्रविश्यामुचलोऽविशत् । भ्रातापस्य रणश्रान्तो लवणोत्सात्समाययौ ।
हतं भोजं श्रुतवतोर्हर्षमात्रे स्थिते तयोः । मनस्युत्खातशूलेऽग्निरेवैका पर्य्यशिष्यत ।
प्राप्तमप्राप्तवद्राज्यं तथापि प्रत्यभात्तयोः । प्रवासे विस्तृते राज्यं सुखे लब्धे च कुत्रचित् ।
प्राप्ते कुतश्चिदासीनो मुक्तेनाविश्य तापसः । प्रणम्य नृपतिं चक्रे स्वकुटीं तां निरर्गलां ।
तां दंशमशकाकीर्णामास्तीर्णतृणविष्टरां । कृतामुमेकां मुक्तेन नृपतिः प्राविशत्कुटीं ।
यद्गिरा वञ्च्यमानोऽभूत्क्षुधया भुञ्जतामपि । स भूभुजाटुकारित्वं भीतो भिक्षाभुजोऽप्यगात् ।
भिक्षाकस्योचितोग्रास्यमनुदातुं त्रपावहं । आलापव्यवहाराभ्यां तस्य शृण्वन् स विव्यथे ।
स भिक्षाकः प्रयागेण विक्रियायाधराग्रकं । निजमन्दत्वा त्रिमस्जे त्रिपणं भोज्यमिच्छये ।
कद्रिः कटुवाग्दये परोक्षं भेदभीतिकृत् । कृतापसो दौस्थ्यहेतुर्नृपस्यारिर्यथाप्यभूत् ।
मध्याह्ने स्कन्धविन्यस्तभोज्यभाण्डकरण्डिका । तपस्विन्यप्यथानिन्ये तेन कृतपर्णखना ।
भृत्यभिक्षाकयोः पूर्व्वं स्त्रिया भक्ष्यं पार्थिवः । स्वं वीक्ष्य गोचरीभूतं निराशो जीवितेऽभवत् ।
तेन प्रयागोपनीतं भोज्यं तदनुरोधतः । स्पृष्टमेव न भुक्तन्तु तीव्रदुःखोल्बणात्मना ।
का वार्त्तेति प्रयागेण प्राञ्जलत्वेन पृष्टया । तापस्या याम्यया मुक्तो व्यक्तभोजो वधस्ततः ।
मिथ्यैतदिति तेनाङ्कं कथ्यमानोऽपि पार्थिवः । श्रुतिं तामन्यमकुलं परीक्ष्यावृद्ध नान्यथा ।
नारोहति गिरं प्रचोरप्रियाख्यायिनोऽपि यत् । तस्य सम्भवने दुःखं निमग्नस्य तदापदि ।
स शोचन्नात्मजं बाष्पे नीतैर्यां अक्षणां व्यधात् । आजन्मदुःखदायिन्यं मेने तस्यात्मजस्तया ।
हतः स समरे तृष्णा प्रवीरस्पृहणीयया । यश्च तेनापि वाल्यादशूनायीव चालितः ।
गात्रेषु हारान् पुत्रस्य वीरस्यूढवच्चमि । पश्यन्नात्मनि सङ्कल्पैर्व्विङ्कलः सोऽहताशिवः ।
रक्षणीयो हतो बालो हतस्त्वेवं स्वजीवितं । रक्षाम्यनुचिताचारैर्जिघ्रायेति स चिन्तयन् ।
एवं स पुत्रशोकेन धृतावाश्वस्य शोचयन् । निनाय तापसावासे द्वितीयामपि यामिनीं ।
कृतार्थमः प्रयागेण प्रयातुं भगवन्मठं । शोकसादितधीरासौ न सङ्कल्पमपि व्यधात् ।

लम्बेन्दुवदनं सान्द्रावश्यायाम्भोऽनुवर्षिणी। रथाङ्गाक्रन्दिनी रात्रिः सशोकेवाथ सागमत्।
क्षुत्पिपासापरिक्षामं प्रभुं वीक्ष्य स तापसः। प्रार्थितो स्म प्रयागेन प्रातर्भोज्यविधित्सया।
उपनिन्ये विनिर्गत्य प्रविष्टस्तापसस्तयोः। मध्यजनाकपूर्णौ द्वे पात्रे तदीक्षणात्पुरः।
कस्यापि स्तम्भिणो योगात्सुवाहिते मया हृते। तस्मिन्नित्युक्तवत्यूचे विनिश्वस्य प्रयागकः।
राजन् स्वामिवियोगेऽस्मिन् पश्य लोकस्य सुस्थतां। स तां जगाद विहसन् किं मूढ इव भाषसे।
योगतो गतस्वामी तत्स्थत्या नापरः स्वतः। सर्वो निजसुखापेक्षी न किञ्चित्कोऽपि शोचति।
लोकैकचक्षुषि गते परलोकगामिनि लोकः स्वपित्यखिलएव सुखं स्वगेहेषु।
कोऽन्यो विचिन्तयितुमर्हति विश्रमेत तिष्ठन्मया विरहमेत्य कथं किलेति।
पुत्रस्य स्नेहविश्वासः पूर्वमासन्नये मुते। यथैकः प्रभवेत्सायुस्तथा सर्वोऽपि देहिनः।
अहमेव हते पुत्रं मृत्वा जीवितजीविनं। तिष्ठामि स्वस्थवश्च तथान्यो निस्थतां कथं।
इत्युक्ता विरते राज्ञि पुनर्गूढं प्रयागकः। प्रेरयन्तापसं भोज्यं कर्तुं ते भाजने त्यजन्।
खण्डनव्ययशिष्टं मे पर्याप्तं नास्ति वेतनं। यते तथापीत्युक्ता स सखेद इव निर्ययौ।
गोप्यं रहस्यभणितमत्यल्पहृदयान्निधि। अस्तं पारदमिव नाल्पमत्तैस्तुदुर्जरं।
कुन्धो मनोरथो नाम विप्रस्य वनवासिनः। सुहृत्परिस्थितस्तस्य तां कथामुपलब्धवान्।
राज्ञः सन्दर्शय दायादं भवान्ते भूतिभाजनं। इत्युक्ता तेन निन्ये स दोग्धृतां चुहुनापसः।
जज्ञे भृत्यस्य गर्भेण जातः सोऽन्येन केनचित्। सद्भृत्यस्त्यदसतो ज्ञापकं जन्मकर्मणोः।
इक्षुराजस्तां प्रवृत्तिं बुद्धा ताभ्यां न्यवेदयत्। उपनाय समादिशत्कार्यं तत्र तमेव सः।
केचित्तु भूरि भिक्षाचरभिक्षाचरोपसर्पणे। कायस्थ कारणं प्राहुस्तयोस्तापसविप्रयोः।
वार्ता वेदवगोविदं सुवक्तृमोत्सवे। काले तद्भृत्यपादस्य तस्यैव द्रोहमुख्यता।
स्वपाकस्कन्धमारूढो लब्धा तास्ता विमाननाः। विपेदे यत्सकारायां युक्तं तत्तस्य कर्मणः।
क्षुत्क्षीणो सर्वदेवस्तु प्रयागेनार्थितोऽस्वपत्। प्रत्यये पुत्रशोकेऽपि भोजनायाकरोन्मनः।
गृहीतभोजनं आसन् प्राप्तं प्राप्तं स तापसं। तमोरेखाभिरेखिप्ट लोकाक्षि कक्षुग्निवाप्तजः।
अपश्यच्च कुटीं कृत्स्नां वेष्टितामेत्य सादिभिः। प्रभावि चाङ्गनद्वाराद्दार्यमाणार्गलाद्ध्वनिं।
जातं जातं ततो द्रोहमङ्गनात्तापसाधमं। सशङ्कितं मुक्तमेतीत्याकर्णयन्तं व्यलोकयत्।
मुक्तविप्रज्य हत्वा च द्वारमुद्घाटितारिरिः। त्यक्तभीराददे लक्ष्मीं क्षुरिकामन्तिकस्थितां।
एकवस्त्रविधं कुरङ्गाद्धवांहिक्रियोद्यतः। आरोहाय कृष्टासिधनुः कवचितो भटः।
तं राजा सद्धटिकुटी द्वाराभोऽप्यपातयत्। क्षितौ व्यायामकुशलो नावधीत्कृपया पुनः।
पतितेन हतेनाधो वराकेणामुना न मे। इत्यूचे द्वारद्वारप्रस्तस्थितकपि क्षणे।
लोभमुत्पाद्य निपतत्येकोऽन्योऽप्युत्पतन् भटः। भयात्कुमो न्यपततां तं विलोक्योद्यतायुधं।
पृष्ठे पूर्वं प्रविष्टस्य तिष्ठन् स्वामकनिष्ठुरः। स द्वराविव चामुण्डा रेजे दण्डाहतिः क्षणं।

न सिंहनादैर्नो भेरीतूर्यघोषैर्नवोन्मदैः । शस्त्रशब्दैः स शुशुभे भूपस्यान्तगते रणः ।
आस्त्रोभाण्डप्रवेशस्य विशाला इव तामसाः । परं प्रवेशितास्तस्य निःशब्दं शस्त्रिणः कुटीं ।
अथान्यो नौप्रमार्गेण सम्प्रविष्टः प्रयागकं । हत्वा दोष्णि च शीर्षे च राजानं समुपाद्रवत् ।
राज्ञः प्रहरतः शस्त्रं वञ्चयित्वा स शस्त्रभृत् । वक्षसि क्षुरिकाघातद्वयं प्रादात्कृतान्तरः ।
वर्णान्महेश्वरेत्येतान् द्विरुक्त्वा गतजीवितः । पपात निहतो भूमौ छिन्नमूल इव द्रुमः ।
पलाय्य संप्रविष्टो योगयशोरस्य यादृशः । चक्रवर्त्यपि स प्राप वधं वेश्मनि तादृशं ।
नान्यः सदृक्कालेऽस्मिन्दृष्टो भूतिमान्नृपः । गर्भनिर्हरणस्यास्य तस्यैवान्यस्य नेक्षितं ।
यदेकेनैव संग्रामवैमुख्येनोन्नतात्मनः । सर्वप्रकारं सुभगं माहात्म्यं तस्य खण्डितं ।
नैयबुद्धित्वमेवासीदथ तातस्य दूषणम् । सर्वक्लेशावहा दोषाः कृत्स्नास्तस्य निघ्नतां पुनः ।
द्वाचत्वारिंशतः साष्टमासा यस्य वयःसमाः । स शुक्लभाद्रपञ्चम्यां हतोऽब्दे सप्तसप्तते ।
राजा दुर्योधनइव स्ववंशच्छेदमिच्छता । सोऽभुञ्जातकयोगेन कारितः स्वकुलक्षयं ।
तस्यासीत् स्वार्कजौ जीवबुधौ शुक्रोऽप्यणू शशी । तनयामित्रजामित्रगेषु कर्कटजन्मनः ।
चन्द्रदैत्यव्ययापेषु स्वमदात्मजगेषु यत् । आहुः सुसंहताकाराः कौरवादीन् कुलान्तकान् ।
निश्रेष्ट्यजनः कृत्स्नो देशेऽस्मिन् वैरिणोऽन्तिकं । दस्योरिव शिरश्छित्त्वा स्वामिनोऽपि निनाय तत् ।
तस्योत्तमाङ्गे भूभर्तुश्छिद्यमाने ससागरा । चकम्पे भूमिरभ्रापि धारावृष्टिं महतीं जहौ ।
तन्मुण्डे लगुडारूढे यद्युक्तं जनोऽभ्यधात् । अभूत्तेनाभिशापेन सोऽये दौर्गोपसर्गभाक् ।
मण्डले देवबिम्बानां यथामुष्मिन् विपाटनं । तथा सवं प्रवृत्ते भूपतेर्मुण्डखण्डनं ।
नैक्षिष्ट तच्छिरः प्राप्तसौचित्यादच्छलो नृपः । भूत्वा चिरमुदयमु कारयामास वह्निसात् ।
धिक्कष्टं तस्करस्येव तादृश्चक्रवर्त्तिनः । सोदर्याभ्यां विना प्राप्ता शरीरेणान्त्यसत्क्रिया ।
भृत्यस्त्वकोनष्टवंशो गौरकाख्येन केनचित् । स काष्ठागारिणा चक्रे नग्नो नाथ इवाग्निसात् ।
दीर्घो हर्षनृपोदन्तः सोऽयं कोऽप्यद्भुतावहः । रामायणस्य नियतं प्रकारो भारतस्य वा ।
भाग्याम्बुवाहतडितस्तरलाः श्रियस्तास्तावमानविरसं प्रभभोऽन्ततत्त्वं ।
तथापि नैष बत मोहहताशयानां शान्तिं प्रयाति विभवानुभवाभिमानः ।
तावत्यप्यवरोधिकापरिकरे नैकापि चक्रन्द तं तावत्यप्यनुगेऽधुनानुमृतवान् कोप्यास्त तीर्थेन वा ।
लोकस्य स्वसुखोपलिप्तमनसो वीक्ष्येति निःस्नेहतां निर्वेदं समुपेत्य नाश्रयति धिक् स्वान्तं वनान्ते रतिं ।
नादौ किञ्चिद्भवति नियतं यच्च पश्चान्न किञ्चिन्मध्ये कस्मात्तदपि घटयन्त्यस्य देहस्यानुरोधं ।
निःशीर्षास्थिस्फुटं इव मुक्तः कोऽपि जन्तुर्नटित्वा नो जानीमो भवजवनिकान्तर्हितः क्व प्रयाति ।

श्रीसातवाहनकुले कृतकान्तराजवंशे त्यजत्युदयराजकुले प्रतिष्ठां ।
प्रत्नं सुरैर्विरहितं जहतो हिमाद्रेर्दिव्ये तटे सुरगिरेरिव वासरश्रीः ।

इति श्रीकाश्मीरिकमहामात्यचम्पकप्रभुसूनोः कल्हणस्य कवेः कृतौ राजतरङ्गिण्यां सप्तमस्तरङ्गः समाप्तः ॥

समाष्ट नवतावब्दां त्र्यहोनाब्दां महीभुजः । उदयोदयराजस्य वंशे जाताः प्रकीर्तिताः ।

राजानः ॥ ६ ॥ शाकाः ॥ १७१२ ॥

॥ अष्टमस्तरङ्गः ॥

प्रौढाः कञ्चुकिनो जरद्गववृषः कुब्जस्तुषारद्युतिर्नित्याप्तोऽपि बहिष्कृतः परिकरस्तोऽयं समस्तोऽप्यहो ।
अर्धोद्यद्वनितीकृताद्भगवता चारित्रचर्याविदा सा भिक्षाटुरितं चराचरगुरोरन्तःपुरं पार्व्वती ।
कृत्यकोपप्रसादोऽभूत्कञ्चित्कालं नवो नृपः । प्राक्सन्थ्यादिव पाथोधिरव्यक्तविषामृतः ।
सोदरो डामरौघस्य तस्याभूतां भृशाप्रदौ । मचन्येव पुरा वातातपदौ स्फूर्तिहारिणौ ।
यत्किञ्चनविधाय्यासीद्भ्राता यद्यावमोन्मदः । राज्ञो दुष्क्रिया दोःस्थ्यकरी वात्सल्यशालिनः ।
सोऽनिशं हि गजारूढो विकोशासिः परिभ्रमन् । आसमारं मही पीतरक्तां रविरिवाकरोत् । ५
एकीभूतानमून्सर्व्वान् डामरान्निर्दहाग्निना । इत्युक्तं तेन सोर्व्वीभृत्सैकाग्र्यो वचोऽग्रहीत् ।
दस्यवो मल्लसामन्तादिराज्येच्छुः सहोदरः । भूमिक्षेपित्यभूत्किं न भूपतेस्तस्य सङ्कटं ।
अधिराज्याभिषेकेण सत्कृत्य भ्रातरं ततः । पातुं सोदरसंबद्धं प्राहिणोत्सप्तकान्तरं ।
द्विरदायुधपत्त्यश्वकोषामात्यादि स व्रजन् । निनाय सर्व्वं वात्सल्यादनिषिद्धोऽग्रजन्मना ।
आपद्भ्यः कोटवर्त्तिभ्यः प्रवेशे प्रत्यवस्थितिं । तत्कर्षजं प्रतापाख्यं सह निन्येऽनवोच तान् । १०
कुर्व्वाणमनु भूपमन्दं प्रातिहार्य्यं समाचरन् । सत्वाः स्वभृत्यवत्तस्य भूर्भुजो भूम्यनन्तराः ।
दिनानि यत्र संरुद्धे मार्गे तदनुयायिनां । गायनः कनकोऽनल्पान्तरादेशान्तरं ययौ ।
वाराणस्यां विजहता निर्व्वेदात्तेन जीवितं । हर्षभूभर्तृभृत्येषु व्यक्तं निन्ये कृतज्ञता ।
ऊर्ध्वाधिरोहं दाक्षिण्यादस्मानमुच्चलः पुनः । सेवाश्रयया सुधीः सेहे चन्दनो भोगिनामिव ।
तथा जनकचन्द्रेण दर्पोद्धतं तदा । राजान्ये डामराश्चासन् यथा नष्टप्रभा इव । १५
अभयस्तोरसा भर्तुस्तनयायामजीजनत् । राज्ञो विभवमत्यां यं भोजो हर्षनृपात्मजः ।
जातं स्तनन्दविपुलाननान्तरं गुरुभिः शिशुं । आयुष्कामैः समावद्धाभव्याभिधापराभिधं ।
शुद्धमयरिमन्तामनन्तुलेनाभिषेचितं । स च तद्गिरा राजा राज्ञाश्वाङ्के समार्पयत् ।
तिलकं ॥ तमादाय स्वयं वातो यावद्राज्येऽकरोन्मनः । तावद्भार्योज्झितः सोऽभून्नीतिकोटिसमुच्चलः ।

तुल्यो माद्यामदिल्मुखादस्मै कुप्यत डामराः । एष एवातिमल्लाराद्यदान्तुविग्रहाग्रयः ।
इति सञ्चित्य स दारदित्यां तस्योद्घोषयत् । यथाविकारं प्रययुर्भीमादेवादयोऽखिलाः ।
तेषां तस्य च मात्सर्यं यदापर्य्यासिमाययौ । तदान्योन्याश्रिता भृत्याः पणं चक्रुर्युयुत्सवः ।
दिदृक्षुः क्ष्मापतिस्तेषां सेतुपृष्ठे रणं मिथः । वार्य्यमाणोऽपि सचिवैरारुरोह चतुष्किकां ।
द्वन्द्वयुद्धं प्रवृत्तं तु डामरैरुभयाश्रितैः । अथ प्रारभताकस्मात्संरम्भैर्दारुणो रणः ।
मेलाप्ययाध्वना युद्धे लग्ने राज्ञि सचिन्मटान् । योधा जनकचन्द्रस्य शरवर्षमवाकिरन् ।
याताः शराः समीत्कारास्ते स्पृष्टनृपविग्रहाः । सप्राप्तमप्यद्रुष्यन्त कोपेनेव प्रकम्पिनः ।
आकृष्य दोर्भ्यां भूपालं सनादिव ततोऽनुगाः । प्रविष्टं मण्डपद्वारं चक्रिरे निहतार्गलं ।
सप्तचन्द्रनकचन्द्राद्या भीमादेवादयोऽपि ते । चतुष्किकायां चक्षुस्ततोऽन्योन्यं जिघांसवः ।
तुमुले तत्र शस्त्राङ्कं भीमादेवानुगोऽभिनत् । तीक्ष्णा जनकचन्द्रस्य कालपाशात्मजोऽर्जुनः ।
स वीक्ष्य स्वं घतं द्रोहं प्रयुक्तं भुभुजा विदन् । पादप्रहारादिदधे क्रोधाद्वारि नृपोक्षसः ।
अभग्ने तत्र संघातात् कालद्राप्युत्तरं गतं । अधावत्कृष्टशस्त्रीको भीमादेवो जिघांसया ।
तस्य चक्रमतद्विलोक्य तद्गुणमापतिः । मध्यं जनकचन्द्रस्य कृपाणेन द्विधा व्यधात् ।
तस्मिन् हते तदनुजौ गग्गसङ्गौ प्रधावितौ । सएव करवालेनालक्षितेऽकृत विद्यतौ ।
अवभज्य तदं वशः सुचिरं मावतिष्ठते । उदयकर्मा च पुमाखिहत्यात्युन्नतं रिपुं ।
स दिन द्विभाद्रे तत्राब्दे हर्षात्सहादमन्तरं । अन्यूनानतिरिक्तैर्धन्विभिः पचैरहन्यत ।
यद्योपकर्णेरप्येष द्रोहं यत्स्वामिनो व्यधात् । औत्कंथात्पाप्मनस्तस्य क्षिप्रमेव क्षयं ययौ ।
सामन्तोऽपि कोपशोकावाविष्कुर्वन्ति क्षत्रिमौ । भीमादेवः पलायिष्ट गग्गस्तु व्यग्रमीत्नृपे ।
प्रहिते लोहरं गर्गेऽक्कमुत्साधयितुं चतं । त्रस्तास्तेन व्यद्रुष्यन्त स्वोर्व्यामन्येऽपि डामराः ।
उपद्यापक्षतैः प्राग्राज्यं दस्युभिरुज्झितं । एवं शनैरवाप्तं भेजे भूपतिरुत्थलः ।
तेनाथ लब्धस्थैर्येण दिनैरेव जिगीषुणा । त्याजिताः क्रमराज्यान्तहयसैन्यादिडामराः ।
ततो मडवराज्यं स प्रस्थितो विप्रियप्रियान् । डामरान् कालियमुखान् बद्धा शूले व्यपादयन् ।
हलाराजोऽपि बलवांस्तेन काम्पिलिः क्रमात् । बलैर्नगरएवोधैरवस्कन्देन घातितः ।
प्राग्जन्मप्रेमसंस्कारादस्मरमतयाथवा । तस्य पुत्र इव प्रीतिर्गग्ग एव व्यवर्द्धत ।
न मेने नाममात्रं यः कण्टकानां प्रियप्रजाः । नृपो गग्गाय चुक्रोध सापराधं न कुत्रचित् ।
राज्यारम्भेऽनुयुक्तेन भीमादेवेन धीमता । उक्तं प्रभावत्वं प्रिये दे स मन्त्रवदस्मरत् ।
एकदा लोकवार्त्तार्थं प्राकारप्रभृति निर्गतः । वहिरुद्दिश्य वाह्यालीरथारोहादिनक्षयं ।
अन्यायोत्थानशीलेन श्रुत्वा नामापि वैरिणः । सर्वरात्रेऽपि याचाभिस्तेनाक्षियत विप्लवः ।
तस्यैवालुप्रधैर्य्यस्य राज्ञां मध्ये मनस्विनः । कामिष्वोपहतं हृत्तं न प्राभूदसमीमसं ।
चरोचल सदाचारआक्रोशलमञ्जना । कुनृपोद्दीरणोद्भूतो गिरः पापापनेष्यते ।

तेनानुपविशताह्नेव प्रायशो विनिवारिताः । अमूत्तेनेव सदृष्टिध्वंसिनो ध्वान्तसञ्चयाः ।
प्रायोपविष्टप्रमथे देहत्यागप्रतिश्रया । निर्बन्धा प्रत्यवेक्षां धर्माध्यक्षानकारयत् ।
निशम्य कृपणस्यान्नं कन्दितं नरनिष्टकृत् । बभूव तस्य स्वात्मापि नानियास्यो महात्मनः ।
कार्थिणो यस्य वा दोषादृक्ताकन्दितमुद्ययौ । तस्य स्वबान्धवाक्रन्दैस्तस्मिन् कुले शशाम तत् ।
अबलागुप्यहस्यपि तस्मिन् राजनि सर्वतः । वासल्यावनिनस्त्वरलस्वधिकारिणः ।
सोऽमनेकसहस्रं राजेत्यश्रान्ता कथितं जनैः । यं यं स्वदीषमन्योन्यं तं त्वरितमत्यजत् ।
येन केनापि सम्प्राप्तः प्राप्युपायेन पार्थिवः । अमोघदर्शनः सोऽभूत्कल्पवृक्ष इवार्थिनां ।
स्वभाववर्षी प्रियालापप्रीतिदायजनप्रियः । नाम्नकस्येतरकांस्त्यक्तुं विस्रम्भभवनेष्वपि ।
प्राप्यः श्रमैः प्रतिकलं तस्य सेवाविधायिभिः । प्राप्नन्ति चतुरान् वारान् क्षणदास्वपि दर्शनं ।
सेव्यमानः सदाश्रियः क्षणेनैव फलप्रदः । कल्पेन्द्रजालिकेभ्यः शाखीव न बभूव सः ।
बालव्यानां निशम्यार्तिं तेन दैन्यनिवारणं । चक्रे पितेव पुत्राणां सम्यगेतरकर्मणा ।
स्वयं चितानि स्वर्णानि विकीर्णाभोऽभ्यवेतनैः । दुर्भिक्षमुद्गतावेव जघान जनवत्सलः ।
निवार्य चौर्याचरणात्कृपार्द्रस्तस्करानपि । कोशाध्यक्षान् स विदधत्कारागारोपजीविकाम् ।
कश्चिन्निभाग्यः क्लेशाय्या विपदः कस्य मण्डले । इतोऽन्विष्यन् सदैकैकं चारैश्चिन्तापरोऽभवत् ।
तस्य काऽप्यर्थनैस्पृह्यं नाम कोऽपि महान् गुणः । अनुपमो गुणैस्तैस्तैराज्ञः पक्षवितोऽभवत् ।
स स्थित्यै दण्डयन्दण्ड्यानपाश्वभयातुरं । तेषां नादत्त सत्कर्माङ्कुये तांस्त्वकारयत् ।
प्रस्तुतस्यार्थिने दातुं वस्तु तस्यैकसङ्ख्यया । सहस्रसङ्ख्यया दानसङ्गागात्पूर्णता यदि ।
मृयतेऽर्थी यथा मह्यं देहि देहीति नो वदन् । तथासौ देहि देहीति वदन् दाता स शुश्रुवे ।
अनुदातुं चिरकालं चोक्षसङ्ख्यं न शक्ततं । नेत्यदूतादिनीताङ्गं न तद्गमदृश्यत ।
उत्सवे दैन्यविश्रमो रक्षणे कार्यसाधने । बालेष्वलीनशास्त्रीव नासौ लभ्यफलोऽभवत् ।
उत्सवे त्रिवराश्वादौ जनतां सोऽसिषङ्गनैः । ग्रहयोगे पयःपूरैर्महेन्द्र इव मेदिनीं ।
ताम्बूलदानव्यसनं परार्थ्यस्वतता तथा । नाभूदुर्षनृपस्यापि तादृक् तस्यास्य यादृशी ।
कोटमात्रावशेषेऽपि लब्धे नृपपदे व्यधात् । स दानविभ्रमांस्तान् ये धनदेनापि दुष्कराः ।
निर्माणलोठनैर्धाम्नामजस्रं वाजिनां क्रयैः । काश्मीरकोऽपि चक्रे स न स्तम्भकरयातुरं ।
अध्वन्यध्वनि योगेन प्राणविन्याससैन्यया । बभूव सर्वहृदयज्ञः सोऽन्तरात्मेव देहिनां ।
भोगाभावोचितान् विप्रा भैषज्यं व्याधिपीडिताः । वेतनं वृत्तिहीनाश्च तस्मात्समुपलेभिरे ।
पित्र्योपरागकेल्यादि दुर्भिनिक्षेपमार्तिषु । गोसहस्राश्वमेधादिमखैः सोऽभजद्विजान् ।
नन्दिक्षेत्रे पुरं कृत्स्नं दग्धमुत्पातवह्निना । पूर्वाधिकगुणं तेन नवं राज्ये व्यधीयत ।
श्रीचक्रधारयोगेशस्वयम्भूत्थानयोजनं । जीर्णोद्धृतिव्यसनिना कृतं तेन सुकर्मणा ।
सर्वदैवेन यो नित्ये सोपरोधावकोऽभवः । परिहासपुरे तं स नवं नरपतिर्व्यधात्

प्राग्वर्णितगुरुश्रावस्था भूषितो संपनीतया । तेन त्रिभुवनस्वामी निर्लोभेन महीभुजा ।
जयापीडाहृतं हर्षोत्पाटने सुष्टमन्त्रिणा । सिंहासनं नवं चक्रे स्वराज्यककुदं नृपः ।
लब्ध्वा तदङ्गाध्यारोहं भङ्गः प्रेम्णानिदर्शनं । सामान्ययापि देवीत्वं जयमत्या न दूषितं ।
सा स्वानृशंस्यमाधुर्य्यत्यागमत्प्रियतानयैः । अनल्पा तु परित्राणमुख्यैर्भव्याभवद्गुणैः ।
लब्धभूपालवाल्लभ्या नार्य्यः क्रोधात्प्रजाक्षयं । राजस्वद्व भङ्गाय लावण्यललिताप्यपि ।
प्रियप्रजस्याथमन्यो गुणः सर्वगुणाग्रणीः । उचलक्ष्मापतेरासीदर्थनैस्पृह्यशालिनः ।
जिघांसवः पापकामाः परस्वादायिनश्च ताः । सर्वाध्यधिकृता नाम तेभ्यो रक्षदिमाः प्रजाः ।
तेनेतिवासिनीं नीतिं श्रद्दधानेन सर्वदा । येन सम्पठता श्लोकं कायस्थोद्वर्जनं कृतं ।
यस्ते विषूचिकाशूलमन्यामेभ्यः किलेतरे । प्रत्याशुकारिणो विश्वं प्रजा रोगानियोगिनः ।
पितरं कर्कटो हन्ति मातरं हन्ति वृश्चिका । हन्ति सर्वन्तु कायस्थः कृतघ्नः प्राप्तसम्भवः ।
गुणान् समर्थं स्फुरता यत्नेनोत्पाद्यते शठः । वेताल इव कायस्थस्तमेवाहन्ति हेलया ।
विषवृक्षो नियोगी च यदेवाश्रित्य वर्द्धते । चिरं करोति तत्रैव श्यामस्यानतिगम्यतां ।
तेन ते क्ष्माभुजा मानसतिकार्य्यनिवारणैः । कारावेश्मेषु खलाः शमं नीताः पदे पदे ।
कार्य्यान्निवार्य्य बहुशः सदैन्यस्याप्यहेतुमान् । भक्तामृजमयं वासः कारायां पर्य्यधापयत् ।
सकार्य्यैरेवं हास्याय सभार्य्यां वरणोर्चितं । अकारयद्धूलिभिन्न धावनं डोम्बयोधवत् ।
स दांगुर्वैष्टितमश्रुरवणीविणोत्फालन् पुनः । स्थूलहस्तः सजानुकः केशानामोत्र हास्यकृत् ।
स श्रीधरस्य नं सास्यवाद्यवेश्या विटाश्रितं । प्रियनेपथ्यं कश्चिदयोऽनृतंश्चमकारयत् ।
सत्कान्ये शकटे नाम्न भ्रूनमनाङ्गमस्तकं । अकारयत्सटान्यस्तचीनपिष्टकटाङ्कितं ।
ते कुम्भवाहनेभुण्डमण्डनेन्दाङ्कितामिधाः । निर्यागिनो भ्रममाणाः सर्वतः ख्यातिमाययुः ।
काव्यभ्रष्टाभ्रमक्लिष्टगोणवस्त्रावगुण्ठनाः । सर्वार्थिनो व्यभाव्यन्त केऽप्युष्टमाः प्रतिक्षयं ।
वृथावृष्टासुखप्रायं पाण्डित्यं भुञ्जत्परे । सत्या माला इवावार्य्यमष्टैः प्रारेभिरे श्रुतं ।
केऽप्यवरटू भिक्षाकाः सादरं स्तोत्रपाठिनः । कृतानुपाठाः स्वापत्यैः प्राज्ञे लोकमहासयन् ।
माता स्वसा सुता भार्य्या स्वापि केऽप्यकार्य्येन । साम्प्रतं नेत्रं कार्य्यप्रतीः सुरतसेवया ।
जातकस्वप्रश्नकैन स्वनक्षणनिरीक्षणं । कारयद्भिः गुरुनैरन्त्यैर्गणकाः परिखेदिताः ।
पिशाचा इव शुष्कास्या हस्तहस्तकथाः कृशाः । बहुः परैर्व्यभाव्यन्त घटङ्कुलानुस्वरापयः ।
नृपेण कार्य्यिणां दर्पलिङ्गनाथे विपाटिते । यस्त्रीणां नैःपरिग्रहानमत्वं समजायत ।
भारतस्वराजादिसोत्रपाठमशिश्रयन् । ते दुर्गीत्यारिणो विश्वाज संशोदकलोचनः ।
इत्थं देशस्योदयं दीर्घं मज्जन्तो नित्यदुर्जनाः । तत्रिवाजनि कायस्थाद्यलोकन्त पदे पदे ।
भिक्षमध्यानभूर्यंयदामभोज्यादिढौकने । नहि सोढयितुं शक्ताः प्राज्ञं तं तेन राजवत् ।
तान् प्रजाकण्टकान् पुष्टान् हतधीरकृतानिशं । तैस्तैः शुचिभिरध्यक्षैः सविश्रामीक्यरोऽवशाम् ।

भूतेशस्य यथा पुरी कृतवहुगुह्या तदाश्रवताकूय: स्वां श्रियमाससाद बहुधा तद्वत्समस्तामिमां ।
सं कायस्थकुटुम्बिकृत्स्नपथिवप्रायाश्च पश्चाममीलोठाकुचलदेवनिर्वृतिसुखस्थित्या पुरीं स्वां क्रिया: ।
शिवराज्युत्सवे श्लोकमयं शिवरथाभिधः । विद्वान् पठंस्तेन हठात्सर्व्वाध्यक्षो व्यधीयत ।
व्यवहारानभिज्ञोऽपि कश्चित्कालमदीदृशत् । शुद्धिप्रसादार्थ्यभाजः स क्रमात् कृतयुगस्थितिं ।
मीचदण्डतमुचण्डतेजसस्तस्य भूपतेः । क्रूरानुद्दिश्य कायस्थान् धीमर्द्धवैक्रमन्यत ।
नाहि क्षुद्रस्वकायस्थपिशाचाविष्टवैरिणां । संसत्यन्तरितं दण्डं दण्डनीतिविशारदाः ।
चिरेण दण्डितास्तेन कुर्य्युर्दण्डधराद्ध्रुवं । लब्धान्तराः प्राणहरं लघुं किञ्चिन्नमायत: ।
दण्ड्यानान्दण्ड्यमानानां पुत्रस्त्रीमित्रबान्धवाः । राज्ञां विचारशीलेन न तेनोपद्रुताः क्वचित् ।
कर्णेजपांश्चाष्टधरप्रमुखांस्तेन दुःखदैः । कर्म्मभिः क्षिपतात्यापि पैशुन्यस्य खिलीकृताः ।
विस्मृतिं लब्धराज्यानां पूर्व्वसङ्कल्पवासनाः । प्रयान्ति प्राप्तजन्मनां गर्भवासस्मृता इव ।
प्राप्ताज्याधिगमात्किञ्चित्तदसद्यद्विचिन्तयत् । राज्ये तत्र विसस्मार आतिस्मरस्वोचल: ।
ददर्श शश्वोरद्रोहान् यान् द्रोग्धॄन् वा पुरानुगान् । कर्त्तव्यानुगुणं तेषां प्रतिपत्तिमदर्शयत् ।
स्मरेक्षोपपतिः पूर्व्वपतिद्रोहं कुयोषितः । पूर्व्वस्वाम्यन्तरिता चास्य कुभृत्यस्योद्गुरो जनः ।
शेषाच्छिदेशान्वन्दिन्या समं प्रजापि राज्यभृत् । तस्मिन् परिणता नूनं कृत्याकृत्यविवेकरि ।
तथा श्लोकस्य वणिजो व्यवहर्त्तुश्च सोऽभवत् । विवादं संशयं छिन्दन्नेवं स्वेयाद्यगोचरे ।
मोक्षदारूढमङ्गावे व्यापदोपयिकं धनी । न्यासीचकार दीनारलक्षं कोऽपि वणिग्गृहे ।
तेनोपयुज्यमाना च व्ययेषु वणिजः करात् । कियत्यपि गृहीताभूदनुमासान्तरान्तरा ।
त्रिंशद्विंशतु यातासु समासु न्यासधारिणं । गृहीतशेषं दातुं स धनं प्रार्थयताथ तं ।
वणिक् तु कृतघ्नो तस्य न्यासग्रासाय सोद्यमः । कालापचारमकरोत्तैस्तैः कलुषधीर्मिषैः ।
स्रोतोभिर्व्यन्तमम्भोधौ लब्धं मेघमुखैः पयः । प्राप्तिर्भूयास्तु नास्त्येव वणिक्हस्तस्य वस्तुनः ।
तैस्तैश्च मुखः स्वल्पालापाद्दारुणनिर्भवन् । न्यासग्रासविवादोऽयं वणिक् व्याघ्रादिमिष्यते ।
विवादे श्रेष्ठिना सार्धं स्थितैः प्राक् सभ्यदर्शनैः । सुप्तं सुप्तं भ्रायमाणं प्राणान्तेऽपि न मुच्यते ।
निसर्गवञ्चका वेश्याः कायस्थोऽपि वरो वणिक् । गुरुपदेशपस्कारैर्विशिष्टाः सविषाशिषाः ।
चन्दनाङ्गालिके श्वेतांशुके धूपाधिवासिनि । विश्वस्तः स्यात्किराटैर्या विप्रकृष्टेष्वनापदः ।
ललाटदृक्श्रवणस्थस्फुटचन्दनः । पर्य्वविन्दुष्टश्चिक इव गणाम्प्राणान्तकृद्वणिक् ।
पाण्डुश्यामोऽग्निधूमाद्रैः सूक्ष्मास्यो गहनोदरः । तुम्बीफलोपमः श्रेष्ठी रक्तं मांसञ्च कर्षति ।
साऽथ निःशेषितमिषः क्रुद्धो निर्बन्धकारिणः । गण्डापत्रिकां तस्याः सभ्रूभङ्गमदर्शयत् ।
यदादौ श्वयस इति न्यस्तमस्थयथे पदं । आतरेत्यंयं सेनाग्रेधीना सदुधालया ।
च्छिद्रोपानत्कक्षावत्र्यं शतं चर्म्मकृतेऽर्पितं । विपाटिका कृते दास्या गीतं पञ्चाशतो घृतं ।
स्फोटने भाण्डभारस्य कन्दत्याः कृपयार्पितं । कुलाक्या सहस्र: पद्य भूर्जे लग्नं शतत्रयं ।

त्रिमुखोऽथ विवादस्य कीता: पोषाय मृषिका:। तथा शतेन चाभ्यात्पट्टाम्बरवस्तथा।
चरकोद्वर्तनं सर्पि: शालिचूर्णैश्च वत्सभि:। कोतं शतै: बाकुपचनाने च घृतमाक्षिकं। [illegible]
नीतं चोद्धार्द्रकं का मा या याया इमंकेण ते। सोऽव्यक्तजिह्व: किं वेत्ति वक्तुं तद्वं शतं तत:।
मूषणोत्पाटको भिक्षाचरस्ते इव याचक:। यो वाच्यते सुहृपडुलस्तं इत्थं शतत्रयं।
आसीते भट्टपादानां मध्यं मर्म्मव्ययोपरि। शतं शतद्वयं धूपमन्दामूलपलाण्डुषु।
इत्याद्यचिन्तता युक्ता परिचार्यै व्ययानयो। तस्यैकीकृत्य गणनां लाभेऽपि स्वकैर्व्यधात्।
वर्षमाषचतिथिप्रत्याहृत्तिः पुन: पुन:। संचारमेव तस्यास्ते न यथो नर्त्तिताङ्गुले:। १४५
समूलपद्यं पिण्डीकृत्याथ सकलान्तरं। प्रसारितोष्ठसक्षेत्रे मौलयजभ्यधाम्मृद्।
स्वयमङ्गुरनिक्षेपं नयोत्साषधनम्बिदं। विचक्षदर्शं निर्दम्भ दीयतां मकलान्तरं।
तस्य धर्म्यसत्त्वाजानन् चणमुक्षमितोऽभवत्। चुरं चौद्रोपलिप्तन्तु ध्यात्वा पश्चादतप्यत।
युक्तापक्षुतमर्थस्थ कार्य्याकार्य्यमयाथक:। विचारे नाम्बकस्तेतुं नापि स्थेया विचारका:।
स्वयैर निश्चितन्यायं पुरोन्यस्तत्ततो नृपा:। तदित्यमिति निश्चित्य वणिजं तमभाषत। १५०
अद्यापि न्यायदीनारा: सन्ति चेत्तत्प्रदर्श्यतां। चंम: क्रियानपि ततस्ततो वचिम यथोचितं।
तथाकृते तेन वीक्ष्य दीनाराम्मन्त्रिणोऽब्रवीत्। राजाभिर्भविनां राज्ञ' नाना टङ्क: कियेत किं।
न चेत्कलशभूपालकालीन्यासीकृतेष्वमी। दीनारेष्वङ्कुलष्टङ्गामसामाङ्का अपि स्थिता:।
निश्चितेनैव लक्षेण वणिक् तस्मात् व्यवाहरत्। वणिजोऽद्रविणनायमण्यानेनान्तरान्तरा।
तस्माद्यदा यदेतेन त्वद्दीनं दीयतां तत:। तदा प्रस्तुत्य यावल्लाभोऽस्मै वणिजोऽर्थिन:। १५५
न्यसनानेहस्येव प्रभृत्यसौ प्रयच्छतु। लचादस्वच्छिलालाभं किन्वार्थं लौलिके धने।
अवधारयितुं प्रश्नं माहृश्यैस्सपूरियत्। सीयस्ककरवद्दैत्यसीद्रुचेषु न्ययुञ्जत।
विवादे यन्द्रिहानस्य युक्तं चान्यनुशासनं। भाव्यं इण्डपराच:ै: प्रयुक्तं कुशलै: पुन:।
अनिष्टार्थेषु स्वयेषु महामर्मगतेष्विव। सविवादेषु चापेषां कालपेक्षी व्यधान्नृप:।
पथ्ये पार्थिवस्थैत्यं निश्चांध तस्य पालनं। प्रजास्वशागच्छकस्य मनोरिव मनस्विन:।
सत्यं कारणनिर्णयेचमिनतावहारहीना सती भावाबीतअनापवाद उचितोत्थितं समस्तप्रियं। १६०
विरक्ताविभवान्विता तदणिमा पारिस्रवर्गोज्झिता राजते विकलं कमन चरने काले किलेत्यन्यथा।
स तादृशोऽपि राजेन्द्रचन्द्रमा: स किलाभवत्। मात्सर्याविष्टवैवश्याद्दोषोत्कावधंघोषण:।
चौदार्य्यशौर्य्यधीधैर्य्यगुणताद्वमसर:। बभूव संख्यातीतानां मानप्राणहरो नृणां।
मानोत्कतेन भवोऽपि वाक्पारुष्यवादते:। लाघवं प्रत्युपालम्भै: पार्थिवोऽप्यनुभावित:।
प्रसुप्तानां फणीन्द्राणामिव कोपोद्भवं विना। तेजोविस्फूर्जितं स्रेयं नहि नाम शरीरिणां। १६५
विविधे भूतवर्गेऽस्मिन्नच कथितस्थिते। वपुर्वेश्चरित्रादि यस्य रोचेनं दूषितं।
जाति: पञ्चवाद्वपु: कपिलता साने शिर:खण्डनं प्रस्थस्यान् घुविशीलता दिग्विगुणाचारसङ्कुलं बन:।

विश्वस्पृगिति प्रभूतविषयव्याप्तिस्पृशो दुस्सहा दोषा यत्र पुरस्तु तत्र कतमो निर्दोषतोत्सेकभूः ।
अविचार्य्येति भूपालः स चकारानुजीवनं । संग्रामारिचदेशादिदोषोद्घोषेण सत्वरं ।
अन्योन्यदोषमुत्पाद्य संख्यातीता महाभटाः । युद्धश्रद्धालुना तेन द्वन्द्वयुद्धेषु घातिताः । १७०
मासार्द्धदिनमाहेन्द्रमहाद्यवसरेषु सः । निनाय योधान् सन्नद्धानन्योन्यं प्रधनैधनं ।
न साभूदुत्सवः कश्चित्तदा यत्र नृपाङ्गने । भूमिर्न सिक्ता रक्तेन हाहाकारो न चोत्थितः ।
नृत्यन्त इव निर्याता रङ्गेभ्यो संग्रामिनः । सांधवैर्निन्यिरे योधाल्लूनाङ्गाः पार्थिवाङ्गनात् ।
स्निग्धश्यामकचास्तारक्षस्रूनाकल्पशोभिनः । हतान् वीक्ष्य भटाभाजा मुमुदे न च विव्यथे ।
सार्थो राजगृहं गत्वा प्रत्यायातेषु भर्तृषु । मेनिरे दिवसं लब्धमनास्था नित्यमन्यथा । १७५
भक्तस्यदहं कुर्य्यामित्यहंक्रियया वदन् । सान्विच्छमव्याहतशक्तिर्भृत्यैरजियहत् ।
प्रवर्द्धमानांस्तानेव विद्धः कलुषाशयः । स्वाधिकारान् विदधे बङ्गस्य विमानिताम् ।
दंशकः कम्पनाधीशः प्रविष्टे तत्र सङ्कुधि । विद्धो विषलाटायां निपत्य निहतः खङ्गैः ।
तेन स्ववर्द्धितो द्वाराधीश्वरो रुक्काभिधः । स्वाधिकारो विदधे विभूतिं वीक्ष्य भूयसीं ।
माणिक्यसैन्यपतिना द्वारेऽकस्मान्निवारिते । स्त्रिजेन विजयश्चक्रे चक्रे हस्तपरिग्रहः । १८०
कम्पनाद्यधिकारस्थाः प्रवीरास्तिलकादयः । काकवंशादिसम्भूताः न तेनापि न भाविताः ।
भोगसेनानिरङ्कुशः क्षोणवासोऽभवत्ततः । तेनानिमित्तप्रीतेन राजस्थानाधिकारभाक् ।
यस्सेन्द्रादद्भीयुद्धे सन्द्रसैन्योऽपि विद्रुतः । शूरवङ्गावस्रोऽपि गौरमालोक्य विक्रमं ।
येऽपि मञ्जाभिधानस्य पुत्राः सामान्यमन्त्रिणः । तान् सङ्कुच्य कुर्व्यन्यामन्त्रिणः समपादयत् ।
पुत्रौ विजयसिंहस्य तस्यैवात्मकद्दशौ । तिलको जनकश्चास्तामामात्यश्रेणिमध्यगौ । १८५
यशेलाभायवाणादिमुख्या द्वारादिनायकाः । कस्तान् समर्थः सङ्ख्यातुं तद्विस्तरसम्पदः ।
द्विचाः प्रशान्तकलशादयः पूर्वं तदन्तरे । प्रापुर्बालस्मारुमाञ्जोर्णनौकाविभ्रमं ।
कन्दर्पः स्म भृशा दूतैः समानीतोऽपि नाददे । तस्यामहत्तां वीक्ष्य मार्यिनोऽप्यधिकारितां ।
आस्थानाचारसंलापव्यवहारादिमण्डले । सर्वमेवाभवत् सर्वं तस्मिन्नभिनवे नृपे ।
सर्वाः कार्म्मणचूर्णाद्धवेश्याया विश्ववर्त्तिनः । धीरानपि विधायैवं करोत्यन्मार्गवर्त्तिनः । १९०
सपिण्डानामपि व्यक्तमूलवीक्षणतत्परा । प्रसतेर नरेन्द्रश्रीर्जातिस्नेहापकारिणी ।
समस्तसम्पत्पूर्णोऽपि यस्मात् सुस्सलभूपतिः । दध्यौ भ्रातुरवस्कन्दं राज्यापहरणोद्यतः ।
अकस्मादग्रणोपक्षीनमिव तं शीवपालितं । स्थाने वराहवास्तोस्थमुल्लंघ्यायातसम्पदः ।
चिरप्रकारी विनिर्गत्य तमप्राप्तपदं ततः । निपत्य सैन्यैर्बहुलैः सोऽपकारमकारयत् ।
विदुनन्दास्पदे तस्य नानापकारगोस्रुतैः । तास्मूलवनाकुट्टेय मासियो समभावत । १९५
कृतकार्य्यः परावृत्यासावकृष्टोऽपि पार्थिवः । प्रत्याहर्त्तुं तमभ्युपेणोद्ययौ क्रूरविक्रमं ।
गगनचन्द्रसादादेशाद्भुत्वा बहलसैनिकः । चक्रे सुस्सलभूपालबलनिर्दलनं ततः ।

२ अ

समक्षैः सोस्सलैर्योधैराहवायामनिश्चलैः । शान्तिर्निर्मानयोधानेषु सुमरोणामसूयत ।
भर्तुः प्रमादस्यानृण्यं प्राणैर्युधि समर्पितैः । राजपुत्रौ गतौ तत्र सहदेवयुधिष्ठिरौ ।
वराश्वान् सुस्सलानीकान् गम्यमानान् प्राप विद्रुतान् । चक्रे भूरितुरङ्गस्य येभूपस्यापि कौतुकं ।
निविष्टकटकं तं स श्रुत्वा सैन्यपुराध्वना । कमराज्योन्मुखं यातुं द्रुतमन्वसरन्नृपः ।
अम्बिष्यमाणसरणिः प्रयत्नादग्रजन्मना । प्रविवेश दरद्देशं परिमेयपरिच्छदः ।
दत्तमार्गं तस्य राजा डामरं लोष्टकाभिधं । स सैन्यपुरजं हत्वा नगरं प्राविशत्ततः ।
तस्मिन् दूरं गते वैरे कलुषोऽपि स नाददे । भ्रातृस्नेहेरसंरम्भं ग्रहीतुं लोहरं गिरिं ।
कह्नः कालिन्दराधीशो दौहित्रीं पुत्रवद्दृढौ । यामवर्द्धयत स्नेहादपुत्रः पितृवर्जितां ।
राज्ञो विजयपालस्य सुतां सुस्सलभूपतिः । उपयेमे स तां श्रीमाननघां मेघमञ्जरीं ।
तस्य प्रभावाधिष्ठानाच्छिन्नेऽपि स लोहरे । प्रकिरासीत् विरुद्धानामपि बाधाय वैरिणां ।
धीरः सुस्सलदेवोऽपि सर्गैर्निर्गत्य दुर्गमैः । आसदद्भूरिभिर्मासैः स्वोर्व्वीं दुर्गिरिवर्त्मना ।
प्रशान्ते व्यसने तस्मिन् धीरस्योच्चलभूपतेः । अन्योऽपि व्यसनाभासा उत्पन्नध्वंसिनोऽभवन् ।
भीमादेवः समुत्थाय सोऽजह्लसदेवजं । साहायकार्थमानिन्ये दरद्राजं जगद्दलं ।
सङ्ग्रहार्थं सहीभर्तुरवरुद्धात्मजोऽभवन् । भ्राता दर्शनपालस्य मल्लपालस्तु तद्दलं ।
नीतिज्ञेन ततो राज्ञा साव्वेव दरदीश्वरः । आक्षेपात् पारितप्रायात्प्रत्याहृत्य निजां भुवं ।
मल्लमात्मनात्स्वं सोऽजोऽविश्वस्तमण्डलं । सेजे सुस्सलदेवस्था मल्लपालानुजीवितां ।
गृहीतां न मन्येन निजेनैव प्रदर्शितः । सोऽजः क्षिप्रं नृपात्प्राप निग्रहं तस्करोचितं ।
देवेश्वरात्मजः पित्र्यकोऽपि देराज्यलालसः । डामरानाश्रिते राज्ञि निर्याते व्यद्रवद्दिशः ।
विचारपरिहारेण धावन्तः सर्व्वतो जवात् । तिर्य्यञ्च इव हास्याय प्रसिद्धमरणा जनाः ।
मलस्य रामलाख्योऽहं सूनुरासं दिगन्तरे । अर्द्धस्तदः कश्चिदेवं चक्रिकाचतुरो वदन् ।
निन्ये प्रसिद्धिं व्यामूढैर्वञ्चभिर्विश्रवप्रियैः । धनमानादिदानेन भूमिपैर्भूम्यनन्तरः ।
पीर्म प्रविष्टः कश्मीरानेकाकी घर्मपीडितः । व्यधीयत क्षत्रनामः परिज्ञाय नृपानुगैः ।
कटके पर्य्यटत्यास्त्रः सएव ददृशे पुनः । स्वजात्युचितमद्यादिविक्रयी सस्मितं जनैः ।
मिथ्यैव नीतिकौटिल्यैः क्रियतेऽभ्युदयश्रमः । शक्यतेऽपरथा कर्त्तुं न दैवस्य मनीषितं ।
शाम्यापि ज्वलति क्वापि क्वचिद्दीप्तापि शाम्यति । दैववातवशाच्छक्तिः पुंसः कक्षाग्निसन्निभा ।
पलायकं नापयति निश्चला भवितव्यता । देहिनां पुच्छसंलीना वह्निज्वालेव पक्षिणः ।
नास्ति शवक्लिविषमव्यवप्रियाङ्गैर्ग्भपातरभसेन सधाभिचरैः ।
शक्ता निहन्तुमसवो विधुरैरकाण्डे भोक्तव्यभोगनियतोज्झितस्य जन्तोः ।
भिक्षाचरः समादिष्टवधो जयसतीपहात् । ततं बध्यभुवं निन्ये बधकैः पार्थिवाज्ञया ।
यान्ति प्रस्फुरस्य निश्चितो विनस्तायां समीरणैः । छिन्नस्तटान्तरे स्यन्दमानहस्ते कृपालुना ।

द्विजेनैकेन सम्प्राप्तश्रिया दुर्गतचेतनः । आसमत्यभिधानायाः ख्यातिर्दद्देति गौरवात् ।
सा हि पुत्रीति सत्याथादस्त्वसुरया तया । नीतो देशान्तरं गूढं वद्धे दक्षिणापथे ।
स कृतप्रत्यभिज्ञोऽथ पुत्त्रवत्सरवर्मणा । मालवेन्द्रेण शास्त्रास्त्रविद्याभ्यासमकार्यत । ११०
अन्यदीयं घातयित्वा तत्तुल्यवयसं शिशुं । रक्षितो जयमत्येव स किलेत्यपरेऽब्रुवन् ।
देशान्तरागताद्दूतात्तद्वार्त्तामुपलब्धवान् । अतएवाभवत्तस्यां भूभृद्विगलितादरः ।
बहिरप्रतिभिन्दंस्तत्स धीरो मार्गवर्त्तिभिः । चक्रे तदप्रवेशाय सम्बन्धं पार्थिवैः समं ।
ईर्ष्यामगोपयत्तस्याः श्रद्धामाच्छादयत्ततः । स्वयमन्याभिगम्यत्वं करोति हि जडो जनः ।
भिक्षाचरे हते बालं कश्चिदादाय तत्समं । तन्नाम्ना ख्यातिमनयद्दैवेत्यपरेऽब्रुवन् । ११५
तथैवैषोऽस्तु मिथ्या वा प्रतिष्ठां तां तथाप्तवान् । यया लघुत्वमानेतुं न दैवेनाप्यशक्यत ।
स्वप्नेन्द्रजालमायानामपि निर्विषया इमाः । कर्म्मवैचित्र्यजनिताः काश्चिदाश्चर्यविप्रुषः ।
सराजबीजी नाशाय विशां गूढं व्यवर्द्धत । पुरग्रामादिदाहाय कक्षान्तरिव पावकः ।
रोहत्यन्तिकमौमनि प्रतिविषा वीरुद्विषस्यारुहः काले प्रावृषि पद्मनाभसलिले मूर्च्छत्यगस्त्योदयः ।
सर्गच्छेदविधित्समानुदयतो दृष्ट्वा किलोपद्रवान् सन्धत्ते प्रतिकारकल्पनमहो दीर्घावलोको विधिः । १२०
अजायत विपक्षाक्षजगद्दुरणक्षमः । तस्मिन्नेव क्षणे यस्मात्सुस्सलक्ष्मापतेः सुतः ।
तज्जन्मकालादारभ्य सर्व्वतो जयमर्ज्जयन् । नामान्वर्थं नृपस्तस्य जयसिंह इति व्यधात् ।
शास्तुः सर्वार्थसिद्धस्य यथा सर्व्वार्थसिद्धिभिः । तथा तस्याभिधान्वर्था नात्यजत्कृतिशस्ततां ।
मुद्रां तां कुङ्कुमस्याङ्कस्तदीयस्याभ्युपागतां । विलोक्योच्चलदेवोऽभूद्विमन्युर्भ्रातरं प्रति ।
बालस्यैवाङ्घ्रिमुद्रास्य वैरं पितृपितृव्ययोः । निवारयन्ती विदधे सुश्लिष्टं मण्डलद्वयं । १२५
स स्वर्गिणः पितुर्नाम्ना ततः सुकृतसिद्धये । चकारोच्चलभूपालः पैतृके स्थण्डिले मठं ।
गोभूमिहेमवस्त्रान्नदाता तस्मिन्महोत्सवे । आश्चर्यकल्पवृक्षत्वं त्यागी सर्वार्थिनामगात् ।
प्रसादैः प्रहितैस्तेन महार्घ्यैः श्लाघ्यसम्पदा । महान्तोऽपि दिगन्तेषु पार्थिवा विस्मयं ययुः ।
भर्त्तुः प्रसादाधिगतां श्रियं नेतुं परार्थतां । विहारं समठं देवी जयमत्यपि निर्ममे ।
केषाञ्चित्पूर्व्वपुण्यानां विरहेण महीभुजः । सुताभीष्टाभिधानाभून्मठे नवमठाख्यया । १३०
स्वलां स्वसारमुद्दिश्य परस्मिन्स्थण्डिले पितुः । विहारोऽपि कृतस्तेन नोचितां ख्यातिमाययौ ।
स्नेहाद्धस्तकपालित्वं तस्याः कलयता किल । न निष्ठा स्वप्रतिष्ठासु सम्प्रपेदे व्यवस्थितिः ।
कदाचित्कमराज्यस्थो द्रष्टुमग्निं स्वयंभुवं । ययौ वर्हणचक्राख्यं गिरिग्रामं स भूपतिः ।
तद्दस्वैलस्वरग्रामाध्वना यातुमचेष्टयन् । अकस्मादेत्य तचत्याश्चौरायणडामरास्त्रिणः ।
प्रजिहीर्षुभिरप्यासु तस्मिन्नत्यल्पसैनिके । न तैः प्रहृतमत्युग्रजीवदस्त्रस्तितायुधैः । १३५
अथ हारितमार्गः स गहने गिरिगह्वरे । भ्रमन्नल्पानुयायीकः क्षणदामत्यवाहयत् ।
उच्चचार क्षणे तस्मिन्स्कन्धावारेषु दुःश्रवा । न चिरं प्रातर्दुर्वार्त्ता सर्वतः क्षोभकारिणी ।

कटकाश्विः खतात्यन्या वात्येव गिरिगह्वरात्। सा दुष्टहस्तिदीर्घत्वं पुरेऽन्यदवासदत्।
नगराधिकृतस्तस्मिन् वर्षे चक्राभिधोऽभवत्। प्रक्षिप्तः कामदेवस्य कुक्षौरङ्गादिमोदरः।
ज्ञात्वा पुरक्षोभशान्तिं प्रवेशाय नृपास्पदे। प्रविश्य भ्रातृभिः सार्द्धं कार्य्यशेषमचिन्तयत्। २६०
नृपं कं कुर्म इत्येवं तान् विचिन्तयतोऽब्रवीत्। शङ्खाभिधोऽपि कायस्थः कुटुम्बिकुटिलाशयः।
यूयमेव सुहृदस्तुभृत्यवाञ्छयदक्षयाः। राज्यं कुरुत सम्प्राप्य राष्ट्रमेतमकण्टकं।
तेनैवमुक्तास्ते पापाजातराज्यस्पृहास्ततः। सिंहासनाधिरोहाय क्षिप्रमासन् समुद्यताः।
श्रीयशस्करदेवस्य वंशस्यायत इति श्रुतिः। तदन्वयेऽस्तु तेष्वेषां राज्यात्युपप्रदायिनी।
अतएवाभजत्क्रोधं तेषां कुमुद्वद्धिभिः। सा वाससांस्तःसंलीना सदा चारानपेक्षितां। २६५
कथं वः प्रतिभात्येषां मङ्गृह्यापि कुयद्धतिः। भागिकस्य कुले जातो लवटस्य हि सोऽधमः।
क्षेमदेवाभिधानस्य पुत्रोऽप्यस्यनियोगिनः। कुराप्रयत्नमभजम्महामात्यमिकोचितं।
चौर्य्येण स्वर्णभृङ्गारं चनवान् भूपतेर्गृहात्। सम्भाविनोऽपि गाम्भीर्य्यात्स्त्राय स किलेङ्गितैः।
सामिधेनुनिरूपणेषि विक्रमस्खलितान् सयत्। राजपुत्रदेवत्यन्यं स चैत्यं समन्यत।
तस्य चिन्ता काचिदासीत् सदा देशाद्यतोऽङ्गलोः। या राज्यहेतुकृत्येन फलेन सनभाव्यत। २७०
नद्दिरानिजसङ्कल्पादपि ते राज्यलालसाः। नृपं जीवनमाकर्ण्य ततोऽभवन् हतस्पृहाः।
न स्फुरत्स्वच संसीलसता सुप्त इवासिशः। तेषां चेतसि सङ्कल्पसदाप्रभृति सोऽभवत्।
अमुस्मिन्नादरेणाथ शनकैः पृथिवीभुजा। निर्न्यिरे मध्यमां वृत्तिं राजस्थानाधिवार्यं ते।
प्रकृत्या रूढवायाजा सर्व्वेषामेव सर्व्वदा। तेषामप्यकरोदन्यान्तर्मस्सप्रस्रः कथाः।
ते राज्ये स्वभूभर्तुः पितरि प्रभयं गते। मातुलात्पक्षमन्तया विधवाया स्वतेऽवमन्। २७५
तैर्भ्रामकको नाम शक्तभूस्थानिवेशिकः। स्पृष्टुतोऽथ विश्वस्तो जननीगारशङ्कया।
अननीमपि किं नैते न्यस्यचक्रिति भूपतिः। विचार्य कोपात्तस्मात्तु नामच्छेदमकारयत्।
तां कथां स नृपस्तेषां परोक्षमुदघोषयत्। क पुष्पाञ्चिकतनःमाया वदस्मिन्यन्विषेव च।
वृहद्भ्यादिगर्वेषु कृत्वा कार्य्याण्यवारयत्। स कायस्थः कृतान्तत्वं भजन् मङ्गमपि प्रभुः।
पोषितस्तेन रौद्रेण सिञोऽथ गणनापतिः। कोशोत्पत्त्यथसंसारं तं नृपाय न्यवेदयत्। २८०
प्रवेशभागिकपदे चने राज्ञा कृपा ततः। स कूरिरङ्कुशादीन् प्रेरयन् पूर्व्वविस्मिते।
जिघांसवस्ते नृपतिं प्रसङ्गप्रेक्षिणः परैः। समगंसत दुष्टजैरथ हंसरथादिभिः।
प्रजिहीर्षुभिरुर्व्वीशं पौनकोशैः समेत्य तैः। चतुष्पञ्चानि वर्षाणि गताप्यवसरः क्वचित्।
बहुभिर्व्यञ्जधा भिन्नैश्चक्षुकाले विचिन्तितः। न भेदमगमत्स्त्र्यः सचिवं लोकदृक्कृतैः।
सर्वेतां कुरुते प्रत्यक्षपो सर्व्वस्वं कथां। इति प्रत्येकमुक्ता ते विरागं पार्थिवेऽभजन्। २८५
तेहरःपार्श्वपृष्ठादि गूढैश्चैर्भिरायसैः। प्रच्छाद्य पार्थिवोऽयजनत्तमसं जिघांसुभिः।
चण्डो विरहं सोढुं यां प्रसादयितुं न कां। राजापि सन्दधे चेष्टां प्राक् प्राकृतभुजङ्गवत्।

स्वभाववैपरीत्येन मार्गचिह्नेन स स्थिरां । अयमत्या महाप्रीतिं तदादाद्वत्सरद्वयं ।
रक्षां भिक्षाचरस्याङ्गनिमित्तं तच केवल । केचित्तु विग्रहद्वन्द्वौ प्रेक्षां तरलद्वर्शितां ।
अथ वर्तुलभूभर्तुरात्मजा विभ्लवाभिधा । कनपाणिग्रहस्यागाद्वाल्यं वसुधाभुजः । ८९०
सङ्ग्रामपाले नृपतौ तस्मिन्नवसरे मृते । तत्सूनुः सोमपालाख्यः पितृराज्यं समादधे ।
राज्यार्हमग्रजं बद्धा सोऽभ्यषिच्यत चाक्रिकैः । इति कोपाकरेन्द्रोऽभूत् क्रुध्यन् राजपुरीं प्रति ।
लक्ष्मीस्थैर्यप्रतिभुवः पृथ्व्याः पाणिमजिग्रहत् । तं प्रेष्ठं सर्वलोकानां श्रेष्ठं सर्वक्षमाभुजां ।
अर्थिचिन्तामणेस्तस्य प्रीणतो निखिलाः प्रजाः । नानाव्ययार्जितो रेजे पश्चिमः स महोत्सवः ।
याते जामातरि क्ष्माभृच्चक्रे निखिलतर्पणः । निर्दृतीन् किमपि क्रुध्यन् द्रुग्धं तु व्यसर्जयत् । ८९५
भोगसेनोऽपि भूपेन काले तस्मिन् समन्युना । निवारितो द्वारकार्य्यात्तद्वैरः समपद्यत ।
निक्रान्तः स हि कार्य्येभ्यो निर्जितः खिल डामरः । सुस्सलस्यार्पितं जेतुं प्रतस्थे लोहर पुरा ।
वात्सल्यमिश्रवैरेण वारितोऽथ महीभुजा । तत्परीवादसक रोषु कोधावेत्य तत्र सः ।
प्रावेशयत् रड्डकड्डमुखान् स समया ततः । तमादिसुखदं वीरं तदा राज्ञा विमानितं ।
विमानिताविशालेषकाः संहता हतदृत्तयः । न ते बहिष्कृतास्तेन समरार्थं जिगीषया । ९००
तान् भोगसेन जिन्यसमद्भावान् कुटिलाशयः । सङ्गो निनिन्द वीरत्वात्सस्यामम् सरलात्मरं ।
ऊचे चाद्यैव हित्वापि प्राणान् व्यापद्यतां नृपः । भोगसेनोऽन्यथा सेदं कुर्य्यादगह माश्रयः ।
अन्यथाभूय सङ्गोकं भोगसेनं यदब्रवीत् । निश्चिद्रोऽस्मि वदेति नृ नि सेद्लाननः ।
स तु किं दक्षिणद्वारं तव द्द्यामिति ब्रुवन् । द्भुजुपचप्रणयं मिन्यै तमवमानयत् ।
प्रबोधाधायिनो दैष्टि नियतिप्रणयी भवन् । तापात्ययाहनिद्रान्तरव जन्तुगतस्मृतिः । ९०५
तस्मिन्गो यामिका भूत्वा स्वस्मिन्वारे ततोऽविशन् । ते राजधानीं सन्नद्धैः स्वसैन्यैः सह संहताः ।
यामिन्यां यं त्वयं इन्यन्तां हतेत्यभिधाय च । प्रावेशयत् न्यस्तचिह्नांश्चण्डालान्मण्डपान्तरं ।
भुक्तोत्तरं स्थिते राज्ञि ते वाह्य मण्डपे स्थिताः । सरोषनृपद्त्युक्ता मेवको मारणे व्यधुः ।
राजा च विक्लवोत्सव चिदासुर्मण्डपान्तरात् । दीपिकाभिःकृतालोको निर्ययौ मदनालसः
मध्यमं मण्डपं तस्मिन् प्राप्ते स्वल्पैः सहानुगैः । तत्यां मण्डपं सङ्गो कद्धान्यानदगान्मनान् । ९१०
अन्यैरप्यपिते द्वारे निरुद्धे सर्वएव ते । जिघांसवः समुत्थाय नृपतिं पर्य्यवारयन् ।
विक्रमिदत्वादेकेन रड्डमये निवेदुषा । तं दिंशादोर्घतत्त्वसाः शस्त्रा कयकवोऽभिनन् ।
ततः काञ्चनगौराणि तस्याङ्गान्यसिधेनवः । वस्त्रवः सुमेरुघट्टाणि महोरग्यइव विशन् ।
स द्रोहो द्रोहदत्युक्ता केशान् छटाभ्यिमाचयन् । क्रीडाशक्त्या कथां रड्डमुष्टिं दन्तौर्ध्वपाटयत् ।
सुजनाकरनामा हि भृत्यः कट्टारकं वहन् । तस्याभ्निकात्पत्तायिष्ट प्रहरत्सु विरोधिषु । ९१५
अतो वाले चितो लक्ष्मीं छुरिकां स चकर्ष तां । मुष्टावर्गलिता कोशात् सा कष्टेन विनिर्ययौ ।

निर्यातास्त्र: शत्रुभिस्तैस्त्यक्तकेशो बबन्ध तं । धम्मिल्लमथ तां शर्वी आगुहन्नाम्रपेयत्।
न छित्त्वा प्रहरंस्तेजस्मादृम्भीर्योऽपि सोऽभवत। येन छितौ निपतित: सर्वमर्मस्विवाहत: ।
अभिनच्च ततो रङ्गं प्रहरन्तश्च पृष्ठत: । मदन् सिंह इव व्यङ्गं परिव्यज्य व्यदारयत् ।
अन्यश्च शस्त्रिणं कश्चित्सवर्माणमपातयत् । विवेष्टमानो य: प्राणैरचिरेण व्ययुज्यत ।
तस्याकारे प्रवासाय तस्मिन्धावति मण्डप: । रक्षिभिर्भूमिपालोऽयमित्यवज्ञा कपाटित: ।
द्वारमन्यत् प्रवर्धन् स क प्रयासीति जल्पता । खड्गेन हृदुमार्गेण खड्गपातैरहन्यत ।
भोगसेनं ततोऽपश्यत् द्वारस्यान्ते समुत्थितं । दारुतूलिकया भित्तिमालिखन्तं पराङ्मुखं ।
भोगसेने चमे कस्मादमुं क्षमिति वादिनं । सोऽस्यक किमपि ह्रीत: प्रधावन्तं जगाद तं ।
रथ्यावह्नाभिधा दीपधरस्तिष्ठन्निरायुध: । अयोदीपिकयारम्भयुद्धस्तैर्निहतोऽपतत् ।
चाम्पेय: सोमपालाख्यराजपुत्त्र: क्षताहित: । प्रहारै: प्राप्तवैकल्यो न याच्ञाचारतामगात् ।
पुत्त्र: श्रीशूरपालस्य राजकापत्यमश्नक: । विदद्रो येन संक्राम्य शस्त्री पुत्त्रकटोपमां ।
तत: प्रधावन् प्रग्रीवमारुरुक्षु क्षितीश्वर: । निकृत्तजानुखण्डालैरालिलिङ्ग वसुन्धरां ।
तत्पृष्ठे स्वं विपन्देहं प्रहारैर्जर्जरीकृत: । टङ्कारनामा कायस्थो निरीहो वारितोऽरिभि: ।
पुनरुत्थातुकामस्य मूर्ध्नि शस्त्रावलीहृषि: । न्यपातयंस्तस्य कान्ता नीलाश्ववरणाञ्जं ।
निष्ठित्कदाचिन्नूनोऽयमविपन्नो विपन्नवत् । कस्यां मधम: मङ्गलस्यात स्वयमच्छिनत् ।
कृतं पदापहरणं यस्य सोऽहमिति ब्रुवन् । छित्त्वाङ्गुलीश्चकर्षापि रत्नाङ्गुलिमुद्रिकावलीं ।
एकपादस्थितोपानत्स्तमान्यै: शिरोरुहै: । चक्रवर्मा स ददृशे सुप्तोदीर्घभुज: क्षितौ ।
पर्यास्थया य पर्यन्ते वीरहत्या महोजस: । निर्दोषतामीषदगात्स्थितिस्थितत्वं जनान् प्रति ।
एक: शूरजानाम पृष्ठकुम्भन् द्रोहस्मृतके: । निर्गत्य भोगसेनेन वहि: क्रोधान्निपातित: ।
प्रस्थितो दयितावासं स विस्रोहवशादिव । पन्थानं पृथिवीनाथ: कान्त्या जगाह वेश्मनि ।
राज्ञ्यो द्यानं नृपतिमधुपा भोगिकच्छत्कलोलाश्वितोनामासमनकुसुमश्रेणिभि: प्रोणयन्त: ।
हा धिग्दैवानिलतरलया पात्यमाना नियत्या वल्ल्येते किमपि महसा दृष्टनष्टा भवन्ति ।
तिर्थग्म्यस्त्विगजघ्नशी परिभवं लङ्केश्वरो लब्धवान् प्रापोप्रघनपोत्तम: कुरुपति: पादाहतिं मूर्द्धनि ।
इत्थं ते बहुमानसत्परिभव: सर्व्वस्य सामान्यवस्त्को नाम भवन्महानहमिति ध्यायन् धृताहङ्कृय: ।
परासुमर्किनैस्तत्र्कु तमनाथमिव प्रभुं । मग्नं जनतासमात्कर्तुं स्वच्छन्दाहितोऽनयत् ।
भुजो कण्ठ गताल्पैक: कराभ्यां चरणौ पर: । तं भग्नग्रीवमालोलकुन्तलं रुधिरोक्षितं ।
मयूत्कारम्भं नग्रमनाथमिव पार्थिवं । राजधान्या विनिष्कृष्टं न्यधन्तां पिहकानने ।
महामरिक्षितस्ताभ:सभ्येदद्वीपभूतले । सम्राय वह्निसंस्कारं ते भूतास्तस्य चक्रिरे ।
न हतो नापि निर्दग्ध: स केनापि व्यलोक्यत । ऊर्ध्वेव गतस्त्रासु नेत्रनिर्विषयोऽभवत् ।
अतीतेन सवर्षैकचत्वारिंशतमायुषा । सप्तात्रीत्यब्दे पौषस्य शुक्लाष्टम्यां व्ययुज्यत ।

चक्रेऽथ सामिकवचोरङ्गः शोणितमण्डितः । श्मशानाश्मनि वेतालइव सिंहासने पदं । १४५
तस्यावरोहतः सिंहासनाद्योद्धुं पुरोयुधि । विक्रामन्तो बन्धुभृत्या युद्धभूमिमभूषयन् ।
तन्त्रिणौ बद्रपद्माख्यौ युद्धा तदान्वयौ चिरं । योधाश्च कद्रसूर्याद्याः सिंहद्वारेऽपतन् हताः ।
रणरङ्गनटीमत्यामिव राजा स्वहाङ्गने । सखङ्गखेटकोरङ्गः खण्डयन्नरितान् बभौ ।
द्विषन् विजयसन्देहमहितानां क्षणे क्षणे । प्रहारैः सुबहून् भित्वा स शिरेणापतद्रणे ।
राजद्रोहोचितं तस्य निहतस्यापि निग्रहं । वैशसत्यक्तमर्यादो गर्गः कोपादकारयत् । १५०
दिद्दामठान्तिकोव्यङ्गः पौरैर्भक्ताश्मवर्षिभिः । अवस्करप्रणालान्तर्मग्नवक्त्रो न्यपात्यत ।
ते गुल्फदामभिः कृष्टाः स्थाने स्थाने प्रभुद्रुहः । तत्क्षणं लोकथूत्कारपूजाकृत्योचितां दधुः ।
पलाय्य प्रययुः क्वापि मङ्खुसंमरथादयः । मरणाभ्यधिकां कश्चित्कालं सोढुं विपद्दशां ।
दृष्ट्वा पराजितं गर्गं नष्टे तदनुजे विदन् । भीमसेनोऽथ तां वार्त्तामरण्येऽन्मथोपमां ।
व्यावृत्य प्रत्यवस्थातुकामः पश्यन् पलायिनः । योधान् स्वैः सहितः कैश्चित्ततः क्वापि भयादगात् । १५५
इत्थं निहतविध्वस्तनायका द्रोग्धृसंहतिः । स्वदोर्मात्रसहायेन गर्गचन्द्रेण सा कृता ।
सत्वं साहसमिद्धिश्च नेतिहासेष्वपि क्वचित् । अश्रौषस्मादृशं यादृगस्यासीत् स प्रतापिनः ।
निशाम्प्रहरमङ्कस्य राज्यं कृत्वा स लब्धवान् । द्रोहकृच्च स्वराजाख्यां गतिं कुकृतिनामगात् ।
यशस्करकुले जन्म द्रोग्धृभिस्तैः प्रमाणितं । क्षणभङ्गुभजद्राज्यं यस्माद्वर्णटदेववत् ।
दार्वाद्दीपनकूटयन्त्रघटनैः सिंहादिसंहारिणो यान्त्याकस्मिकगर्तशैलपतनैरन्तं किरातावने ।
एकेनैव ननु प्रधावति जनः सर्वोऽपि मृत्योः पथा हन्ता हन्ति हतोऽयमेव तु वृथा कालस्य भेदग्रहः । १६०
खेदाद्दिह ललनैः घमङ्गलरवो यैर्द्यूतैः श्रूयते हीनैस्तैर्दयिताविलापपरुषस्त्वाकर्ण्यते तु क्षणे ।
योऽपि प्रज्वलितं प्रपश्यति परः स्वं प्रस्तमस्ते मृदोदृत्तं सोऽप्यवलोकयत्यहह धिक् मोहोऽयमात्मावहः ।
सायं विचिन्तितो रात्रौ फलितोऽन्यत्र वासरे । दुर्विपाकप्रदाताभूद्द्रोग्धृणां साहसद्रुमः ।
अथ सिंहासनस्यान्तः कार्याङ्गस्त्यक्तविग्रहः । गर्गः प्रक्षालितामर्षश्चक्रन्द स्वामिनं चिरं ।
तस्मिन् रुदति सर्वोऽपि पौरलोकोभयाश्रितः । संप्राप्तावसरो भूपं व्यलापोल्लोकवत्सलं ।
कारुण्यात्पतये दत्वा कोशं जीवितकामया । जयमत्या तदावादि गर्गः कपटशीलया । १६५
कुरु मे रक्षिवं भ्रातरिति सत्वभयस्तु सः । तत्प्रक्रियावचो ज्ञात्वा चिन्तितस्याप्यकल्पयत् ।
चिकुरनिचये यत्कौटिल्यं विलोचनयोश्च या । तरलतरता यत्काठिन्यं सदा कुचकुम्भयोः ।
वसति हृदि तद्यासं पिण्डीभवन्ननु ता इमा । गहनहृदया विज्ञायन्ते न कैश्चन योषितः ।
दोःशौर्यमप्यानृशंस्यो घातयन्त्योऽपि वल्लभान् । हेलया प्रविशन्त्यग्निं न स्त्रीषु प्रत्ययः क्वचित् ।
दुराधिरूढा सा यान्ती यावन्मार्गे व्यलम्बत । अयतो विस्मृता तावन्निर्गत्य प्राविशश्चिता ।
अथ तस्याश्चितारोहं कुर्वन्त्या भूषणार्थिभिः । लुण्ठ्यमानाया व्यथा गात्रेषु पप्रथे । १७०
सच्छत्रचामरे राज्ञा दह्यमाने विलोकयन् । लोकः सर्वोऽपि साक्रन्दो दग्धदृष्टिरिवाभवत् ।

सोऽचिन्त्यं तेन च तदा निन्द्येऽत्यन्तपवित्रता । सर्वैर्यद्दर्श्यमानोऽपि सोपायैश्च नृपासने ।
सुतमुच्चलदेवस्य बालमह्नि निधिस्सता । राज्येऽभिषिक्तं ते केचित्सेनान्येश्यस्य यत्नतः ।
लोकोऽपेक्ष्य केषाञ्चित्तत्त्वमालोक्य सस्मितः । भिक्षामप्यटितुं जाने नैव जानाति योग्यतां ।
राज्ञ्यां श्वेताभिधानायां सल्हराजस्य ये सुताः । सल्हणाद्यास्त्रयोऽभुवन्मध्यमे प्राक् क्षयं गते । १७५
ज्येष्ठकनिष्ठौ द्वौ शेषौ सल्हणलोठनौ । प्रच्छिन्नौ सुस्सलराजेन भयादवमठस्थितौ ।
निर्लज्जैर्निर्गताद्द्रागधम् विज्ञाय मिलितैः पुनः । तच्चसारोहसविवेरामीतः क्षत्रियाकैः ।
दृष्ट्वा राज्यार्हमप्राप्यं कच्चिज्ज्यायांस्तयोस्तदा । गर्गेण राज्ये संरम्भादभ्यषिच्यत सल्हणः ।
हा धिक् चतुर्णां यामानामन्तरेण पतिद्वयी । अदृश्यत यामे तत्रासीद् या या पुरवासिभिः ।
ये सायमुच्चलनृपं प्राह्णे रङ्गं सिषेविरे । मध्याह्ने सल्हणं प्रापुर्दृष्टास्ते राजसेवकाः । १८०
अथ लोहरकोट्टस्थः मार्गेऽर्के गलति नृपः । सुस्सलो भ्रातृमरणं श्रुत्वा दृष्टान्तमानसः ।
गर्गेण प्रहितो दूतः सकन्दं स्वं चिरयन् स्थितो । ततस्तं वीतसन्देहं चकाराक्षप्रलापिनं ।
आद्यासल्हणवृत्तान्तपर्यायां नारदेणात् कथां । गर्गदूतास्तत्वधं स्वस्याक्रान्तम् केवलं ।
अश्रद्धानस्तं शीघ्रमरिष्टकेदं सदुःखकं । तदाक्रान्ताय गर्गीयं प्राहिणोत्स सूनम् गृहात् ।
आक्रन्दमुखरो भूत्वा तां रात्रिमरुणोदये । कश्मीराभिमुखो यात्राममन्युमनोऽप्यधात् । १८५
अन्योऽथ गर्गदूतस्तं पथि संगदितोऽभ्यधात् । हतस्त्वमेव हन्ताऽस्मान्नागन्तव्यमिति ध्रुवं ।
क्षिप्रं हतेषु द्रोहेषु त्वयमप्रविष्टितेऽनुजः । हतस्तु सल्हणो राजा हत्यमागमनेन किं ।
श्रुत्वेति गर्गसन्देशं कोपात्सह्लनो नृपः । अप्रयाणैषि गौभृत्यान् विहस्येदं वचोऽब्रवीत् ।
नास्माकं पैतृकं राज्यं यदि निकृष्टगोऽनुजः । मज्ज्यायसा मया चेत्तद्भुजाभ्यामर्जितं पुनः ।
राज्यं स्वीकुर्वतोरन्यो नादातामभूत्तदा वयोः । येनाहतमिदं पूर्वं स क्रमः क गतोऽधुना । १९०
इत्युक्त्वा विरतैरेव वदद्भिः सीमप्रयाणकैः । दूतोऽस्य पार्श्वे गर्गस्य स्वीकृत्यै प्राहिणोद्ध्रुवम् ।
स काष्ठवाटं सम्प्राप सल्हणस्य हितैषिणा । निर्गत्य गर्गचन्द्रेण चक्रे कुब्जपुरे पदं ।
प्रहस्तायां निभाद्यां दूतैः कृतगतागतैः । सम्यक्स्वीकृतरसामापि गर्गो द्रोहधाम्यधीयत ।
कारामध्यगतो राजा तथापि सह्लणोन्तदा । धावेऽथ भ्रातरं गर्गाभ्यर्थं हितहिताभिधं ।
सोऽगमन् क्षणे तस्मिन्नायेय देवमोहितः । सोऽक्रमत् त्रिल्लकजाप्यधिकृत्य नृपान्तिकं । १९५
सोऽभ्यर्थी कर्णभृत्याख्यमपारोहं महीपतेः । विसृज्य गर्गं अध्यासीत् कुब्जाभूलोऽभिनोऽयतः ।
कालापेक्षामपि त्यक्त्वा हन्तुं भ्रातृद्रुहं स तं । येऽस्य समक्षमस्मिन्नथ्वरे लोकैरसञ्जनः ।
यक भ्रातृद्रुहः पार्श्वे स समायोगमे कथं । गर्गोऽपि तमुपालेभे दूतैरित्यादि संदिशन् ।
स तु मार्गात्पलाय्यायन्समभीति विलम्बकृत् । इत्यास्कन्दः सपापाद्ये तं सानुगमघातयत् ।
पतत्यं कर्णभूतिर्वीरहत्या व्यरोचत । तस्य द्वैमातुरो भ्राता तेजःसेनोऽप्यनन्तरा । २००
तेजःसेनस्तु प्रलायि नृपादेशाद्यपेक्ष्यत । मरिचो लवराजस्य तनूजोऽस्मपतेरपि ।

अवष्टम्भेन भूपोऽभूत्त्रिपथाश्वपदक्षमः । मयेनाश्चितुमशक्यं तावदासीत्तु तद्बलं ।
पुरोगोऽपि कृतः पश्चाद्योऽतीतेऽह्नि महीभुजा । स सज्जपालस्तत्पार्श्वमथादायाययौ हयान् ।
तेष्वायातेष्ववष्टम्भं यातं किञ्चिच्च तद्बलं । प्राप्तश्च गर्गसेनानीश्चतुरश्वोऽनल्पसैनिकः ।
दुधुक्षून् वीक्ष्य तानाप्तैर्नृपोऽश्वमधिरोपितः । उत्सेकगाढधीर्मर्म कङ्कटं च परिधापितः ।
गगणं शलभच्छन्नमिव कुर्वंश्चचापतत् । शराशारैरिपोर्वीरान् सर्वतोऽर्कसमन्नतिः ।
ओंकारं शरपूत्कारैः कृत्वा द्रोहस्य दुःसहाः । प्राहरत्राजकटके सर्वानुर्व्वायुधैर्द्विषः ।
हतविक्षतविध्वस्तसैन्यः साहसिको नृपः । वेगादपससारैको मध्यान्निर्गत्य वैरिणां ।
गर्जत्सिन्धुरयाश्रान्तमत्युन्नतिरलङ्घ्यत । सवाजिना तेन सेतुर्नालङ्घ्यः पक्षिणामपि ।
सज्जपालादयोऽदिक्षाः सेकुस्तमनुवर्त्तितुं । पृष्ठलग्नानिरुन्धन्तः स्थाने स्थानेऽवरोधिनः ।
वीरानकाभिधम्भोरः स स्त्रामान्निवेशनं । चिरदिष्टैः समं भृत्यैः प्रविष्टस्तत्र नेऽरिभिः ।
निरम्बरैर्निराहारैस्तिष्ठन् कतिपयैः समं । स तत्र चिरमाक्रम्य निर्भयाद्दण्डयन् खशान् ।
क्रमेण च हिमापातदुर्लङ्घाध्वनि सङ्कटे । अविपक्षो भाग्ययोगात्प्रययौ लोहरं पुनः ।
पदे पदे प्राप्तमृत्युरायुःशेषेण रक्षितः । तथाप्यासीत्स कश्मीरप्राप्तिमेव विचिन्तयन् ।
वराकं दारसैन्यघाद्दुर्गोहितहितं क्षुधा । विरुद्धधीर्वितस्तायां वहुराज्ञ्यद्रिमक्षिपत् ।
तस्मिन् प्रक्षिप्यमाणेऽप्सु क्षेमाख्यः खञ्जिपन् पुरः । दासोऽस्याक्षैःपदारोहमधःपातेऽपि लब्धवान् ।
राज्यप्रदश्चनारिग्य गर्गः प्राप्तोऽन्तिकन्ततः । प्राप सल्हणराजस्य सविशेषमधीशतां ।
स भूभृत्कान्तिविक्रान्तिहीनो राज्यमवाप्तवान् । चक्रभ्रममिवापश्यत्सर्वतो भ्राम्यमाननः ।
न सत्त्वं न च विक्रान्तिर्न कौटिल्यं न चार्जवं । न दातृता न लुब्धत्वं तस्याद्रिक्तं किमप्यभूत् ।
तद्राज्ये राजधान्यन्तर्मध्यास्केऽपि मलिम्लुचः । लोकं मुमुषुरन्याध्वसञ्चारस्य कथैव का ।
पङ्कुरप्यङ्गनाकान्तं कान्ताया यत्रात्यवाहयत् । पुमानप्यभवत्तत्र माध्वसाध्वसताधीरसौ ।
यामस्य सल्हणोऽन्वियुर्भेजे तां लोठनः श्रियं । साधारण्यं गतो राज्यभोगस्त्वभवत्तयोः ।
पुरुषान्तरविज्ञानविहीनस्य प्रमादतः । सर्वोऽपि तस्य तन्त्रस्थैर्व्यवहारो व्यहन्यत ।
स्फुरद्रोलोठनस्योजःस्वर्यसेन व्यधीयत । द्वारे तापसगोष्ठीषु योगयो विक्रमनिष्ठुरे ।
यः सुस्सलभयोच्छेदमङ्गीकुर्वंस्तदागमे । स्वमन्त्रनखजापेन सिद्धिं सम्यञ्चोऽभ्यधात् ।
जिह्मा गर्गाश्रया राजा तदप्रियमपातयत् । वहाग्रानं वितस्तायां विम्बं सोमाय डामरं ।
राजानुग्राहकौ गर्गस्तास्तान् व्यापादयन् रिपून् । हालाहां डामरान् भृगोन् दत्ताभोज्यानघातयन् ।
राज्यकिञ्चित्करे गर्गायत्तजीवितसृत्यवः । वणिग्याभ्यन्तरे चामरस्पै वा पृथवोऽपि वा ।
कदाचिल्लोहराद्दुर्गे प्रविष्टेऽथ नृपान्तिकं । चुक्षोभ नगरे लोकः सर्व्व एव भयाकुलः ।
तदा क्षुद्रचरद्वारैता प्रलान्यारोप्य सोपुथत् । क्रुध्यन् गर्गोऽयमायातो हन्तु सर्वानृपाश्रितान् ।
गर्भिणीगर्भपातिन्या तादृशा भयवार्त्तया । दिवाप्यग्रान्यसभावि जनैश्चरदवाग्निभिः ।

ततस्तिलकसिंहाद्यैरङ्कोट्टाग्रदीयत । अनवेक्ष्य नृपादेशमास्कन्दो गर्गमन्दिरे ।
देशद्यात्युक्षणः क्रुद्धो धावति स्म धृतायुधः । प्रत्यपदीक्षानजिलान् गर्गश्चक्रस्य विक्लवः ।
निर्लज्जा दिल्हभट्टारलक्ष्मकाद्यास्तु कुम्भैः । आम्यन्ताशु वाहृश्यन्त गर्गाक्रमवीथिषु ।
निषिषेध न तान्राजा प्रत्युतास्कन्ददायिनां । लोठनं कुष्ठकोलानामेषां स्मृत्यै व्यवर्तयत् ।
तेनापि योधगर्गस्य रुद्धमार्गेण मन्दिरं । न दग्धुं नापि निर्दग्धुं पारितं हस्तवर्तिना ।
धानुष्ककेशवोनाम मठाग्नीलोठिकामठे । समाधत्तेव नाराचैस्तद्योधान् घातयन् परं ।
प्रकाशेन समं राजलोके विरलतां गते । साथं सानुचरो गर्गो हयारूढो विनिर्ययौ ।
समरैरप्रतिहतो निनाय लोहरं व्रजन् । मल्लीजःसुय्यमल्लप्रमासोमं त्रिपुरेश्वरे ।
तापसेन किमेतेनेत्युक्त्वान्येद्युर्मुमोच तं । तं सुस्सलेऽपि विधुरे नृपतिं नोदपाटयत् ।
क्षणे क्षणेऽभवद्देशस्ततःप्रभृति सर्वतः । गर्गागमनसम्भ्रान्तोऽधारार्गलितमन्दिरः ।
अथार्तस्य महीभर्तुर्गर्गमन्त्रानभिच्छतः । मल्लसमः सहेलोऽभूल्लोहरे दुत्यमाचरन् ।
तेनाङ्गीकारितो गर्गः कर्तुं स्वकन्यकार्पणं । भृत्यास्तु तेन सम्बन्धं नैच्छन् भूतस्य भूपतेः ।
ततः सुस्सलदेवेन सह सन्धिं निबद्धवान् । पश्चात्सम्प्रार्थ्यमानोऽपि सम्बन्धं न व्यधत्त सः ।
मण्डले विग्रराकृतमेवं याते नृपोऽब्रवीत् । सङ्गं रंसरथं लोनरयक्षामादितास्सुरैः ।
तानग्निकणसन्ध्यादिप्रवेशैरिव दुर्जनः । अत्यकानसुभिर्घोरामवस्थामन्ववीभवत् ।
भोगसेनाङ्गनामज्ञामनुमेने स्वयं नृपः । अनुमन्तुं पतिं स्वच्छं वसन्तीं साधु तद्व्यधात् ।
तादृग्दृष्ट्वापि वैक्लव्यं प्रहितेन तदन्तरे । प्रसिन्ये दिल्हभट्टारो रसदानेन भूभुजा ।
न राजबीजी वोषाणडविक्रमो वा बभूव यः । प्रमितो गुडदण्डेन यस्तथा तेन पापिना ।
तं या निनिन्दानिष्पणपाटवं तत्सुसुतादा । तस्या वह्निप्रवेशेन सिद्धं मानवतीव्रतं ।
सोऽन्योऽपि राज्यकालोऽभूद्देवमातृकदृश्मदः । दीर्घव्यपादृश्यमानदीर्घदुःखप्रसवभः ।
कालवित् सुस्सलो गर्गाद्बद्धसन्धिरपि भ्रमन् । न्ययुङ्क्त ते सप्तपालं काश्मीरीश्चायभाजनः ।
द्वारेण सह दत्तार्थो लक्ष्मकः सत्त्वभूभुजा । वराहमूलं सम्प्राप कथञ्चित्प्रस्थितं भजन् ।
गर्गः स्वरम्भवस्कन्दं पश्चादभ्येत्य नाशयन् । वराहमूलेन समं तस्य सैन्यमलुण्ठयत् ।
विवृद्धो म तु तद्योधैर्हतैश्च परिवव्रजे । अदिव्येर्मेदिनी दिव्यैर्देवैर्सुरषां गणः ।
नायकैर्गलितैः शुद्धहस्तैः सर्वाङ्गजैर्भवी । पतितैश्च्यापचूडाद्यैर्भूषिता मौक्तिकैरिव ।
आगच्छता स्वकभीतिं सप्तपालेन लक्ष्मकः । निराश्रयः सम्प्रपेदे पार्श्वं सुस्सलभूपतेः ।
सोऽथ भूभृत्सप्तपाले दूरं काश्मरिपौ गते । आजगामान्तिकं प्राप्तैः प्रेरितः पौरडामरैः ।
सन्धिं तव विधास्यामि माद्द्यै सुस्सलभूभुजा । इत्युक्त्वा स्वजनं प्रायान्तदभ्यर्णं सहेलकः ।
काङ्क्षिताभ्युदयं पौरैः शातकैरिव वारिदं । चक्रिश्रियवाजवर्ग्यं सर्वे एवोपलालनं ।
गर्गोऽस्य स्वहितो कुड्डाभिधानाया तरङ्गिकं । कन्यकादेवमादाय परिणेतुमुपाययौ ।

उपयेमे स्वयं राजा राजलक्ष्म्यभिधां तयोः । गुणलेखां स्नुषात्वेन स्वीचक्रे तदवीयसीं ।
सल्हणे सानुजेऽभ्येत्य सज्जपालेन वेष्टिते । राजापि राजसद्मनः सिंहद्वारं समासदत् ।
सात्वाविरोधिभृत्येन द्वारमेकेन पातितं । अभुक्तोषं तमप्राप्य सार्द्धं वैरिमनोरथैः ।
ससैन्ये गलितद्वारराजवेश्मस्थिते रिपौ । गर्गात्मजद्विसङ्घाशोषकितं धौतलं बलं । ४६५
गर्गे विनीर्णकल्येऽपि राजसैन्यमविश्वसत् । तस्थौ स्वानर्थमित्येव तृणबन्धेऽपि शङ्कितं ।
अस्ताभिलाषिणि दिने तादृक्सम्पदत बले । खेदाद्द्रवति सापि दुर्भेदोकस्थितान्रिपून् ।
प्रविश्य धामनिर्भुग्नकवाटेन तमोरिणा । द्वारं विहत्याङ्गमध्ये सज्जपालोऽप्यधोद्रुमं ।
तस्य निःसृत्य पातङ्गीं वृत्तिं भूधरशिखरे । अनुप्रवेशं विदधे यदा तिलकसंज्ञकाभिधः ।
द्दद्दानघने काष्ठवाटसङ्कटविक्रमे । यस्तस्य सदृशो योधः प्रतिबिम्ब इवाभवत् । ४७०
स कथंत्र स मठाधीशस्तमनुसस्रतुः । श्रीनेयमाहती पार्थमिव प्रार्थितसैन्धवं ।
निर्गत्य मण्डपाक्षप्रहारैस्तैः कथञ्चन । विवृते प्राङ्गनद्वारे धीरो राजाविशत् स्वयं ।
निर्विभागे वर्तमाने सङ्कुले सैन्ययोर्द्वयोः । प्राङ्गने प्रमथं प्रापुर्भूयांसस्तत्र शस्त्रिणः ।
सचिवः सल्हराजस्य पलंगग्रामजो द्विजः । आजौ प्रापाङ्कको नाम स्वर्गीसम्भोगभागितां ।
कायस्थेनापि रुद्रेण लब्धा गञ्जाधिकारितां । स्वामिप्रसादः साफल्यं निन्ये त्यक्ता तनुं रणे । ४७५
सायं वनस्पतिर्लीनैः स्वर्गेश्वासाक्षिता यथा । सालिन प्रविष्टे प्राङ्गोनलिःशब्दविहगोऽभवत् ।
आयोधनोर्व्वी वाचाला सके चित्रार्पितेव सा । तथा सुस्सलभूपेन तुरुष्केन तर्जिता ।
अनाहतोऽङ्गनाम्नःस्त्रे तस्मिन् सिंहासने ध्वनिः । सुस्सलो जयतीत्येव ढक्कावाद्यस्य शुश्रुवे ।
मल्लराजसदृक्षे तादृक्सान्यस्याप्युदपद्यत । अगातां तत्र वैक्लव्यं यादृक् सल्हणलोठनौ ।
आबद्धकवचावस्थाकण्ठावालिङ्ग्य सुस्सलः । बालौ युवामिति वदन् धूर्त्तोऽत्याजयदायुधं । ४८०
आदिश्य मण्डपेऽन्यस्मिन् सङ्ग्रहं स्थितिं तयोः । प्राप्तराज्यस्ततो राजा विवेशास्थानमण्डपं ।
व्यहानांस्तु गोमासान् भुक्तराज्यं बबन्ध तं । सितस्य सोऽष्टाशीतेऽब्दे राधस्य सितषेऽहनि ।
तेन सिंहासने क्रान्ते भास्वतेव नभस्तले । क्षणाद्वेवाखिलो लोकः क्षोभमब्धिरिवात्यजत् ।
त्रिकालग्रस्तःसन्दोहावेक्षणक्षोभतः सदा । व्याधलोके व्यालसक्तो मृगराजइवाभवत् ।
आह्लादुकः कुलच्छेदमभिप्रायान्निवय कुर्वता । न तेन नीतिनिष्ठेन रिपवोऽप्यवशेषिताः । ४८५
जनस्य वीक्ष्य दौर्जन्यमधृष्टाकारतां वदन् । स कार्य्यापेक्षयाऽप्यासीन्न कार्य्याहितमार्द्दवः ।
वस्तुतस्त्वार्द्रहृदयः क्रूरन्दमयितुं जनं । अवाप्तवं तन्नोमत्वाच्छिनिं व्यालइवादधे ।
कालवित्त्व मलत्यागी प्रगल्भः प्रतिभाववान् । इङ्गितज्ञो दीर्घदृष्टिः सर्वान्यो न कोऽप्यभूत् ।
अधिकः कोऽपि कोऽप्यूनः कोऽपि तस्य सतोगुणः । दोषोऽथ वा पूर्वभस्त्र स्वभावेष्वोऽप्यदृश्यत ।
अन्यकारि समानेऽपि कोऽपि तत्पूर्व्वजन्मनः । कौपेन विषमाक्रान्तं सहीपेन तु सारधं । ४९०
न बभूव स वेदादौ साम्यतोऽनुचितं पुनः । स्थितिभिरभवासेदे नाक्षेकमनुजीविनां ।

नैच्छत्स द्वन्द्वयुद्धादि सन्धानैर्मानिनां वधं । तस्मिन् प्रमादान्निर्व्यूढे तदीयन्न कराकुलः ।
वाक्पारुष्यं नृपस्यासीदाशयस्यातिदुःसहं । तस्य तु प्रणयप्रायं हिंसाद्याबाधवर्जितं ।
तस्यार्थग्रहणोत्पादो भृत्यानां स्म सम्पदां । त्यागो विषयकालादिनैयत्यानुमितोऽभवत् ।
नवकर्मास्ववाक्कर्मप्रिये तस्मिन् दरिद्रतां । तत्यजुः कारवो वाजिविक्रेतारश्च दैशिकाः ।
दुःसहव्ययमनोत्पत्तौ जिगीषोः प्रशमैषिणः । तस्याभोदपरित्यागं न किञ्चिदनुवर्षिणः ।
तस्येन्द्रादप्यभूद्भूरिपरार्द्ध्यार्घ्यकदायिनः । यथा नृपस्य ऽऽऽभे तथा नान्यस्य कस्यचित् ।
यथा प्रागुच्चलो राजा सुप्रापः प्रियसेवकः । स तथा सेवकैरासीद्भुवा दुर्लभदर्शनः ।
सोच्चलादपरस्यासीद्व्यसनं हयवाहने । नान्यस्य सुस्सलनृपाद्राज्ये तत्र च पप्रथे ।
शममुत्पन्नमुत्पन्नं निन्ये दुर्भिक्षमुच्चलः । राज्ये सुस्सलदेवस्य न तत् क्वाप्यदृश्यत ।
किमन्यदर्थिनः सोऽभूद्यशादधिको गुणैः । त्यक्ता त्यागार्थनैस्पृश्यमप्राप्त्वापि केवलं ।
श्रोत्रैः पानको गर्गो यं राज्ये कर्तुमैहत । सहसा मल्लकोष्ठेन निरावास्यत स क्रुधा ।
तस्मिन् भट्टावकाशाख्ये ग्रामनामा तदात्मजः । काम्बलोत्कोपदप्तके डामरैः सह चाक्रिकं ।
समस्य मल्लचन्द्रं पितृव्येणार्थितं श्रियः । प्रसह्य तत्र गर्गोऽपि प्रातिकूल्यमदर्शयत् ।
प्रहितानां सरोषेण तृणानामिव शस्त्रिणां । गर्गदावाग्निदग्धानां निःसङ्ख्यानामभूत् क्षयः ।
गर्गश्यालोऽपि विजयः स देवसरसोद्भवः । प्रातिलोम्येन नृपतिसैन्यानां कदनं व्यधात् ।
राज्यप्राप्तेर्मासमात्रे दिनैरभ्यधिके गते । तेनातिपक्षेण राज्ञोऽभूद्धीरस्याकुलं मनः ।
सुरेश्वर्यन्तरे शोर्व्यां वितस्तासिन्धुसङ्गमाः । गर्गेण राजसैन्यानां कृताः कदनकारिणः ।
सेनाम तुमुलेऽमात्यौ शृङ्गारकपिलौ हतौ । कष्टमुद्रकनामानौ तन्त्रिणौ च सहोदरौ ।
निहतानन्नमतष्टमश्रमूर्ध्वसंस्थितान् । तादृशानपि निक्षेप्तुं नाभूत्कस्यापि पाटवं ।
चर्मसिन्धुः कम्पनेशो भूभर्तुर्मातुलात्मजः । विजयेन हतानेको विदधे विजयेश्वरे ।
पुत्रो मल्लराजस्य निहतो राजन्यवंशजः । तत्र तिम्बाकरमुखास्तन्त्रिणश्च प्रसिस्थिरे ।
राजानीके सल्लपालः प्रवीरप्रवरोऽभवत् । भूरिसैन्येन गर्गेण नाल्पसैन्योऽपि योजितः ।
असंख्यविजयश्चैव लक्ष्मकाद्यैर्विसर्जितैः । धीरो राजा बलं भग्नं स्वयं गर्गाभिमुखं ययौ ।
सोऽभिषिच्य गर्गेण हतान् योधान्सहायीकृतान् बहून् । निरदाहयदन्येद्युर्मत्रिसैः सितासिभिः ।
शक्तिना भुभुजा गर्गः पीड्यमानः शनैः शनैः । ततः स्वकमतोद्गम्य फलाशाभिमुखोऽभवत् ।
स तत्र रत्नवर्षाख्यं गिरिदुर्गं समाश्रितः । चूलाख्योऽनुचरैस्त्यक्तो नृपेणारादवेक्षत ।
चन्द्राकृतेन तत्रापि सल्लपालेन वेष्टितः । चरणौ शरणीचक्रे राज्ञो दत्वोच्चलात्मजं ।
चाक्रिकस्थे नृपे कर्णकाष्ठजं मल्लकोष्ठकं । विहर्तुं हठवत्याऽऽ गर्गो विश्वासमाययौ ।
उत्कोतप्रणतिकस्य सेष्टेषु विजयादिषु । शमितोपप्लवो राजा निर्वेश समरं शनैः ।
गत्वाथ लोहरेऽन्यस्य सङ्घा सल्हणलोठनौ । स कारासोमपालाद्यैरसमं सेवितो नृपैः ।

भूयः प्रविष्टः कश्मीरान् सेव्यः सर्व्वातिशायिभिः । गर्गं प्रसादैरनयत्प्रवृद्धिमधिकाधिकैः ।
ग्रीष्मार्कप्रतिमे तस्मिन् ह्लादिनावनुचक्रतुः । महादेवी कुमारस्य द्रुमच्छायावनानिलौ ।
डामरौ देवसरसोद्भवौ विजयगोचिणौ । दर्पट्टिकस्तथा सन्मटिक्कौ वेलां प्रचक्रतुः ।
सानाथ्यकाङ्क्षिणौ पार्थिवेऽस्य प्रविशतः पुरः । लोकपुण्ये तस्थतुस्तौ क्रन्दद्भिः खाशगैः समं । ५२५
विजये गर्गसम्बन्धात्सदाशङ्की महीपतिः । सदाचारं परित्यज्य वैरिभिस्तावनाशयत् ।
तौ मानिनश्च तद्भृत्याः कष्टकस्वास्ततोऽवधुः । साहसं सुमहत्तैन्यं प्रहरन्तो महीपतेः ।
श्वपाके भोगदेवाख्यः कृपाण्या प्राहरन्नृपं । धीरो गज्जकनामा च करवालेन पृष्ठतः ।
सावशेषतया भूपस्यायुषोऽमोघतां ययुः । द्विषत्प्रहृतयो वाहतुरगी तु व्यपद्यत ।
नृपत्यान्तरयोर्दर्गप्रभृतिं वाणवंशजः । निहतश्च प्रकाशसिंहः सादी समन्यकः । ५३०
सैनिकैर्मैर्द्वहद्विकभोगदेवादयो हताः । सन्मटिकस्तु निस्तीर्णो हेतुर्भाविनि विप्लवे ।
शूले व्यापादिता गज्जकादयो द्रोहधर्षिताः । सन्देहितासुरित्यासीद्राजा गर्गानुकूल्यभाक् ।
न भवत्यरिपातेऽपि प्रमथः समयं विना । प्रसूनमप्यसून् हन्ति जन्तोः प्राप्तावधेः पुनः ।
ज्वालाभिरौर्व्वदहनस्य पयोधिमध्ये न म्लानतामपि हि यानि मुहुः प्रयान्ति ।
तान्येव यान्ति विलयं किल मौक्तिकानि कान्ताकुचेषु युवभावभुवोष्मणापि ।
प्राक्सेवामपि निस्तत्य परेलोकासहिष्णुना । मल्हणाख्यक्षपालाद्या निरावास्यन्त भूभुजा । ५३५
सम्बन्धी कार्कश्यानो यशोराजाभिधस्ततः । सहसमङ्गलाभ्यर्णे राज्ञा निर्वासितो ययौ ।
तमन्यांश्च विनिर्य्यातान् देशाद्रुद्धमहर्द्धिमान् । रैल्हणस्यप्रतिष्ठः स राज्ञः प्रत्यभियोगितां ।
तत्पुत्रः कान्दमार्गेण विविशुः स्वापनैनिकैः । यशोराजे च ते ग्रामः प्रत्याहृत्य ययौ भयात् ।
अथान्येष्वपि भृत्येषु राज्ञा निर्व्वासितेषु सः । मिलितेषु प्रथां यावत् ययावदुपलब्धवान् ।
उपरागे नवे सन्ध्ये पर्व्वतीयास्त्रयो नृपाः । चाम्पेयो जासटो वज्रधरो वल्लापुराधिपः । ५४०
राजा कल्हजपालश्च वर्तुलानामधीश्वरः । युवराजो त्रिगर्तीर्वल्लापुरमेरन्ध्रयोः ।
कल्ह आनन्दराजश्च पञ्च भाटिताः कथित् । प्रस्थानार्थं कृतपणाः कुरुक्षेत्रमुपागताः ।
आसमत्याहृतं तावदभ्येत्य नरवर्ष्मणः । प्रापुर्भिक्षाचरम्मेन दत्तपाथेयकाञ्चनं ।
कुलकं ॥ स जासटेन सम्बन्धिस्नेहादिहितसत्कृतिः । नीतोऽन्येद्युः प्रथां भूपैर्वल्लापुरमथाचरो ।
देशादिनिर्गैर्व्विम्बप्रमुखैर्वर्द्धितप्रथे । तस्मिन् प्राप्ते सहसस्य प्रतिष्ठा लघुतामगात् । ५४५
आज्ञेयं हर्षदेवस्य क एते राज्य इत्यथ । उक्ता त्यक्ता सहस्रादीस्तमेवाभिश्रयज्जनाः ।
कृतप्रभावमुत्सृज्य सम्बन्धिस्नेहमोहितः । दर्पको राजपुत्रस्तं राज्ञा निर्व्वासितोऽप्यगात् ।
पुत्रः कुमारपालस्य तत्पितुर्मातुलस्य सः । वृद्धिं सुखलदेवेन पुरा निन्ये हि पुत्रवत् ।
प्रेरितो युवराजेन जासटेन च कल्यकं । वल्लापुरेशः मदधी भिक्षोऽस्य सपक्षकः ।
तद्देशठक्कुरो भूपान् साट्याखिलांस्ततः । तमैच्छद्रूपपालाख्यः कर्तुं पैतामहे पदे । ५५०

तां वार्तां श्रुतवाञ्जाजा चावहासीद्भयाकुलः । गवयालो हतस्तावद्राजवंशे स्वरूपना वशी ।
चक्रके तान् प्रतिगतो योद्धुं प्रधनमध्यगः । भिक्षाचरश्चमूधुर्यो दर्पकोऽपि व्यपद्यत ।
तेन प्रधननाम्ना ततो भिक्षाचरो ययौ । अकिञ्चित्करतां मेघद्वावग्रहवाग्निः ।
आयमत्यां प्रयातायां क्षणं पार्थेक्काश्रमे । मल्लुरोऽपि ययौ तत्र शनैर्मन्त्रोपचारितः ।
चतुःपञ्चानि वर्षाणि तिष्ठन् जामटमन्दिरे । पाञ्चाल्याद्गमनार्थं स ततः क्षेमालयमासदत् ।
ठक्कुरो देवपालोऽथ चन्द्रभागातटाश्रयः । दत्वा सुतां धन्विकाख्यां तं निनाय निजान्तिकं ।
प्रासमोयकोत्रसंस्तत्र कञ्चित्कालं भयोज्झितः । स राजश्रीं दैन्येन शमेन च तत्यजे ।
तदन्तरे साहसिकः प्रायः साहसिकस्पदः । गतागतानि कुर्वाणः संरम्भमनयन्नृपं ।
स सिन्धुपथमार्गेण विविक्षुर्विग्रहोन्मुखः । तैरेव मन्त्रिभिर्भर्तुर्बद्धा पापैः समर्पितः ।
तयोस्त्विषि परं सत्वं मल्लपालस्य पप्रथे । छिन्नोऽपि द्रोहविमुखो यत्स देशान्तरं ययौ ।
तस्मिन् पुरे कुलीने च किं वाच्यं स दिगन्तरे । शौर्येण च यशोराजः पप्रथे बलदङ्कुतं ।
अथ राजा शिवास्याद्यान्सहीनादीनपाहसमान् । सर्वाधिकारे विदधे कायस्थं गौरकाभिधं ।
स तापसस्य सम्बन्धी कथञ्चिद्विजयेश्वरे । सेवया लोहरस्यास्य तस्य वाल्लभ्यमाययौ ।
शमिते पूर्वकायस्थवर्गे तेन ततः क्रमात् । नीतः सर्वाधिकारित्वं सोऽन्यासैश्च स्थितिं व्यधात् ।
अप्रेक्षकर्मस्थानेभ्यो हृत्वा राजोपजीविनां । निर्व्याजकोषं भरणं तेनाकार्य्यनिशं प्रभोः ।
वर्दिता पापिनस्तस्य नाम्नापि क्रूरता जनैः । मधुरिक्तो विषस्येव शक्तिः प्राणापहारिणी ।
न्यधात्तत्पण्यविषं स पूर्वैस्सञ्चितनाशकृत् । विरुद्धे नृपतिः कोषे छिन्ने छिन्नमिवाम्बुदः ।
कोशः क्षपणविक्षेन प्रतिष्ठेन ति दूषितः । भुज्यते भूमिपालानां तस्करैरथवाग्निभिः ।
लोभाभ्यासेन भूपोऽपि सञ्चितं कोशमत्यहं । व्यासे स्म लोहरगिरौ प्रदिग्धस्वर्णसंपदः ।
गौरकार्थिभिर्भूपचक्रकायैर्नियोगिभिः । विधीयते स्म निःसारा महोत्पातैरिव क्षितिः ।
क्षुवलत्रापतो ग्रामे मुद्राकल्पविलोपवैः । अथावर्तं पुनर्लोकं व्याधा इव नियोगिनः ।
प्रसक्तकलशख्याते तद्धाटनमयः परं । कायस्थकनकोनाम सः ध्यानकृत सम्पदं ।
नानादिगन्तरायातो दुर्भिक्षपतितो जनः । येनाविच्छिन्नसत्रेण ग्रासव्यापद्यधीयत ।
सञ्जातमुक्तस्थात्म्ये येषां तत्परीक्षणं । स एव चक्रिरे राज्ञा प्रसन्नेनाधिकारिणः ।
द्वारे तिलकसिंहस्य तादृशेन व्यधीयत । राजस्थाने च जनकः कलशस्य सहोदरः ।
प्रतापैर्नृपतेस्तोत्रैः करमाक्रान्तमण्डलः । जितान् द्वाराधिपः सोऽपि चकार रणाधिपान् ।
काकवंश्यस्तु तिलकः क्ष्माभृतां दलकम्पनः । निन्ये प्रकम्पमहितान् प्रकम्पन इव द्रुमान् ।
यात्स्वव्यभूता श्रेष्ठराजस्थानाधिकारिणा । नृपाः प्रतापैरहिताः सज्जकेनापि निर्जिताः ।
काकवंशाख्यात्तवाप्तराजद्वारेण धीमता । अतुलेनाकस्मात्तेनाम्बवापिष्टेन मन्त्रिताः ।
एवं कार्यदृशां त्यक्ता गुणापेक्षेण मन्त्रिणः । कुर्वतो राज्यचर्चां तेन कश्चित्कालोऽत्यवाह्यत ।

वितस्तापुलिने सोऽथ कर्त्तुं प्रारभतोत्सवं । स्वश्च श्वश्रूः स्वपत्न्याश्च माता सुरस्सदेव्यभूं ।
उत्पातवह्निना दग्धो निःसंख्यधनदायिना । तेन दिद्दाविहारोऽपि नूतनत्वमनीयत ।
पुरीमट्टिलिकां जातु स प्रयातोऽग्निकर्शितः । स्नातैः प्रैष्यत कल्याणेगर्गो भेदाय भूपतिः ।
गार्गैः कल्याणचन्द्राख्यस्ताननिक्रम्य हि स्फुरन् । मृगयादिच्छले तेषामसूत्रामुदपादयत् ।
सर्वाभ्यधिकसामर्थ्यं तस्मिन्नाप्तं निवेद्य ते । नित्योपजापनैर्गर्गे विक्रियामनयन्नृपं । १८५
बद्धा त्वं लोहरे भर्त्तुं दित्सति त्वामित्यथ । गर्गः सह्ये स्वेन राज्ञा चैकेन बोधितः ।
ततः स ससुतस्तत्र पलाय्य स्वभुवं ययौ । दिनैर्भूपोऽपि संप्राप्तः प्रविवेश स्वमण्डलं ।
अन्योन्यशङ्कया भेदं यातयो राजगर्गयोः । चाक्रिकैः कृतसञ्चारैर्वैरं प्रौढिमनीयत ।
श्यालं गर्गस्य विजयं सेवमेवत्रवर्द्धनः । समीपात्तस्य राजा पश्चात्तापेन पस्पृशे ।
कारायां गर्गस्य चर्यस्तेन पूर्वं न्यधीयत । स मल्लकोष्ठकस्तस्मिन् कालेऽमुच्यत बन्धनात् । १९०
निबन्धे येन सोऽबद्ध डामरैरपरैः समं । तद्द्वारविश्वासामर्शो निनाय स ततां नृपः ।
सैन्यैर्युद्धेषु निर्याते राजसैन्येऽथ पूर्ववत् । गर्गेण कदनं चक्रे योधानाममरेश्वरे ।
तत्र सर्वातिशायिन्या वीरतृष्णया नृपाश्रितः । समालोडामरः प्राप प्रथां पृथ्वीहरः परां ।
रणे द्वारपतेर्गर्गनिर्जितस्य पलायने । शौर्यं तिलकसिंहस्य प्राप सर्वोपहास्यतां ।
हतशेषाः चताः शस्त्रवस्त्रादि त्याजिता भटाः । तदीया गर्गचक्रेण कारगारात् केऽपि रक्षिताः । १९५
वह्निसात्क्रियमाणेषु वीरदेहेषु सर्वतः । राजसैन्ये चिताग्नीनां गणना कापि नाभवत् ।
हृष्टसैन्येन राज्ञाथ गर्गो निर्दग्धमन्दिरः । सम्प्राप्य लोहरं प्रायाद्गिरिदुर्गावनाभिधं ।
गिरिमूर्ध्नापविष्टस्य भूपतेः सैनिकैः समं । तेषु तेष्वकरोन्नित्यं गिरिमार्गेषु सङ्गरं ।
कूटयुद्धैर्नृपानीकं प्रतिरात्र्युपतापयन् । रणे चैलोक्यराजादिप्रमुखान्सैनिकांऽवधीत् ।
फाल्गुने हिमसञ्चारभीमे परिमितानुगः । स धीरो राज्यपि रिपौ न धैर्येण व्ययुज्यत । २००
धैर्यवान् काकवंश्यस्तु तिलकः कम्पनापतिः । परं सिद्धरिपुस्कन्धं सोऽभूत् प्रधावितुं ।
पीडितस्तेन सम्प्रेष्य स्वभार्यां तनयान्तिकं । निन्येऽनुकूलतां भूपं प्रसादाच्छादितक्रुधं ।
गूढमन्युर्नृपः सन्धिं बद्ध्वा प्रचलितस्ततः । तं मल्लकोष्ठकं हर्तुं निनाय न पुनः क्षमं ।
सेहेऽथ लोहरे हिमाक्रान्तविग्रहे नृपे । स मल्लकोष्टकाख्यस्पर्धां नीचविमानतां ।
तन्मध्ये नृपतिर्गूढं विभेदं तद्बलं नयन् । तदीयानकरोत्कृत्यान् कर्णाग्रोतहितावहान् । २०५
स खिन्नो नीचदायादस्वामी चिकवाय तैः । प्रेरितः पार्थिवाभ्यासं महारतनयोऽविशत् ।
स्वामप्रहृष्टः पार्श्वस्थ्यानद्रोह्युपरिस्थितः । अथैकदा तमाश्लिष्य स्वसमत्याभयन्नृपः ।
कुर्यादाद्यामवष्टब्धे कोऽन्यः पौरुषगर्वितः । आविपद्यमपि सोऽपि यत् क्षीणं भीरवयो ।
उत्खातरोपितनृपः क्व नु सोऽभिमानः कार्पण्यभागितरलोकसमा क्व वृत्तिः ।
यदा वंशं नटयति प्रकटं विधातुरित्येव वञ्चनगुणं परिचिन्त्य अन्तुं ।

अशकन् युधि ये द्रष्टुमपि तं नाश्यते शठाः । केऽपि राजप्रिया वाह्य यन्त्रिबद्धा तथा व्यधुः ।
सोमङ्गाममठाभ्यर्णमन्दिरस्था नृपे स्वयं । सङ्ग्रामोपस्थिते युद्धात्कल्याणाद्या व्यरंसिषुः ।
जीवन्तं पितरं श्रुत्वा विदेशे गर्गनन्दनः । मान्यमानः स्वयं राज्ञा लक्ष्याङ्कन्तं समार्पयत् ।
गर्गे सदारतनयो राजाकस्येव भूभुजा । उपायप्र्येन दाक्षिण्याद्गोभोगैर्निजोचितैः ।
गार्गिः पलाय्य यातोऽपि चतुष्कं निजमन्दिरात् । अवर्णभाजा कर्णेन दृष्ट्वा राज्ञः समर्पितः ।
कृतघ्नप्रकोपस्य प्रमादस्य महीभुजः । अतः शुद्धिविहीनस्य हीनत्वेव न निश्चयः ।
दरद्राज्ये मणिधरे दिदृक्षायागते नृपः । तत्संगमाय निर्याते गर्गं भृत्यैरघातयत् ।
द्विघास्मामाम सोऽनुभूतकारागारस्थितिर्निशि । सप्तात्त्रिभिः सुतैः कण्ठबद्धरज्जुर्व्यशात्यत ।
निहतं विस्मृत्यानिन्ये यथैव स नृपाङ्कुशैः । तथैव कण्ठबद्धात्मा सपुत्रोऽक्षिप्यताम्भसि ।
तं चतुर्नवते वर्षे हत्वा भाद्रपदे नृपः । सुखेच्छुः प्रत्युत प्राप दुःखमुद्भूतविप्लवः ।
वर्के कालिन्दराधीशे महादेव्याश्च मातरि । मल्लाभिधायां शान्तायां स ततोऽभूत्सुदुःखितः ।
तन्मध्ये नागपालाख्यः सोमपालस्य सोदरः । तेन प्रतापपालाख्ये हते द्वैमातुरेऽग्रजे ।
शङ्कितस्त्रिशङ्कारं हत्वामात्यं पलायितः । त्यक्तस्वदेशः शरणं ययौ सुस्सलभूभुजं ।
क्रुद्धः स कारणाकृत्स्नसम्पणार्थं वशवर्तिनः । चटकनसोमपालस्य निरीक्षकायाभिषेणनं ।
निश्चित्य सन्धीपायानामसाध्यं विधुरं नृपं । स भिक्षाचरमानिन्ये तस्य वक्तापराद्धिपुं ।
निशम्य सीलदायादं तं प्रकोपाकुलो नृपः । दत्तास्कन्दोऽविशत्सोमनेजा राजपुरीं ततः ।
दग्ध्वा राज्ये नागपालं सोमपाले पलायिते । सप्त मासान्स तत्रासीत्तांस्तान् संत्रासयन्रिपून् ।
राज्ञां वज्रधरादीनां राज्ञा वज्रधरोपमः । सेवावसरदानेन प्रसादविवशोऽभवत् ।
भ्रमतां चन्द्रभागादिसरित्तीरेषु सर्वतः । तान् सैन्यानां मुखमपि द्रष्टुं शेकुर्न वैरिणः ।
अग्रयास्राभवत्तस्य तिलकः कम्पनापतिः । दुर्वोढरो डामरस्य मार्गरक्षणदीक्षितः ।
धार्मिको नृपतिस्तत्रपुरीं देवसरस्याय सः । मण्डलं द्विषताक्रान्तम् प्रपेदे सौलिके फलं ।
तस्येन्द्रविभवस्यान्यसामर्थ्यं वर्ण्यते कियत् । आयव्यावस्थयाभोऽपि सैन्यस्य स्वमण्डलात् ।
तत्र प्रसक्तौ तत्रासीभवत्तत्र जनवल्लभः । दूरस्थस्यानयद्वृद्धिं गौरकस्योपरि क्रुधं ।
राजगृह्ये स्वयं राज्ञा स्थापितः स स्वमण्डले । स्थाने पैशुन्यात्तुच्छबुद्धिना निखिलार्थहृत् ।
ततस्तस्येन तिलकं स निरुद्ध्य नगराधिपं । सर्वोत्तलकक्षिकस्य तद्भ्रातुरदवेजयत् ।
स्वाधिकारं समासाद्य क्रुद्धा पर्णोत्ससंभवं । चकम्पाधिपमानन्दाभिधं द्वाराधिपं व्यधात् ।
सोमपालादयः शाढास्रादा प्रकृतयोऽभवन् । राजससत्पास्थितस्यापि न याः सविधमाययुः ।
स पञ्चनवते वर्षे वैशाखेऽथ स्वमण्डलं । प्राविशन्नागपालोऽपि राजभ्रष्टत्वमन्वगात् ।
दुःसहातङ्कदृतेन लोभेन क्षोभतस्ततः । चरणवत्स वासत्वाननयद्वाक्पतां व्ययं ।
निवार्य गौरकं कार्यात्कार्पिणस्तत्समाश्रितान् । तत्र दण्डयतः सर्वे विरागं मन्त्रिणो ययुः ।

अकाण्डव्यवहारेषु स विपर्य्यासितेष्वभूत् । अवसन्नधनो गाढमप्रौढ्यात्स्वमन्त्रिणां ।
सौवर्णीरिष्टिकाः कृत्वा प्राहिणोत् लोहरान्तरे । काञ्चनाद्रिप्रतीकाशान् स्वर्णराशीनढौकयत् ।
अथ दण्डयितुं गर्गं भृत्यान् दण्डाधिकारिणं । लहरेऽकृत गर्गस्य मन्त्रिणं गज्जकाभिधं ।
तं दण्डभीतैर्गर्गस्य सेवकैरास्थितस्ततः । विश्वस्तमवधीत् क्रुध्यन् ख्यातनामा मल्लकोष्ठकः ।
लहरे विद्रुते राजा द्वैमातुरमथाग्रजं । मल्लकोष्ठस्यार्जुनाख्यं बबन्ध सविधस्थितं ।
हस्तत्र यशश्चन्द्रस्य पुत्रं गोविन्दमप्यसौ । बद्धा व्यधाद्धिन्दकाख्यं तस्य तद्भ्रातरं हितं ।
पूर्व्ववैरं स्मरन् सूर्य्यं सपुत्रं तं परांस्तथा । बबन्धानन्दचन्द्रादीन्नीत्युल्लङ्घनमाचरन् ।
निर्गते लहरं मल्लकोष्ठके विद्रुते ततः । आरोप्यार्जुनकोष्ठं तं शूले कोपाद्व्यपादयत् ।
निवेश्य सैन्यं तत्राथ प्रविष्टस्य पुरं ययुः । डामरा निखिलास्तस्य वैरं विश्वस्तघातिनः ।
क्रुध्यन् पृथ्वीहरायापि कृतमेवाथ मन्त्रिभिः । आदिष्टैः कम्पनेशाद्यैरवस्कन्दमदापयत् ।
कथञ्चित्स तु निस्तीर्णो जयन्तीविषयोकसः । सन्धेः कोशाभिधानस्य प्रविवेशोपवेशनं ।
दिनेऽवन्तिपुरादीनां पुराणामन्तरेण तं । व्रजन्तं विधुरं केचिन्नाशकन् बाधितुं द्विषः ।
तद्वैधुर्य्यविधानं तत्प्रजासंहारकार्य्यभूत् । प्रमादान्नृपतेः कुड्यवेतालोत्थापनोपमं ।
चोरोऽथ तीव्रणधीर्दृढः सह पृथ्वीहरेण सः । अढौकयत्क्रमाग्रामान्तरेऽष्टादश डामरान् ।
अभेद्यमहसांस्तान् जेतुं निर्यातो विजयेश्वरं । न्ययुङ्क्त भूभृत्संभ्रान्तस्तिलकं कम्पनापतिं ।
संग्रामैः खण्डशः कुर्व्वन् स तानतुलविक्रमः । विद्रावयामास रयैः पुरोवायुरिवाम्बुदान् ।
संमानावसरे तस्य जिता यातस्य डामरान् । प्रवेशं प्रत्युत नृपो न प्रादादवमानकृत् ।
स भग्नमानो नगरं प्रविष्टे नृपतौ ततः । खिन्नः स्ववेश्मन्यवसत् स्वामिकार्य्ये निरुद्यमः ।
सम्प्राप्ताः समशीर्षिकां विमद्रसैर्मुख्यैर्निरुद्धादया वैरे विद्विषतां कृता धुरि पदं सन्तो बहिः स्थापिताः ।
कार्य्यान्तेऽद्भुतकर्मकौशलकृतावज्ञाविरागस्पृशः । सर्पाकीर्णमिवाशु वेश्म स्वहिणो भृत्यास्त्यजन्ति प्रभुं ।
त्यक्तकार्य्यानुसन्धाने तस्मिन् सर्व्वत्र डामराः । सम्भृतिं विक्रियां निन्युः कृषिं चयधमादव ।
आतङ्कोद्वेजितैर्विप्रैः कृतप्रायैः पुरे पुरे । वह्नौ कृताग्निभिर्घोरा स्वकीर्तिरुदपद्यत ।
उपसर्गेण तुरगाः करभाश्च क्षयं गताः । न्यवेदयन्मण्डलस्य प्रत्यासन्नमहाभयं ।
प्रत्यासन्नाशुभा कम्पं भयेन जनता दधे । आसन्नवज्रपतना वातेनेव द्रुमावलिः ।
अथ बलवतोऽस्य प्रारम्भे डामरावलिः । उपस्पृष्टा हिमानीव बभूवापतनोन्मुखी ।
प्रथमं देवसरसादिसंप्रसरन्ततः । मुख्यं व्यथावशोगण्ड इव पाकं व्यदर्शयत् ।
एककार्य्यत्वमानीय टिक्कादीन् गोत्रजान् बली । स्यामस्थं विजयोऽभ्येत्य राजानीकमवेष्टयत् ।
तत्र कायस्थपुत्रोऽपि श्यामलानीकनायकः । संरब्धं नागवद्धास्यखड्गे तस्य चिरं युधि ।
कथञ्चिदथ भूपेन प्रार्थितः कम्पनापतिः । निर्ययौ स्वामिरोषेऽप्यात्तसंरतिर्यशोऽर्णवः ।
विजयेन समं तस्य बहुमूल्येन संयुगे । सन्देहं प्राणहारिस्य जयश्रीरावहद्ययौ ।

प्रवृद्धिं मल्लकोष्ठेऽपि प्रयाते लहरान्तरे । वैशाखे निर्ययौ राजा ग्रामं चन्द्रोरकाभिधं ।
सैनिकाः शत्रुभिस्तस्य भ्रामितास्तत्र रात्रिषु । अरातिं निर्ययौ धीरैः स्वप्नैरिव कुमुद्वतः ।
बाल्ममात्रमकारि येन सर्व्वक्षमिमतां वरः । येन दर्पनरेन्द्रोऽपि विधुरेणोदपाद्यत ।
भूरीपंथा जितवतो विक्रमेण महीमिमां । माहमानां न मल्लाभि जामदग्न्यस्य यस्य वा ।
स मल्लचलविक्रान्तिः कालस्य बलवत्तया । तत्र भग्नबलोऽकस्माद्व्ययुज्यत जयश्रिया ।
ततः पलायिते तस्मिन्नकस्मादित्य मल्लकं । हालिग्रामस्थितो वीरं भङ्गं पृथ्वीहरोऽनयत् ।
पलायितस्यानुसरंस्तस्य पृष्ठं स निष्ठुरः । प्रतापी नगराभ्यर्णे दग्ध्वा मागमठं ययौ ।
स चान्ये च ततः क्रूरा डामराः सर्व्वतोऽभ्ययन् । राज्ञो राजाश्रितानाश्च चरकेभ्यस्तुरङ्गमान् ।
निस्त्रिंशतो तीव्रकोपसानो भूपः समाश्रयत् । अभाग्यभागिनां योग्यामासनस्थे कृपद्रुति ।
नीतो पृथ्वीहरस्याथ हता डामरमन्तिकं । पृष्ठन्यस्तविषं मोज्यमिव राज्ञो व्यसर्जयत् ।
विसृज्य भ्रातरं दर्श्यं विन्दकस्य तथैव सः । अन्येषां प्राहिणोत्पार्श्वं भ्रातृन् पुत्रांश्च विप्लुतः ।
मातरं जयकाराख्यस्य मिक्षिकायामसंमितः । विच्छिन्नकर्णघ्राणांश्च कृत्वाभ्यर्णे व्यसर्जयत् ।
सपुत्रं सुय्यकं मल्लोऽधिराज्ये नगरे परान् । भूरीन् बध्यानबध्यांश्च कोधाकाली न्यपातयत् ।
कालस्येवोल्बणस्याथ तस्य सर्व्वेऽपि शङ्किताः । आभ्यन्तराश्च बाह्याश्च विरागं प्रतिपेदिरे ।
येनवानीतिमार्गेण हारितं हर्षभूभुजा । निःश्रयणादधे तं स राज्ये व्यवहरन् स्वयं ।
प्रविष्टानां टङ्क गहनकरिकर्म्मप्रगल्भिनां प्रसक्तानां द्यूते नरपतिधुरायां विहरतां ।
तदस्यानेके स्खलितमसकृत्सोऽर्हति परं प्रयोगे वैकल्यं स्वयमविकलो यो न भजते ।
सोऽप्रयत्नो नृपतिस्तत्राभि विजिगीषसः । निनाय मल्लकोष्ठादीन् किञ्चिन्मन्दप्रतापतां ।
अथाभिनाय विजयो विजयाद्ध्वनाशनैः । सप्तारं हर्षदेवस्य तं मित्राचरमन्तिकं ।
विविधान्देशसरसं कम्पनापतिना ततः । विद्राव्यमाणः सम्भ्रायाप्रधावन्सोऽपतत् चितौ ।
परिक्राय हतस्याथ स तस्य विजयो शिरः । विससर्जान्तिकं राज्ञः फलं जयतरोरिव ।
तदप्यत्यद्भुतं कर्म्म सजल्पसूत्कृतघ्नतां । न तस्य तुष्टस्तुष्टाव न चकार च सत्क्रियां ।
आजानस्वघनान्सु सम्भ्राम्यः कम्पनापतिः । तत्र कस्मात्त्वोन्मेक इति तं सन्दिदेश च ।
सर्व्वप्रकारं तिलकः कृतघ्नं नृपतिं विदन् । अथ जातविरागः स द्रोहोन्मुख्यं समादधे ।
सतां स्यादनुपालभ्योऽसञ्जैर्मुख्येनैव चेत् । द्रोहेच्छया स निर्याय ययाववयाम्नामतां ।
लेखाश्चापि तस्मै रचिताञ्चलक्षल्यकल्पं नीतिप्रियाः प्रतिपदं समुदाहरन्तु ।
मानोन्नतास्तु विदितस्तुतयः कृतघ्नेऽस्यकाप्यमून्यरहितं घटयन्ति सन्तः ।
पटं वज्रिकर्म्मज्वलितमचिदष्टाश्ववमरैः श्रुतिं यातं सन्तं पतननिरतां जीर्णवसतिं ।
अमेवाङ्गं भूपं व्यसनविमुखं स्निग्धमजहन्न धीरोऽप्युत्यासोपहतमहिमा शर्म लभते ।
इत्युपायं परित्यज्य न्याय्यं ये प्रभवे क्रुधि । द्रोग्धारः कथितास्तेभ्यः कोऽन्ये पापीयसां धुरि ।

अस्मन्येकोपकारित्वं पित्रोः सर्व्वत्र च प्रभोः। अधिकाः पितृघातिभ्यः पापिनः स्वप्रभुद्रुहः।
निहते विजये भ्रान्तप्रभाविष्वपरेष्वपि। नाशायि कस्यचित्स्वास्थ्यं तलङ्गेनाक्षरात्मना।
कश्चित् क्षणं सोऽपसृतः प्रत्युतोद्योपतापकृत्। विस्रवप्रसरोद्भ्रान्तः सर्व्वं जँह्न इवोत्मदः।
आनिनोषुस्ततोमल्लकोष्ठभिक्षाचरं पुनः। विपनाण्ढलस्य पार्श्वे निजं सैन्यं व्यसर्जयत्।
कम्पनेशसमायान्तं द्रोग्धाप्यावेदयंस्ततः। राज्ञा न्यषेधि तद्रोषादेवन्न समदिश्यत। ९०५
एवं वर्त्मन्यनुष्ठाने ज्यत शून्यामहं ततः। पुरोगतं मृगव्याल्लः शृगालमिव वाजिभिः।
द्वैराज्यकार्य्यमर्म्मज्ञभावेऽपि विधिवोदितः। कर्त्तव्ये तत्र मार्ग्ये स नृपतिः प्रत्यपद्यत।
सर्व्वराजसुखानिवं लब्ध्वा द्रोग्धाय डामरान्। तिलकोऽकारयच्चैलमार्गैर्भिक्षाचरानुगान्।
स्थाने स्थाने ततः प्राप ततः कर्णापकर्णिका। जनानां या ख्यातिहेतुर्भिक्षाराजस्तु भीतिदा।
मासैकृतं वक्ति शिला भित्त्येकपुणा दृष्ट। श्मशान्तोयोजनशतं यात्यायाति च सञ्चरन्। ९१०
इत्यादि तादृक् माहात्म्यं भिक्षुस्तुत्या नयञ्जनः। निखिलान्यनिलतश्चेतनस्वर्कुचोऽपि कौतुकं।
भविष्यन्निव स राज्यस्यैक एकोऽर्थभारभाक्। वार्त्तामव्यवहर्त्तापि भिक्षाकचेऽन्वियेष च।
मरित्स्नानरटहे ग्रान्ता हट्टाः चौर्णनियोगिनः। राजवेश्मन्यगणिता नामनाचे नृपात्मजाः।
स्वभावदुर्जनाः केचित्धाधाश्चोक्ताश्वकाङ्क्षिणः। कारयन्तोऽप्युपाख्यायः शिष्यान् स्फिक्कषणं मखैः।
हट्टाः सुराका नर्त्तक्यो देवप्रासादपालकाः। वणिजोऽभुक्तनिक्षेपाः पुस्तकस्रुतितत्पराः। ९१५
प्रायोपवेशकुशलाः पारिषद्यद्विजातयः। भ्रश्मिणः कार्मुकप्राधानगोपालडामराः।
सुखयन्तः स्वमन्यांश्च किमप्युत्पिप्लवानया। एते प्रायेण देशेऽस्मिन् पार्थिवोपप्लवप्रियाः।
॥ कुलकं ॥ प्रवर्द्धमानया भिक्षाचरागमसवार्त्तया। वेपमानोऽभवत्शङ्को रयौ चिन्ताश्च भूपतिः।
पृथ्वीहरस्तकच्छल्ने गिरिकच्छे वसन्नथ। राजासीकं बभञ्जाजौ निर्गत्यातुलविक्रमः।
अनन्तकाकयोर्व्यस्थावानन्ददारनायकौ। चक्रे तिलकसिंहश्च सन्धिमत्स्वोन् पलायिनः। ९२०
निहते विजये ज्येष्ठे शुक्रवर्ष्या परामर्षं। तमाषाढस्य नृपतिः प्राप्याभूद्विवशः पुनः।
तद्राकिते सैना हतमूर्द्धारोहेण मार्गिनां। निपीलककुलस्याण्डोपसंकाश्यव वर्त्मिणं।
प्रत्यासन्नं स राजाय दुर्निमित्तैरुपद्रवं। विचिन्त्य यातमुचितं कर्त्तव्यं प्रत्यपद्यत।
तृतीयेऽह्नि शुद्धे शुक्ले ततः प्रास्थापयत्सुतं। देवीमन्यकुटुम्बञ्च सकोटं लहरं पटुः।
ताननव्रजतस्तस्य सेतुचक्रात्परिच्युताः। लोष्टद्विजातयो विप्राः वितस्तायां प्रपेदिरे। ९२५
स तेन दुर्निमित्तेन खिन्नोऽक्ष्यकपुरान्तिकं। अनुगम्याथ तान् द्विवैर्दिनैर्भूयोऽविशत्पुरं।
विना पुत्रेण देव्या च स ततः प्रत्यपद्यत। प्रतापेन च लक्ष्म्या च परित्यक्त इवान्यतां।
स भेत्ताव्यापदि शुभः प्रत्यभात्तस्य तद्यात्। अभ्यन्तरप्रकम्पोऽपि सर्व्वाभ्युदयभङ्गभृत्।
स्वयमुत्थापितानर्थः सोऽपि हर्षनरेन्द्रवत्। अद्यापि साम्परायीणोत्या तथा साम्राज्यभोगभाक्।
श्रावणे लाहरीयाधैरानीय बलशालिनां। भिक्षुर्भ्रातृराज्याभ्यां डामराणामथार्थ्यत। ९३०

तेऽपि जन्या इव वरं मधुरावसथाभिभं । प्राविशन्पत्तनं स्वैरमनुयाताः सवेणिकाः ।
सभाजयित्वा तान्राजकोष्ठमुख्यान्निजाश्रयं । व्यसर्जयत् कम्पनेशप्रमाथायाश्रुवे स्थितः ।
सर्वतः परचक्रेऽथ पर्य्यापतति पार्थिवः । संरब्धोऽतुं प्रवहते पदातीनतुलव्ययः ।
तस्मिन्दुर्व्यसने राज्ञि वसुवर्षिणि सर्वतः । अकारि डामरपक्षं शिल्पिनाकार्टिकैरपि ।
नगरे सैन्यपतयः प्रतिमार्गमकारयन् । तुरगाश्ववारान् व्यायामसमरोत्सुकाः ।
मयग्रामस्थिते भिक्षावसरेश्वरवासिभिः । राजसैन्यैः समं युद्धमग्रहीत्य डामराः ।
तैर्हिरण्यपुरोपान्ते प्रसभ्भारव्यसङ्गरैः । श्रीविनायकदेवाद्या राजसेनाधिपा हताः ।
आद्य एव रणे याता राजानीकाद्विरोधिनः । लब्धा वराश्वमायातामनन्यस्य नृपश्रियं ।
राजधान्यन्तिके शिशिकाख्यायाः सरित्तटे । पृथ्वीहरसकाराजावशेषसुभटक्षयं ।
तिलके विजयेशस्थेऽप्यस्कन्देत्य डामराः । महासरित्तटे युद्धं सप्ताश्वीरोलबोलकः ।
ते तत्रुनगरा दाहं क्वापि क्वापि च लुण्ठनं । वासरेष्वाणां विदधिरे विनदन्तो दिवानिशं ।
निर्य्यान्ति तुर्य्यपृतनाः प्रविशन्त्यक्षविक्षताः । कन्दलुनात्मनिवहाः प्रधावत्प्रसैनिकाः ।
प्रसरत्पथिनिवहा वहद्राष्ट्रगतारिकाः । संचार्यमाणसन्नाहाः क्षम्यमाणतुरङ्गमाः ।
आमक्षमतनसंमर्दप्रसरत्पांसवोऽनिशं । दिने दिने राजपथा उपप्लवविशृङ्खलाः ।
प्रतिप्रत्यूषमायान्तु सर्व्वारम्भेण वैरिषु । स्वयं ध्रुवं जितो राजन्त्यज्ञापि प्रतिवासरं ।
धीरः कः सुस्सलादन्यो न यः प्रत्यभियोगिनां । कष्टेनापि सराष्ट्रेण क्रुष्टं दर्पादुपार्थ्यत ।
अग्रपण्यसमं सन्ध्यासारं यदा धनार्पणं । अवलूनतानां सततं कारयन् स व्यलोक्यत ।
प्रवासवेतनप्रीतिदायभेषज्यदर्शिभिः । अस्मिलोके नरपतेर्नित्यःसम्भ्रोऽभूदनव्ययः ।
युद्ध एव विपन्नानां क्षतानाञ्च सवेश्मसु । नित्यं नरतुरङ्गानां सहस्राणि क्षयं ययुः ।
तुरङ्गवहलैर्हन्यमानानृपबलैस्ततः । लाहरा मडकोट्टाख्या मन्दाद्रिकलमाययुः ।
भिक्षेराभ्यन्तरैरेव दृप्तमग्नाः सुरेश्वरी । ते निन्युर्भिक्षुमन्येन तन्मार्गेण युयुत्सवः ।
सेतुना स्वल्पपार्श्वेन धन्विप्रायैः सरोन्तरे । यत्रापि तेर्जयोऽमोभिर्वाभिभ्यत्य भयं रणे ।
द्रोणधाय कम्पनेशस्य निवसन्विजयेश्वरे । वलितान् डामरान्छिन्ये मन्दाद्रिकं स्फुरच्छरो ।
लवन्यलोका मा ग्रामीदर्शनेऽस्म गच्छतः । पृष्ठे निपत्य माकार्षीद्वृथा चेति विचिन्तयन् ।
स प्रभावं दर्शयितुं प्राप्तस्य विजयेश्वरं । सजराजस्य सेनायां व्यावृत्य प्रस्थितोऽभवत् ।
सार्द्धं शतद्वयं तस्य योधानां हतवानपि । संत्यज्य विजयक्षेत्रं द्रोहकनगरं ययौ ।
पथि नान्वसरन् भीत्या भयार्त्ता डामराः क्वचित् । नदन्तोऽद्रिशिरोरूढामार्गान् सर्वांश्च तत्यजुः ।
त्यक्त्वा मडवराज्यं स प्रविष्टो व्यसनान्तरं । पूर्व्वचेष्टः स्मरन्नूपं जहास हतसत्क्रियं ।
हतरामात्यवत् क्षामस्थितोऽप्याजोजिजोचितं । रणे प्रादर्शयत्किञ्चित्वाभिभूतरव स्थितः ।
ततो मडवराज्यं ते समस्ता एव डामराः । अभ्येत्य प्रत्यपद्यन्त तां महासरित्तटीं ।

उपायाः सामभेदाद्या रिपुचक्रे प्रयोजिताः । राज्ञो विफलतां जग्मुर्वैरिभिः प्रकाशिताः ।
क्रान्ततत्तद्द्वीपालमण्डलस्यापि भूपतेः । फलं दोर्विक्रमस्याभून्नालोलगररक्षणं ।
अमरेशे द्वारपतिः सार्द्धं तस्थौ नृपात्मजैः । राजानवाटिकोपान्ते राजस्थानीयमन्त्रिणः ।
दूरद्वीपान्तरगता इव क्षीबकिरे नृपात् । ते प्रपाबदनभूरि नवायुध्यन्त कुत्रचित् ।
कटका विद्विषां सर्वे पर्य्यायेण जयाजयौ । लेभिरे विजयादन्यत्र तु पृथ्वीहरः क्वचित् ।
मधुमन्तेन तेनाजौ वेतालेनेव वस्तुना । प्रायोवरावरात्स्वर्गे ग्रस्ता नृपचमूभटाः ।
उदयस्यैकटिक्कुलोद्भूतस्यैकस्य पप्रथे । युवदेश्यस्यापि शौर्य्यमेकस्मिंस्तु तदाहवे ।
पृथ्वीहरस्यापजह्रे द्वन्द्वयुद्धाभिमानिना । प्रहृत्य लष्टकूर्चेन कराच्छेनाभिवल्गिनी ।
युद्धे पुरोपकण्ठेषु वर्त्तमाने शराहताः । स्त्रीबालाद्या अपि वधं प्रमादात्प्रतिपेदिरे ।
एवं जनक्षये घोरे वर्द्धमाने किमप्यभूत् । अमुत्राद्यात्स्वपोष्यादपि निर्गन्तुमक्षमः ।
तस्मिन्निरुद्धसञ्चारे ग्रामपालस्तदन्तरे । अलुण्ठयच्चाटलिकां लव्यरंभोददाह च ।
सिंहे गजाह्वव्यये तद्द्वारपपरिग्रहे । समयोपायमगोमार्गः पौरवस्य पुरोऽस्तु कः ।
राष्ट्रद्वयोपमर्देन राजा निःसत्त्वेन सः । तेन चराविधेयोऽभूत्क्षणमपि द्रष्टुमक्षमः ।
सर्वानौचित्यवत्सलः सर्वव्यसनदुःसहः । सर्वदुःखमयः कालस्तस्यावर्त्तत कोऽपि सः ।
तथाप्यस्खलिते तस्मिन् स्थितस्याजाज्ञितापरः । राजानवाटिकाश्रितैः प्रायश्चक्रे विरागिभिः ।
प्रार्थयन्ते स्म ते युद्धे तटस्थास्तव मन्त्रिणः । स्तोका सौविरेतेभ्यो लोहरादौ विलम्बताम् ।
न चेद्वाप्यदृवैतस्मिन् व्यसने स्थायिताकृते । कोऽध्याज्ञ परैर्नीतं प्रत्यासन्नं शरत्पानं ।
न प्रत्यभैत्सीत्तादृक्ष्यं यत्कालापेक्षया नृपः । तस्मिंस्तेर्द्दर्शिते श्रद्धां निखिला मन्त्रिणो दधुः ।
प्रशिल्पणं कुलयितुं न चक्रे स तदार्थिभिः । विसृष्टव्यवहारस्य निन्ये राजा मठद्विजैः ।
कर्म्मस्थानोपजीव्युग्रपारिपक्ष्यादिसङ्कुला । तत्पार्श्वात् प्रथयो हरिमन्या सेनेव वैरिणां ।
तत्राभ्यन्तरणे तैस्तैः प्रमादैरत्यनैरगात् । देशोऽव्याकुलतां कामं लुण्ठिग्रामचटोत्कटा ।
अदृष्टपार्थिवास्थानैः मठैरव्यवहारिभिः । ऊचे तैः सान्त्वयताजा दुःस्थितमस्तदप्रियं ।
सर्वतोविग्रहाद्राज्ञा सोऽधिकोविशङ्कोऽभवत् । गलरोगः पादरोगादिव तीव्रव्यथावहः ।
काञ्चनोत्कोचदानेन तन्मध्येऽधिकृत्यकिंकाः । कांश्चित् स्वीकृत्य स प्रायः कथंचिद्वन्यवीवरत् ।
विजयावर्णसोमादिमन्त्रिवंशोऽपठात्पुरं । प्रविशन् भिक्षुसेनानीरक्षारीढेरहन्यत ।
तेनातिसम्भ्रमात् त्यक्तं भिक्षा प्रविशता पुरं । प्रायशः क्षत एवाभूत्तदा राज्यविपर्य्ययः ।
दैवमन्दप्रतापेन तथान्येष्वपि भूपतेः । पृथ्वीहरेण सन्धिना भेदेच्छोः सम्प्रकाशिता ।
तस्मिन् धुर्य्ये जिगीषूणां सन्धिनो भुभुजा समं । दयेऽपि सैनिकास्ताभं तमसन्यत विग्रहे ।
राज्ञा मागमठोपान्तमानेतुं प्रहितांस्ततः । सोमपालान् सविमलानागच्छत्तद्धनावधीत् ।
धान्येयो भव्यको गग्गो विजयारामश्च वारिकः । तेषां तिलकसिंहश्च पार्श्वे भृत्याश्रयोऽभवताः ।

गोविन्दस्ते गोरकस्तु स्त्रीभूतपतिं स्मरन्। दृष्टे त्वाशान्दिनि परैः प्रहतं कदलोज्झितैः।
तदेशम् स्नुतवतो देशः सर्वो विरागवान्। राजधान्यन्तरे राज्ञो दुर्निमित्तेरोऽभवत्।
इवे शुक्र चतुर्दश्यां तद्विपर्यस्तमण्डलं। अतिवाहयितुं कष्टं दिनमासीन्महीपतेः।
अथ मल्लात्वैशाख्यो नेदमस्तीति चिन्तयन्। चिकित्स्यमित्यमद्यामपि पप्रच्छ भूपतिः।
विषमे वर्त्तमानस्य तस्य कश्चित्तु नाभवत्। अन्तर्जेताम योगात्मवैरिवर्गेण तुष्टेय वा।
तमतिव्यसनापातं नम्यामोक्तवन्नतः। अभजत क्रमात्तृत्याः प्रतिपक्षसमाश्रयं।
कम्पनेशस्य विम्बाख्यो भ्राता द्वैमातुरो हि तान्। समाश्रयद्द्वारकार्ये तद्दत्तं प्रत्यपद्य।
गूढं जनकसिंहेन दूतान् प्रेषयता निशं। भिक्षो भ्रातृतनया वाग्दत्ता निरवर्त्तत।
अभिवाजिनगुंबादि दत्त्वा भिक्षाचरान्तिकं। अश्वारोहसमाख्यन्तः प्रयान्तः प्रतिवासरं।
किमन्यदार्थमेवाक्षि येऽवमन् पार्थिवान्तिके। अलब्ध्वान्तायतो भिक्षोस्ते निशायां गतत्रपाः।
यतो याति ततश्चैति लोकोऽयमतन्त्रितः। इति राजनि कुप्यन्तो कोऽप्युज्झत विप्लवः।
डामरैः शरदृत्पत्तौ नीतायां सर्वतस्ततः। कान्दिशीकोऽभवल्लोकः कान्तो धनजनोज्झितः।
प्रयाति सुस्सलनृपे स्वर्णपूर्णामिमां महीं। भिक्षुः कुर्य्यादिति स्मृत्वा लोकस्यासीद्विनिश्चयः।
क दृष्टा त्यागिता भिक्षोः कुतो वा तस्य सम्पदः। परामसर्षणामेति गतानुगतिको जनः।
सल्लक्ष्यते परिहृता चिरमम्बरेण रेखा स्वयं न खलु या गमिनो नयस्य।
तस्यां जनः प्रकुरुते गतिमम्बरार्थी धिग्बुद्धतामपसरत्सदसद्विचारां।
भिक्षये राजवर्गाणां भ्रान्तोवद्वाभवत्। भिक्षुपक्षजये नोको लब्धकामोऽविहृद्घुणः।
द्विजकालेयकन्यायो राजडामरमुख्ययोः। ततोऽन्योन्यभयभ्रश्यद्वैरयोरुदजृम्भत।
राजाभ्यन्तरभेदेन राजसैन्येण वारयः। ऐच्छन् पलायितुं भीता अज्ञातान्योन्यनिश्चयाः।
बान्धवानपि दृष्ट्वा स विरक्तान् विदन्नृपः। स्थितौ पलायने वापि शङ्के न स्वजीवितं।
तं महाव्यसने वासःस्वर्णरत्नादिवर्षिणं। नाभ्यनन्दन् स्वीनार्थानिमितैः रक्षिणः परं।
महोऽयमेव भवितेत्यभीतिर्जल्पतो जनात्। वचोभिर्गीर्भिरपयक्ष इव त्रपणस्य विच्युते।
अप्ययोपस्थितं किञ्चिन्महादेवेन ढौकयन्। सविलासं सर्वगम्य तमैक्षिष्टानुगामजः।
सैन्यरेवाभवत्तस्मिन् क्षणे साहसिकोऽप्यहो। स्वपट्टादपि निर्गन्तुं नामकथञ्चनाकुलः।
यावदैच्छन्मन्त्रभेदाज्जनितुं डामरव्रजाः। स्वैरेव रक्षिभिः सर्वैर्निन्ये भूभृद्विलक्ष्यतां।
ते कष्टकाद्वाराणि रुन्धतो नृपमन्दिरे। प्रणामविधिं लभ्यं प्रार्थं चक्रुः पदे पदे।
इवकूनं धनमस्मादेयादप्यधिकं नृपः। तेषामभिमतो नाभूद्वस्नाभिलाषिणां।
सर्वं चित्रलिपुस्तोर्थं स्वर्णकैरिव सामवः। स दत्त्वा निखिलैर्दैवं दापितोऽथ गतत्रपैः।
स्नानपात्रेऽपि प्राचक्राङ्गिराकस्य दापितः। धनं सुवर्णभाण्डादि चूर्णीकृत्य विटङ्कैः।
सहस्रूयामं नगरं ततः कुप्यन् चक्रे क्षणे। योऽभूदभिमितोऽकृत्स्नं न संख्यापयितुं क्षमः।

एकदा प्रातरेवान्येद्युद्वारः स भिक्षुभिः। सर्वतः क्षोभमागच्छन्नगरं स व्यलोकयत्। ८१५
ततः क्षोभं शमयितुं जनकं नगराधिप। पुरश्चमार्गमादिश्य चलितुं क्षणमैच्छत।
कथञ्चिद्दानमानाभ्यां तानावर्ज्यापि भिक्षुकः। सावरोधः स सन्नद्धो राजधान्या विनिर्ययौ।
अश्वनात्तुरगारूढो बहिर्यात्रा निर्ययौ। राजधान्यन्तरे लुण्ठितुमारभि तस्करैः।
अददन् केऽपि केऽप्युच्चैरनदन् केऽप्यलुण्ठयन्। तत्कृत्यायाकमनुसृत्य तस्मिन् व्रजति भिक्षुणः।
विगृह्य लक्ष्यपाकोपशङ्काभिः भिक्षुणां नृपः। सर्वैः पञ्चवैरासीद्दृश्यमनुगतोऽध्वनि। ८२०
वर्षे पञ्चवते कृष्णषष्ठ्यां मार्गे विनिर्गतः। ग्राममामावसेऽन्येद्युः पश्चात्तापोद्विग्नविह्वलः।
निर्जरैर्भिरस्यादि त्यज्यमानः पदे पदे। स प्रतापपुरं प्राप सपासामवर्पैनिकः।
तिलकस्य पुरो गत्वा प्राप्तस्यावस्य विश्वसन्। तत्र कन्यारिकाभूमि चिरं दुःखेनाश्रुधोऽमुचत्।
द्रोहं न कुर्य्यादेवं मे चिन्तयित्वेति सत्वरं। वेश्म जस्कपुरेऽन्येद्युस्तस्य च प्राविशत्स्वयं।
तद्गौरवेण स्नानादि कलैश्चसैन्यसंयुतं। प्राविशत् कमराज्यं स कर्तुं भूयोऽजनोत्सुकः। ८२५
स्वं युयुत्सुकल्याणवाचादीनथ डामरान्। आनीय स पुरश्चास्य धैर्यं संप्रमकारयत्।
स्वदास्तेन तथा युक्त्या निष्कृष्टः स ततो ययौ। लोकुर्धन् सर्पदानेन दस्युमार्गविरोधिनः।
प्रयाणं ततएवोज्झोऽपि सैकतदौदरः। प्रयाणमेकमानन्दो दाक्षिण्यादन्वगात्तां।
व्ययकः स दानेन विक्रमेण च तस्करान्। मार्गेण प्रययावायुः क्षेमेण रक्षितः।
यानं सिंहलस्याद्रुमाद्रिगणमस्कारादरक्षत ये तेषां बालगणामयादपि भवत्काशानिवाद्य क्रमात्।
ये दन्ताः करिणां रणप्रहवणं तेऽप्यामुष्पुर्दीयतां क्रीडायां करताडनानि न हृता मौर्य्यस्य दृष्टिः क्वचित्। ८३०
जन्तूनां विक्रमत्यागयशःप्रश्नादयो गुणाः। भवे चित्रस्वभावेऽस्मिन् भवेयुरभङ्गुराः।
भास्वानप्योयस्मृतां भिक्षावस्थां दिने दिने। तां तामायाति जन्तूनां कः प्रभावेषु निश्चयः।
अशकुवन् दूलिकामरिशुष्टां निरीक्षितुं। मन्युनिःसन्धस्यैन्योऽद्रिमारुरोह स सोदरं।
स्वहस्तमपि द्रष्टुं नयातिचपयाक्षमः। प्रयनीय विमुक्ताक्षत्यने स्म दिवानिशं।
दन्तदीपादनिर्गच्छन्नन्नागैदाहिद्वेष्वपि। दाक्षिण्यादर्पनं प्रादात् कृत्यानां भोजनक्षणे। ८३५
विलेपनानि माल्यानीत्याऽरुरोह तुरङ्गमान्। गीतनृत्यादि नैच्छत् सुखगोष्ठीर्न चादधे।
तावत्स्नाटस्थमीसर्व्यैन्यशहोदादिदर्शितं। एकैकेन च सूत्वा सत्वा देवं न्यवेदयत्।
अन्वगात्स्वां भुवं त्यक्त्वा मामैतेऽन्वगुरित्यपि। निन्ये दृष्टिं परार्थश्रीः स दाक्षिण्यानुगार्पणैः।
कश्मीरेषु गते तस्मिंस्तदेवाखिलमक्षिपाः। पुराणि राजधान्यां च सर्वेन्याः समगंसत।
मध्यमार्गेदसामन्ततस्कैरोरादिसङ्गतः। तेषां जनकसिंहोऽभूदग्रणीर्नगराधिपः। ८४०
स भिक्षोर्मल्लकोष्ठाद्यैरग्रैः कृतगतागतैः। विश्वासाय सुतभ्रातृसुतो नीविभ्रदापितः।
प्रावर्त्तत भयस्थानसन्तीवाकाशाहते पुरे। अराजकाय रजनी सर्वभूतभयावहा।
निहताः केऽपि मुषिताः केऽपि केऽप्यरिभिः पुरे। द्रष्टगेहा बभीवन्त दुर्भ्रान्ता राजवर्जिते।

सैन्यैरन्येद्युरुत्सादैर्निःसङ्गाखिलदिक्पथः । सिन्दूरारुणपुष्पाग्र्यवादिमण्डलमध्यगः ।
विक्रोशत्पद्मकदलीषण्डदुर्लक्ष्यविग्रहः । मृगेन्द्र इव लोकस्य भयकौतूहलावहः ।
वीरपट्टाग्रलग्नैर्धौतैर्विनोद्वेल्लितैः कचैः । अवष्टब्धः शोभितः पृष्ठे जयश्रीबन्धपट्टवृन्दैः ।
कुण्डलद्योतिना स्निग्धधवलायतदृष्टिना । प्रत्यग्रश्मश्रुणा चारु चन्द्रगौरेण शोभिना ।
नासाधरेण वक्त्रेण श्रीवाक्यिश्राधिकत्विषा । पद्मपाणि विपक्षाणामपि सम्पादयन्मनः ।
अमेर्विक्रोशत्कान्ताः स्त्रीः श्रियमन्येन सत्तता । केसरच्छटया चापि चामरेणैव वीजयन् ।
पदे पदे निष्ठुरास्यः सामर्थ्यैदपपादिता । लोकैर्मङ्गलवर्षा भिक्षुः प्राविशन्नगरं ततः ।
कुलकं ॥ तस्यार्भकस्य धात्रीव पृष्ठस्थामलकोत्तमकः । प्रथमवप्रगल्भस्य सर्वकार्योपदेष्टृता ।
अयं पितुः प्रियसोऽभूत्स्वमत्यासु विरञ्जितः । राज्यस्यायं मूलमिति प्रत्येकं समदर्शयत् ।
गृहं जनकसिंहस्य प्राक्स्वावासप्रयेऽविशत् । राजलक्ष्मीं स सम्प्राप्तुं राजधानीं ततः परं ।
दूरनष्टे कुले तेन पुनरुद्वेल्लिते यथो । सद्यस्त्रीगर्भकेऽपत्ये स्त्रीजनोऽनवद्यायतां ।
दृष्टेन तादृशा भिक्षाचित्ति स्रुतेन सभुषु । चिरसत्स्वपि सायत्ता नोपहास्या जिगीषवः ।
प्रावर्तन्त धनाधीशश्रियः सुस्सलभूपतेः । कोपेण गोनर्धेण विलासा नवभूपतेः ।
वाजिवर्मासिभूयिष्ठां राजलक्ष्मीं विभेजिरे । राजडामरलुण्टाकमन्त्रिणो यन्त्रणोज्झिताः ।
पुरे स्वर्ग इवासाद्य भोगानामुपलेभिरे । इच्छाभोगार्थाः पिशाचा इव गत्वराः ।
आस्थानेन सभो भूभृद्ग्रामीणैः सर्वतो वसन् । प्रलम्बकम्बलप्रायविलासावरणैः समं ।
भिषाचरस्यासभ्यात्मप्रादुर्भावतया प्रथां । डामरा अवतारोऽयमित्यन्यां निन्यिरे प्रथां ।
राज्यस्यानन्यदृष्टस्य कर्तव्येषु मुमोह सः । अदृष्टकर्मैव भिषग्भेषज्यस्य पदे पदे ।
सर्वैर्जनकसिंहेन कृतश्चाहस्तार्पणं । कम्पनाधिपतिर्देवकन्योऽपि तमश्रियत् ।
जग्गोराजपुरीयस्य राज्ञः कटकवारिकः । पादाग्राधिकृतोऽद्राक्षीत् स्वार्थमर्थं नतु प्रभुः ।
सर्वाधिकारिणं राजलक्ष्मीविंसर्गमश्रियत् । राजशब्दस्यैव पात्रमभूद्भिक्षाचरः परं ।
वेश्यायत्तीकृतैस्सर्वैः प्राकृताचारभागपि । कलारञ्जः सदसतां किञ्चिदिम्भसदाभवत् ।
वैमातुरो दर्शकस्य भ्राता सायर्थ्यसोऽर्धभः । नृपान्तरङ्गश्रेष्ठत्वं श्रीपालोऽप्यश्रियत् ।
मन्त्रिणो भूतबिम्बादयस्तस्य पैतामहाश्चपि । लक्ष्मीधरोजिनीयश्च बहवोऽन्ये जज्ञिरे ।
मुग्धे राज्ञि प्रमत्तेषु मन्त्रिमूर्षेषु दस्युषु । उत्थानोपहतं राज्यं नष्टेऽपि बभूव तत् ।
स्त्रीभिर्भवनवाभिस्त्र भोज्यैः प्राज्यैश्च रञ्जितः । भिक्षुर्नैच्छत् कर्तव्यं सुखानुभवमोहितः ।
स सुखानुभवमाहच्छिद्रान्मो विजयोत्सवे । स्वैः प्रेरितः सभामध्ये समुमेक्षमदालसः ।
दर्पेण सचिवे वाचं कथयत्यनुकम्पिकां । न स चुकोप मुग्धस्तु पितरीवाप्यरज्यत ।
निम्नतिष्ठैः सेव्यमानो वेश्याक्षिद्रव्यिहवन् । चट्टा चेटापिताश्चेटा विटैः प्रैर्थ्यत सेवितुं ।
पानीयरेखाप्रतिमस्यैर्थ्यस्याखिलवस्तुषु । तस्याप्रमाणवचसः सेवाम्रुघखिन्नोजनः ।

बहूरु: सचिवास्तत्तानन्वीयत भूपति: । यथ: सुचिरनभेद्य तस्य चिक्किलमुपयौ ।
सचिवै: सम्प्रदायोना ह्तसेव्य: स कुम्भवी: । यमी विपश्चपिङ्गकरस प्रसुचितो चिटै: । ८७५
आहारमुष्टिं विनयात् ययौ किनचितन्निनी । तस्यामघेव यवसा रानिलोऽपगताहरत् ।
वहुचिता दृष्टो पत्युर्ह्रीतै: सौरथा तथा । कुम्भकचकटाचै: स लुतधैर्योऽभ्यधीयत ।
पृथ्वीहरोमकोष्ठस्यान्योन्योद्भूतमत्सरी । सौभं सधर्मा संरम्भी राजधान्या: पते पते ।
स्वयं राज्ञा सुतोहारं स्वहानन्तापि कारितौ । तावन्योन्यमुपेक्षेतां न मन्युं विकर्मोत्करौ
अथ पृथ्वीहरस्वहान् क्षतोदार: स्वयं नृप: । जातामर्षेण सुतरां मल्लकोष्ठेन तत्यजे । ८८०
दृष्टवान् जनकाचोऽपि सम्राज्यापेक्षयोर्जित: । विरागतोऽजनकादीन् निन्ये साक्षमनिक्षत: ।
तटस्थाद्रोग्धृदुर्बुद्धिप्रायवव्यविधेयधी: । विश्वव्यवहारतं निन्दनस्य चयौ नृप: ।
डामरस्वामिके लोके प्रमलेच्छेन विप्लव: । प्रायश्चोधर्मत्र यत्र सपाकेभ्योऽपि लेभिरे ।
धराङ्केऽथवा भूरिराजके सप्तके तदा । सम्बन्धव्यवहाराणां स्फुटं त्रुटोट पद्धति: ।
दीनाराभेदवे राज्ये निबन्धना: पुरातना: । तच्छन्तेन तु सर्वासामधीतेरभवत् क्षय: । ८८५
राजपुत्र्यध्वना विम्बे सचेन्द्रमथ पार्थिव: । लोहरं प्राहिणोत्कर्तुं सुखराजस्कन्दमुखद: ।
तुरुष्कसैन्यमानिन्ये सोमपालेन सोऽन्वित: । याहावकाय यस्मारे विक्राये नियतां गते ।
सन्दष्टौ पाप्मनेतेन बद्धाकस्मादि सुखर्व । रोचकरकोऽथारोहलुतन्त्रै: समकथ्यत ।
कश्मीरकबलद्वेषकोधव्यतिकरोऽभवत् । न केषां नाम सख्यासो विश्वोत्पाटनपाटव: ।
भिक्षाचर: प्रयाते तु बिम्बे विगलिताङ्कुश: । न कायामयवक्तासां मूढ: क्षामनमायत । ८९०
स निमग्न निजं गीतो स्वयं विम्बावद्भुवा । भोगवैभोगदानेन धर्मेषा पर्यतोप्यत ।
कार्योपेक्षापि तस्यासीत मन्त्रिक्रीडनागमे । कौलीनभीतेरायत्तनिपातस्य कथैव का ।
आयूनानुगुणं भोज्यं सुखकार्याहिवाहनं । तच प्राकृतकर्मैव न स जिह्राय सीलयन् ।
प्रकी:शनैस्ततो मत्तावहस्तस्य महीपते: । काले भोज्यमपि प्राप्यं नासीद्गलितसम्पद: ।
तादृक् प्रलोभकौर्यादिकांतो य: प्रागगच्छत । स सुखलोहि लोकानामभिलाषमनायत । ८९५
धनमानादिनाशं वा विरक्ताच्च चकिरे । काङ्क्षन्ति च च लोलस्याचारवासनं प्रजा: ।
प्रत्यवदर्शिनोऽप्यपि वाक्यवीचयनस्य यत् । ता: प्रजा: कोपिता: केन केन भूय: प्रसादिता: ।
धनादैमुख्यमायान्ति नाकुर्वन् यान्ति च सत्पात् । न वेत्तुं कश्चिदीचन्ते पाठमात्रा: पृथक्त्वना: ।
ते मल्लकोष्ठजन्मकाद्यावृत्तैर्विवर्जितै: । तत्कराधं पुनर्भूपं अपोक्षनमत्रिपयत् ।
अपोसुरापहारेऽथ लोकेऽपि चिन्तया सुपिक्षे । तथथा साक्षर्या: सार्धं नृपमुद्दिश्य चक्रिरे । ९००
तेषामेषामपहारेण संचितैर्विकिरेरे । राजानवाटिकामाथे नगरेऽपि न्यविक्षत ।
भोजानन्दादिभिर्मुख्यदितैर्लोजिताक्षत: । गोकुलेऽपि वपु: सार्धं भिक्षाजनपार्थिव: ।
कुण्ड्यार्पितै: सितच्छत्रचामरश्रीनिभि: । विबुधप्रतिमाहर्षै: सम्भ्रतस्थाहिताङ्गन: ।

काष्ठवाटाञ्चनाताविवाहवेश्मविनिर्दग्धः । बहुरूपी रुरुधे पारिपन्थकमानसः ।
ते धाम्यमाना भुभर्तुर्दुर्नैतवैरकारिणः । न क्रिया कम्पकूर्भे ते मतिरिवाननुबन्धनः ।
ते देवदा कम्पकूर्पाञ्चया सुव्यक्तभूपतिं । तं निर्दिश्यतोऽनन्तर श्रीगापुत्रकवधिर्भ ।
प्राप्यप्रेषितुमायातैः पौरैः कर्ह दिने दिने । कम्पनाकान कार्यो न कवचां पार्थद्रो जनः ।
नृपापातभयात् क्षोभं मुजर्भुंजदपागतैः । पारिपन्थेव पौरैस्य वोढुमाक्षीयतोहुतं ।
ततो जनकसिंहस्य नगरं तत्कालेन तत । यच्चे सुखाकदेवस्य राज्ञमानपनेऽभवत् ।
प्राप्यादारचितुं पूर्वमपवारविकानृपं । प्रवध्यो विलम्बेवं नपालेव वत्रोघन: ।
तन्मध्ये निर्विधांशाय चामरोचिकरकोऽभवीन् । आपादयेति तं तत्र बलेकाशो न सोऽपतीन् ।
राजपुत्र मुखादद्यो सवन्यापादिकमत्तु: । तस्मिन् पृथ्वीहरमुखासायमुखिलकानुग: ।
भागिनेयं प्रयागस्य चत्वारं लवकाभिधं । मन्तुमेषकृपोऽभिगम्य प्रवन्धो च तु सुगतं ।
तत: प्रविश्य नगरं स निपत्याखिलं जनं । चक्रारुपविरक्तानां पौराणां प्रददौ वसां ।
सुकमयुक्तांशाप दतोभिः प्रदपुष्टिभिः । पौरैः स चक्रे नापत्तेन भेदनं विस्मयस्पृशां ।
अथान्तरे सोमपालविन्यासा कदरे स्थिताः । योद्धुं सुव्यक्तभूपं ते सर्वे पर्याप्समायपुः ।
तत्र पद्मरथो नाम राजा का लञ्जरेश्वरः । मैत्रीं संस्थाप्य कश्यपोरायणो तत्कुलोद्भवः ।
सोऽथ प्रदक्षणोदप्रा सेनाये बलिभिः सर्म । तैर्मार्गी सुव्यक्तो राजा भक्त्यामं प्रत्यपद्यत ।
प्रेषकैर्श्वर्यतेऽद्यापि स पर्वोम्राखिलेरणः । तथा कुतोऽक्रमानाभिषानमप्रथमचरः ।
कुतोऽप्येत्य निजस्कारवान:प्रभृति भूपतिं । तमपूर्वं पुनश्चक्रे मृगेन्द्र इव कानने ।
अपवृत्तिमपाशानां कालपाशैः समागमं । स चकार तुरुष्काणां बलात्पुच्छलविक्रमः ।
मातुलं सोमपालस्य निन्ये कवलनां बली । रणे तत्कोपवेगाको विलोकायनिनपाटे ।
किमन्यदन्यमेन्यत्र बहनपि स तान् ययात् । धनविद्रुतविध्वस्तपथात्मपरिपन्थिनः ।
कश्मीरकायामोचित्यं किं नाभूत् स्वामिनो रदुः । एकस्य ये रणे भट्टाः कुकीर्तिमपरस्य च ।
तुरुष्कैः सह यातेऽथ सोमपाले गतत्रपाः । निन्ये काश्मीरकान्तज्ञा राजान्तिकमजिन्नियन् ।
योधकेऽपि निरांकाच नमयन्तोऽद्भुताकृपाः । कुकप्रभोः पुरः स्पष्टं न ते धृष्टा ललज्जिरे ।
आगच्छन्नितः पौरैर्ग्रामरैश्च यमं नृपः । प्रतस्थे दिवसैर्दिवैः कश्मीराभिमुखः पुनः ।
राजपुत्रः वाचदेविः कलहो विकलः प्रभोः । डामरान् क्रमराज्यस्थान् संयत्नापेरकेऽप्रभन् ।
यदुव प्रथमं राजा सैन्यान्निजमजिन्नियत् । यदुव विम्बो राजानं तमुत्सृज्य समाययौ ।
चम्पे जनकसिंहस्य भ्राता सन्निलमिव: । प्रत्युत्पन्नो बलोऽस्य नृपतिं निरपत्रपाः ।
काष्ठिलेशाभिधधामजन्मा बली कुलजः । मारिषे कश्चिदभयकृत्ये कामोपवेशनः ।
भिक्षुर्भिस्तोषिकागौं ते सुव्यक्तानिकमानिनः । कोशकाव्यान्तरे सेतुं वराहमोहरे ययौ ।
जितवांस्तं यदन्येष्वां निरन्तुं सुव्यक्तोऽनुगं । कोथाय्यकमलविंहस्य यानीतां च विवेद कः ।

कमरत्नेन तेनाथ पौरास्त्रैरावलम्बिताः । [illegible] भिक्षोः [illegible] ।
आनन्देनाहृतं राज्यं ततोऽभिक्षाचरो नृपः । पृथ्वीहरेणानुजानोऽप्यरं [illegible] ।
तेतौ सदाभिवाचके तत्रैतैः [illegible] । [illegible] जनकसिंहोऽथ [illegible]ऽपि सोऽभ्यतीन् ।
द्रष्टुं जनकसिंहस्य सोधानां ज्वलतो महान् । [illegible] मूर्तिं [illegible] ।
[illegible] समं पृथ्वीहरस्य [illegible]ना । [illegible] तीर्त्वा तस्य सैन्यमगाद्वत् ।
तत्प्रचारोऽपरेष्वपि विद्रुतेषु [illegible] । [illegible] जनकसिंहोऽथ पलाय्य [illegible] ययौ ।
भिक्षुपृथ्वीहरौ प्रातः [illegible] । तत्पश्चात्[illegible] दृष्टा भूयोऽप्यभिभिवत् ।
[illegible] क्षिप्रं [illegible] । ते पारिपार्श्विकास्तस्मात् [illegible] विद्रुताः ।
शून्यानि सुरपुण्याणि रक्षन्तः केऽपि भिक्षुणा । [illegible] न बाधिताः ।
[illegible] भेदकेऽथ [illegible] । [illegible] यादिनोऽप्यापि याकुलाः ।
भिक्षुराजप्रदीपेन चोदितः [illegible] । [illegible] जनकसिंहः ।
गते जनकसिंहेऽथ प्रतिपक्षानुसारिणाम् । [illegible] हि सर्वं भिक्षुणा विभुना ।
अथान्तरे [illegible]पुरे गतेषु [illegible] । [illegible] ।
[illegible] सर्वैनिकैः । अपरैरपि [illegible]भिः ।
अन्वीयमानो दिवसैर्दिवैराक्रान्तमण्डलः । [illegible] विपक्षापेक्षितोऽपतत् ।
नगरापणवीथ्यन्तरयोरोरमुखात्पुरः । [illegible] ।
वेष्टितो लम्बकूर्चेन वक्त्रेण भ्रुकुटीभृता । कोपकम्पित[illegible] ।
कांश्चित्[illegible] भिन्दन्नन्यान् भर्त्सयन्नपरान् । [illegible] ।
आशीर्दीयमानां पुष्पवर्षिणां पुरवासिनाम् । पूर्वोपकारिणो [illegible] ।
स्कन्धमात्रोपरिन्यस्तं कवचं हेलया दधत् । [illegible] धूलिधूसरान् ।
पद्ममालाश्च विभ्राणः [illegible] । [illegible] ।
स सिंहनादेनोद्दामैर्भेरीभाङ्कारनिर्भरैः । [illegible] प्राविशत्पुरं ।
कुलकं ॥ यद्भिः सदा[illegible] पिनेऽपनि । स [illegible] पुनरागतौ ।
राजधानीमप्रविष्टा भिक्षुं दुर्मर्षणाचितं । [illegible] तिमिकातीरे [illegible] ।
परित्यागं रिपौ प्राप्ते स पृथ्वीहरो गतः । मार्गे [illegible]र्मिलितैरन्यैः [illegible] ।
तन्निद्राव्य रणे राजा [illegible] । चिरं पृथ्वीहरप्राप्तिं राजधानीमथाविशत् ।
उपभोगैः [illegible] । [illegible] ।
भिक्षुः [illegible] पृथ्वीहरादिभिः । [illegible] ययौ ।
प्रक्षितो डामरान् सर्वान् राजा [illegible] । [illegible] ।
पूर्वोपकारं [illegible] । पूर्व[illegible] न कश्चन प्रति वेदिरे ।

भिक्षुवर्ग्याकलं गत्वमपि वेतुमशक्नुवन् । मत्येभ्यः कथकाः क्षमा देवान्विंशाथकं ददौ ।
भक्तेथापार्ज्जितां त्यक्तुमनीशा कामगाः श्रियं । यक्नेनाथ नृपाक्षोता मातृकमिश्वरीरकर्म । ९६५
भिक्षुस्तु राज्यविभ्रष्टः सुस्वेदो विकवे वसन् । उक्तार्थ वीरपालस्य दामरानैः पुनर्ववौ ।
विद्यः वाहायकप्रार्थी विक्रमवज्ञानिर्कं ततः । तद्विश्विरोधिभिर्म्लेच्छैरस्ते धीरत्नर्गु ययौ ।
भिक्षाचरोऽभिमुख्न्यो मजन् सुनयपाचतां । मनीवीरवरहूं यपलियां तां गतवपः ।
निपत्य समयचेत्योऽपि ततः सूरपुरं वशी । जित्वा पृथ्वीहरो वहाताजं व्यद्रावयद्रुतान् ।
तस्मिन् पलायिते भिक्षुं पुनरानीय वोऽविशत् । भुवं मडवराज्यां दत्त्वां यशिकीर्वैवा । ९७०
तमथेमं त्यक्त्वा वेदामरैः सकतैः यभं । जगाम विजयक्षेत्रं विजेतुं कल्यनापतिं ।
जितवेनाहवे सर्वैर्मिवोविहतवैनिकः । विजयेश्वरमुत्सृज्य भीतोऽवन्तिपुरे ययौ
विजयेश्वजालास्तपुरपामोद्धशाचपि । जना भयेन प्राविश्य यकाधरानिर्वं ।
योपिदिक्तद्रुपद्रजौ विधनापेतैरपूर्यत । स्थानं तत्रैव राज्ञश्च योधैः वायुववाजिभिः ।
अन्वाकट्टेरच स्पृष्टं लोकोत्सुकमलालवैः । तैर्भवद्भिर्वेष्टतः कटकैर्व्याप्त दिक्तटैः । ९७५
सान्द्रादमयप्रोषदारगुप्ते सुरीकृतः । यत्रापि निहतो वर्णं वक्तुं वा मात्रकम् दिवः ।
तदन्तरक्षितं दग्धुं कर्पूराख्यं समीरितं । कश्चित्कनिष्ठजीपानजन्मा निर्गूढडामरः ।
पापो जनकराजाख्यस्तत्राग्निमुदरीदिपत । मूढतान्नगपर्थ्येनजन्तुसंहारनिर्घृणः ।
तदापतन्तं ज्वलितं ज्वलनं वीक्ष्य सर्वतः । भूतपामस्य सुमहान् हाहाकारः समुद्ययौ ।
विहतकृतान्तवाचारिभिश्चैव छिन्नबन्धनैः । यत्नैरश्रुचीमहाशा भ्रमद्भिर्ज्ज्वलिरे जनाः । ९८०
प्राज्यारक्त बलक्ष्याक्षैः करालैर्धूमराशिभिः । व्योम पिङ्गकचश्मश्रुव्यालैर्वेतालैरिव ।
निर्धूमश्च विस्फारितो ज्वाला स्वयम्भुवो रधुः । सन्तापद्रुतहेमाभसुवर्णलहरीभ्रमं ।
सन्तापविद्रुतस्थाम चारिमोक्षिपरिच्युताः । रसोत्सवीशारव श्रेमर्त्याभ्यातग्ज्ञान मोक्षणे ।
दीर्घदारुपत्विभज्यना चटचटारवः । तापभ्राजत्नमाप्नागृह्योय द्वोद्वयो ।
स्फुलिङ्गैः श्लथविश्लत्सजन्तुजीवितवच्चिभैः । यथाहि गहनव्योममार्गभ्रमणसम्भ्रमः । ९८५
प्रकुपेः श्रावणहारकोलाहाराक्लिन्नभिः । मानुषैर्ह्रुममानेश्च भूमिर्मुक्षरिताभवत् ।
भ्रातृन् भर्तॄन् पितॄन् पुत्रानालिङ्ग्याक्रन्दनिर्भराः । भीमोल्लिसतत्रुज्वालाश्रौ निरदह्यन्त वह्निना ।
तदन्तरालवसिका ये केचित्स्थितवा निपुः । बहिस्ते निहताः क्रूरैर्डामरैर्लुब्धचेदितैः ।
तावन्तो जनावलय क्षयकाल तदा वशात् । क्षिपारव न ये दग्धास्तावन्तापि क्षमालुना ।
अन्तःप्राप्तेषु सर्वेषु वहिःप्राप्तेषु सर्वेषु । यवादेव महेशः स निःशब्दः समजायत । ९९०
वह्नेः कटकटारावं द्रवीभूतार्चिषः परं । विश्यन्त प्रयोषस्य पुनः विमविमाध्वनिः ।
विलोलाशप्रयामैर्दोनिःश्वासाः सरणीजाः । प्रभ्युर्त्विक्षजनस्य लोकानि यद्भ्रगात् ।
एकः सुमवयः कोपात् वितीर्वोऽदशुचिशात् । दृढ्गुतप्रवाचो घोरकलुषेऽभवत् ।

भ्रातयामादिसंहारः सम्यग्वीरैव वर्जिता । तादृक् त्रिपुरदाहे वा खाण्डवे तत्र नाभवत् ।
पुरेऽस्मि शुद्धशदाद्यौ यमकः सुखतं भवन् । तद्विधः कलशाद्यालम्भा नाम्येव समये ।
वककुम्भेषु दग्धेषु तरान्तीं स्वकमेषिषु । पुरयामवरवेषु स्वहा: प्रमामनमायु: ।
मङ्गाख्योडामरश्चिन्वन् ययावडामरोद्भवः । मीतिं प्राप्तवतीर्वार्धैः कापालिकरवाकुलो ।
भवरोद्भाय विजयक्षेत्रं भिक्षाचरस्ततः । लब्ध्वा नागेश्वरं पापं वासनाभिरश्रीमरन् ।
गर्भं पैतामहे देशे किं नावीनस्य चेष्टितं । पितृद्रुहः स तु वधः सर्वप्रीतिकरोऽभवत् ।
स्पर्हिणी सर्वमित्रस्य पत्नी त्यक्ता पत्याश्रिते । पृथ्वीहरेण सम्प्राप्ता विजयेशस्तुनान्तरात् ।
निमित्तभूतमेतादृक्प्रजासंहारवैशसं । तं निन्दन् सुस्सलो राजा ततो योद्धुं विनिर्ययौ ।
संवेगात्पापतः श्रीमं निरवद्योऽनुशये । प्राप्तोऽजनकराजेन वधोऽशनिपुराश्रिते ।
यत्कृते क्रियते कर्म लोकान्तरसुखात्मकं । स मूढैः सुखभापायः कार्यश्चिन्त्यं न गण्यते ।
कम्पनाधिपतिं चित्रं कृत्वा डामरमर्दनं । मार्गं विजयक्षेत्राद्व्यतोऽपि ततो नृपः ।
प्रमालां प्रययौ पृथ्वीहरो मदवराश्रितः । विजित्य मल्लकोष्ठेन त्याजितो निजमण्डलं ।
छिन्नाः केचिद्धतश्चान्ये केचिच्चकधराश्रुणे । चक्रिणमश्रियान् कड्मक्षमा बहवः प्रभाः ।
क्रमराज्येऽथ कल्याणवाराहीन् रिल्हणोऽजयत् । आनन्दोऽमलजयस्य ततो द्वाराधिपोऽभवत् ।
पृष्ठे प्रमापितं सिंहं नयन् पृथ्वीहरो बली । साङ्गं जनकसिंहाद्यैरयुध्यत् वितस्तातटे ।
तीर्थं प्रस्थाप्यमानेषु विपक्षाश्चिन्मित्रास्वकः । भाद्रे मार्गेकमवधाकन्दिताकान्तदिक्पथं ।
हतवीराबलाकान्तमुखरे नगरान्तरे । पृथ्वीहराधवे सर्वैर्दिवसैरन्यकारि तत् ।
॥ युग्मं ॥ अथ यातो यशोराजस्याथ: शूरोरिमन्तरात् । सीवको विदधे राज्ञा वेरोकार्याधिकारभाक् ।
अप्रियं स सहन्यानां तेऽपि वा तस्य नाचरन् । कालस्तु गूढवीहार्दैरन्योन्यस्य व्यवीवहन् ।
पुनराययुक्तं राजा प्रमालाविजिगीषया ततः । परैर्गम्भीमुखग्रामे युधि भङ्गमनीयत ।
नित्याभ्यासेन युद्धानां सर्वोत्कर्षान्वदर्शयन् । सर्वेवीरायणैर्भिक्षुस्तत्पूर्वं तत्र विक्रमं ।
तुक्कद्विजादयो मुख्या भिक्षुपृथ्वीहरादिभिः । कामारापालविवशा निहताः शेषुके बले ।
प्रधानवीरभूयिष्ठे सैन्यवर्गे न कोऽप्यभूत् । स वीरस्वरतः स्वातो भिक्षोर्गच्छिन्निवेशाधुवः ।
पृथ्वीहरस्य भिक्षोश्च संग्रामे भूरिवार्षिके । कादम्बरीपताकात्वे द्वे चये पीतपाण्डुरे ।
आशामत्युहृते याभ्यामनेकतुरगश्रये । न विपक्षं प्रचलितिर्भिन्नाभ्यामप्यभवा क्षमः ।
सैन्यानां सङ्कटे चाथमद्यानिरविकल्पनः । अभूत् श्रीवधोवीरो नान्योऽभिक्षाचरात् क्वचित् ।
योधानां शोषुले सैन्ये विद्रुतेषु न कश्चन । पार्श्वं बभूव तेनैते बहवो बहुधा हताः ।
गतेषु डामरानीकाः केचिद्धतेषु सैनिकाः । भिक्षाचरमनेकेऽपि कलशा इव पालिताः ।
नान्यकोत्थानदीनस्य दृष्टं पृथ्वीहरात्मजा । कार्यं यो भैक्षं हारे कलमादाय मतिपरं ।
ततः प्रभवद्भूद्धोत्रा पुरः पदाय कृत्वदा । किर्मीरेश इव नाहे युद्धे भिक्षुर्भटः ।

आहवे साहसं कुर्वन् सर्वतः सोऽभ्यधाविजान् । इयमद्यजितवैर्यं नृपपत्निसमंसमन् ।
न मे राज्याय येनाऽद्य पर्य्याप्त दुर्बलः पुनः । अतेव प्रमता पूर्वं यां व्यवसायं सपोर्हितं । १०२५
अनाथा इव ते नाथा विना व्यापादनक्षणे । ज्ञात्वा मत्तं कुलं नाथवज्रो नूनं स्पृहां दधुः ।
इति मत्वा सोऽद्य कष्टेष्टे सुहृदनिश्चयः । दृश्यमानोऽपि दायाद दुःखदायी दिने दिने ।
नास्त्यवाप्राप्तकालस्य विपत्तिरिति आगतः । कस्य साहसवैमुख्यमुत्पद्येत यशोर्थिनः ।
किं कार्य्यगतिकौटिल्यैरत्यैमान्यथ वा कथं । न सदानः प्रतिज्ञाय सर्वसमोऽप्यर्ज्जन स्थितिं ।
सोत्कर्षपोस्पाङ्गिशोरअङ्घिपत डामराः । ततो दायाद विच्छेदं नाशाकथत जातु चित् । १०३०
प्रायाज्याधिगमाद्राज्यमन्येषां राजवीजिनः । चिन्तयन्तो व्यवहृतिं व्युत्पद्यन्ते शनैः शनैः ।
पितुः पितामहस्याथ न दृष्टं तेन किंचन । अतएवाभजन्नोर्द्धं राज्यं सम्प्राप्तवान् पुरा ।
तत् स भूयोऽपि येद्दो येन् कथवार्ता विपाटने । सापेक्षं वीक्षितुं जाते न दैन्यमाप्यमन्यत ।
जानन् लवन्यकोटिस्थं प्रमादात् स चितेऽर्चितं । प्राप्तुयां राज्यमित्याशां सङ्गादान्यत्यवाहयत् ।
इत्थं स सुस्सलो राजा मेने तत्सुचितं मतं । जिगीषोर्नितिविज्ञान्यो: प्रयत्नो शिष्यनकरः । १०३५
युद्धे स्नात स स्मरन्वैरं नापार्थ्येन तेऽभजत् । तास्मिन् विश्वासमेतस्माद्वेतानास्याभवत्क्षयः ।
इत्थं नानामतैः पौरैः प्रतिपक्षैरपेक्षितं । राज्ञं निश्चित्तमेवागात् सर्व्वतः शोचनीयतां ।
यस्मिन्स्थाविटपिनिवहैर्निपद्यमानस्याधप्रयाणस्य परिभवः कोऽपि मन्यत्र भावि ।
पाधिराधा रिघटनपरः सोऽपि मान्धारमोषां लभ्यं श्रेयोविधिविधुरितैर्नान्यनान स्वतोऽपि ।
देराज्ये प्रभवत्ययमकाण्डापतितैर्दिनैः । विवशं सुस्सलस्याश्रु जयसिंहेश्वरं मतं ।
पुष्याणनाजम्भूयोऽपि भिक्षुपृथ्वीधरौ गतौ । अन्यैर्वन्यैर्भर्तुर्नतिर्दक्षकरैः कृता । १०४०
भिक्षोऽपि कम्पनाधीशो यथाविजितडामरः । सर्वो मडवराज्योर्व्वी वीरः स्वनितविग्रहां ।
तावत्यापि विपक्षाणां सान्द्रा शीतलतां गतः । पूर्ववैरं स्वपक्षाणां प्रादुश्चक्रे स भूपतिः ।
जिघांसुकथिते राजन्युत्तमेन पलायितः । मल्लकोष्ठः सोऽपि कोपाद्राज्ञा राष्ट्रात् प्रवासितः ।
अनन्तात्मजमानन्दं बद्धा दाराधिकारिणं । व्यधत्त सेन्धवं प्रज्ञिनामानं राजवीजिनं ।
ततोऽथ विजयक्षेत्रं क्षिप्रेण सहितोऽविशत् । नगरं तस्य विश्वस्तं बद्धा कारागृहेऽक्षिपत् । १०४५
अनुस्मृतिमहावात्याप्रेरितो ऽमर्षपावकः । आचचाम समावारि तस्य स्वस्थान् दिधक्षतः ।
सिंहयक्षमसिंहाभ्यामनुजाभ्यां सहावधीत् । शूले ऽधिरोप्य चिरं स रोषाविष्टविलुप्तधीः ।
कम्पने शीवकं चक्रे सुजिं प्रज्ञेः पयोदरं । बद्धा अनकर्षिशस्य राजस्थाने न्ययोजयत् ।
आमात्य मन्त्रिणश्चाधंस्तस्य वैदग्धिकास्तनः । सर्वेभ्यश्च सोऽभवो लोहरस्यन्तमभ्यगात् ।
अथ सर्वेऽपि सामन्तास्तं त्यक्त्वाभिमिश्रयिपून् । प्रतैश्चोय: कश्चिदासीद्राजधान्यां नृपाश्रितः । १०५०
तेनाप्रतिसमाधेयोभूयस्याभ्युपद्रवे । इत्यमुत्थापितोऽनर्थो न पुनर्भ्यः शमं ययौ ।
एकावंशे परेऽपि कुर्वन्त सत्या विगर्हिताः । तथापराधे प्राप्तस्य राज्ञोऽवसेव मन्यते ।

सायेऽथ मल्लकोष्ठाद्या याताः पुनरागमन् । ते शूराः पुरमार्गेण भिक्षुपृथ्वीहरादयः ।
वितस्तापरिखाछिन्ना भूरगम्या द्विधाभिदं । इति प्राज्ञाप्रमठं त्यक्त्वा राजगृहं नृपः ।
वर्षेऽष्टावनते चैत्रे डामरेषु द्रवत्सु । कर्मेशस्य मल्लकोष्ठेन मार्गेणापादि सङ्गरः ।
सोऽश्ववारैः सह रणं चकार नगरान्तरे । नृपावरोधैः सौधाग्रादालोकितमथाकुलैः ।
भिक्षुणा क्षिप्रिकातीरे स्कन्धावारो न्यवेश्यत । रामेव वानरी सेना यथा पाथोनिधेस्तटे ।
नृपोद्यानाद्द्रुमान् निन्युरिन्धनाय महानसे । दूर्वाङ्कुरानङ्कुरेभ्यो वाहभोज्याय डामराः ।
पृथ्वीहरस्तु संरुन्धन् दस्यून् मडवराज्यजान् । चकार विजयक्षेत्रे चाकन्दकटकसंपदं ।
तावत्प्रद्युम्नमुख्यान् मल्लकोष्ठयुद्धाय भूपतिः । आदिश्याशावसस्कन्दं सैन्याशे साश्वोन्मुखः ।
अकस्मात् पतिते तस्मिन् हतावष्टब्धविचलाः । प्रययुः सेतुमुत्तीर्य जीवशेषाः कथञ्चन ।
नगरं मल्लकोष्ठाजिव्यग्रे प्रज्ञावचाविशन् । पृथ्वीहरानुजः स्वल्पं निर्जित्य मनुजेश्वरः ।
परं पारं वितस्तायाः सेतुच्छेदादनाप्नुवन् । अर्वाचि तीरे स ससैन्यस्त्वागात्क्षिप्रिकान्ततः ।
तत्सैन्यैर्नगरं प्राप्तं मत्वा सुस्सलभूपतिः । आययौ विजयक्षेत्रात् सैन्यमुत्थाप्य विह्वलः ।
अहंपूर्विकया रात्रिं संक्रान्तैश्च निजैर्बलैः । पीडितश्च गभीरः सिन्धुसेतुरभज्यत ।
स कृष्णपञ्चम्यां ज्येष्ठस्य तत्रासन्नमृत्युपथः । यथाग्निना चक्रधरे तथा तत्राथवा हतः ।
भुजावुद्यम्य समयन् सैन्यानां सचलं नृपः । पक्षैर्भग्नैस्तथा पृष्ठे पतितः सरिदन्तरे ।
अनभ्यस्ताम्बुतरणैराक्षिप्य मुक्तोऽस्खलत् । तरसा युद्धविज्ञाज्ञः स निस्तीर्णः कथञ्चन ।
अनुत्तीर्णं बलं त्यक्त्वा पारे सामन्तसंकुलं । कर्षक्रमेण सैन्यस्य तीर्णमानुगतो ययौ ।
मध्यकालनमैन्योऽपि सोऽग्रहप्रमेया ययौ । प्रविश्य नगरं मल्लकोष्ठमुख्यानथाऽपघात् ।
विजयस्याथ जननी भिक्षाख्या स्वामिनोर्ध्वितं । भिक्षाय देवसरसं सैन्यं तद्विजयेश्वरात् ।
साथ पृथ्वीहरेणैत्य हता तत्रोपवेशने । टिक्कश्च दत्तो भूपालसैन्यं विद्रावितश्च तत् ।
परं व्यायामविद्याविदिद्रुते निखिले बले । द्विजः कल्याणराजाख्यः समरेऽभिमुखोऽहतः ।
मल्लिकामरसामन्तसद्गुणात् सौख्यलादलात् । पृथ्वीहरेणाग्रजन्म बद्ध्वा हन्तानि मल्लिणां ।
अन्वगात् स वितस्तावर्धावकान्विद्रुतान् बलात् । भोजानन्ददिजादींश्च बद्ध्वा शूले व्यपादयत् ।
मल्लिणो जनकश्रीवकाद्या राजात्मजास्तथा । मौलाद्रिं विषलाटायां शरणं प्रययुः क्षणात् ।
इत्थं पृथ्वीहरो लब्धजयः संरुद्ध्य डामरान् । जिगीषुर्भिक्षुणा साकं नगरोपान्तमाययौ ।
भूयोऽपि मानुषाश्चोक्षसंहर्त्ता वर्तितस्ततः । रणः प्रववृते प्राग्वत्पुरे तस्य भूपतेः ।
निर्विरोधः पथा तेन नृपावसथ दस्युभिः । सैन्ये मडवराज्यानां स्वयं पृथ्वीहरोऽग्रणीः ।
तन्त्रसामन्तकुलजैर्वीरैः काश्मीरकैर्भटैः । समेतं डामरकुलं दुर्धर्षं सर्वतोऽभवत् ।
काश्मीरकाः प्राभकाद्याः काकवंश्याः ससैनिकाः । प्रख्याता भेजिरे पक्षं राजाश्रयापरेऽस्फुरन् ।
मदतः खण्डाद्यं तुमुलं प्रज्वला निपात् । पृथ्वीहरेणाग्रजन्म वाक्यभाण्डानि कौतुकात् ।

छित्वा भूर्य्यं च तूर्य्यादि परिच्छेत्तुं स कौतुकी । अपाकर्तुं स्वकीयाख्यानानि चाद्याचकत ।
तथा विमर्दसैन्योऽपि निर्वृतिर्विजिते पात्रके: । मितैः सहैव सैन्यैरजेन प्रतिज्ञया च सुस्सल: ।
राजन्यार्विल्कटकुलोद्भूतावुदयधान्यकौ । धन्याख्यापुराधीशावुदयनन्नजन्नकौ ।
तेजःसल्हणचम्पानां धुर्य्यो चन्द्रिचौकच: । वल्किकाभिल्लिकाद्यानम्बराजादयस्तथा ।
विज्ञानपुत्रानीलाद्याभावुकाम्भयसम्भवाः । रामपालः सहजिको युवा तस्य च नन्दनः ।
नानावंश्याः परेऽप्युग्रसंग्रामयशसाजुषः । पुरोपरोधसंनद्धानहन्यन्त सर्व्वतो रिपून् ।
तनूजनिर्व्विशेषेण रिल्हणेन महीभुजः । रत्नादेवरनामापि विजयाद्यैश्च सादिभिः ।
स्वयमुद्यमिना राज्ञा वर्म्मणेव निजौ भुजौ । सुश्लिष्टसज्जौ पाद्यमानावभूतां रणकर्म्मठौ ।
ताभ्यां साधारणीं कुर्व्वन्नाखेटाविर्मापि महीपति: । स महाव्यसने तस्मिन् सम्यगूढधुरोऽभवत् ।
तत्पक्षामागिकश्चन्द्रानिमुद्गनिमुक्तटा: । कल्याणाख्य कुशला विपक्षोमण्डेऽभवन् ।
भूभर्त्तुष्टक्कविषये लवराजस्य नन्दन: । आसीत् कमलयशाख्य संग्रामापेश्वर: प्रभो: ।
प्रहारं वलिनस्तस्य चामरभ्रमरोभिन: । प्रतिमल्लस्येव नागस्य सद्यारोहा न सेहिरे ।
अनुजः सज्जिकः पृथ्वीपालाख्यात्तु: सुतोऽस्य च । पाञ्चालौ फाल्गुनस्येव पार्श्वरक्षिनमाश्रयु: ।
एतावद्भिर्भृत्यरत्नैरागेऽपि कुपिते ऽजयत् । भूरिस्वर्णार्पणोपात्तैरपिभिश्च महीपति: ।
तच तथाग्रवेगेऽपि सङ्ग्रामारम्भमोक्षतः । जज्ञे रक्तमेधैव महाग्रे महावे स्वयं ।
तस्य हि श्रवणं चावदेतु: प्राभूदुपक्रमे । प्रहृत्त्प्रातमभवद्धैर्य्योदार्यस्य धीमत: ।
जैयत्त्कृत्यमापाते मध्यपातेन तादृशं । करक्ति यथा प्रोतं मध्यमेन तथा पयः ।
वैरिसैन्यतमोवर्त्त यत्र श्रोत्तमेव निर्व्ययौ । सितासिता च भूभर्त्तुस्तत्र तत्रास वाहिनी ।
एकदा हतमङ्कोतास्तृत्यमाचवमेतके । महामरितमुत्तीर्य्य डामरा नगरेऽपतन् ।
अधीमनगरस्यान्तर्विभक्तकटकोन्नृप: । परिमेयाश्वशरत्नान् विन्नत: स्वयमाद्रवत् ।
नाभजन् डामरानीकसैन विद्राविनोऽर्धितं । वेमन्नमहताकीर्णपर्णराशिरिवेरित: ।
आनन्दः काककुलजोलोष्टुग्नालयनलाक्षयः । अन्ये च डामरानीके ख्याता भूमद्भटैर्हता: ।
लब्धाभिधाना नानीता राज्ञ: क्रूरस्य कृकपथं । वह्निजभुवाभ्राता इव राजोपजीविन: ।
अथाङ्कपाद्रिमारूढावापरे भैक्षवास्तत: । आवजम्नत्यथोऽभूवन् कटकैर्मैहिनादिभिः ।
योमार्गो दुर्गम: पक्षिणोऽपि चातुरन्तत: स तान् । तत्र व्यापारयामास भिक्षुर्यानी तुरङ्गमान् ।
कथञ्चिन्निर्गतवता विद्रुतोत्सल्लायसोन्मुद्ग: । पार्श्वे पृथ्वीहरो हठिं हिमाख्याम्बे महाभटा: ।
सैन्याद्रिभिरिवाद्रूनै: छिन्नो तैर्द्विसितां बले । दद्रे गोपालं त्यक्ता तेऽध्यानादवरुद्ध गिरीन् ।
अथोदतिष्ठत् सहसा राजानीकस्य वाहिनी । मल्लकोष्ठस्य पद्मश्च क्षोभिताशेषदिक्तटा ।
चरिचक्रपदच्यैतिष्ठत् सैन्यैर्जितो बलैः । महाश्वाम्यविलैरेव हतो राजोत्सवं ।
आपातं सुस्सलो राजा सावलार्विधोद्धतान् । तावत् शावरजप्रभृतिराजगाम रणाङ्गनं ।

आषाढबहुलाष्टम्यां सहयारोहमेलकः । निजग्रामध्वनिप्रख्यापधुवाहो महानभूत् ।
ताभ्यां स भ्रमितो युद्धे सहनुः सकमीरकः । हावीनभोनभस्याभ्यामिव प्रापाम्बुवृष्टिभिः ।
सङ्ग्रामसङ्कुले काले तादृगन्यो न कोऽप्यभूत् । यादृक् स द्विषतो वीर्यप्रौढीर्निकषोपलः ।
अनीकिनी लाहरी सा विलम्बेनाध्यवाविति । तेषामुत्पाटनेच्छूनां नागवटुलमेलकः ।
अन्योन्यस्य परिज्ञाता दिवसे तत्र सङ्कटे । भिक्षोर्भूमिभृता भक्तिर्भूमिभर्तुश्च भिक्षुणा ।
ततो मडवराज्यस्थान् योद्धुं तत्रैव निर्दिशन् । विसिकारोधसा युद्धमेत्य पृथ्वीहरोऽयधीत् ।
दिगन्तरादथायातो यशोराजो महीभुजा । मण्डलेश्वरतां निन्ये रिपून् प्रति जिगीषुणा ।
खेरीकार्य्ये पुरा तस्य लवन्या दृष्टविक्रमाः । रणेषु मुखमालोक्य सततः प्रचकम्पिरे ।
कुङ्कुमालेपनच्छत्रपादप्रतिपत्तिदः । सर्व्वेषामभिमन्यन्तं तं राजा स्वमिवानयत् ।
दीर्घोपसवयाप्येष दुःखितः स्वास्थ्यलिप्सया । जनो बबन्ध तत्रास्थां नववैद्यइवातुरः ।
ज्यायांसं पद्मचन्द्राख्यं श्रेयाणां गर्गजन्मनां । नृपतिर्मल्लकोष्ठस्य प्रातिपक्ष्ये न्ययोजयत् ।
शिशुश्च भुङ्क्तद्यथा माता पालितः स शनैः शनैः । आश्रीयमाणोऽनुचरैः पित्र्यैः किञ्चित् प्रथां ययौ ।
यशोराजानुयातेन राज्ञा अन्येषु निर्जिताः । केचित्तत्पक्षमभजन् भग्नाः केचिच्च डामराः ।
सभिक्षुः प्रययौ पृथ्वीहरः स्वमुपवेशनं । मल्लकोष्ठोन्मुखो राजा निर्जगामामरेश्वरं ।
अत्रान्तरे मल्लकोष्ठो विसृज्य निशि तस्करान् । सदाशिवान्तिके शून्यां राजधानीमदाहयत् ।
पृथ्वीहरेण भूयोऽपि योद्धुमागच्छताशकत् । प्रज्जिसुज्जिमुखा युद्धमकुर्व्वन् शिशिकातटे ।
वारंवारं लवन्यः स नगरे निर्दहन् रटवान् । प्रायः शून्यतमनयद्वितस्तातीरमुत्तमं ।
तत्र तत्र रणान् कुर्व्वन् प्राणसन्देहदायिनः । आषाढमासे नृपतिर्लहरं वहलं बलैः ।
सिन्धुं तरन्तो निःसेतुं दृतिभस्त्रादयुर्जले । मन्दिरं कल्हराजाद्यास्तदीयाः समवर्त्तिनः ।
दरड्दुर्गं ययौ मल्लकोष्ठो राज्ञा निराकृतः । सपुत्राद्यभजच्छूरा प्रागेव लहरान्तरे ।
आनिन्यिरे अथ्येकेन लवन्येन नृपान्तिकं । विषलाटाम्बराजेऽथ जनकश्रीवकादयः ।
लहरारण्यतिकान्तिनिदाघः शरदागमे । श्रमार्त्तो निर्ययौ राजा यशोराजान्वितस्ततः ।
भग्नं पृथ्वीहरचारात् सैन्यं रक्षन् मुनीमुवे । आजौ सल्हाग्रजो उच्चनामा राजसुतो यतः ।
युद्धं सुवर्णसानूरग्रामशूरपुरादिषु । कुर्व्वन् मम्मनृपः प्राप पर्य्यायेण जयाजयौ ।
श्रीकल्याणपुराद्ग्रामे नीते पृथ्वीहरादिभिः । श्रीवक्रे नागवट्टाद्या युधि प्रापुः प्रमापणं ।
पौषे सुवर्णसानूराभिख्यं मातुरन्तिकं । टिक्कं स देवसरसं व्यसृजद्दुर्गसम्भवां ।
तेन राज्ञश्च सैन्येन मर्दिता सा निताडिता । चकश्चात्र टिक्केन निपत्य निहता युधि ।
स स्त्रीवधं व्यधात् पापी द्वितीयमपि निर्घृणः । विवेकः कोऽथवा निर्व्यग्रे वा तस्कररक्षसां ।
अबलां स्वामिनीं हन्यमानां त्यक्त्वा पलायिताः । चिरं पर्य्युषिताः सर्व्वे श्रीचक्रधरराः पुनः ।
देवस्यागमनं श्रुत्वा भृत्यदोषगतं नृपः । ज्ञात्वा मडवराज्यं स प्रययौ विजयेश्वरं ।

महाराजतनूजानां निजा जिह्वेव दुर्जना । बभूव मर्मविच्छुन्ने स्वापदापातवृत्तिका ।
प्रायश्चायतने काले भ्रष्टाश्रितजनस्तथः । दर्शयन्ति समुल्लाप्यं सारं दोषबहुत्वतः ।
आवाज्यात् संस्तुतः श्रीलवणःपद्मनाथिते । निर्नीरवैस्त्रोराजो रात्रि तस्मिन् व्यरज्यत । ११४५
स दुर्ज्ञातिर्महासैन्ययुतोऽवन्तिपुरस्थितः । समजायततत्स्थाय प्रतिपक्षसमाश्रयं ।
वैरिपक्षगते तस्मिन् बले: सर्वैरामरैः समं । विजयोविजयक्षेत्रात् पलायिष्ट महीपतिः ।
धियाच्यं यह्नतः सोऽपि सेरे प्राणानिरक्षितुः । मुच्छक्रिवेशर बच्छाक्षमाथैः परिभवं पथि ।
माघे पलाय्य नगरं प्रविष्टश्चरथाभिधे । स्वेदे द्रोगस्यर्यर्थपस्तिष्ट सेवामपि तनूवरां ।
काश्मीरिके जने शेषे निरासे नितराम्नतः । सहन्यवोपमारोऽभूत् प्रत्निपचे समापतिः । ११५०
मुद्रिता रुद्रपालादिपूर्वराजात्मजप्रथा । प्रत्निना विक्रमत्यागनयाद्रोशादिभिर्गुणैः ।
तेनैव वर्द्धितामुच देशे विमदकीर्त्तिना । कालदोराज्यलुठिता प्रतिष्ठा प्रजयाज्ययोः ।
समन्यत सम्भ्रम्य यशोराजस्तु भिक्षुणा । नेहन्ति डामरा राज्यं तव विक्रमशङ्किताः ।
उत्पाद्य पुनरुत्पिन्नं साधिष्ठानबलावधं । राज्यं स्वयं गहीष्यामो यास्यामो वा दिगन्तरं ।
इति तैर्मन्त्रिते चक्रुर्या रतां मुक्ता दरपुरात् । आगत्य मल्लकोष्ठोऽपि प्राविशत् स्नोपवेशनं । ११५५
सर्वोऽय दुस्तरः स्यातरकाश्वतसद्रथा । सर्वभूतान्तर्लोके प्रात्रस्तेन सुदारुणः ।
समन्ते डामराः सर्वे प्राम्यमार्गैर्निजैर्निजैः । आगत्य भूयोभूपालं नगरस्थमवेष्टयत् ।
धीरः सुस्थलदेवोऽपि पुनरासीद्विवानिशं । निःसीमसमरस्थामारम्भसंरम्भभाजनं ।
दारुणुठनसंग्रामकर्म्मशेषैः स डामरैः । प्राग्भिक्षुवेभ्योऽप्यधिको विग्रहः पर्य्यवर्द्धत ।
महासरित्पथे निर्निरोधे तस्युर्विविग्रहः । नगरन्ते यशोराजभिक्षुपृथ्वीहरादयः । ११६०
ततः कतिपयपुङ्गवेषु यातेषु सङ्गरे । निजैनैव यशोराजः परकीयभ्रमात् हतः ।
कल्याणजेन हि समं विजयाख्येन वाहिना । वाह्यनेन तु सङ्ग्रामे पराहृत्तीः प्रदर्शयन् ।
विप्रलब्धैः सुवर्णाश्वकवचाविषयोगिभिः । शूलायुधिभिरुद्दामैः शूलाघातैरहन्यत ।
भिक्षोराज्यं समर्थोऽयं दातुं वक्तुं ततश्च नः । भीत्या तैर्डामरैरेव स घातितइति श्रुतिः ।
यथैव तेन विश्वस्तः स्वामिद्रोहेण वञ्चितः । तथैव प्राप विश्वस्तः क्षिप्रमेव वधं सुधे । ११६५
पृथ्वीहरस्तत्र तत्र योधयित्वाथ डामरान् । चिरिकारोधसा भूयोऽभ्येत्य संग्राममग्रहीत् ।
तत्राधिष्ठानयोधानां भिक्षुपक्षोपजीविनां । पौरुषं स्वपरोत्कर्षे परिभावि व्यभाव्यत ।
वज्रिदामसहायोधसंहारावेदपदुवैः । एकमेकमहस्तत्रानीदस्वामीह्वयावदं ।
आतपत्रपिशीलस्वभोज्यां भूरकल्पत । ववुर्दुमादोन् भञ्जन्तो मर्त्यात्पातप्रभञ्जनाः ।
पवमानप्यापितैः पांशुकूटैर्दर्शे सुरेश्वरैः । स्रोतसि प्रासलग्नमसभङ्गनिर्घातदारिते । ११७०
वैरस्य प्राशीकारव्यां महतोऽथ महारणे । काशीते डामरा वज्रिसेनस्मिन् प्रदर्दुर्भरे ।
सोऽग्निर्वा मारुतोद्भूतः प्रसरन् वैशुनोऽथवा । अश्वावेकपदे कश्चं नगरं निरवग्रहः ।

दृष्टस्तदानीमेतावद्गन्धधूमस्तदापतत् । सायिकक्वापि मिथो धूमोद्गमतोऽतो बहूत्थितः ।
अथेन्द्रदेवी भवनविहारं यद्दाहमगात् । ततो नगरमुख्यानां ज्वलात् सर्वमद्भुतम् ।
न भूमिर्न दिशो न द्यौर्धूमध्वान्ते व्यभाव्यत । उल्मुकामुखवर्णाभो दृश्यादृश्योऽभवद्रविः ।
धूमान्धकारसंच्छन्नास्ततः प्रज्वलिताग्निना । अपुनर्दर्शनायेव मुक्ता विच्युता ग्रहाः ।
वितस्तादृश्यतोज्ज्वालवेश्मान्तिष्टतटद्वया । रक्तांशुकधरेव कृतान्तस्याभिसारी ।
नद्याश्छेदोर्ध्वकवाटान्तसंस्पर्शात् पतितोऽज्ज्वलैः । ज्वालाकलापैः संदृष्टैरिव सञ्चयनाचितम् ।
सुधावपेर्वतो ज्वालाचक्रैर्हेमाद्रिसन्निभः । वीक्ष्य धूमच्छलान्मूर्ध्नि सभाराम्बुधरावलिम् ।
आविर्भवन्तो ज्वालाभ्यो मठप्रासादकुड्मलाः । अदृश्यावत इत्याभ्यां विमुग्धस्य स्वमेधिनाम् ।
ज्वलितैर्ज्ञापितजवा वितस्ता पतितैर्ध्वजैः । चौर्यात्सर्वेन्द्रनाथेयं विवेद चरितो प्रभोः ।
दीप्तपक्षैः खगैः साकं ज्वलितावासपङ्क्तयः । उद्यानद्रुमखण्डानां व्योमोद्गमनमासदुः ।
सुधासिताः सुरगृहा ज्वालाप्रज्वलिता बभुः । अवधन्य्यासमासक्तहिमाद्रिशिखरश्रियम् ।
मज्जमाना घनैः सेतुकर्दमैः शोषमध्वगाः । अपारैर्नगरे ज्वालैर्वपुर्नष्टोऽपि भूभुजाम् ।
किमन्यन्मठदेवौकोऽट्टहट्टादिविवर्जितं । नगरं ज्वालया तेन दृश्यामसमभाषत ।
सोऽष्टावशेषे नगरे धूमश्यामो निरास्पदः । उपैरेको हुतदुष्टोदग्धद्रुमोपमः ।
सैन्येषु ज्वलितावासत्राणाय चलितेष्वथ । अतमावेव योधानां पुनो भूभृदजायत ।
पारं गन्तुं वितस्तायाश्छन्नसेतुं ततक्षमं । लब्धरन्ध्रादिषोऽनन्ता निरन्तुं पर्यवारयन् ।
पुरन्दग्धं समत्यन्तं प्रजा नष्टाश्च चिन्तयन् । आवश्यं मरणं राजा निर्विण्णो बह्वमन्यत ।
प्रत्यागमथ तं प्रत्यग्रमुख्यमाक्रम्य विद्रुतं । संश्रितोऽन्यैः कमलयः क इवेत्यब्रवीद्वचः ।
संरब्धस्मितविद्योतिचन्द्रनोत्तेजमाननं । परिवर्त्य निवृत्ताश्वो धीरः स तमभाषत ।
तदन्यं कारवे भूमेः कृते दग्धेऽस्मि नगरे । चकार राजा भिक्षाचरोऽभिमानी पितामहः ।
कुतस्त्योऽप्येष दायादो यद्ग्रामाद्याक्रमक्षि वा । स सर्वदेवोऽपत्यपथः कार्येणैवं पलायितः ।
कोनाम मानिनां पङ्क्तौ प्रविष्टोऽन्यैर्निजां भुवं । अर्पितां खड्गरक्ताभ्यां यानः कृतिनिमिषोत्थिति ।
इत्युक्तोदश्वयन्नश्वामुच्छ्रितासमुखं स्वयं । संप्रष्टुमिच्छुः पार्थिवां तपायमुद्गामयत् ।
ततो निरुद्ध वल्गाभ्यां वाजिनं लवराजजः । आपे भटेषु सत्स्वेव प्रवेशाद्राजभूभुजः ।
प्रहारविक्लवप्लिष्टम् ग्रहादेकोऽभ्युपायेया । सङ्कटे तत्र भूभर्तुः पृष्ठपालोऽन्तिकं परं ।
कोलपुत्रं सुतं त्यक्त्वा वात्सल्यादेव भूपतिः । स्वयामास निजकथां मेने सेवाविकृत्युपक्रिया ।
अथ क्षिताग्निभिर्धूमैरच्छितास्तेऽकिरन् शरान् । इत्युवाच नेत्र ते योधाः सर्वे वाचमदुर्धराः ।
स प्रेरयंश्च तुरगं देवास्तत्र च तादृशः । बहवोऽप्यपि भूरेणि सन्धीयमान विरोधिनां ।
अश्वपदैन्योदितत्कुम्भमण्डलप्रतिबिम्बितः । नृपः सारायकादानविपक्षच्छदवाक्यो ।
कर्णविद्धानिव सिंहः कुरङ्गानिव केसरी । एकोऽश्वद्राक्षद्दूरीनरीन् सुस्सलभूपतिः ।

निपत्य पत्तीन् हन्यमानान् पुरायाचपि वाजिनां। प्राकारंके पश्यारोहा भूयस्तत्तवरंदकः ।
विच्छिन्नज्वलनज्वाला: सर्वस्व महाभटाः। हन्यमाना कन्यापदकलेनोद्गाद्व ।
स दिवां कदनं कृत्वा हिमवाग्नि व्यवर्तत । कान्यावनकलोकानां हयाश्वेनाभिर्जितं पुरं ।
तादृशेऽप्यजिते तस्मिन् जयाशागौरवं द्विषः। स चोत्कोदृमणीयस्य विनाशाज्जीवितादरं।
आयत्तरूपं स्वलंकिठन् कनकम्लय वोऽरिभिः। निर्वृत्तविक्रमाङ्कतोऽनेकैर्दाप्यमोचितः ।
वह्निर्निर्दग्धसर्वाश्मसभारे मण्डलेऽखिले । दुःसहं समधैवाथ घोरं दुर्भिक्षमाययौ।
दीर्घविभ्रवसंक्षीणसम्पया डामरैर्नृभिः। तन्तुष्कोत्पलपोदद्रुमसारादग्धमन्दिराः।
चनाश्रुवर्षेणाविधुरे राजि राजकुलाद्गृहं। दुर्भिक्षे तत्र सामन्ता अपि क्षिप्रं प्रपेदिरे।
वह्निर्निष्टुतमर्माणि वेश्मान्यशाभिलाषिभिः। बुभुक्षार्तैर्जनैर्दग्धा दहाद्यामिर्दिने दिने।
सरितो नैतवो वारिसंसेकोच्छूनविग्रहैः। दुर्गन्धाः कुणपैरुद्धप्राणैस्तोर्णासदा जनैः।
निर्मांसनरकङ्कालकपालशकलाकुला। उवाह सर्वतः भूमा चितिः कापालिकव्रतं।
हा स्वसाधारणोऽकाण्डव्यापत्तासोचविग्रहाः। बभाषन्त बुभुक्षार्ता दग्धशाणुनिभा जनाः।
अथ प्रवृत्तयुद्धेन द्विषैः क्षापीपुणा स्वतः। पृथ्वीहरोऽस्तमगाद्दिति श्रुतिर्विश्वैव पप्रथे।
गाढप्रहारविक्षेप्तसि तस्मिन् प्रकाविते जनैः। तां वार्तां श्रुतवाजा नगन्दाद्युद्ध पोद्भुतं।
धीरेव पुंस्त्री व्याजेनासु ससन्द्धनेन तं। अथयोगीभयच्चापीयतु भेजे समुत्सुकं।
सकामस्यामहृदयो विधिरानुकूल्यं मिथ्या प्रदर्श्य विदधन्युनर्वाप्ति दुःखं।
अन्योक्तिरिति अथमध्यमर्थं अखलं भाखनवेराधिमिर्दे प्रकटय्य वक्रं।
दीर्घदुःखानुभूत्यन्ते यदीयायमनोरथं। तपःफलमिव स्वाभूत्का कृत्वाशीष्मनोरथैः।
बाल्ययौवनाश्रितं प्रेम गौरवेण प्रियं वचः। चोचितेन च दाक्षिण्यं सापत्यमिव या दधे।
तस्यापकरणीभूतविभूतिर्व्यक्तिणी प्रिया। तस्मिन् काले महादेवी विपेदे भेघमञ्जरी।
विनोदशून्यनिर्भिन्नलोकयाशं जगाद्दितम्। प्रतीकारोद्ध्वा वा कर्तुं न च किञ्चिदिरेचत।
सा भर्तुर्यथ भोदस्तैः कथा काश्मीरजन्मनी। चोलुक्याद्दसयावाशीयुवका फलपुराख्यिके।
पूर्वं महद्धनाख्यायाः दुर्भासोऽधावतोऽतिथिः। अवयतोऽधिकं राजा दुःखावेगेन पप्रुषे।
राज्ञीमहानपायस्यगया दूषितभक्षः। अनुपलुप्तनयत्ता: परिवारवर्जितः।
अप्रत्यंश प्रयेऽप्यस्य भर्तुर्हितमत्यजन्। तेजोनामाभवद्दूरेकल्याणसंज्ञोऽधिकं।
स स्वर्णश्रिनिनोऽन्यक्षिप्रशाकालो निजं शिरः। तस्मिन्नोपात्तच्छेन अस्या याम्याविभ्रमदां।
चाचवाक्रान्तशरणैः प्रोक्तकृतिकारितैः। राज्ञो द्विषः कार्यवशाद्द्रष्टुं काङ्क्षमाणवः।
स राज्यमथ निःस्पृहकामो निर्विष्णमानसः। अनुक्तान्तोऽदस्वं पुत्रस्त्राणिस्थैर्यात्।
मण्डलेश्वरतां प्रयान्नावं नागिकालिभे। भीत्या च गुप्तिमकरोत्तोदरे कोवकेनयोः।
यगाधमूलं सम्प्रासमयाधातः प्रियं सुतं। चाक्षिप्य किल्को राजा बभूवाननुभोकयोः।

राजसूनुस्त्रिभिर्वर्षैः प्रत्यायातः स्वमण्डलं । स पश्यन् पितरस्वान्तरसुखितमनयत् ।
खेदनस्याननोल्लोष्टावष्टब्धं सोऽविशत् पुरं । अम्बुलम्बोऽम्बुदो दावनिर्दग्धमिव काननं ।
राज्ञेऽभ्यषिञ्चदाषाढस्याथैऽह्नि जनकोऽथ तं । अवादीद्राज्यतन्त्रस्य हल्लमुक्ताश्रुगद्गदः ।
श्रान्ताः पितृपितामहास्ते न यां वोढुमशक्नुवन् । धुरमुद्वह तां वीर त्वयि भारोऽयमर्पितः ।
साम्राज्यप्रक्रियामात्रपात्रं पुत्रं नृपो व्यधात् । मत्वार्पितपदं लोकास्तस्मिन्दैवविमोहितः ।
अभिषेकविधावेव राजसूनोः शमं ययुः । पुरोपरोधावपाहस्याधिचौराद्युपद्रवाः ।
सम्पन्नसस्या च तथा देवी धंवहते मही । दुर्भिक्षं श्रावणे मासि यथावत् प्रशमं ययौ ।
अत्रान्तरे सिंहदेवोऽरणे कुर्व्वन्नरिक्षयं । कर्णजपैर्जनयितुर्द्रोग्धायमिति सूचितः ।
कोपादविमृश्य तत्त्वं सबन्धुन्तं व्यसर्जयत् । कश्यात्मजं राजसूनुस्ततः प्राणेश बद्धवान् ।
कोपस्मितोत्कटस्याये स तस्याप्रतिभोऽभवत् । निनाय रक्षामात्रेण पार्थिवश्चाममनोज्ञतां ।
अभुक्तवान् मनस्तापात् प्रत्ययोत्पत्तये पितुः । साकं तेन सुतोऽन्येद्युर्गन्तुं प्रावर्त्ततान्तिकं ।
आत्तेषुं शङ्कितोऽशक्य इति मत्वा स मन्त्रिभिः । मार्गाद्व्यवर्त्तयत तं पिता मिथ्या प्रमादवान् ।
अन्यस्तु निशिकायेति प्रविश्य तर्कितागमः । बद्धैनं स्थापयिष्यामि कारायामिति सोऽनिशं ।
धियाऽभ्य यच्छते पुत्राः पितरस्तेनरेतरं । शङ्कमाना न कुत्रापि सुखं रात्रिषु शेरते ।
पुत्रपत्नीसुहृत्त्वा येषां शङ्कानिकेतनं । विश्रम्भभङ्गपतीनां कलेषामिति वेत्ति कः ।
साष्ट्यभिधानप्रख्यातकुशामोपान्तवासिनः । स्वलपालस्य तनयः स्यानकाख्यस्य कस्यचित् ।
शैशवे पाशुपाल्येन वर्द्धितो ग्रामगोष्ठ्वेः । गृहीतशस्त्रं तन्नित्यं क्रमाद्धिक्रमलब्धवान् ।
प्रथमाब्धान् प्रभृत्यास्तद्भृत्यो भूभर्त्तुराप्ततां । प्रथयावुत्पलो नाम वैरिविच्छेदनिश्चतः ।
स हि भिक्षाचरं टिक्कमथ व्यापादयेत्यमुं । अगादाक्षोक्तैश्चय्यदानटिक्कोपवशने ।
कृतप्रतिश्रवस्तस्मिन्नर्थे तश्च महर्द्धिभिः । दानैरुपाचरद्भूपतिनाश्वाप्ययोजयत् ।
भोगलाभप्रभृत्याश्चिन्तादोलायमानधीः । स कार्य्यं परिहार्य्यं वा न कृत्यं निश्चिकाय तत् ।
प्रोसाष्टापत्यमत्रान्तस्तद्बधूः कार्य्यतो नृपः । ततश्च प्राहिणोत्तस्मै पितेव प्रसवोचितं ।
सा तस्यात्युपचारस्य कारणं परिशङ्किता । पतिं पप्रच्छ निर्ब्बन्धात् सोऽपि तस्यै व्यवर्जयत् ।
न कार्य्यः स्वामिनो द्रोहः कृते वास्मिन् स सुस्थितः । त्वामेव शनकैर्हन्याद्द्रोग्धायमिति चिन्तयन् ।
वरं स एव विश्वास्य व्यापाद्यस्तत्र चेद्बुधः । भवेत्ते स्वामिपुत्रादिकुटुम्बं स्यादिभूतिभाक् ।
भार्य्ययेति प्रेर्य्यमाणः स निश्चयविपर्य्यये । टिक्कं विहितदूतान्तं कृत्वा बद्धाशयः कृतः ।
गतागतानि कुर्व्वाणे दूतस्यावथ पार्थिवः । स पुत्र इव विश्वासं ययौ दैवविमोहितः ।
विपर्य्यस्ता मतिः पुत्रे विश्वासो वैरिसंश्रिते । जायते क्षीणभाग्यानां कोनाम न विपर्य्ययः ।
वैधेयैः स्वार्थलोभान्धैर्यद्दानार्थसमागमः । सर्वोपद्रवः शोद्रलुब्धैरिव न चिन्त्यते ।
तं पीडितं प्रज्ञिना च राज्ञा चावनतं ततः । उत्पलोऽकारयद्दिक्कं भीतीश्चादापयत्सुतं ।

राजाथ देवसरसं जितं मन्यमान कार्त्तिके । बाहुकाख्यमनाहूतं गोष्ठीविस्रब्धवर्त्तिनं ।
स कल्याणपुराभ्यर्णे रणेऽस्तैर्निहतवान् । भिक्षुकोटेश्वरमुखानपि निन्ये महाभटान् ।
मध्याह्निकाचरादीनां सूक्ष्मं काककुलोद्भवं । जीवपाद्मं महावीरं युधि जघान भीमकं ।
भवकीयस्य हत्यादौ विजयस्य पराभवं । भूभुजा लब्धा दस्याः कल्याणपुरवर्त्तिनः ।
दग्ध वडोसके भिक्षाचरो मट्टाख्यो ययात् । त्यक्त्वा तां तां समासाद्यां ग्रामे काकरुहे स्थितिं ।
अनुजो भवकीयस्य विजयस्य भयान्नृपं । संश्रितस्तेन तुष्टेन बद्धा काराग्रहेऽर्पितः ।
भरिसैन्यानुगं शूरपुरे विन्यस्य विग्रहं । आस्कन्दाशङ्किनीं राज्ञा चक्रे राजपुरीमपि ।
इत्थमुद्दण्डया वृत्त्या खण्डिताखण्डडामरः । लोकावशेषं सोऽपश्यत् कर्त्तव्यमरिनिर्ज्जयं ।
भिक्षाचरोऽलवन्याश्च सन्निश्रयमुपागताः । विदेशगमनं भीत्या रिपौ बलिनि मेनिरे ।
किमप्यभाग्यावतारैर्भिक्षुपक्षजुषां यतः । जीवतामप्यनुत्साहान्निर्जीवत्वमिवाययौ ।
स सोमपालकौटिल्यं स्मरन् क्रुध्यन् विमात्यये । अथ गौर्वीं राजपुरीमिति व्याघ्रवर्त्तत ।
प्राज्ञप्रायस्तदौर्वी विसृष्टस्य महीपतेः । तस्यार्थधाम्नक्रमणप्रतीतिः समभाव्यत ।
प्रतीचीयो योऽनुचितोऽविस्रब्धचित्ते जने । अर्धं अर्धे स तत्राब्दे युगदीर्घममन्यत ।
असुखक्षमदारिद्र्यप्रियमादारिवैभवैः । स राज्यकालः सर्वस्य परितापावहोऽभवत् ।
नरः पौरुषनैपुण्यप्रौढत्वेन करोति किं । विधातुर्विलसितैर्विषयपराधीनासु सिद्धिषु ।
पुरोभूतं कञ्चित्परिहरति राशिल्लमरव व्यतीते कस्मिंश्चित् हरिरिव विहत्याप्सति दृशं ।
समुत्थायासन्नं क्वचन नृपतिं दन्तुर इव क्रमेल्लकदृष्टः स्फुटमिति गतीनामनियमः ।
दिव्याधिनिहतान् जिन्दसुजकादीन् पुरावधत् । नित्यं निष्कोशनक्रोधः पुराविद्धो निजस्य च ।
विदुरथादिहन्तारं नादात्म्यं भिक्षणे मुखन् । स्वीपु सत्र्यमानः स विश्वासविशदां कृतां ।
संबन्धाविव निर्बन्धादिभ्यश्च यदुत्पले । तत्र सख्यसते केन दैवादन्योन्निनाशकत ।
डिक्कादयोभूमिपतेः सुज्जिर्वान्यतमे हते । तं तुष्यकार्य्यकर्त्तारं विद्य इत्युच्चहृत्पलं ।
सुज्जिर्व्व्यसमीकालम् स जिघांसुस्तु भूभुजं । तत्र तथाभवत् सख्यः प्रागृह्णात् सत्पुनः ।
प्रतिश्रुतिविलम्बेन समन्वीरस्य भूपतेः । प्रत्ययोत्पत्तये देवसरस्योऽभिमातृजं ।
व्याघ्रप्रसाराजादीन् सोऽहंताजातमसरान् परान् । आदाय कार्य्यमेतैर्मे सिध्येदित्युक्तवान्नृपं ।
उचितोऽचितग्यथैनाभ्यो यत्नैः वाचयवसैः । ततः स मन्त्रिचतुरैः पत्नीनामेकदा ययौ ।
समयान्वेषिणो दृष्ट्वा तस्याचलस्य सर्वदा । प्रियाहारादिदानेन हताः प्रतिकार्य्यभूत् ।
तुरङ्गं मन्दुरावकवर्त्याक्ष्ये नगरक्षितं । अवरुह्य सुजाययितुमारुरुक्षति नृपः ।
स लक्षकप्रतीहारकल्याणसमुखान् निजान् । पार्श्वोदिवस्तन्वानाकोन् यये तस्मिन् सितानुगः ।
प्रद्वारैः लक्ष्मकापत्यं निगम्याभैर्निवेदितं । अथाधकृतिपत्य राजकानुत्पलसिवीक्षितं ।
विद्धे यत्सुधीद्यूतसंसारणोऽपि समाचेत् । यावन्नीविलास्तस्य अम्भोः सुमा पयोरिव ।

स ज्ञापः सन्धार्थ्यस्तदपि सद्योभाविसङ्खेयानुत्पातयत् ससर्पि तद्भोगं प्रकटयन्।
कुलाकं तनाणाञ्चममहता वैकुण्ठमपि तदिदमयन्मलं करव भविनचल कुटलो ।
मिथ्येतदित्यधिचित्य चिनियालः प्रदर्शयन्। तमग्रुखोत्पलादींस्तानयस्तानेवमब्रवीत्।
द्रोग्धुः सुतोऽभवद्योगादमिन्धकन् त्वास्यमेव मे। तं दृष्टमुत्पत्तावद्दे सेनाम्बिर्याचचोदितः।
ते न्यादयन्तः सेराज्ञा धार्ष्ट्येन भयवेदितं। वक्ति देवोपदस्ताभिर्न्याधमित्येवमूचिरे।
निर्यातेष्वथ तेष्वीपत्ताशङ्करव निश्चलान्। दाक्षेनाकारषड्गुणाभिन्नोत्तानुबन्धविज्ञाः।
उत्पलाद्य किमप्यासीदिति निःश्वस्य स चिन्तयन्। सामुद्य न रतिं लेभे नृत्यगीतादिदर्शने।
मेने वैदेशिकप्राप्यामाप्तामपि धृतभ्रमः। पुण्यक्षयेऽपि पतिषु वैमानिकदवाम्बरात्।
राजान्तरङ्गः साग्रहः प्रभो प्राग्येन सोऽचिते। पूत्कारमेषकन्दातारमन्यं केचिद्चेतनाः।
अयमेव स कालस्य बलात्कवसनपद्यः। विद्म्नोऽपि यदायान्ति जनवः कृत्यमूढताः।
सर्वान्तरपणेष्वस्तचक्षुर्वोदिक्षदर्थ। उत्पलाद्याश्च साग्रहाः कथमप्यत्यवादयन्।
रहःपणप्रार्थिनस्तांस्तृतीयेऽह्नि रवीन्नृपः। ज्ञात्वा प्रत्यूषे तदूर्धं भोक्तुं यात मुञ्चर्षं।
देवतार्चनपर्यन्तमवसायाह्निकं विधिं। भ्राजुहावोत्पलं दूतैर्मध्याह्नेऽथ रहःस्थितः।
कार्यसिद्धिं ऋद्धधामो वैजन्याद्राजवचनः। राज्ञोऽभ्यर्णं स सामद्रदाम्बदद्वानुगोऽविशत्।
प्रावेशयद्वारि रुद्धं व्याघ्रं तदनुजं नृपः। सेवाणामपि सख्यानामादिदेश बहिः स्थितिं।
विलम्बमानेष्वासेषु केषुचिद्धृदयोवचः। सत्यं तस्तोत्पलावांसं योऽथ द्रोग्धा च इत्यपि।
ताम्बूलदायिकप्रौढवयस्तेनावशेषितः। धाम्निर्विघटिको विदाम्बिलस्याग्निके परं।
दूतौ टिक्कस्याघदेवनिष्टवेश्याभिधावुभौ। तत्र प्रवङ्गादाथानामशानोत्पत्रपश्चिमे।
वाह्नोत्सः सुखराजाख्योडामरोऽभिसुसम्मतः। प्रयास्यन्ति प्रभोर्दृष्ट्वा पादौ तत्कार्यसिद्धये।
इत्युक्तवांस्तेष्वहःसु तं नृपं नातिदूरगं। सर्वेऽन्यं डामरं चक्रे स्वस्य चाणार्थमुत्पलः।
तथा चैनं तस्मिन्नाथं कृत्यमस्यमुनेति च। उक्त्वा प्रशस्तराजन्यं पार्श्वे प्रावेशयत् द्रुतं।
प्रविष्टो निर्जनं वासमाकल्प्याक्ष मण्डपं। चलच्चमाजव्यापारोदारमर्मसिलं न्यधात्।
स्नानाद्रैकेऽथ स्रोतानुनथा प्रावारवेष्टितं। कृत्वा कृत्स्नं वपुः कष्टमञ्जीकं विष्टरोपरि।
आसीनं वीक्ष्य नृपतिं प्रणम्रोऽवेद्व्योऽभवेत्। विज्ञप्तिं कुरु भूभर्त्तुरित्युक्ते व्याघ्रउत्पलं।
स तया धंशया व्याघ्रः पादप्रणतिवेलनवान्। राज्ञोऽपमेत्य तत्कक्षीं विष्टरस्यामपाहरत्।
विक्रोशं चाकरोत् पश्यंस्तां तयोद्भ्रान्तलोचनः। मा द्रुम्न वा धिद्धि द्रोहदति चाक्रदेव नृपः।
प्राहरत् प्रथमं तावत् सव्ये पार्श्वे तथैव सः। तत्र प्रशस्तराजेन मूर्द्धनि प्रहृतं ततः।
व्याघ्रेणाथ चतं वक्षस्याभ्यामेवायक्रत्तदा। प्रहृतं तत्र च पुनः प्रावरक्य विष्टत्पलः।
पूर्वंथैव प्रहृतया हि शिक्षयपार्श्वोच्छिन्नाकया। मेने ह्रष्टाम्बराम्नीकं स तं प्रोषितजीवितं।
गत्वा तमोऽरिपुं कर्तुमिच्छन् व्याजेन राक्षितः। इष्टे कलाद्यर्नि देवामातिकामोच्छितोऽसुभिः।

ताम्बूलदायिकव्याजा कल्हणाख्येऽनुजोऽन्वगात् । दीनोऽभिजात्यः कान्दर्पादुत्पलेनेव रक्षितः ।
अन्तःसमुत्थिते क्षोभे बाह्यमण्डपवर्तिभिः । टिक्काद्यैः कृता लुण्ठिर्द्रोहस्थैरुद्यतायुधैः ।
उत्पलोऽनिहतो राज्ञेत्यवेत्य कटकस्थितैः । बहिःस्थान् दृश्यमानान् स्वान् समाश्वासयितुं ततः ।
समाययौ सन्दर्श्य तोमरैर्भूपुदत्यत । जाने मया हतो राजा न त्याज्यात्वमूरिति ।
तच्छ्रुत्वा दुःश्रवं राजभृत्याः क्वापि भयाययुः । द्रोहानुगास्तत्क्षणमाक्रन्दोत्क्षोभा ययुः क्षितिं ।
निर्याणोऽमण्डपान्तोत्पलविलम्बुलगकाभिधं । द्वारान्तर्विष्टं निष्कृष्टकृपाणीकं नृपानुगं ।
भूपालपालपालस्य चैलोत्क्षात्य सेवकः । निघ्नन् द्रोहं टिक्कादेर्दासैर्देकोऽप्यपादितः ।
उत्कृष्टं मण्डपानां मध्ये राजानुजीविनां । संकटकारिं धावन्तं भावुकान्वयभूषणं ।
दृष्ट्वा वज्रपालाख्यं पार्श्वद्वारेण निर्ययुः । तीक्ष्णः स लपतभूमौ तत्कृत्यमत्र निश्चितः ।
जाते कुकीर्तिकालुष्यपाके राजात्मजन्मने । वैलक्ष्यक्षालनं सिद्धं तस्य स्वयतेः परं ।
हतदैवक्षमादिदेशेऽराजात्मजन्ममात् । विद्वान् द्विजन्मनामाख्यलोत्पलपक्षैः पुरोगतः ।
आयतान् प्रजतो वीक्ष्य तीक्ष्णान् यामान्तरोन्मुखान् । विचार्यैतादृक् क्रोधान्नाधावन् केऽपि मन्त्रिणः ।
राजवंश्यामभीपालप्रीतिपात्रमयां ययुः । स्वगयन्तोऽग्नं स्थूलकाया अनतिवर्जितं ।
तांस्तान् कापुरुषान् हर्षदेवोद्भवात्प्रभृत्यलं । स्मृत्वा च कीर्तयित्वा च कृतभारपवादव ।
आतत्प्रकृतसंस्पर्शात् खेदात् कर्तुं न शक्नुमः । पापात् पापीयसां येषां नामग्रहणसाहसं ।
अङ्गनान्मण्डपाकृष्टिं मन्वानाः पौरुषं महत् । पापिनः केऽपि तन्मुख्या ददृशुः स्वामिनं हतं ।
अधरेणास्त्रसंस्कारलेशवेशप्रकम्पिना । वदनं दन्तदष्टेन स्वान्तस्यान्तेऽमृतप्रतां ।
वधिता कथमेषोऽहमिति नामेति चिन्तया । निस्पन्दे जीवितान्तेऽपि तथैव ददतं दृशौ ।
श्यामायमानं वाष्पेण प्रणवक्त्रैरुद्धता । अन्तःप्रशान्तामर्षाग्निशेषधूमलताञ्चिता ।
आननस्य स्फुटीभूतचन्द्रनीलेखकुङ्कुमं । सकथा लिखितस्येव घनघनजलाख्यया ।
आश्याणासजटीभूतकेशं नग्नं भुवि च्युतं । पर्यस्तपाणिचरणं स्कन्धायालम्बिकन्धरं ।
तं वीक्ष्य नोचितं किञ्चिदाचेरुस्ते नराधमाः । वैजन्यस्य फलं भुंक्तेत्यावेगादधिचिक्षिपुः ।
बद्धा तुरङ्गे युग्ये वा न नैर्गतयितात्रिवात् । कर्तुं न वा पारितः स प्राणत्राणाय धावितैः ।
आसंा विलम्बसाध्यं वा कर्षितद्वाप्रदारुसात् । सन्त्यापि चाग्निसात् देहमपि कश्चन नाकरोत् ।
राजवाजिजनैकैकं तेऽश्वारूढा पलायिताः । निर्लुण्ठितस्तु कटको प्रजन् ग्रामेषु डामरैः ।
न पुत्रः पितरं पुत्रं पिता वा प्रत्यपालयत् । मृतं हतं लुण्ठितं वा प्रचलन् स हिनेऽध्वनि ।
न कोऽपि प्रस्खलन् सोऽभूत् स्मृत्वा मानोन्नतिं पथि । परैराक्षिप्यमाणो यः शस्त्रं वस्त्रञ्च नात्यजत् ।
लवराजथ्योरार्जिजो व्यायामवेदिनौ । कान्दश्च राजा निहता वीरदृप्ता ययुः परं ।
अद्भुरादुत्पलाद्याश्च कटकं वीक्ष्य विद्रुतं । प्रविष्टावात्सुकां छित्वा शिरो निन्युर्महीपतेः ।
गतेषु देवसरसं तेषु छिन्नशिरा नृपः । हतशौरदृव प्राप ग्राम्याणां प्रेक्षणीयतां ।

एवं द्रोहैकवृत्तीनामामात्यानां स फाल्गुने । पञ्चपञ्चाशतं वर्षाणामायुषोऽतीतवान् ततः ।
विलासमथनस्तस्य सिंहदेवस्य सा सुतौ । प्रेमास्थेनैव दुर्ध्यानो धात्रीयेन व्यबोधत ।
यथाख्यते योऽनुभावः सवकस्याप्रियसुतौ । ततस्तोऽपि तं प्राप स तदा पितृवत्सलः ।
मोहलुप्तस्मृतिः स्थला चिराद्दत्तचेतनः । तद्दुःखाहतधृतिर्विललाप स्फुटास्फुटं ।
मदर्थं कुर्वता राज्यं प्रयत्नाद्रणकण्टकं । अधमे किं महाराज त्वयात्मा परिभावितः ।
अरेतेः पश्यतः प्रत्यन्ते वैरविड्ढूवे । अपि ते मानिनोऽगङ्कस्तात यथावनाभुवं ।
त्वया निषेधिते वैरे पिता भ्राता च ते दिवि । निर्मन्युः सम्प्रति स्वस्तु वर्त्तेष मन्युदुःखितः ।
अनरण्यक्षपद्रोणजामदग्न्यादिषु स्पृहां । कुत्वचालितवैरेषु मा कार्षीः काञ्चनवर्णं ।
प्रेष्यस्तदा प्रयोमन्युरहं बोधयिता नृप । दूये न तथ यातं यथैतोक्त्वमभियोज्ञता ।
वात्सल्यात्पुलकस्मेरं स्निग्धोक्तिमधुरं मुखं । मदर्थने यदासीत्तत्स्व पुनरद्याधुना ।
इति भ्रान्त्या विलपन् गात्रीर्घ्यालक्ष्यवेदनः । स्त्रीभोजकमथमुक्तान् स ददर्शाप्तान् पितुः पुरः ।
अभिवाञ्छन् यथान्युर्दाक्षिण्यं निरुरोध तत् । तथाप्येवं च तानूचे किञ्चिदाक्षेपकर्कशं ।
कोशैः सर्दशतां वीक्ष्य कुर्वतां चलितां गताः । धिग्भवन्तश्च प्रवत्स्य तातस्यामी विपर्ययं ।
यन्मन्त्रित्वे निहते कृतमुच्छिष्टजीविभिः । मान्यानां भवतां चिह्नं वा धिक् तदपि साधुना ।
इत्युपालभ्यमानस्तान् द्विवैरन्तिकमागतैः । द्विजैरमात्यैः कर्णेषु मुनरव हितः कृतः ।
प्रस्थानं वीहरे केचिद्बुधः सम्यक् मण्डलं । त्वराश्च तव राज्ञस्ते वदन्तो भैरवं भयं ।
नगीत्मजं पञ्चचन्द्रमालम्ब्य सहरक्षितं । द्वैराज्याचरणायान्ये धीरप्राया बभाषिरे ।
नहि स्वस्वदवह्निर्वार्थिविद्योर्भगराक्षरं । प्रयाति मत्प्रवत्स्यानं केनाप्यसति सुस्थले ।
आत्मन्यसम्भावनया तादृशां मन्त्रिणां नृपः । शान्तः खेदं सो विधेयं द्रक्ष्यतेत्यब्रवीद्वचः ।
कालापेक्षापरिक्षिप्तपितृव्यापत्तिदुःखितः । स कोशादिस्मयादिच्छद्रक्षणक्षणदीक्षिताम् ।
इतस्ततश्च भ्राम्यमाणैः पांशून्नभ्रुताम्बरं । अन्योन्याख्यायिभिर्लोकैः पुरं मुखरतामगात् ।
मत्तवेतालमालेव कालरात्र्याकुलेव च । बभूव सा यामवती सर्वभूतभयावहा ।
दीपैर्निर्वातनिष्कम्पैश्छिन्नास्पन्दैश्च मन्त्रिभिः । तिष्ठन् परिवृतो राजा स्वान्तरेवमचिन्तयत् ।
निर्द्वारे स तमस्युपमाहते शून्यवेश्मनि । तातोऽपि निहतः शून्ये मयि जीवत्यनाथवत् ।
कष्टं तादृशायस्य वैश्वसालननावधि । कथं गोष्ठीषु शक्ष्यामि द्रष्टुं मानवतां मुखं ।
विरोधिवर्गसंश्लिष्टा देशेभ्यः सैन्यनायकाः । स छिन्नैरेव दुर्बोधैः कथमेष्यन्ति वर्त्मभिः ।
इत्थं विमृशतस्तस्य तत्तच्चोन्ताभिवर्द्धिनः । ययौ भीतिमतीभीमा कथञ्चित् सा निशीथिनी ।
प्रातस्तदुच्चिकां पौरसमाश्वासाय निर्गतः । नष्टं कटकमन्वेष्टुं सोऽश्वारूढान् व्यसर्जयत् ।
मार्गानष्टचोषधारैस्तुषारैर्विवरोऽझितान् । आक्लिष्टवसुधालेपाः कर्तुं प्रारेभिरे ततः ।
मा मात्यलब्ध्वा सैन्यस्य मोक्षसैन्येषु दूरतः । निहतेषु नियुक्तेषु विमृश्यन्नृपतिः क्षणं ।

यद्येनाचरितं तत्तत्परित्यज्य तथाधुना । इत्यद्यागीत् स्थितकलामभयं यागवामपि । १२८०
इत्याज्ञा भ्रमयामास पटहैर्डिण्डिमैः पुरे । यामीभिर्यामतः पौरास्तत्रासन् सर्वतः ।
अनन्तरं नृपाचारवैधर्म्याद्वारकारणात् । तदा योऽभवद्धा हत्वा पर्व यतोऽनुभावितः ।
प्रतारयन्नमज्जोर्थः स्थितवाक्पुणैः समं । अनुरागपरैर्लोकैस्तत्कालं पर्यवार्यत ।
प्रियोक्त्या वेदनं प्रीतिदायोपायः प्रभोः पुरः । मर्जालीकवाक्यमल्पपदवीं तस्मात्कोऽप्यचीत् ।
राज्यं प्रयुज्य मयैवं प्राह्वे राज्ञि नयक्रमैः । यानि मध्यन्दिने भिक्षुर्विविशुः पुरमाययौ । १२८५
तस्य डामरपौराश्वारशुण्डाकवर्द्धुलः । अदृष्टपूर्वो ददृशे सैन्यव्यतिकरस्तदा ।
इतं श्रुत्वा रिपुं राज्यमुक्तः स नगरं प्रजन् । राजा काकाक्षजेनेति निलकेनाभ्यधीयत ।
इतः समस्तविद्वत्स्यः स दैवादरि हस्तगः । कथं प्रजानयो अनुमेयवक्तो तदाययं ।
पुरप्रवेशका राजेन्द्र आदेकमत्सरा । इषि पद्मपुरं यामोमार्गं रोद्धुं विरोधिनां ।
आगच्छन्तो महसैन्याः मुख्यमुख्या महाभटाः । निहता यदि वा रुद्धास्तत्र सायुधवाहनाः । १२९०
प्रविष्टोऽपि ततोऽन्यस्माच्छ्रेयो द्वित्रैर्दिनैर्ध्रुवं । नगरं नगरीकोभिः स्वयमभ्यर्थितागमः ।
अनुमेतैर्भरवाक्यैर्मदन्त इति चक्रिरे । स च कोष्टेश्वराद्यास्य भीमास्यावधीरणां ।
राज्यं विदग्धैः सम्प्राप्तांस्तान् प्रचलपट्टकान् । द्रुतमर्थयमानैश्च विलम्बं कारितोऽमितैः ।
सीताच्छिमापातविश्वासैर्यैर्निजैः । आसदन्नगरोपान्तं समर्थेन स तावता ।
एतस्मिन्नन्तरे लब्धे निःसैन्यस्य ससैनिकः । गर्भात्मजः पञ्चचन्द्रो नृपतेः पार्श्वमाययौ । १२९५
स्वस्वामिपरित्यागमन्युक्षालनकाङ्क्षिभिः । राजपुत्रैः समं सोऽथ वीरो योद्धुं निर्ययौ ।
समधावनसंग्रामाभ्योत्थ्य तान् भिक्षुसैनिकाः । यावत्प्रारेभिरे योद्धुं तावत् किमपि सर्वतः ।
क्षणेनैव वपुर्भङ्गं तांस्तान् वीक्ष्य हताश्रितान् । न संस्थातुं शेकुः स्वयमेव पलायिनः ।
सेनानाथाश्च ये मुख्या भिक्षुप्रष्ठोदरादयः । अदृष्टपूर्वं सन्त्रासं तेऽपि प्रविवराययुः ।
विद्रवन्तोऽनुयाताः स्युस्ते बहुरं नृपानुगैः । तथून्मर्दितैन क्षणादेव न किञ्चन । १३००
वैमुख्ये तेषु यातेषु चिराज्ञानुष्ठमाययौ । नवभूयभावेन नगरे विधुरे विधिः ।
अन्यथा कल्पितो लोकैरन्यथा दैवयोगतः । इत्थं राज्ञोर्दोर्दारावेदि जयावजयक्रमः ।
कश्चिन्निपातयति वहुपदं क्षणेन कश्चित्परं पिपतिषुं नयति प्ररूढिं ।
इत्यल्पनिर्भिन्नपविपतनरानुभावयोऽस्यवामिव नटं पुरुषं विधाता ।
अथ तत्सद्वटस्थानदाक्षः पुण्यैरिन्दैनात्यये । रावणाप्राद्विनिष्क्रान्तो भिक्षुरोऽहिरिवाययौ ।
मेधावकं पुरयामस्थितः श्रुत्वा स्वं नृपं । वहि संभाव्य राजस्मर्तोत्स्वावत्सपरं । १३०५
रिल्हणादीन् स्थितान् प्रारपुरादौ सैन्यनायकान् । प्रतीक्ष्यमाणस्तैः साकं निर्बाधं नगरेऽविशत् ।
तस्मिन्नवाग्यां मत्यभिज्ञाकाले तेषामनन्तरान् । स्वावासप्तष्टे स्वस्ततोदीपात्स्वापयत्ततः ।
वैमत्यात्ते तु पक्षीणां विद्रुतानां पृथक् पृथक् । सिधि क्वापि परिभ्रष्टा न तत्कटकमाययुः ।

प्रत्यूषे प्रचलंस्तैस्तैः पृष्ठलग्नैः स डामरैः । न मुहूर्तमपि त्यक्तः प्रहरद्भिरितस्ततः ।
हलुक्षीवालभ्यविहारान् यद्यप्यवनिनोऽध्यगात् । ययौ रवन् पुरस्कृत्य पञ्चपालः पशूनिव ।
पद्मरत्या हयारोहैः सह व्यावृत्य तिष्ठता । कश्चित्स्वयत्नेन रक्षा तेषां कर्तुमशक्यत ।
द्राक्षावण्डकुमद्यूहसमाधेऽध्वनत्सङ्गवैः । बाध्यमानोऽरिभिर्लोकोऽत्यायतोऽनुपदे पदे ।
इतश्च स्वामिनः स्वामिसूनोश्च समवस्थितेः । स्वाभ्युदयकाङ्क्षिणा तेन तत्र स्वात्मैव रक्षितः ।
येषां प्राणपरित्यागे निश्चयः सहतामपि । न योग्यकालापेक्षास्ति किन्तैर्हिंस्रपशूपमैः ।
इत्थं तु तमहमायान्तं दृष्ट्वा पद्मपुरान्तिकं । अवदन् डामराः क्रूराः खाण्डूकीविषयौकसः ।
खेरीतलाल्लवायामादुत्थाय पृथुसैनिकः । प्रजल्पाययो तत्र प्रसङ्गे श्रीवकः प्रथां ।
तमनुद्रागुणं सुज्जिरक्षार्थिनि विशङ्किताः । निपत्य ते विदधिरे हतलुण्ठितसैनिकं ।
मेरुश्च मज्जनक्षाम्ववारो तत्राप्यसौ । ततो ह्रासमभोज्ञा द्विषन्मध्ये व्यपद्यत ।
उदीपविहतश्वभ्रवशमलिनसङ्कटे । उदीपपुरमालासंस्थानन्तश्च क्षणेऽमवत् ।
युद्ध्वा युद्ध्वा प्रचलतस्तत्र पद्मपुरादहिः । इन्दुसैन्यस्य विक्षिप्ताः श्रीरत्नाविजन् मलं ।
प्रहारविवशो नाथो सुज्जिर्खोलेति डामरैः । स निर्लुण्ठिपरित्यक्तः पूर्वमैत्र्यनुरोधतः ।
लुण्ठितः श्रीवकोऽनीकलोकभारपदामतैः । तैः कैश्चिच्चलितैरासीत् सुज्जेर्मार्गेऽनुपद्रवः ।
प्रस्थिते पथिकेऽकस्मात् सन्नेधुलादयन् वने । प्रायुःश्रेयो ह्यगेन्द्रस्य विदध्यादध्वरोधनं ।
निःशस्त्रसैन्यो निर्यातः सुज्जिः पद्मपुरान्तरे । उदीपश्वभ्रवधिं सम्प्राप्तोऽग्राहि डामरैः ।
पदातिकोशमस्पृक्ष्यादि मुष्णतः सोऽमवेक्ष्य ताम् । तीर्त्वा श्वभ्रं द्रागिरिं मार्गशरो भुवं ययौ ।
ततः पुरं प्रशान्तारिभयं दूरादिरोधिनः । भूभृत्सन्यलोकस्य कलापैरतर्जयत् ।
सन्नस्तैन्यचमात्रं तेष्वाक्रममादाय च द्रुतं । प्रविश्य नगरं साश्रु नृपतेः पार्श्वमाययौ ।
व्यायमि भ्रातरीवायं तस्मिन् प्राप्ते अहो नृपः । दुःखोच्चैरश्रुभिः सार्धं वैरिण्यापातमाध्वनं ।
मदनमोऽनन्तसङ्गुरानन्दस्तत्र चामरे । लोठनोद्वारकयामे डामरैः प्रचलन् हतः ।
तत्र मल्लकदक्षादिदुःसहायाप्रकारणात् । स विपत्पतितो नाभून् कस्यापि करुणास्पदः ।
भासाभिधः सुज्जिभ्रात्रोल्लोकपुरात् पलायितः । प्राप्तोऽवन्तिपुरेऽविप्रदर्शिस्वामिनोऽङ्कनं ।
कल्याणोत्ट्रोहकः क्षेमानन्दः स च तदन्तरे । ससर्वकैर्वेष्टितो डामरैर्हीलडाङ्गवैः ।
इन्दुराजोऽपि सेनानीः कुलराजकुलोद्भवः । टिक्कं तदेष्टितोऽध्यासोद्धारं व्याजादभिक्षिपत् ।
पिङ्गदेवादयोऽन्येऽपि बहवः सैन्यनायकाः । अत्यजन् क्रमराज्यं तद्डामरैः क्लेशक्षमाः ।
पाते वनस्पतेः श्रावाद्व तक्षीलविच्युताः । इत्थं हताः जनाश्चासंस्तत्र तत्र नृपानुगाः ।
निष्पादपा हिमस्पृष्टचरणा नग्नविग्रहाः । कुस्थामावस्तवोऽभूवन् मार्गेषु मल्लिनाश्रयः ।
न व्यलोक्यन मार्गेषु तदा नगरगामिषु । पलायमानदेहेभ्यो मानुषेभ्यः परः कश्चित् ।
चार्वं विलासवाचार्थे तेऽपि चिचरयादयः । निर्मुषितर्वचरेलैव महामात्यैर्न विश्यते ।

द्वितीयेऽपि दिने दृष्टुं सञ्चाराः पक्षिणामपि । तुषारवर्षिणो मेघा न मुक्तिं संविदुः ।
धनपूर्वाभिधग्रामस्थितस्य कटकान् निजान् । भिक्षोर्विचिन्त्य धन्योऽथ सिंहदेवमशिश्रियत् ।
निशम्य कृतसत्कारं नृपं तदनुयायिनं । सर्वेऽपि भेजुवासाश्रुः सैनिका नगरोन्मुखाः ।
मन्दप्रतापे दायादे संग्रामावसरागताः । राजस्वतवाराराजानमनुमन्तुमिनिर्ययुः ।
परापातभयव्यग्रास्यातास्च विनैर्जनैः । न तानितुमशक्तान्त दूरस्थं पिहकाननं ।
चक्रिरे स्कन्दभावेनोपान्ते देवांस्थितामिवात् । ते सतरन्तस्थामामदूरे राजसद्मनः ।
राज्ञी चम्पोद्भवा देवलेखा तरललेखया । सख्या सहाविशद्वङ्गे कृपोलेखावधिर्विधेः ।
गुणोज्ज्वला जज्वला सा सुता वज्रपुरोद्भवा । गर्भात्मजा राजलक्ष्मीरपि वह्नौ व्यलीयत ।
मत्वा हिमर्त्तूपायातं राज्यं तस्य निजप्रभोः । उःमरालप्रभभर्तुर्हंसराजाभिधां वधुः ।
ददर्श सोत्कलं मुण्डमथ भिक्षुर्दागतं । गाढामर्षाग्निसन्दीप्तं कपालैर्निर्दहन्निव ।
कोष्ठेश्वरश्चेष्टपालाद्यस्तत्क्रियोद्यताः । सहासमन्तां वैराद्भुता तेन वारिताः ।
नगरं हिमहृस्तेन स पियासुर्घ्युमुखया । लाटेस्येनाहिताकृष्टान् मत्वान् स्नात्वाप्रवीदपः ।
प्रमध्य प्रसुयं राज्यमिति पृच्छादरे सति । ऋते तु तत्क्षिन्द्रायादे विपक्षः स्यात्पतिर्भुवः ।
इति चिन्तयतस्तस्य दैवात् सञ्जातमन्यथा । राज्यस्याशापि विरता ऋते प्रत्युत यद्द्विषि ।
किं राज्येनाथ वा कृत्यं भोगमत्रोपयोगिना । जिगीषोरुचितं कस्य मम जात्या मे स्थितिः ।
मुण्डं न्यपातयद्भूमौ यः पूर्वेषां पुरा मम । सिंहद्वारे मदीयेऽस्य तन्मुण्डं वर्त्मनि लुठत् ।
इमामाचाम्बराधीनां मुखच्छेदं व्यधत्त यः । तत्तु दुःखं स तु मया दृशाव्रानमनुभावितः ।
एवं निर्व्यूढकर्त्तव्यतया नैष्कामयबन्ध्यताम् । उपशान्तमनस्तापः सुस्थितः शेषमायुषः ।
इत्यायुक्ता गलहिक्काम्बर्णनं प्रणतं व्यधात् । सीत्वा सदेमघटिकाश्वेतच्छत्रादिभाजनं ।
तद्विमर्षेण राज्याशापिशाच्याविहितया पुनः । स्फीतोऽभ्येत्य प्रीतात्मेऽसलखावन्तर्विचिन्तयन् ।
अत्यन्तानुचितं चान्यराजन्यैः संविधित्सुभिः । रचितं रचिणान्यस्य हतस्यामलकलेवरं ।
विपक्षाश्रयणेऽप्यस्मिन् स्वामिनोऽन्ते किमीदृशी । दशा शरीरेस्यत्यन्तः कृतज्ञत्वेन विन्तयन् ।
हृदूस्याव्याजतः सज्जकाङ्क्षानगरमत्यभूत् । आयातो वाहुकां गोपन् युद्धैर्नित्यापियाद्याधात् ।
स चतुर्भवनाद्दर्शादारभ्यासादितच्छलैः । भूतैरधिष्ठितस्तिष्ठन् प्रजासंहारकार्यभूत् ।
देवताधिष्ठिताद्विष्टदेहिवाक्यादिति श्रुतिः । भाविनदध्वंसाद्जनितप्रत्ययो यथा ।
नदीयानन्यथालोन चक्षुः सा श्रमयिता च यः । तन्मुण्डस्यास्य स पुमांस्तस्य सुतो सुतस्तया ।
भसुः कापुरुषाचारहतोचितो व्यसर्जयत् । प्राचण्डाख्यातये मुण्डमथ राजपुरी रिपोः ।
उत्पलात्मजया तत्र देव्या सौभाग्यलेखया । नेतुम् पितृव्यमुण्डस्य जिघांसन्त्या निजानुगैः ।
राजपुर्वामाकुलत्वं नीतायामासस्वाद तत् । तद्भर्तुः सोमपालस्य दूरस्थस्यान्तिकस्थिरान् ।
चाहीनाख्य मधुरैश्वर्याद्भयादिकर्मसु । तिरस्थव सोऽस्य नैयमुद्धेः स्वप्रभोः ।

[illegible] तत्र कर्तव्यं परिचिन्तितं। सोऽचिते [illegible] निरवग्रहे।
[illegible] वोऽश्वं [illegible] [illegible]। तेषे [illegible] [illegible]॥ १४७०
[illegible] काश्मीरेभ्यः परायत्ते। [illegible] [illegible] न. शिरः [illegible]।
[illegible] येन [illegible] [illegible]। [illegible] परैर्दृष्टाः [illegible] यत्र [illegible]।
[illegible]पुरे [illegible]भिः। [illegible] शिरो भिन्ने [illegible] प्रभुभिः।
यथा [illegible] [illegible] [illegible] यथा [illegible] यति [illegible] [illegible]।
यथा [illegible]पातानुभवं तथा [illegible] [illegible]ऽप्यनुत्तरः।
[illegible] तथैव [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible]॥ १४७५
[illegible]ऽथ नगरं प्राप्तोऽवन्तिपुरान्तिकम्। तत्र [illegible] [illegible] प्राप्तवान् पूर्वं [illegible]।
[illegible] [illegible]भिः। न ते [illegible] तैः प्रयत्नैः परैरपि।
[illegible]प्राकार[illegible] [illegible]। [illegible] प्राप्तुं गन्तुं वा नाशकन् यमाः।
एवं [illegible] तेषु [illegible] सुधीः। [illegible] प्रयत्नेन [illegible]।
[illegible] तेषां [illegible] प्राप्तोऽपि [illegible]। तेन [illegible] [illegible] समं॥ १४८०
प्रापावन्तिपुरं [illegible] च [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible]।
देवागारादिनिर्धाता [illegible] च विविधां। [illegible] [illegible] [illegible]।
लब्धप्रतापे नगरं प्रविष्टे [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible]।
चक्रे [illegible] भूपतिः। [illegible] [illegible] [illegible]।
यथा पूर्वमधोकारान् न [illegible] [illegible]। प्रतीहार[illegible] [illegible] [illegible]॥ १४८५
प्रतीहारोऽपि निःशेष[illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] प्रतीक्षतां।
स [illegible] कोऽपि [illegible] यः। [illegible] गोवा [illegible]।
[illegible] [illegible]। [illegible] तस्मात् न [illegible]।
इत्थं नगर[illegible] [illegible]। सोऽदर्शि [illegible] [illegible]।
[illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible]॥ १४९०
[illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] राज्यं [illegible] ते।
एकैक[illegible] [illegible] दृष्टवान्। [illegible] [illegible] [illegible]।
इति संमन्त्र्य ते राज्यं [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] सोऽपि [illegible] [illegible]।
[illegible] [illegible] तत्र तैः। राज्य[illegible] [illegible]।
[illegible] [illegible]। [illegible] पापात् पापीये [illegible] [illegible] तत्॥ १४९५
[illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible]।
[illegible] [illegible] [illegible]।

यातुं च काननतच्छन्नितनी विद्यमान् विमार्ग मार्गमकरां वनकुञ्जराणां।
भिक्षोर्भार्गिद्दतां विहङ्गद्विपाश्चानतीमयन्। तद्गृहीतावसराम् मूढं श्रीविद्यानीयमान् यथात्।
वैद्याद्योऽथ हतारश्चकरा संभावितावरः। निर्गत्य नगरात् भुक्तिर्मर्षीराजीरजावधी।
तथापि योगः साध्योऽभूदोर्डु वयमयायिनः। एकाकी तावेता वीरानुरीहस्य च निर्बद्धा। १५००
अन्तःपाते चाचयाना नाहुर्न तद्विभेर्ममान्। जीवते तत्रमेकेन नवैधीकोऽथ वा भुवि।
पारं तरीतुं निःशेषाः सरितोऽपारजलौ। पारे परभिकदितानपश्यच्चरवर्णिनः।
दिना निशाः च ते चार्वजका: पिनेोष्ठदर्वे। दृष्टाः सत्वादिनोऽन्योन्यरत्नावेशवदीपिताः।
यथावन्तिपुराश्लोभिरानीताभिरकन्पवन्। वेहं याचोऽजरत् सुभिरावस्था तरकौं स्वयं।
तत्क्षणेव तं दृष्ट्वा योधैः कतिपयैः समं। विकचमूर्ध्वरोषा दुमालीकाभवच्च का। १५०५
द्रष्टुं मुहूर्तमितावदारूढः स च सम्मर्दं। बहुच वेहचीर्णाय योधाभयाय विद्विषः।
न खड्गी न धनुर्धरो नापि शूली न चापवान्। आहत्य प्रेषितुं कश्चिद्वञ्चकविद्रुताद्यात्।
निबद्धवधवैषिष्याशीलपचापमे चये। कोट्टेश्वरस्याश्वारा व्यवस्थानान्तरे चर्म।
निर्गत्य तेऽपि पर्यायं सुक्तौ पश्चात्प्रधाविते। नानोद्धृतं रजश्चक्रमिव क्षिप्रं तिरोदधुः।
स्तनुष्टितविध्वस्तावजिनीका विरोधिनः। आनीद्वारादिषु पालेन्यमितम् सहस्रो गताः। १५१०
विजयेश्वरगन्तोर्मा वितस्तासेतुमध्यमः। भावाऽपि दस्यून्दिदधे पलायनपरायणान्।
जुषित्वा विजयक्षेत्रे तदाक्ष्वेतुचयागते। कम्पनेशं यद्युक्तवा आनीद्वारं विरोधिनः।
तच क्षिप्ता दिनैः कैश्चित् स देवसरोन्मुखः। क्षिप्रिये भेदनिर्धारैस्य टिक्कस्य गोचिभिः।
अनराजयशोराजौ तन्मुखौ भोजकालजौ। प्रविश्य देवसरसं यथाहितोपवेशने।
चतुर्भिनहंसराज्ञाताच्छिन् पश्चात् प्रधाविते। भिक्षाद्याः पुरपुरं श्रीमन्तं कोट्टेश्वराद्यः। १५१५
नष्टा महाभये सोमपालसुतः पलायितः। राज्ञाः सुतेन प्रहितः कुमारोऽपि प्रमोर्वधात्।
यदि ताद्धकारश्चशोभयाधीशनी कुलं। तस्य विंशीभूताकान्तगोमायुवदमन्यत।
प्रसादात् स्वामिनो राज्यं चिरं नष्टं मिलेहिभैः। सुभिः प्रसाद्य प्रददावेवं च स्वामिसूनवे।
प्रमालादीनपि व्यूढान् दानोपायेन चामरान्। पौरांश्च भिक्षाचरविश्वा राजाभेतुं प्रचक्रमे।
राज्ञः परीक्ष्य सामर्थ्यमथ कुर्वौ यथोचितं। इति सर्वाभिचारेण तं संमत्य रथं दधुः। १५२०
रत्नोजवनिकालब्धभटोपनतलाञ्छनः। दामोदरेऽभूत् संग्रामः स वीरपालसवारः।
कोट्टेश्वरवधं याते रचना पितरं यतं। तस्याः सहजपालेन सार्धाः मन्त्रिभिः समं।
समस्तापि विशेषोऽभद्राशो भिक्षाचरस्य च। भिक्षुकस्यसंवेद्यं विषदामपराधयं।
ततःप्रभृति यः प्राप्तः स न स्वामसूदान। वाऽथ वा न प्रेरुः स वैभिको भेचवे मदे।
एवं तस्मात् परान् पौरश्चान्तरेषु नृपात्मिकं। प्रचक्रुः सामन्तसत्कारानुभिताम् प्राघुनत् च। १५२५
कष्टंपूर्णिकोषाशी अनुमेचरकोष्ठयोः। प्रवाहं पार्थिवावर्षी सामन्तोत्साभिलाषितः।

ज्ञात्वाथ तत्काकवराहुतीनंत्र परिच्छदः । देवान्तरोऽभुधोभिधुरावाडे मायवापथम् ।
अनुयायिभिः पदातिकथवेवादिविनिवात्मकैः । तदर्थैर्डामरैः कुष्ठा चिरेराङ्गुलपार्थितम् ।
अकरोत् खेरिणीसुनुतया श्रीजयसिंहकृतः । अतिरूपेषु दारेषु तस्य कोष्ठेश्वरः स्पृहा ।
घटां हरेः फलारव्वमर्त्यरोर्णादा चक्रिभुजः । आयाय तत्र संस्तुई कोऽप्याजानस्य प्रभुताम् ।
यसं सोऽल्हणिना बहुचमिरामबकाङ्क्षिणः । सोमपालः क्षितिपो नादात्तस्य प्रतिश्रयं ।
तद्विजेतुः मार्गहरेः प्रवीरस्य सप्तमः । तदेशदुर्ग्गमस्योसीमान्तं सुल्हरीं ययौ ।
त्रिगर्त्तेषु दया शीलं कन्यायां मद्रमण्डले । त्यागोदार्याभिसारेषु भेदीयं मातृधर्षितं ।
पीडयेत्यथभीर्भूयद्दूरस्थे तथि डामरान् । तानिवाभ्यर्थ्य राजानं ततः कुर्युः क्रमेण ते ।
व्याप्तप्रजाः द्वीऽर्थयितुं शाम्यते नरकर्मणः । मन्त्रिभिर्भुजमित्युक्तमपि मन्त्रं न चापठीत् ।
वास्तव्यपरिवारोऽथ कृष्णरत्नय टक्कतः । स्वस्तुरप्रार्थनां तस्य ख्याताः पार्श्वाद्वाचलन् ।
प्रावर्त्तताथ नगरे विभक्तिर्भिर्भवोज्वले । सुलभासुलभे काले वरथायेव डामरैः ।
वीक्ष्याथ च्छत्रतुरगैरेकैकपार्थिवाधिकं । सुस्सलस्यापतेर्धैर्ये भेदयन्त्री सुहृज्जनाः ।
औदार्याकारतारुण्यवेशमान्यधर्ममन्दिरं । कोष्ठेश्वरोऽधिकं स्त्रीणां प्रययौ प्रेक्षणीयतां ।
प्रयात्यन्तरिमे देशे यथावृत्तवरस्थितां । शिवङ्करिलकन्योकमध्येयोपादिकोऽभिनं ।
धीराद्या लक्ष्मकेणापि सर्वे मण्डलराजकाः । आनीताः पार्थिवाभ्यर्थं सैन्यार्णवसमुद्धराः ।
अपि भूपालकाण्ड्याद्भट्टाजीवजीविना । प्रतीहारस्थदद्वारप्रवेशो वञ्चमानकम् ।
लवन्यलुण्ठितधामतया दुर्भिक्षदुःसहः । व्योत्सरकालोऽभूत् स राज्ञोऽधनदर्शितः ।
डामरेभ्यो नृपः पौरान् रक्षन् स्वतेतनः । निजावासाभ्यन्तरे हृद्दि वार्श चापपर्व कर्म ।
तिष्यवैश्याचंदेवाद्या ज्ञातयो जनकद्रुतं । राजद्रोहोचितां राज्ञा विपत्तिमनुभाविताः ।
मासैश्चतुर्भिः स पितृसमयावादनन्तरं । सन्ध्याय राज्यं स्वनेव समपादयत् ।
निवासनगरं पौराः सर्व्वैरासमसंवर्द्धिताः । अनन्तरोत्तमाकीर्णे डामरैः पार्थिवोपमैः ।
बद्धमूलो नातिदूरे सर्व्वभारवहो रिपुः । दुर्वाशाभ्यन्तरामस्थितामन्तावैरिसंश्रिताः ।
मन्त्रोपदेशग्रहणे नैकस्यापि नृपान्तरे । चक्षणोकदक्षाः सर्व्वे ख्याता द्रोहैकतत्पराः ।
राज्यारम्भे बभूवेयं या सामग्री नृपतेः । सा स्वर्गलोकान्तरात्प्राप्तुं प्रत्युद्गन्तविकृभिः ।
प्रातःप्रसृताम्बरिदं गुणराशेरपकर्षणं । वत्समात्रं सुवर्णोऽप्यत्र सेवात् महर्षते ।
पूर्व्वापरानुसन्धानवन्धेर्दृष्टाश्चकम् कथाः । आयुष्टातिगभीराणां भव्या रसविदुं गुणाः ।
प्रत्यक्षस्य गुणायाशोविविच्यन्तीक्ष्णालिनाम् । कन्दीयस्य प्रविश्यमो विवेकस्यानुमानवयं ।
छिनत्ति तत्त्वविज्ञाने नान्यस्य चित्त पटुतेजः । समानुसारानुभावस्य राज्ञः किं पुनरीदृशः ।
छिन्नानां दाराणां यदुःखकृत्कथ सुचरः कवेः । वेदितव्य मिथःकालोदाहरण नृपतेः ।
छिन्नानां कोऽप्यभ सर्वहितं सिद्धेः अनुगृहीतमाकार्य्य ज्ञातुं सुगमनमनुमावं न कुशलः ।

भवेत्प्राप्तप्रसरणा परिणामेऽथ वा मतिः । कथं सर्वस्य भूतानां निसर्गो गुणदोषयोः ।
सम्यग्वाप्यपि ज्ञियमाः सुमाया देवतां जनः । येषां विपाकमधुरमनागतमवेक्षितुम् ।
विकाशः केषाञ्चिन्नयनविषमैर्भिन्नहृदयैः परेषामुक्तिः श्रवणकटुभिर्दीर्घरचितैः ।
न चेष्टा काप्यन्योपकृतिपरिहीना जनमुचो जनो सर्वादर्शं गणयति गुणं नाम तु जनः ।
गुणांशाकांक्षरान् द्रष्टुमसत्त्वानुभवगोचरान् । भविता पूर्वभूपालकाले यप्रत्ययोजनः ।
अनुचरानपि स्थानात् भूभङ्गेन चकार यः । विलोलालोलमकम्पेन दिङ्नागइव भूधरान् । १५६०
विदधदाविनीतान्हा गूढं चक्षुयसम्भवं । वहन्ति तापं भूपालाश्चोर्वीभ्रमिव विन्ध्यवः ।
भूमिमद्भुतां सततस्य तेजसाप्यायिनो गतः । पूर्वराजप्रचण्डांशुमन्येभ्यप्रकाशतां ।
योऽयत्तं पश्यति स्वात्मसंमुखं स च सर्वतः । जानाति योऽभिलिखितं देवबिम्बमिवेश्वरं ।
चिरप्रसादोदन्ते यच्चदादन्ते न स क्वचित् । भयं पुनः प्रकमतां दत्तं हरति विद्विषां ।
हृष्टाये: प्रतिबिम्बं स्वं विना नान्योऽस्य संमुखः । नापरः प्रतिमन्त्रस्य सर्वतः प्रतिमर्दति १५६५
तस्य नातिचिरं कोपे प्रसादे निचिरं पुनः । धत्ते तीक्ष्णैकधारस्य तरवारेस्तुलां वचः ।
तस्याकुञ्चनतो नित्यानामलक्ष्मीविकाशिनः । प्रभवन्त्याश्रिताः कल्पशाखिनः पल्लवाइव ।
राज्ञि गाम्भीर्यदुर्लक्ष्यमाहात्म्यप्रभविष्णुतां । विवेद मन्त्रिणां लोकश्चिरेण तासु सर्वतः ।
प्रकटस्तु प्रतीहारो नो विवेदेऽस्यमन्त्रिणां । पार्श्वद्रुमाणामेवास्थोपवधितस्वयदोद्धृतं ।
तस्योत्पाटयतः सर्वान्दृणानीवावहेलया । स्फूर्जन् जनकचन्द्रोऽभूद्यद्योन्मूलनः परं । १५७०
चावाध्यान् संस्तुतो राज्ञः स कालज्ञव्यवहारवित् । प्रधूयप्रसरणीभूतनयोचस्तावर्त्तिनः ।
यदेभ्यं योगसम्बन्धादिच्छतस्यानुलोमदात् । कुङ्कुमाभिधस्य ततः कृतावज्ञोऽनतोत्तपां ।
रन्ध्रान्वेषी स तद्द्वीपाद्रूपशापैः क्षणे क्षणे । सदृशो जनके स्वकाकृपोदेयमजिघ्रत् ।
राज्ञस्तुल्यवयःस्थो हि जननीगाढसंस्तवात् । राज्यकाले हि योगेकावासं तद्वकासदौ ।
तुरङ्गपोषयोपस्कारशालाद्वारादि राजवत् । चकाल्यकुदनां राजधान्यन्तरे च तौ । १५७५

यच स्पृष्टैः समधीर्षिका प्रभौ युध्येत मामयमुत्ततेः कश्चित् ।
श्रितोऽयनैर्दुर्न्दुत्तानं सरोजवदस्य सदाविलासना ।

तद्भिन्नालाभसंकटपीड्रुताविस्मयमना: । तदर्गेऽथ किले चकुलादिषः कलुषं नृपं ।
अथ राजा त्रिजयिनं सत्कर्तुं कम्पनापतिं । कण्ठः मावचे मालि जगाम विजयेश्वरं ।
अथान्तरे पिशुदेवादागच्छन् गिरिगह्वरे । साप शूरपुरेद्रुप्ताधीश्वरात्सुत्थोपवधं ।
पुष्पाणनाडादुत्पित्सूतनये पुनरागतः । शृङ्गापिपेनागुडिकाभिर्विघ्ना च शुरायत । १५८०
छिनो निपतितः पार्श्वप्राप्तमेकं विकङ्कटं । मुमूर्षुर्विचिकित्साविनूजानुमर्शापि योऽवधीत् ।
प्रत्यागतस्य यत्नाय कम्पनेश महीपतेः । दार्ब्भर्वाभिपुरस्यस्य द्रुते शूरः शिरो बधान ।
स हृतद्राटिकामुष्टिरश्च कुष्कमुद्गरः । चक्रे तस्य हृतासवधौ यो कमदुर्विपादनं ।

आयायामेव याचायां जातारातिजयो जनैः । स निःशेषयिताशेषकच्छकाणामगच्छत ।
तस्मिन् प्रविष्टे नगरं विद्रुताः केऽपि सागसः । प्रापुर्जनकसिंहाद्याः केऽपि कारागृहस्थितिं ।
कैश्चित्पलायितैः सङ्गं याचिताः पृथिवीपतेः । ततः कोष्टेश्वरमुखाः प्रातिलोम्यं प्रपेदिरे ।
क्रमाद्वां निर्गतः श्रीमान् कार्त्तिकेऽथ कृती नृपः । तत्र तत्रासुखग्रामं संग्रामोद्यमबाधत ।
यत्र सुस्सलभूपाद्याः प्रापुर्भग्नप्रतापतां । तं शाडियाममदहत् सुस्सिरूर्जितविक्रमः ।
महीभुजा पोष्यमाणैराक्रान्तः कोष्टकादिभिः । अथ भिक्षाचरो राज्यभ्रष्टभूयोऽप्युपाययौ ।
एकेनाह्ना योजनानि प्रोल्लङ्घ्य दश पञ्च च । शिल्लिकाकोट्टनामानं गिरिग्राममवाप सः ।
क्षुत्पिपासाक्रमारातिभीतिमार्गश्रमाद्भुवं । क्रमं नाजीगणत्क्षीणो धावितः स जिगीषया ।
कार्य्यमायाति वैमुख्यं जिगीषोर्विधुरे विधौ । प्रस्थितस्य पुरोवाते रथस्येव ध्वजांशुकं ।

आरम्भमात्रमपि कस्यचिदेव सिद्धौ कश्चित्प्रयत्नपरमोऽप्यफलप्रयासः ।
मन्थाद्रिणामृतमवाप्युदधेर्मुकुन्दस्तीरस्थिरादिदधता न हिमाद्रिजेन ।
भ्रष्टा सरित् खरयतेर्जलधिप्रवेशे वेलोर्मिवेल्लनवशेन विवर्त्तमाना ।
मिथ्यैव यच्छति धियं पुनरुद्गतेति नोत्याममस्ति तु विधिव्यपरोपितानां ।

तस्य तावन्महायत्नकठोरस्योदयक्षणे । भिक्षोर्विक्षुब्धो विधिना विधुरेण व्यधीयत ।
आयातं तमबुद्ध्वा तु तस्मिन्नेव क्षणेऽश्रयत् । पृथ्वीहरानुजः प्राप्तभङ्गः कृताञ्जलिर्नृपं ।
कोष्टेश्वरः स चावेत्य सम्प्राप्तं तमतिष्ठतां । क्षयाक्षमौ हतौ सर्पाविव मन्त्रनियन्त्रितौ ।
ताभ्यां स्थानेऽथ सोऽन्यस्मिन्नत्याजितोऽध्वपरिश्रमं । कार्कोटद्रङ्गमार्गेण निर्गतः सुरपुरीं ययौ ।
आसीच्च तत्र प्रोच्चण्डदर्पकण्डूलदोर्द्रुमः । उत्ताप्यमानः कश्मीराक्रान्तिसन्ततचिन्तया ।
उदपानसलिलस्येव तस्य रन्ध्रगवेषिणः । पुरं प्रविष्टो राजातिप्रतीकारमचिन्तयत् ।
अद्वितीयस्त्वमात्येषु प्रतीहारोमदोयतां । सुस्सेरभवमानोऽभूच्छलान्वेषणतत्परः ।
आययावथ विश्रम्भावष्टम्भं लब्धवान् प्रभोः । धन्यादयः पूतमूर्तिर्जाह्नवीजलमज्जनात् ।
तदाद्याः संस्तुता राज्ञश्चिरं सभाविनाशनः । अनाप्नुवन्तोऽधीकारान् पर्य्यतप्यन्त चिन्तया ।
कुर्व्वाणे कार्य्यतन्त्रेऽस्मिन् भरं पिशुनेषु मन्त्रिषु । कालप्रतीक्षाक्षमतां मुञ्चन्ते गहनाशयाः ।
प्रतीहारस्तु दुर्लक्ष्यसुस्सिनिर्लोठनोद्यतः । अप्रियानपि तान् प्रीत्या जग्राहोपयोगिनः ।
व्यतीतेष्वथ मासेषु केषुचिद्दैवयोगतः । अकस्मादभवद्भूपः स्फीतलूतामयातुरः ।
विस्फोटशोफातीसारवह्निमान्द्याद्युपद्रवैः । सन्दिग्धाभ्युदये तस्मिन् देशः पर्य्याकुलोऽभवत् ।
इत्थं स्थितः कुलेऽस्यैकभर्त्तुः स्वामी बली रिपुः । तत्पक्षा डामरा राज्ञं दुष्टमेव व्यचिन्तयन् ।
आपत्याश्च तदात्वे च हितकृत्यं विचारयन् । राज्ञ्याः श्रीगुणलेखाया जातमेकं सुतं शिशुं ।
पञ्चाब्ददेश्यं पर्य्यङ्के सुस्सिर्भूमिपतिं तदा । चिकीर्षुर्न्यासयामास मातुलेनास्य गर्गिणा ।
इत्थं भूतस्य दुर्भुजः सस्तुः सुस्सिरचिन्तत । पञ्चचन्द्रादिभिः सार्द्धं युक्त्या मन्त्रयतेऽनिशं ।

सञ्चरन्नः प्रतीहारैः सञ्चाराश्च उदीरिताः । इत्यसीमवृत्तो भूपं स तथेत्यपदीच तत् ।-

पूर्वप्रजाचजइयाद्भुतवस्तुतत्त्वयावर्णनेन कुतुकं जनयन्ति तज्ज्ञाः ।

बालादिवाल्पमतिवार्थ्यविवर्थं सन्ति प्रायो नृपा नियमशून्यमनोऽनुभावाः ।

कोपव्याजे कनकमतिभिः श्रीयशाबालवै वा निःशङ्केय च्छलनकुशलैर्मानवं वज्र्य विप्र ।

गीतोभूतैरिव विवशतां निर्भरं नर्मचेटैर्मैत्रं नृपाल्कथमितरतः स्यादवहस्थ चेष्टान् ।

निर्वेतु प्रहसन्विटः प्रविशति श्रीणीपतेरन्तिके प्रत्युत्सुकदृगेव किं किमिति तं पृच्छत्यनच्छाशयं ।

ब्रूते किञ्चिदसौ कदाप्यथ कथयत्यर्थं मानिनां मानप्राणगुणेषु मत्सरमयं दृष्टोऽपिपाताद्यते । १५१५

पतिभ्रमगतागतः किमपि भाष्यमाणः श्रुतौ प्रभुर्मिलितलोचनं जगदवश्यमालोकयन् ।

निजस्य मुखविक्रियाप्रथयितावलारोऽभिदंवानुयदमिवाहितं नृपतिवल्लभो दुःसहः ।

अपि जातु स दृश्येत निःशङ्कनर्मनिर्भयः । यो यन्त्रपुत्रक इव व्यक्तं धूर्तैर्न नर्त्यते ।

पतोऽभ्यन्तरराज्ञाताज्ञातः सर्वसम्बन्धः । तत्प्रसादुन्नतैराज्ञां हा धिक्कर्तापि माद्यति ।

सुज्जिरागाद्यमन्यद्युमागच्छन् पूर्ववत् प्रभोः । विन्यस्तरक्षिगः पश्यन् विश्वासमस्थिपन ।

द्वारस्थं वासतो यानमाश्रये प्रतिबिम्बितं । दर्पणस्थेव राज्ञः स विभाव्याभूत्पराङ्मुखः । १५२०

तस्मिन्नाजस्थ्ये खेदाम्मन्दीकृतगतागते । नृपतेस्तादृशीं प्रीतिं निःश्रेयां जज्ञिरेऽखिलाः ।

कृत्यः सुज्जिविवर्योऽप्याख्यानविभुः शठः । प्रातिलोम्यावहेऽभत्तु भक्तेरागी विकृतोऽन्तरम् ।

सोऽपि रागे राज्ञि दृष्टः स शिष्टतद्वै नृपास्पदे । वसुवर्षो विनिर्व्याय प्रार्थनार्थी स्तहान यथो ।

न तं प्रासादयद्राजा विशालबलवाहनः । आक्रम्यासौ कथं न स्यादित्युपायं विचिन्तयन् ।

त्यक्तेन कृतकार्योऽसौ निराकैरनुजीविभिः । मन्त्रे नदधीकारान्स्वेभ्यस्तूर्णमार्पयत् । १५२५

राजस्थानात्सृजं धान्यमुदयं कम्पनादपि । अजयद्वारपतिः क्षेरीकार्यश्च विस्तृतं ।

हिताधिकारे प्रत्यकवेतने नृपतौ ततः । अनयाविधेयानुचरः सुज्जिरागीदि विग्रहितः ।

विमानितः पुराद्दूरायाथामुद्दिश्य मानवान् । सोऽथ सुसलभूभर्तुरन्यान्यादाय निर्ययौ ।

श्रोतसुमात् प्रार्थनाकाङ्क्षी राजधान्यभिलक्षेन सः । निर्भञ्जवाजपुरुषैर्न राज्ञा वाम्यरुध्यत ।

तन्निर्वाणनर्थस्य आपणायानुवाचिके । प्रतीहारस्थाय गुप्ते कोषाद्यैः स्वात्मजं व्यधात् । १५३०

नियहानुपहावसरदायकताविति रक्षितं । पुत्रं प्रादात्सङ्कोऽथ इति ख्यायन स विश्वथे ।

नित्रणो लक्ष्मको द्वारान्पश्चाद्धे प्रमकर्मतः । अवारोपयद्दोर्देहोभागिकं लोहराचलात् ।

प्रतीहारविरहाय धाचोयाय महीभुजः । प्रेमाभिधाय तत्कोशाधिकारश्च समार्पयत् ।

उत्थाय लोहरत्यागाच्चवाद्यञ्च महोपतः । स पौषविषमं कालं राजा पुर्यामलङ्घयत् ।

अमात्यकञ्चुकमालपानसोत्पातनक्षमः । आजन्मतामरः प्राप प्रथां कामपि लक्ष्मकः । १५३५

द्वारेऽप्याकारयत् सुज्जिप्रतिनवविधित्सया । स्वयमालोगाजवंशपौरुषं राजमङ्गलं ।

जन्मन्यदेशजः सुज्जिः शूरो मत्कालपोषितः । कीर्तिमेव हरेद्व्याविनीभोऽकलुषो हि सः ।

सद्य पारिहसपाद्यः स क्षुतः पर्य्यटितुं पथि । निःसुखस्योपघातस्य तेन कार्य्यार्थवान् कृतः ।
कर्त्तुं पदव्यां योग्यानामयोग्यानप्यभेदवान् कः । तेषां गुणैस्तान् संयोक्तुं न शक्तः कारणैरपि ।
पदे श्रीसज्जकस्यानुचितमुचिते क्वापि निजे इषाङ्कः प्रवेष्टुं प्रभवति चितामस्य रक्षणात् ।
न तत्रैकायत्तनिजगदुद्रणापायघटनोऽप्यसौ तद्दम्भेन स्फुटमिव पटुः सङ्घटयितुं ।
तस्मिन् सुज्जिप्रतिस्पर्द्धामप्रौढां वोढुमक्षमे । कृतागस्त्वजरान्नेतुं सज्जपालं हिगन्तरात् ।
निर्व्वारे मण्डले देवोऽप्यथापत्कार्य्यगौरवात् । कोट्टेश्वरो नरपतेर्विनरामन्तरङ्गतां ।
प्रीतिदायैसोऽप्यमाणस्तैस्तैस्तुष्टेन भूभुजा । विजयेशनगरे तस्थौ सोऽपि सूतामयातुरः ।
एवं द्रमकदम्बेष्वं राशि कुर्व्वति कार्य्यतः । बालकैः सोमपालाद्यैः सुज्जिर्विजेऽथ वैकृतं ।
प्रतिश्राय लतामात्रसाध्यं कश्मीरनिर्जयं । सोमपालाय तद्राज्ये सोऽङ्गीचक्रेऽवमानितः ।
प्रतिशुश्राव तस्मै च भागिनेयीं स कन्यकां । धीमानथान्तरे दामदाने प्रयुयुजे नृपः ।
द्वौ तावत्पार्श्वयो राजकन्ययोः कौशिकान्तरा । रभसाद्यावकुर्व्वाणावद्रातान्तरं द्विषां
उपायैर्व्वर्षसिंहस्य शकुनेश्च निरीक्षितैः । प्रेरितः सोमपालोऽथ सुज्जेर्व्याहारोऽभवत् ।
स्वयमेत्य प्रतीहारस्तस्य राजपुरीपतिं । धीमान्सम्भवमानिन्ये कन्यकोद्वाहविप्लवे ।
जातां कल्पनिकाख्यायां महादेव्यां महीपतेः । उपयेमे नृपसुतां सोमोऽम्बापुत्रिकाभिधां ।
जाते तस्मिन् कृतोद्वाहे नागलेखाभिधां सुधीः । तत्स्वसेयीं प्रतीहारो भूभुजे प्रत्यपादयत् ।
इत्थं राष्ट्रद्वये बद्धसन्धौ निरवकाशतां । प्राप्तः प्रतस्थे हेमन्ते सुज्जिर्ज्जिपथगोत्सुकः ।
जालन्धरे सङ्घटितो व्यङ्कपालो निनाय तं । गाढावमाननिर्व्विष्टपौरुषं भिक्षुपथतां ।
त्वयि भिक्षाचरे चैकवैरनायकतां गते । नोपेन्द्रो वा महेन्द्रो वा समर्थौ प्रत्यवस्थितौ ।
राज्यप्रदस्य ते यस्य चक्रे राजा विमाननां । तत्पुत्रो यस्य विषये प्रतिकुर्व्वस्तयोर्द्वयोः ।
इति सम्प्रेरितस्तेन देवपालान्तिकस्थितैः । पिपासुः सोऽन्तिकं भिक्षोर्भागिकेन न्यषिध्यत ।
अनिश्चितमतोऽस्मीति स्वामिनो आत्मवोजने । न युक्तमेतत्ते कृत्यमित्यावेगाद्भाषि च ।
ज्ञात्वा पुनर्यास्यामि पार्श्वं व इति निश्चयं । स पीतकोशः कृत्वास्य ययौ प्रस्तुतसिद्धये ।
प्रतीहारकरन्यस्तसर्व्वभारस्तु भूपतिः । मन्दाक्रान्ततया राज्यमवस्थितममन्यत ।
यो यो हि व्यपहर्त्तुं तं मन्त्राय सविधस्थितः । तमन्वहं प्रतीहारः सानुपक्षमिवेक्षत ।
प्रगल्भमाने श्राध्येवमुदयः कम्पनापतिः । अवधीत्कृपणा कुम्भं प्रकटं कालियाश्रमं ।
अविश्वासोऽभवत् सर्व्वलावन्यानथ सज्जकः । निर्व्याहाराम् कम्पनेशमीपत् सान्त्वमजिघ्रत् ।
स्नाताभ्येष्यति गङ्गायां यावत् सुज्जिर्व्विसृष्यतां । यावत् कथं मया नेयः काश्मीर इति चिन्तयेत् ।
तावत्साधान्तरस्याप्ता राज्ञो विज्ञाय डामरान् । भिक्षान् भिक्षाचरोऽविर्वादिबकाटौ हिमागमे ।
मण्डलस्यान्तरे तस्य विविधाविडुडामरः । प्रतीहारो हि मन्तुव निबेद्धा समपद्यत ।
स टिक्केन पिञ्चद्रोणादिकान्तरेविधा रिपोः । आनीतः सभ्यतेर्न्यायायः सर्व्वैश्च डामरैः ।

प्रतीक्षमाणो राज्याप्तिहेतुं सुस्सलसमागमं । निर्भयष्टिकलामातुर्भागिकस्य स्वप्रभोः ।
वाणशालाभिधे दुर्गे वसन्नप्योर्भिक्षुतावपि । कृतैर्बिभेदमनयन्नश्वडामरमण्डलं ।
प्रमोदं सुहृदां सार्धं हिताय विसृजन् पुरः । आवर्तनाय गङ्गायाः सुस्सलिर्विहितमज्जनः ।
पूर्वैविप्रहृते भिक्षावस्मिंस्तुभेदमागते । यथामुष्य महीभर्तुस्तथास्माकं भयं भवेत् ।
ध्यात्वेति पिङ्गदेवेन प्रार्थितो व्याजमाहवे । सुस्सलक्ष्मीकरकोद्योगे सोमपालोऽभयाकुलः ।
मुक्तिज्ञो लन्धरं प्राप्तः प्रातर्भिक्षाचराग्निवां । यावद्याति तं सार्धं तद्दूतस्तावदाबदत् ।
प्रेरितो ज्येष्ठपालेन निषिद्धो भागिकेन च । विरराम स तस्मात्मा त्रिपथाश्रयणग्रहात् ।
स्वर्णं देशान्तरोपात्तं तव भूपोऽपनेष्यति । स्वस्य दास्यत्यधीकारं मन्त्रुखप्रहितार्थनः ।
इति दूतमुखेनाक्तः सोमपालेन चान्वहं । विपक्षोत्सुक्यमुत्सार्य तद्देशाभिमुखोऽथवै ।
उदयः कम्पनाधीशो देशाद्वै तार्णसङ्कटः । स्वस्थ्चितेन संग्रामं प्रत्यपद्यत भिक्षुणा ।
प्राकृक्षुत्थप्तपृतने जाते पृथुबले ततः । तस्मिन् कोट्टान्तरं भिक्षुः प्राविशत् प्राप्तवेष्टनः ।
राजाथ विजयक्षेत्रं निर्यातः प्रत्यपूरयत । कम्पनेशस्य कटकं तावत्संप्रैषयच्चमूः ।
यन्त्रोपलशराधारैर्विविधायुधवर्षिणी । दुर्गस्थितैर्नृपचमूः प्रतियोध्यस्त्रवर्षिभिः ।
पतत्स्वयासु भिक्षोश्च नामलब्धासु पत्तिषु । ग्रहीतुं दुर्गजाबाजयेना दोर्घापि नाशकत् ।
दिनैरभ्यधिके मासमात्रे याते ऽपदोषतः । विदार्यमूले दुर्गस्य धान्यस्वातान्मुमन्थतं ।
दुर्गभाजोऽवलासक्त्या राज्ञ्युपायपरे धियं । आनतदेरिवाधिष्ठौ धनलुब्धामदर्शयत् ।
विससर्ज प्रतीहारमथ तद्वत्नुसिद्धये । राज्ञो डामरसामन्तमन्त्रिराजात्मजैः समं ।
कोष्टेश्वरनिष्काद्याः स्फुटास्य विमोचयं । करिष्यामो वयं भिक्षोरिति बुद्ध्या तमन्वयुः ।
पश्यन् सङ्कटशैलपादधः कोट्टं जितोयति । जितं मेने प्रतीहारो वीक्ष्यानन्ताः स्ववाहिनीः ।
पूर्वस्थितैः प्रतीहारानुगैश्चान्यत्र वासरे । स्वयोधि सर्वसैन्यस्य बलात्कोट्टं जिघृक्षुभिः ।
ते तावन्तोऽप्ययम्बुद्ध्या तथा तैः प्रतिचक्रिरे । नासीदं विक्रमेणेति यथास्तक्ष्मि निश्चयं ।
श्रीरदेवहुमार्यश्चा न्वपतन्नभिर्गताः । निर्वद्वोचस्वरथाः श्रोर्ध्वमरगोलकाः ।
कोष्टेश्वरस्य भूतत्वं निरूढं तत्र किंचन । स्वस्य भिक्षोर्लवन्यामामन्त्येवाश्च विनाशकृत् ।
नाभ्यत्र मतसेना वीर इत्येतावत्प्रसिद्धये । स चापुरुहोद्गतैर्भिक्षोर्थप्राणव्ययकार्यभूत् ।
वुभुक्षूणां क्षमाणां स सङ्कटे धैर्यमादधे । कोष्टेश्वरोऽस्मि चाभिक्षस्तदस्याडामराः परे ।
अरेतद्दृश्यते भूरि सैन्यमस्वविनापतत् । पर्यवस्थेदिति वदन् समभाव्यन्यथा च तत् ।
विस्वमभूरमुष्यारिंधन कोष्टेश्वरोऽप्यसौ । यन्त्रेषु तत्र केनापेत्यथ ते निखयं दधुः ।
भूभृत्पिवहुचः कार्यवशेन स्वोपवेशने । चङ्कोणताधिकारस्थ धीमांश्छिकस्य तत्क्षणः ।
सभाधीशं सभायामस्वर्णादित्यागसंश्रयात् । स्वीकृत्य भिक्षुक्षुभुवनडुपक्रमकारयत् ।
यामन्दाख्यः सभाधीशस्थानः कृतगतागतः । नीत्वा टिक्कं प्रतीहाराभयं भूयोऽपरोपयत् ।

प्रतीहारस्य टिक्केन सहैक्यं वीक्ष्य डामरैः । निःसंशयं वनेऽज्ञायि भिक्षुः कोष्ठेश्वरादिभिः ।
संरभ्यासादिभिरुचाय प्राहिण्वंस्ते खशान्तिकं । दूतानुपीकृतस्वर्णदाना भूरिधनैः समं ।
खशस्तु दद्यादन्नोचं गृहीत्वास्माभिरुज्झितः । आनाय्य रक्षितान् प्राणान् भिक्षुः कोष्ठेश्वरादिभिः ।
समन्युः प्राप्तराज्योऽथ देङ्गपालोऽथ दूरगः । कन्याभ्यां जयसिंहस्यादुभ्यः पश्चः प्रयत्नतः । १०००
मत्वेति तेन प्रत्युक्ता भिक्षुश्चायं स्थितं स्वहात् । विपाश्यन्तः फलहकं निर्मं केत्यूचिरेऽपि ते ।
स त्वसंध्योपलिप्ताङ्गः स्वेगावस्कन्दवर्त्मना । यानदृश्यशशीलोके ध्यायमानो न निर्ययौ ।
कोष्ठेश्वरोऽव्यकृत्यस्तैन्यस्याभिच्छया क्षिपन् । इत्थं कालविदा प्रादृष्टात् प्रतीहारेण सान्त्वितः ।
नीतौ खशादैर्दर्शयामासप्रत्यूषादस्तसन । व्यवसायः प्रतीहारमुख्यैर्भिक्षुप्रमापणे ।
गच्छद्भिरागच्छद्भिश्च राजा दूतैः प्रतिक्षणं । अन्विच्छन्विजयक्षेत्रे वार्त्तां पर्याकुलोऽभवत् । १००५
तावद्भिराहवैस्तैस्तैः साहसाहृत वत्सराम् । कृतयत्नस्य साध्योऽभूत्कयो हृङ्कमहीभुजः ।
डिम्बा राजा तु गाण्डीवास्तस्य भिक्षोः प्रमापणं । साध्यमेते हि मन्यन्ते हन्त किं केन वञ्चनं ।
विहस्य नीयते वित्तं खशैरेत्य क्षणादमी । भग्ना नूनं प्रयास्यन्ति मुषिताश्चाखिलाः परैः ।
पृष्टभूतः कोष्टकोऽयं चिक्रकश्चैव वान्धवः । एते भिक्षाचरोद्दिष्टपुष्टा आभ्यन्तरा अपि ।
को नूतनोऽत्र सम्प्राप्तो योगाङ्गः साधयेद्धितं । सामग्री नूनमायाता संयमस्यैव सिद्धये । १०१०
इत्यूचुः शिविरे यावज्जनास्तावदवेक्ष्यत । कटकैर्भिक्षणां दुर्गे विकीर्णायुधवाहिभिः ।
एकाकी चिरसंक्लिष्टोहन्त्यस्तत्क्षणेऽखिलैः । हा धिक् परिकरो बद्धो निर्लज्जैः सर्वशस्त्रिभिः ।
तरङ्गैरित्युच्चरन्तीव कवचस्तोमिभिर्निर्मलः । स्फुरद्योधाच्छिन्नफरोनिःशब्दः सैन्यसागरः ।
व्योम्नोद्धीयेत वा सैन्यं लङ्घयेद्वा स्वरान्मुनेः । दृष्टाभ्रदृष्टिरिव वा निर्भिन्नांस्त्राजयेत् समं ।
सास्वर्यशौर्यः पश्यन्ति स्वीकुर्वन् भिक्षुरायुधं । सम्भ्रान्तशङ्कितश्चासीदित्यन्तश्चिन्तयन् जनः । १०१५
एतावन्मन्त्रिणां सिद्धमथ प्रत्युहसम्भवः । तच्छान्तिः कार्यसिद्धिश्च प्रतापैर्नृपतेरभूत् ।
सैन्ये भिक्षाचरायातं पश्यत्यूर्द्ध्वार्पितेक्षणे । कोट्टान्निष्क्रम्य सकोकः पुमानेको विनिर्ययौ ।
रुदतीभिः परातस्य नारीभिस्तस्य चिक्षिपुः । पृष्ठे कोऽपि वपुर्लीनकौसुम्भाधरवाससः ।
बद्धः पलायमानोऽत्र सोऽयं भिक्षुरिति ब्रुवन् । तन्मुखात् स जनोऽश्रौषीद्धितं तमथ निर्गतम् ।
सह भिक्षोः कृतद्रोहस्तुमुले प्रस्तुतावधं । तस्माद्राजानुगैर्भीतो वा स्त्र्याशङ्क्य विनिर्ययौ । १०२०
प्रद्रोहोऽस्मीति लोकस्य प्रत्ययाय चकर्ष च । कृपाणीमुदरं हन्तुं रक्ष्यमाणो निजानुगैः ।
सानुगस्त्यक्तमार्गो स विलङ्घ्य नृपवाहिनीं । अद्रिप्रस्रवणोपान्ते नातिदूरेऽभ्युपाविशत् ।
उत्कुसंचिरसम्प्राप्तैरस्माभिर्दुर्गनिर्गतः । साधां प्रयोक्तुं प्रारेभे प्रेरितः सैन्यडामरैः ।
सञ्जातं लम्बमानाङ्कमहस्ताद्दृश्यतां क्षणं । भिक्षुः क्षपायामास्कन्दमपनेष्यन्ति डामराः ।
इति तदाक्षिकाक्षीत्तृणाश्चीविभिर्धन्विणां समं । समेत्य गर्ज्जद्भिर्दुर्वदान्यदध्मादृक्षत्रः । १०२५
ततः किलकिलारावमुखरैः करतालिकां । शौर्नेर्दद्भिर्ददौ ध्वस्ता कुलाशयाः ।

सुकाश्वाभिद्रुतः सञ्चङ्गता राज्यं प्रसाधितुं । दिवसैः स्वल्पकैः स्वार्थात्स्वार्थान्को नु साधितः ।
राजकार्ये च भोगे च लम्बमानोऽथ लक्ष्मकः । किमेतदिति तं नोर्वि समप्रयासमभाषत ।
सोऽभ्यधात्कुम्भदास्यापि रोद्धुं सर्वं चिकीर्षितं । स्वामिनां प्रत्ययस्थाता कथं तयास्य सन्निधिः ।
स स्मनु वैपरीत्यमस्य स्वामिनां तं प्रत्यत्यय । उक्त्वा स्यदप्रदानन्दं अदधे चान्यमन्त्रिभिः ।
सुहृद्दर्शिना राज्ञा विपत्काटावपातनः । देशूपाकगृहादस्मादारम्भः समभाव्यत ।
अतः प्रधानकोट्टेश्वरप्रयासः स समगृह्यत । प्रामिवार्धिरेतदर्थे यत्नता दीर्घराग्रं ।
संशोभावतरे चत्ता ततो निस्सम्भ्रमोऽभवत् । निश्चितं पक्षिणमिव त्यक्तं प्राप्यं विवेद तं ।
स तानूचे न शाक्यं मे नष्टे कार्येऽत्र साहसं । सर्वनाशे स्तेऽनुमित्य समयाप्तेऽपि किं भवेत् ।
अकुपठया भाग्यसत्या राज्ञः प्रयासः समस्य सः । सर्वान्नियच्च दुर्गायाम् तीक्ष्णादीनाजुहाव तान् ।
दस्यूनामथवः कण्ठ सन्देहं मन्त्रिणां धियः । स्वस्वीणां प्रीतयः काष्ठा तीक्ष्णाद्वादञ्जगिरिं ।
स चर्मकोपोत्पन्नौ ... स्वाभिधाहितैः । दस्युभिः स्वामिवत्तस्य स्थापनं सर्वतोऽखिलं ।
स ताम्बूलधरः सम्मिलितोद्यानमुपोजने । याभृदनुमुखूणां भिक्षुराजोपजीविनां ।
निश्चितान्ते ततस्तस्मिन् स तेषामभ्यवर्त्तत । कोट्टेश्वरादिभिर्वीरं ठ गौं शरणभीरुणां ।
एकैकशो लक्ष्मकेण युक्ताग्रैः प्रेरितैर्भटैः । ट्रिक्कः स्वं नौ सृत्वलितं निषकर्त्ताङ्गुलिं भयात् ।
स्वैरैरत्तिजवधैरे सपलायनशालिभिः । रक्ष्यमाणस्तैर्व्ययमनस्तापादभुक्तवान् ।
तीरस्ताम्यन्विलम्बेन तीक्ष्णानामाश्वासुकः । तस्मै भिक्षाचरस्वान्तमयतया त्रिनादयत् ।
दर्शप्राकृतमायाति तीक्ष्णलोके युयुत्सया । उत्थितता तेन दायः सोऽभवः समाप्यत ।
दोषतः कान्तया सार्कं कामिनः सुहृदागमे । प्रत्युत्थायैरिव खेभेनाभ्यस्तरय व्यसृजत ।
किमद्यापि वधेन स्यादस्मानामिति विस्मयम् । स विहाय शरं चापं सान्निधेर्मृत्युनिर्ययौ ।
स्वदोषैश्छिन्ना गलिता धामत्रयामलिभिः कचैः । चक्रविषपताकाड्मिव चीरपटाञ्चलैः ।
गण्डताण्डविना चिह्नद्वयभ्रूललाटकर्णोऽधिवा । चन्दनैस्तैखकान्त्या च शोणिताङ्कितयाश्रितं ।
वितीर्णं चित्रवर्त्मेव विपर्यस्ताहृताङ्गणं । शोणपक्वमिवालातैः स्वस्त्रीनेत्राधराञ्चकैः ।
कासुश्चाधरवासोपवक्षुधौतालराञ्चलैः । लोलैर्वीरचरिं वशुवटाटोपमिवांशयोः ।
दूषनःपाणिपादैःक्वचादप्रचुरवारिभिः । चरमं मत्कुलेश्वितैर्लसुविचर्षिरकम्रः ।
औचित्यस्योचितां चर्य्यालङ्कारमण्डनैः । अभिमानविभूतीनां निश्चान्तैकमन्तथं ।
अवक्षितनिःप्रयाते स मर्मोऽप्यनुस्वाजनः । विचरन्तं तमैक्षिष्ट भिक्षुमदे निरोधिनां ।
राजवीजी सधानिमा तं प्रवीरः कुमारिव । भ्रातायत्रैव पालस्य निर्वातारक्षिकोऽन्वगात् ।
दुर्मर्षविचित्रासनैः खेचर्यवसनः परिपन्थिनः । हरोधेकः शरासारैर्मार्गिको भिक्षुर्वञ्चितः ।
ते धावन्तो व्यभायन्त शरैस्तापनिर्गतैः । वर्षापलैः पुरोवातप्रेरितैरिव दन्तिनः ।
स रोद्धुं प्रतियोधानां पादैः छिन्नाङ्घ्रिभिः शमैः । चताङ्गैर्भग्नचापस्य चिरेण विमुखीकृतः ।

तस्मिन् प्रचलिते मार्गैः प्रविश्योच्चावचैर्भटाः । ते च भिक्षाचराद्दीप्ता सर्वे गोचरमाययुः ।
निश्चोरकं क्षणालक्ष्यधैर्यं पार्श्वस्थितायुधं । अधावन्नूर्णमादाय शूलमेकोऽत्र लम्पटः ।
तस्य प्रहरतः शूलं भिक्षुराक्षिप्तयत्नतः । शिलापट्टकोणाकोणात् केशान् जग्राह धावितः ।
सञ्चार कृपाणी च निर्यत्प्राणे पतिष्यति । तस्मिन् प्रहरतो भूयो कुमारिस्सरक्तिकौ ।
निर्विभागैर्हते तस्मिन्निविधायुधवाहिभिः । विरोधिभिर्योधैस्त्वक्त्वैरयो युयुधिरेऽथ ते ।
अजायन्त विविक्तास्य प्रसरस्थापिताहिताः । कोटराजगरापातस्वरवीचाविव द्रुमाः ।
अशक्नुवन्तस्तान् हन्तुं सत्त्वशूलादिभिर्द्विषः । अपवृत्य शरासारैस्तांस्ते दूरादवाकिरन् ।
भिक्षाचरमृगेन्द्रस्य भञ्जतः शरपञ्जरान् । ततो हर्म्यात् सर्वमुक्ताः पुष्ठाः पाषाणवृष्टयः ।
धावतस्तस्य घोराश्चाहतिकुट्टितवर्मणः । निमज्ज्य चरितपथं भञ्जन् पार्श्वे शिलीमुखः ।
कृत्वा कोणि पदान्याशु स पपात हिमन् चितेः । ततश्चिरप्ररूढस्तु कल्पं विरिचनां हरन् ।
कुमारिपोऽपि बाणेन विद्धवक्षस्थलोत्तमा । प्राणितोऽप्यपतत्कृत्तः पादोपान्तेऽपजीवितः ।
रक्तिकस्तु शरेणैव विद्धो मर्मणि जिह्मतः । सञ्जीवितोऽपि निर्जीवदेव भूमावुपाविशत् ।
महाकुलीनैस्त्वहितैर्हतोऽभिक्षुरशोभत । वज्रावभग्नशिखरो पुष्पितैरिव पादपैः ।
इत्येतौ राजचक्रस्य मध्ये हर्षनृपात्मजः । नावमानस्य मानस्य लब्धश्चिरोऽपरं पदं ।
विधाता नित्यविधुरस्तेजोधैर्याभिमानिनः । अकुण्ठेन ध्रुवं चक्रे स्वहीनात्मपराजयः ।
कोऽपरः कोमलाङ्गीनां सोऽद्ये पूर्वमहोत्सवे । उदासिनानलत्वेन ते स्वस्थोऽपि न किञ्चन ।
आरोपुरुषिकायस्तैरारोहद्भिर्दिवं भटैः । तद्वयस्तदा मोऽपि प्रस्थायुद्धं कुमारिपः ।
स्फुरन् योद्धुमित्येव स प्रहाराश्रयतया । विज्ञाततत्त्वैरपि भिर्विरत्य वज्रघोऽहतः ।
विपक्षेऽस्मिन्नलं मूढाः प्रहारैरिति निन्दिताः । सर्वैः प्रजह्नुर्वज्रघोऽहते भिक्षौ विपक्षटः ।
अविधेयायुधस्तोत्रमणवेदनयादमैः । केचिन्निर्जीवितप्रायोरक्तिकः प्रतिभिर्हतः ।
वयस्त्रिंशतिं वर्षाण्येव मासांश्च भुक्तवान् । स क्षत्त्राश्रितश्चेद्रम्यां नृपतिर्हतः ।
निदानं विप्लवे दीर्घे सर्वनाशेऽपि कारणं । येषां बभूव तेऽप्येवं तुष्टुवुः सर्वविस्मिताः ।
नेत्रस्पन्दं भुवः कम्पं घोरास्त्रलक्ष्य नामुचत् । सजीवमिव तन्मुण्डं कियतीरपि नाडिकाः ।
एकं योषावविम्बचिह्नमानुं भूयो पुनः परं । तद्देहमचरस्तुङ्गं धारासु च चिराञ्चतं ।
सचिवा विजयक्षेत्रक्षितस्थाये महीपतेः । तेषां चयानां मुण्डानि ततोऽन्येद्युरपाहरन् ।
श्रीसुधारमदत्यश्चमाहाद्विप्रकाशनैः । दृष्टचित्तस्तभावोऽभ्यर्थयाथ पार्थिवश्रया ।
तत्र तथाद्भुतं भावं दर्शयन् भुवनाद्भुतं । परिच्छेदानुभावत्वं न केषामपि गच्छति ।
मातृपक्षविहतोऽसाध्यः पितुर्वा योऽप्यभूद्रिति । न जहयं विगर्होऽयं राजकन्दकदत्यपि ।
नाकुर्वन् च पितुर्मुखेनैव भ्रमितवानिति । वीक्ष्य भिक्षोः शिरोच्चालनभावादायसस्विन्नयत् ।
आकारश्चास्य यथार्थं यत्नं न देवनैकनं । येषां स्फटिकस्येव नाकोशोकोपपत्ततां ।

उत्कर्षात् प्रध्वनि व्यक्रममुं यावन्महीभुजं । हा धिक् च मृत्युना दृष्टं नेह देहविसर्जनं ।
प्रसादविश्वा येऽप्यासन् पूर्ण्ममस्योर्व्वराभुजः। तटस्थादेव ते न्यन्ते तेऽद्य मुण्डावसेवनं ।
इति चिन्तीयोऽसामान्यसौजन्याक्तर्विचारयन् । आदिदेश रिपोः शीघ्रं तादृगस्यान्त्यसत्क्रियां ।
निद्राच्छेदे च निशि च ध्यायंस्तस्यादयात्ययौ । भवस्वभाववैचित्र्यं मुहुर्मुहुरचिन्तयत् ।
अपि वर्षसहस्रेण देशे दायाददुःस्थितिः । नूनं न भविता भूय इति लोकोऽप्यमन्यत ।
इत्थं हर्षं तनुघनं प्रतनोति यस्य हर्षं स्रजत्युपचितास्पदितं प्रदर्श्य ।
वैचित्र्यसंस्पृशि विधेर्नियमेन तेन कः प्रत्ययः कचन चञ्चलनिश्चयस्य ।
कृत्यं निर्व्वर्त्य विश्राम्ये धीरस्यावसितो मनः । विधिर्व्विधत्ते दीर्घान्यकार्यभारसमर्पणं ।
आरोढुं प्रथमस्य दीर्घमदनप्रत्यूहसङ्कोचिना नो सम्यग्भुवन एव पादकटकोयावद्वितीयोऽखिलः ।
वाहस्यामरचिणः कलयतोभागवतानाम् सुरात्यारोहेण परेण तावदसहाधिष्ठीयते पृष्ठभूः ।
एवमेव अपामार्गं राज्ये निःप्रभुतां गते । शोकमूकोनृपस्याग्रं प्राविशत्के वहारकः ।
पृष्टः सभ्यैः स सभ्रान्तैर्ग्यस्मिन्प्रशास्ति भूपतेः । यातोऽभिचारवशानिमरगार्तिदंसदुःस्थितिः ।
भ्रातरो लोहरगिरौ बद्धौ द्वैमातुरौ पुरा । न्यस्तौ सुस्सलभूपेन यौ तौ मल्लगर्गठनौ ।
ज्येष्ठे मृते कोट्टभट्टैः कनिष्ठं लोठनं हठात् । तमिष्टाद्य नियामायाम भिषेक्तमसाधन ।
सुतभ्रातृसुतैर्दुर्गेराज्यं दैवात्त पञ्चभिः । निर्यातं सम्प्रमादूचे कोशेषु स तमीश्वरं ।
इत्थेन मुख्यदाक्रन्देत प्रसारितभुजः पतेत् । स्वयादिसहवोनिःस्पन्दद्वयं गच्छेदथ भुवं ।
दीर्घदौःस्थ्यश्रमच्छिन्नदूनतमना नृपः । अथो तत्कालनिपतद्दुर्व्वार्त्तावज्रचूर्णितः ।
इति सञ्चाय दिक्पालैरपि साकूतमीक्षितः । साकाराचारचेष्टाभिः प्रागवस्थां जहौ नृपः ।
सङ्ग्रामन्याभिभूतेन सर्व्वतोऽसञ्चवर्त्तिना । तादृशा वैशसे नान्यः स्पष्टपूर्व्वो हि भूपतिः ।
पित्राज्ञ यद्दत्तात्तष्टं राज्यं भूयः प्रसाधितं । अनेनापि हताराशिविदितं पैतृकं पदं ।
शाणितो दुर्गकोशौ तौ नष्टनामापि दारकः । दायादशेषो यन्नैको निर्धनो वीतबान्धवः ।
असमानानलङ्कूरिवर्षान् व्यसनमादधे । उपशान्तप्रिये देशे नवैकस्मिन् हते दिने ।
सिन्धुगोर्थसम्पन्नाः प्रोन्नताः षड्गुणाधिनः । भिन्नप्रकृतिकं केवमुल्लन्यसेनच मण्डलं ।
तादृक्प्रिकचनिस्तीर्णमाहात्म्यस्य महीपतेः । धैर्य्येण स्पर्धितुं जाने राघवोऽपि सलाघवः ।
प्राक्पोषितं हि मायाज्यदाने निर्व्वासने च तं । तुल्यानुभावमस्मार्षीत्पितेवं गणयन् गुणान् ।
आहृतस्याभिषेकाय विसृष्टस्य वनाय वा । न मया लक्षितस्तस्य स्वल्पोऽप्याकारविभ्रमः ।
काम्येषु कानमान्येषु सकाम्यं सानुजश्च तं । भूयः श्रियं प्रतिश्रुत्य स्वातुं सावधि सोऽभ्यधात् ।
एकक्षणानुभूतेऽस्मिन् सङ्कटे सुखदुःखयोः । दैवकृतद्दृशाभेदादनयोरन्तरं महत् ।
नियतं निद्रपादानां धर्मं दर्शयितुं जने । नानोपकरणयाम सर्वद्रोऽत्याक्षिनदिधिः ।
अत्यद्भुतानि कृत्यानि वक्ष्यमाणानि भूपतेः । कोऽमुष्य वक्तु मन्येत सामर्थ्यं सति सम्भ्रमे ।

धैर्य्याश्रिना कार्य्यशेषं ज्ञातुं राज्ञा सविस्तरं। पृष्टोऽथ कोट्टहन्तात्मजा सत्यो लेखहारकः।
उत्सृज्य भागिके कोट्टं प्रयाते मल्लकेश्वरः। सुप्तोद्योगोऽभवद्भूतौ प्रेम्णा संयममन्दधीः।
मल्लनाम्यवहारस्थोभोगेकायो महीपथा। स हत्वा चत्यैर्मुख्याधाय्या भयं व्याहरत्।
कुम्भानुकम्पिना हृद्युत्पाटनाद्यैः स वारितः। दैवेन नादादहुत्यां काश्चिद्रत्नामाश्रियां।
मायाभ्युदयमो नाम कायस्थः स्थूलवाञ्छितः। मालिकस्य प्रतीहारोऽवहूतमूलस्य मन्त्रिणः।
पुत्रोभीमाकरस्सेहाकरस्थानान्तरे समं। दृष्ट्वा प्रस्थाय तत्र वधं प्रेक्षोऽप्यचिन्तयत्।
अलब्धोहमनुमप्राप्तावसरैस्तैः कदाचन। कोट्टादट्टालिका कार्य्यवशाद्ववरोह सः।
कम्रोरेभ्यो नृपेणाप्यावशेषप्राणहीनिता। प्रेषि शासनमेतादृगिति प्रत्ययसिद्धये।
कोट्टीकस्यामशेषाणां गृहलेखान्विधाय ते। निबद्धवस्थिदः पूर्वमभिषेचनस्य भाषया।
दृष्ट्वा दुर्गाश्रिर्निविडं कृत्वा च निशि लोठनं। सिंहं राजस्वामिविष्णुप्रासादाधोऽभ्यषेचयत्।
शरदाख्या वधूरेका कापि दुल्लभभूपतेः। तत्र स्थिताभवत् चुरा तेषामनुमतप्रदा।
तदर्पितैरथोऽयत्नभञ्जनैरर्गलानि तैः। कोशाश्रिवार्य्य पर्य्याप्तं कोशरक्षादि जह्रिरे।
स भृत्यैः समभिस्यदत् साहसं सुमहत्कृतं। दानेन त्याजितायामा चण्डालैः प्रतिकूलता।
भेरीतूर्य्यादिनिर्घोषैर्निर्निद्राः कोट्टवासिनः। कृता राजोचिताकल्पमपश्यन्नथ लोठनं।
अदृष्टपूर्व्वतादृग्वादाश्चर्यः स विस्मयं। निन्ये जनान्नृपामात्ययोगदोषैः प्रकाशितः।
प्रेक्षः पार्श्वस्थितस्ताभ्यामानयद्वारकोऽन्तिकं। ससैन्यो सुभटस्थर्थपालिकाख्यो च ठक्कुरौ।
तदाज्ञया हितास्कन्दभङ्गसेनामशेषतः। रात्रिशेषस्य चण्डांशुरुपर्यपाण्डुरश्रीर्थेन।
प्रातः प्रेमाथ दुर्व्वार्त्तामवलेपोव्यदारुणः। समाप्यमानयोर्य्याङ्कुरैरोडुमुपाययो।
तं प्रतोलीतलप्राप्तं सिंहानैर्वैरिवैरिकैः। पराङ्मुखीकृतं वीक्ष्य चलितोऽस्यान्तिकं प्रभोः।
श्रुत्वेति भुस्वरया लब्धं लोहरमण्डपं। विषमशौर्यदारपतिमानन्दवर्द्धनं।
भूमिष्ठौ तौ हि कोट्टस्य विवेदानन्ददेवौ। योऽप्योजनादिरन्याणां सजगाहवणचमौ।
प्रविष्टस्य पुरं दृष्ट्वा प्रीतिदार्थार्थिभिः श्रिरः। आस्कमाणं भटैर्भिवाराश्रियैतामदाहयत्।
राजादेशादसंहृत्य लोभूयिष्ठैरसौ जनैः। नग्ना पैतामहे देशे दह्यमानोऽन्वशोच्यत।
काले योषेदयोद्रिकभागी सक्लिचे नृपः। छिद्रमग्नद्धागोऽपि प्रहिणोति स्म रिपुद्रवं।
सोऽप्येषामभिमत्सर्य्यैश्वर्य्यादिगुणोज्ज्वलः। तेन सुमेरुप्रारम्भः समभावि जिगीषुणा।
भवितव्यतया दर्भव्याघ्रेः प्रेरितोऽथवा। शठामात्यैरभृहूमूस्य व्याकायकर्मविद्यः।
हीनोऽयं दुर्गामात्यैर्य्यश्रिर्थैश्वर्य्यस्य वैरिणः। चमुमेनेसनारब्धान् भत्वान् पोयेन्यवेश।
उद्यः कम्पनाधीशो राज्ञोऽपि पर्य्यश्रियत। सर्व्वामात्यप्रतीहारमन्त्रगणस्तुनः परं।
राजात्मजस्यागाधडामरामात्यसिंसया। दैवं तस्मिनवाणपि सर्व्वाशमभ्युदयता
समेष्टयन्हस्तिकानिविष्टकटकोद्गिमः। संपरीतुं प्रववृते सर्व्वोपायविरोधिनः।

मत्वादयः पुष्पपुरे कोट्टोपमात्रये स्थिताः । भवनेदावबन्धात् प्रकम्पमगमद्विभुः । १८४५
सुस्सलक्ष्मापतिर्भङ्गोल्लोठने तत्कुलागदात् । यत्ते मातुलभ्रातृभ्रां बद्धवान्धवराजके ।
वाचायकाय प्राप्तस्य तस्य सैन्यैर्विवेष्टनम् । सूरामिधस्य पुत्रेषु मत्स्यपादि प्रतिज्ञकं ।
तेषूपदक्षुरादेषु भयदोलायमानधीः । वाह्नीमे नरपतेर्नतिं दध्यौ स लोठनः ।
एतावति ह्युमपसारश्रीमानथ दुस्सहे । काले स्वाह्निनिरमाकमुखिनाथिजलाशयः ।
प्राग्दारप्रसुभगे क्रमात् काले कालोर्जिताः । अथारघ्ने विधाक्यमः सर्वाग्रमेष श्रोमतां । १८५०
प्रत्यब्दं लक्षकेण प्रतिहितं पाद्ये नृपः । अन्ये च तन्निमित्तमर्पं प्राप्याद्भ्ङ्गवर्तिनः ।
सर्वाधिकार्युद्यतः प्रतिस्पृश्य धनं बहु । वाचायकार्यमानिन्ये सोमपालमपि प्रभोः ।
अपाङ्क्तेयः स समन्वमहोऽपि धनलुब्धधीः । दुधानो मे मदाश्यापरिकल्पनाय महीभुजे ।
वक्तर्यदेशीलोठनस्येन किं मे समन्वयोपेक्षया । अन्यथा भवतामन्वीतप्स्यान् वच्म्यामि कैतवात् ।
इत्थमित्यभिसन्धाय सोमपालोऽभ्युपाययौ । समर्थने हेतुराचीत् सुम्मेर्थाज्जे क्रियामपि । १८५५
स हि भिक्षाचरीभूय स्थितार्थोऽनादितो यदा । सोमपालमुखेनार्थभुजा राजविसर्जितः ।
वृतः प्रार्थ्यमानस्य तामथाम् प्राक् प्रतिश्रुताम् । वर्धितकोषसमर्पितः प्रदातुमनुपक्रतः ।
तदा भिक्षाचरं आनम् ददर्श तत्कालं सः । अयमग्रमे कोऽथ रत्नवर्णा प्रकाशयत् ।
अहं न ददौ किञ्चिल्लोठस्य भिक्षाचरं धनं । श्रुत्वा निरुपयोगं स्वं राज्ञोऽज्ञात्वा धनोद्धृता ।
यावद्दैत्यमभजल्लोठरक्षणे भयं । तावच्छ्रवस्य सम्प्राप्तोऽसौ भूयोऽपि मन्युभाक् । १८६०
लोठनं बद्धमत्रिं वः करिष्यामीति भूभुजः । उक्त्वा वृतं लोठनेन दापयिष्यामि काञ्चनं ।
सुसम्भ्य कथयिष्यति सोमपालश्चिकीर्षितुं । कलिलाभवलनस्य सर्वेषां स्वार्थसिद्धये ।
सम्मं सोमेन तत्सैन्यमन्यप्रतिज्ञातिलक्षितैः । जिनेन्द्रगती स्वस्थैर्वीरमूलकमावदत् ।
कुलकं ॥ यदा नैपितसुर्व्याद्यवर्णपूर्विनकीर्तिना । भोगलुब्धतया तेन हता वितनयस्वता ।
तुषारकर्कराद्युत्कजलपानादसुन्दरं । स्वस्य भोज्यं बहु विशं काश्मीरे न ममाक सः । १८६५
मतुष्य प्रच्छकक्षादि वपिभैषज्यमपारयत् । बेलेवशाखैः कश्मीरान् प्रविविक्षुरतोऽभवत् ।
काश्मीरकाः कार्य्यमेवमवेक्ष्य दीप्तसेविताः । आकर्ण्य च तदायातमाकुलत्वमभिप्रियन् ।
भुञ्जानैर्भृष्टमांसानि पिबद्भिः पुष्पगन्धि च । शीतीकारायतो वारि मार्दीकं मधु शीतलं ।
ग्लानेर्ग्लाने यवान् सुभिक्षमाह्नव कम्बुं मेघुने । इत्थं विकल्पनेर्वैरात्रेपुरमिथ्याः कृताः ।
काश्मीरकैर्नितैर्युक्तं सार्धं वैन्यप्रकैरपि । अभिषेणयितुं सङ्केन तऽभ्युद्यतोऽपि तं । १८७०
आक्रम्याथ च मुक्ताय भूभुजा च करार्पणे । विद्यां ग्राविशाय वरमित्यभिमानिनां ।
बद्ध्वैवमभिमानेन लोठनेन निरस्ततः । सोमपालः प्रियं किञ्चिद्दर्शयन्ने न्यवेदयत् ।
अपि मत्कृतयत्नानां अपायां वैरविधे । सुस्सलेर्ज्ञातात्र तं रक्षमन्विष्यति किमाश्रितः ।
इति निर्भर्त्सितस्तेन सुभिः कार्यविशोधितः । सर्वानुकूलः सम्बद्धो राजकन्यापरेऽभवत् ।

शरदाषाढसंजातशीतज्वरमहामयः । बद्धविन्नीमथोत्थाय विद्रुतो निशि कम्पकः । १८७५
विद्रुद्रुताः कटकं नष्टं कर्तुं प्रभोर्द्रुतं । केचिदम्बरम् सुज्जिं वैश्मिकाग्रे नियोजयन्:
पारैषैकेन भूपालवैन्यमन्येन वैरिणा । वर्त्मनः पक्षदुर्गस्य तुल्यमेव प्रणश्चिरे ।
प्रारम्भरभसं वैरिवर्गं त्यक्त्वा विषादवः । सोऽप्यर्थी काकेनमार्गेण पक्षटेन तदन्तिके ।
तत्रिवल्यन्यवल्गिते वणिक्ग्रावणमापणि । यातो वैन्यान्यवेक्ष्य सोऽकैदपावधेयम् ।
अनुप्रयायिनोऽमर्षयामकेष्वपि दुद्रुवुः । भुक्त्वा पीत्वाथ ते निष्पुणिकाद्भूमकुतोभयाः । १८८०
अपायात् विदिषद्भिः स्वयं मार्वणिषुं द्रुतं । सोऽभवत् सुज्जिरप्येत्य सर्वेषामकारयन् ।
पणदाप्रियरवाद्भु पलायाञ्चक्रिरे ततः । तैषैः शैलपथैः सेना निरवग्रहनायकाः ।
विषमाम्बराणि मुष्णद्भिः प्राप्तोऽस्माकम् अपि चणः । भूपकैर्वग्रंथकेशानामाधातुरिवैरिव ।
लुण्ठमानसमूहार्द्धं नादधे कश्चिदायुधं । तदाम्येन वा तेन स्वात्मनामन्वरक्षितः ।
उत्सृज्य सवयस्कोऽद्रीन् केऽपि सोपाधरांशुकाः । रत्नश्चिरो गतो प्रापुर्वंकटादरव पाटवं । १८८५
केऽप्यम्बरपरित्यागविकच्छोरविपदाः । वरितावविकासकृतारव वातेरिता यथुः ।
स्थूलवेणुवनाकीर्णैः शैलैरन्नविपदाः । केऽपि चायोद्धृपुत्काराः करिपोता इवाव्रजन् ।
किं नामोदीरयेऽमात्यो च नाशीत्तथ कश्चन । तिरश्चेव विपर्यस्तधैर्यैर्वैर्य पलायितं ।
अत्युच्चकन्याधिरूढोऽथ गच्छन् मूढः प्रधावितुं । प्रतीहारोद्दिवधोधेर्दूरात् केचित्प्रलोभकान् ।
निरंशुकः सशुद्धोऽशुकपल्लेयूरकुण्डलः । प्रतिश्रावानुसन्धेते तैः सर्वैप्राणप्रधावितैः ।
अश्वाद्भीतेन यत्नेन त्यक्तः स्कन्धात्स्वलन् । स निष्पन्दरवर्तिषुकोऽरयादि महाजवैः । १८९०
नवबन्धनशोकात्संधारिकाकषविपन्नः । स मत्रालिखिव स्वयमिव बहुषित्तेषणः ।
यद्दुःख मे मानधनप्रभेदेऽद्युपाश्चासरं । ततोऽधिकं ध्रुवं सुज्जिर्निहत्याद्विति चिन्तयन् ।
स्कन्धेऽधिरोप्य निःशेषोत्तमप्रावारभूषणः । नदद्भिः सोपहासन्तैः सुज्जेरयं व्यनीयत ।
प्रच्छाद्य सत्ववान् वक्त्रं सोऽंशुकेनैव नोऽर्थितः । सुवद्गाणदेत्युक्त्वा तत्तेः स्वात्मंशुकाम्यदात् ।
प्रावारिताम्बरं कृत्वा वचाच्छन्न तं पुनः । धैर्यधामोपगच्छन् निश्चेतने पाशिभिः परिघान्तयन् । १८९५
निर्लुण्ठितसुरङ्गाश्विकोशैः परिहृतः सवैः । ततो गत्वा तं ग्रामात् सोमपालान्तिकं ययौ ।
रमाश्वोमाङ्गनालीढरविकरविभ्रमाः । आपामेषामुपायिन्यः चायिन्यः कश्च यत्नदः ।
आराधनधिया वीरं यथायोऽन्नोऽपि मूढवत् । नापापि कुङ्कुमालेपेदपादवर्धनं च स्वयं ।
सोमपालादिभिः प्रश्नैः स मावैरेव पञ्चवैः । तेषामपि तथाभूतविस्रंसोकेऽधंभावयत ।
सोऽपि पक्षिलनेतोपाध्यायान्तेः परैः । वनोकारद्व चञ्चोऽभवत्तोऽकंमूकवणान्तरे । १९००
अर्पितं सुज्जिना सोमपालः सौख्यं यथावत् । जानन् स्वसेनाम् कक्षोरादिपरार्ध्य मावर्ज्यत ।
सोठनवालिकादेश्य च सूरैर्वालिकादिभिः । प्रतिमुख्य प्रभूतार्थैः प्रतीहारमथाञ्चत ।
कक्षोरादिप्रतीहारप्रियापथानुयायिभिः । तदा न वैरमन्यत्र सन्ध्यायामापराधजैः ।

लब्धेनापि प्रतीहारायत्तं राष्ट्रं जिघृक्षुणा । भूरि चाहितमुना वित्तं राज्ञोऽकारि न तेन तत् । १८०५
भग्नमानेष्वमात्येषु प्राप्तेषु समरं नृपः । वारिते च प्रतीहारे न धैर्यात् पर्यहीयत ।
येऽत्रैन्यचारैर्दैराज्यं पुरा भिक्षाचरोऽकरोत् । तेषामनुपविते राष्ट्रे ह्यावर्तिष्ट सुखम् ।
भजता संग्रहीतानां श्रीतक्षकरस्त्रकाम्बा तत: । तेषां दुर्वसनाग्नि वाचामां विफलं वपुः ।
विरराम तदा दैवे न मुहूर्तमपि क्वचित् । आत्मवाक्यदृत्तमुखं प्रतताक्षमवर्धितं ।
घोरचर्मापृतिमात्मास्वयमवच्छनिर्मिति । सोऽनुत्थायहतः कालो महाराज्यवाभवत् । १८१०
नानाविगलनरावानैः प्राप्तैः काश्मीरकैरपि । योधरैश्च सहहुहि राजद्वारमशायत ।
काकतालीयसम्प्राप्तसोलोन्तरक्षुपश्चियः । चक्रुषा सोऽनन्त्वावीत् चक्षुर्निर्मिमपतेरिव ।
तस्याकारपरिक्लेशवैरमाभिभरहृस्तयः । भोगेष्वथाभ्यासात्स्वमत्यनुचाद्योऽभवन् ।
नाव्यानवर्वौ स्थाने वा बहुमुष्टिर्निभूतिमान् । सवयःपाकनिष्कर्षेच्छ त्वारोव्य नाप्यत ।
छायानिरन्त्ररगतिः स्वयमातपस्थ छायाभिनः प्रतरव निजसंपाद्ग ।
दुःखं सुखेन प्रथमेवमतलादुःखपीडानुबोधविधुरास्तुखास्य हस्तिः । १८१५
तावृत्वन्युद्यावार्षेऽपि न्यूनेऽधिके गते । एकस्वनोः सुतौ द्विष्टौ सोठनस्य व्यपद्यत ।
तमेकपुत्रा शोचन्ती शोकसङ्कुलताश्चया । ततः प्रपेदे प्रलयं भद्रा सोठनवल्लभा ।
पश्चात्मभिषभावायां गुणश्रेष्ठ तथात्मजे । विपन्ने च तथा सदयः न कृत्यं किञ्चिदैक्षत ।
निर्वेदनस्य भूपालस्तुलभस्य विजृम्भितं । सोढना वा श्रियः स्वकार्यदृष्टाचीत् पुनः सुखं ।
प्रकारत्यविधैर्गोऽपि तथा हृदयस्य कालवित् । सर्वैः षट्त्रिंशता मोघं लब्धश्च क्षमापतिः । १८२०
दृष्टहृत्पदिपरिच्छिन्नपुण्यदृष्टो जनः पथि । तस्मिन् प्राप्ते न कोऽप्यासीद्राज्ञा मत्या श्रुतां श्रियं ।
स लक्ष्मीमपि मर्मचित्रविस्मृताभिभवप्रथः । प्रभवन् पुनरेवासी चिरसानुषङ्गः ।
धनप्रसोभोर्निमम्न सर्वोपहृतपादपः । सुखिनः वार्धक्यमव्याजं भेजे सोठनभूपतेः ।
दन्तवान् भागिकसुतामविश्वासमपाचरत् । स तत्काचप्रियांपायदुःस्थितिस्वयं सर्वं ।
प्रभ्यर्थ्य पार्थिवं पद्मरथस्थानीतवान् क्षतौ । तस्य सोमपदेव्याख्यानुद्राहाय तदात्मजां । १८२५
एवंप्रधानवन्धुहेर्म्नोहमूलं विधाय तं । सोऽप्यावनस्य चाचिरप्रचलानृपमायधीः ।
चचित्वाय च कश्मीरमयेश्वं सामरादिभिः । बलजः प्राप्तमानेन प्रेरितो नक्षभुजा ।
दत्त्वं भूतं कृतेष्वपि चमं चीमाल्लभूमिपैः । चच न्यक्कवितुं प्रभुं नीतिं प्रापुह्न योधसिंः ।
तथोद्वचहारपतिस्वारथे गभीरधीः । बलुनाथमः स्तुतं वारेतरविदातमात् ।
तपतः च चि निर्वहत्पर्वतोऽप्यर्थितो चि तः । दानमानादिभिः स्वामिकल्पे निरोधितोऽभवत् । १८३०
वनप्रस्थाभिधे स्थाने सोचराद्रूरगे स्थितः । चक्रितोऽधिकबलप्राप्तेर्मैरं निन्ये दिवद्धं ।
कटाक्षनाभिमाचेऽस्मिन् मित्रा तथैव वा दधुः । अथ सोठनभूपालान् माजितैदारकाद्वयः ।
दन्तकांचाकिलाणवान् सुश्री नवाग्रजानुपः । वेत्ति तमीरथेनाथो मदापहितमेति तं ।

सञ्जातं षष्ठजामातुर्वा राज्ञां सुस्सलभूपतेः । कुर्वीमल्लार्जुनं भूयं लोठरेऽस्मिन् विलाष च ।
तत्प्रेमार्थमिवाकस्मादभिषज्य स लोठनं । बन्दिरं चाथ तान् धीरो बबन्धिनामधीपतिः ।
व्याजेन राज्ञा संदिष्टं तल्लोकं वीचिकीर्षुणा । प्रतिभुक्तमविश्वस्तैर्विहितैव तथैव तान् ।
मल्लार्जुनं लोठनोऽथ ज्ञात्वा प्राप्तव्यवाञ्छकं । तदाद्यान् आढसुबूतांश्चार्तिकामन्यबन्धयत् ।
भ्रष्टदुर्गनृजेन यद्वा वैदग्धिना भवन् । परं विषयराजेन प्रतिवाधेनलिप्यतम् ।
राजा व्याजात् पिशच्छेण बहुधनिरपार्वित् । तत्परे चारितं राज्ये तैसैः श्रीकर्णमुखैः ।
विहाय दूरे निश्चयराज्यः सुब्धैः परिश्रमात् । भावान् कांश्चिदवज्ञोभोत्थावन्तीह लोठनः ।
सुज्जिः पञ्चरथापत्यं प्राज्ञन्यामानिनाय याम् । अनूढाया विवाहाय तस्मा आगत्य मायतो ।
आकर्षत मलादीनां सर्वेऽस्मिन् यशोरवां । सामान्योदयितपुरं कलशपुत्री यशो ।
माणिक्यादेरथ प्राप्तप्रैर्निर्गत्य वभ्रनात् । मल्लार्जुनः कोट्टराज्ये संहतैरभिषिच्यत ।
ठक्कुरैः प्राग्वदानीतैः प्रतीक्षीतसमागतान् । अथांसे सिंहभूभर्तुः प्रविविक्षावारयत् ।
षष्ठे ऽब्दे लोठनः शुक्लपक्षयोदश्यां स फाल्गुने । यथायुक्तं राज्येन तथैवाद्य बबन्धत ।
अनूढां कन्यकां मूढः सम्पद्वाक्यवशीकृतां । प्राप्तां परस्य भोग्यत्वं भाग्यहीनः शुशोच यः ।
अटिलाङ्गलिकादिभ्यो देवेभ्यो यद्रक्षिता । तेन सुज्जिबलात् कोशभेदः कश्चिदवाप्यत ।
पूर्वोक्तलान् सिंहभूभृत्तुल्यासत्य माणिक्यः । निनायामनिमदलं मल्लार्जुनमहीभुजं ।
तेनातिव्ययता नवयौवना भूभुजा कृतं । मौक्तिकैः पूगखण्डे ताम्बूलार्पणमेकदा ।
वर्षतो विषवीतस्थ्याद्गाटके कुशनादिषु । त्यागिनं तस्य तन्वीः सदोषमुद्घोष्यत ।
प्रभोपतापोपचितः कोशः सुस्सलभूपतेः । तेनातिव्ययता वीरमनुज्ञयश्च कृतः ।
गणकाचारणद्रोणपुविटचेटादिपेटकं । चाटून् विधूय योऽपुष्यादूर्वीभ्यः कृतनिर्णतः ।
यपलसादहितया यदि वा वशिक्षाद्भवेत् । द्रविणं क्षोणिपालानां जननीपदवार्जितं ।
प्रजापीडनजं वित्तं अथापीडनमहीभुजः । दाम्भाः पुत्रैस्तपसाद्यैर्विलुप्तं सपुरन्ध्रकैः ।
लोकसंक्षोभणोद्भूतशोकः सहरबन्धकैः । क्ष्माकरादिभिः वीरं आयाजारैरभुज्यत ।
अनद्यवशगा पत्नीरकुमारादजितार्जितं । दधुः कुसुमादित्याय धनं यथोगभागिने ।
राज्ञो यस्कन्दस्यावपान् यथोपके ऽतिर्षाहिताम् । चक्रुनाम्नुवेदाकादाविहृनजनक्रमा
पूर्वराजार्जितं पार्थ्यगुप्तिः आसवनं स्मृतः । दाता आयोपयत्येन सुस्सादीनामजायत ।
यशस्करराजश्रीलेखामुखालममुपेक्ष्यतो । मुषितोऽब्धगृहदासैर्निविडोपार्जनस्पृहः ।
अप्रत्ययैश्चापचितस्य स्वमद्गूर्जिता । यशोऽनन्तनदीभर्तुर्विभूतिर्भस्मसाद्भूत् ।
पुत्रेणापापवाचार्यां आरवावरवा कृतः । कुक्कुः कोशकोऽतूर्तः कोषः कलशभूपतेः ।
यद् गेहः सनं श्रीभिः कपालैरभूद्वरं । अथात्मांशमतवंश दर्वेदेशस्य भक्षिपात् ।
चन्द्रापीडोऽपवावनिवर्णादेवेर्विनिर्हृतैः । निशा व्याजस्य कोशस्य जयस्यानुचित क्वचित् ।

चोरचाक्रिकसीमान्तभूभृद्भ्रातृविटादयः । लुण्ठिकव्यापारेभिरे पुष्टं भवे महार्जुनोदये ।
कश्चिद्विनाप्यनीन् भूभृत्सार्थ्यस्थितिस्थितः । अथ चित्ररथं हर्षमाक्रन्दाय अवर्धयत् ।
द्वारपादाग्रयोस्त्वव्याधीकारेण प्रवर्द्धितः । सोऽनन्तवामनसुतः पदं कुम्भपुरे व्यधात् ।
उत्सेहिरे न विनता अपि दुर्भक्षमाश्रयान् । महार्जुनमनूर्जेन्ये तेऽतु तदनुजीविनः ।
भेदाय कोट्टमालडकाद्वृत्यो राजवल्लतः । महार्जुनानुगैराशो हतः सज्जुर्नाभिधः ।
युद्धावाध्येऽपि निहताः कोट्टे भयविधेयतां । कोष्टेश्वरेऽभ्यागाते तदभियां प्रपेदिरे ।
प्रतिश्रुततरो बहुपक्षिः स अस्वजनागतः । अभाजनाय जननीं तेषां महार्जुनोऽम्बिकं ।
सा वैधव्यं विविक्तेन संस्कृत्यर्वोभिना । कोष्टेश्वरादीन् पौत्कण्ठांश्चक्रे चपलचेतसः ।
तस्या गृहीतविक्रमं व्याहृत्यां तदन्तिकात् । धारीमाय दत्तामूरोक्तनं महार्जुनः करं ।
आक्षिप्ता राजजननी वधूरागेण कोष्टकः । हिन्दुकाकपटात् कोट्टमाधरेष जितानुगः ।
अर्द्धकटेन वर्धितसेन विचरत्यतः । अबूलमहाभूतोभूमिमर्त्तुः समधिमावयौ ।
राजा तु यथाश्व ततः प्रायुङ्क्तासनिश्चालिना । उदयद्वारपतिना नीतिं जेतुमरीन् पुनः ।
सीतासमेन्दोलाठनोऽपि गते पथारथाभितं । लेभेऽभिनवभूपालः किञ्चित्पादप्रसादिकां ।
तद्भूरवान् सोमपालस्य तां पथारकत्यकां उपयेमे सुताचासौ नागपालात्मजामपि ।
तस्मादर्द्धक्रियामूढा लेभिरे गूढचेतसः । भुभुक्षः सोमपालाद्याभूत्तमावेन चेतनं ।
कविगायनजल्पाकर्णाधचारणवेष्टितैः । बहवो मुमुधुर्भूतास्तेऽपि तं राजबीजिनः ।
सर्वाण्यासिन्ध्यगोपालप्रोढा कुष्ठो रटन् बहु । जज्ञे बालप्रौढिमाधेन वाग्मिनोऽकुशलाशयः ।
कैलासिवाभद्रचेतोः प्रदीप्तं वदनं विना । अनिष्टुरावलेहं तस्यान्यत्र न बान्धवं ।
अथान्तरे नृपः सुस्सिं मल्लयापोपविक्रमं । माभून्महार्जुनेनापि जितोऽसाविति चिन्तयन् ।
निर्व्याजे प्रवेशे च प्रभुः सुस्सलतोऽधिकं । तात्कालिकीं प्रतीहारभक्तिं काञ्चिददर्शयत् ।
स कम्पनाद्यधीकारसजं राजविसर्जितां । वितरन् सुस्सये राजस्थानकार्यक्षमं विना ।
निर्वाणाय गृहायात स्थापालानुरोधतः । प्रतीदन् बालकवेन निजजूटकमं मदात् ।
आहत्य प्रददौ तस्य तत्प्राप्तिपरितोषिणः । आयाय बान्ध्वा दृष्ट्वा वस्त्र्यहीस्येवाधात् ।
भर्तुं जिताय मोहादीं विधूयोदयवस्त्रयोः । अभजद्दिक्तगः सुस्सेः प्रवेशे प्रतिलोमतां ।
प्रत्युद्गमेन सम्मान्य सुस्सिं प्रावेशयन्नृपः । देशाधिरक्षाकुम्भादीन् मानवावतु तद्गिरा ।
ज्ञातागाः व्यापतालब्धः क्षणे तीव्रतीर्जिवासति । कोष्टेश्वरः पलायिष्ट व्यालोदन्तान्तदन्तिकात् ।
आक्रन्दमागते राज्ञि गृहीतमनुजेश्वरे । अपशेभेदोपहतः सोऽथ देशान्तरं ययौ ।
सोऽनन्तु निजपार्श्वं कांश्चिदालम्ब्य ठक्कुरान् । यच्छीलाभिधे स्थाने वसन् महार्जुनं व्यधात् ।
तच दृष्टमवज्ञायैवास्य खलु पौरषं । परिभ्रष्टोऽपि यद्राजपदं तमजयत् यदा ।
जहार तुरगां कुष्ठिं चकाराङ्गारिकापथे । मार्गं द्रुताद्विभजन्स तदा सर्वत्र सोऽकरोत् ।

राजराजाभिधानेन डामरेणार्थितस्ततः । कश्मीरराज्यसम्प्राप्त्यै कुमाराज्ञमगाहत ।
तद्वेश्म समीपस्थे हते त्रिपुरश्चेन सः । तन्निर्वासयन्ते प्रययौ बन्धनीकृतं पुनः ।
नर्मिणास्कन्दमवस्कन्दहत्यहाविकामपि । चकोराङ्कमधुकोऽभूत् कोष्ठे मल्लार्जुनोऽवसत् ।
श्राद्धव्येण पितृव्यस्य दापयित्वा धनं बहु । ततः कोष्ठेश्वरो यावाकन्दः सन्धिं व्यजिज्ञपत् ।
लोहरे विहितस्थैर्ये त्वरीला लोठनं ततः । कश्मीरोर्व्यां पपातस्वी विजिगीषुः क्षमाभुजा ।
गिरीनुल्लङ्घ्य कार्कोटद्रङ्गे विहितवान् पदं । निपत्य मार्गेऽमुद्धाने वायद्भ्येन डामरैः ।
नावाप योगं निर्गत्य क्षिप्रकारी क्षमापतिः । सर्वोद्योगेन तं तावद्रुद्धा कोपवर्तं व्यधात् ।
अत्रान्तरे प्रतीहारः प्रापाक्षमपपीडया । स सम्पत्सुखपुष्पाणामनपायिसमायुषः ।

उत्सारणाभिवतया परिहृतकुसुमोदारे सदैव निरगुरोधनया वचनाः ।

सम्पद्यभूतनधियोऽप्रतिबमहत्त्वेर्धिक्कृतेति न रमणाधिपतेर्निपातं ।

कुर्वाणोत्सारणं तस्य गृहजा सततं नृणां । नाशासीत् सुखसुप्तस्य पृष्ठे पतितमन्तकं ।
ज्वरितः स हि निहूतज्वरः स्वपिति विज्वरः । विहितेति न विज्ञातः स्वपन्नेव मृतस्तदा ।
सलोठने कोष्ठकेऽथ प्रयाते नृपतिः पुनः । न च मल्लार्जुनो नापि कोष्ठको न च लोठनः ।
कम्पनोद्यतं पार्श्वस्थितं मल्लार्जुनोऽवधीत् । तस्मै कुलेऽथ मध्यस्थे स्थापितस्तेन कोष्ठकः ।
अनुनिन्ये न तं क्षिप्रं स सम्भृतबलस्ततः । अभिषेणयितुं क्रोधाद्धावत् सह लोठनं ।
कोष्ठकोऽमल्लकोष्ठाद्यैर्मिलितैर्युक्तोऽपि सादिभिः । नीत्वा परोक्षीं तस्यैता निर्भमाथाप्रमाथिनीं ।
हतेषु तेषु संग्रामे स्वसैन्यवकादिषु । वधं प्राप्तः सिंहभूयत् दैवाच्च स नृपोद्धतः ।
आरूढः कोष्ठमूर्धानं मानमूर्तिः परिच्युतः । भग्नप्रतापोऽभूत्सोऽपि समयस्य स कोष्ठकं ।
विसृज्य लोठनं तिष्ठन् निर्भरमगमत्पुनः । अनिर्वाहितदैवेन तेन दैवं मडामरः ।
बद्धाधिकारिणः शुल्कं गृह्णताकारि राजवत् । तेन स्वमाया माण्डेषु द्रङ्गे विन्धुरमुद्रणा ।
अतुसंहतयोः काचकलशोदलयोरिव । क्षणे क्षणे सन्धिभङ्गस्तयोः समुदपद्यत ।
निर्व्यूढिप्रभृत्यैर्यायोद्धैर्निराणं लोहरेश्वरः । निन्ये सवन्य योऽप्येनं स्वहृद्यवन्धरनङ्कुशः ।
डामरेण ततो दत्त्वास्कन्दं तत्कटकान्तरं । पराङ्मुखधुर्यास्मद्रणात् सुचिरं कृतं ।
हत्वाभयंतैरायत्यां विषमैर्ठपौत्रैः । एवं तं कोष्ठकोमूढः सुखोच्छेदं व्यधाद्द्विषां ।
तमथाद्यागमनन्यात् स्वपुरं मुख्यमन्त्रिणं । अथान्तरे नृपोऽथमन्तुं माजिकं स व्यचिन्तयत् ।
आसीत्कठोरताच्छन्नरञ्जितमनोभवः । मुख्यं स हि तस्मात्तुरीयपन्नेन सम्मतः ।
आहारावसरे तीक्ष्णाः कृतसंज्ञाः क्षमाभुजा । दत्तप्रहरणाः प्रोक्तभृत्यानमन्येऽवाजयन् ।
धुन्वन्निपटं बहुवीरपट्टोरटन् बहु । निलुण्ठयन् च तन्वेशं तां नागरभर्ती व्यधात् ।
स्वाविशन् न द्रोहमप्याहिद्दाकरोऽप्यथो । राज्ञा विश्वसितस्तेन रणहाकेन च स्वयं ।
दैवेनोत्सारिता रातिधनः सिंहमहीपतिः । स दृष्टे कोष्ठकं सुखिनं प्राविशोऽविनयाय च ।

मार्गस्य वामभागेन गच्छन्नाजिकमाप सः । यावत्तुरङ्गरत्नौघकैलाकुलीकृतः ।
अन्तर्भेदाकुलस्तावत् प्रत्यवस्थानुमत्तमः । स्वशतिकाश्च सञ्जय केऽष्टे महार्घ्यगोत्रवी ।
राज्यभ्रष्टः स निर्गुण्यमानो मार्गेषु तस्करैः । अवतारोन्मुखो रथम् कोशशेषं कथञ्चन ।
भ्रष्टमष्टाद्यमरद्ध्यद्याष्टमवाहरे । राज्यान्तेन क्षितीपकं वेश्याक्षाम्यतेऽवनि । १०२५

दाता प्रियाप्तलदरेरस्तं विलम्बनार्थ्यज्ञानितिति कूलमिराः जनम ।
ईशेन यत्र उदकार्थुपकर्णेरस्य तथापरः कस्य वर्जितविजिङ्कः ।
मुक्ता इमा इति जर्ते मलिनेषु वीर्यं प्राडम्बतैर्दिति आश्रमिनेषु सर्वे ।
व्यञ्जायने किमपि यस्य विमोचनी वा मतिः श्रियः स्फुरति कापि तदाश्रयायाः ।
प्रणयहुतमदरणाविपिनेषु केऽपि प्राज्ञेन केवल दृष्माय रयप्रयान्ति ।
ते केऽपि सन्ति तु नरेन्द्रस्रदेषु विंशावावैव ये विरचयन्ति किलोपचारम् ।
ज्योतीरसाश्मनरवाभिलमीश्वरस्य निर्दग्धुमिन्धनमिवापगतं न मन्ताः ।
पश्चाद्भवेयदि न ततस्तमावकाशाः कुर्युः स्वलारविकराद्य भयप्रियं ।
कापिलं दर्पटं कोट्टं नीतवान् मण्डलेश्वितौ । उद्ययैः कारुष्टयानां सङ्घदे कल्मषाधिपः । १०३०
कुर्वन् प्रययां पुनर्यातुं मण्डले तद्युलम्यत । दिनानि कतिचिच्च यावत् प्रकृतिदुर्जनैः ।
विदैरसूयाविषमैः प्रसादावसरो नृपः । तावत्कलुषतां तस्मिन्नुपजापैरनीयत ।
राजा भवन् परः कोऽस्तु सुविचारदृढक्रियः । एषोऽपि मिथुनकृत्यस्य धूर्तैः प्रवर्त्यते ।
वैवर्ते वालिशप्रायैः संस्तुतैराश्रमर्पितं । प्रौढावपि तथा याथात्म्यः काष्ठी मधेरिव ।
भत्वान्तरपरिज्ञानमात्रेण जगतीभुजां । निरागसोऽप्यपातः काष्ठं राष्ट्रस्य जायते । १०३५
इत्थं व्यवसिते सार्धं राज्ञः क्षात्रमकारिकम् । सुज्जिः प्रायोजि राजार्थैर्विधातुमिति नोदरं ।
निर्व्यूढाद्भुतकार्थोऽथ तस्मिन् प्रज्ञाज्ञतुल्यया । चमोधयाः प्रजोद्भेद पापाः पैशुन्यविद्यया ।
नावीर्ष्यांबलबद्धविकृतैः प्रीत्याल्पावैमर्षोपतेः । प्रत्यायातः कलुषतां नाज्ञासीत् कल्पनापतिः
प्रकृत्या तस्य निर्दृष्टतया बहुषस्य तादृशं । मिथं कृतवतस्य स्यादविश्वासोऽथवा कथं ।
प्रीतिराधीनं नृपतेः स्वस्थैवस्थितैरपि । अप्रियप्रमदालापैर्मिरकस्येव कामिनः । १०४०
जित्वा राष्ट्रवधं प्राप्तं चरितं नृपतेरिति । वक्रमानेन दर्प्याच स्वच्छन्दं स व्यवाहरत् ।
पौराननारदरणापकारैर्निरस्तुताः । सदस्यवोवाधमानाविरागमजनयज्जनं ।
निजागःस्मरणात् कोऽप्यपरोऽन्य व्यसनीनृपे । न पितृव्योऽपि भूपालकोपाविष्कृतविक्रिये ।
कोशं प्रजोपतापेन संवृण्वन् सुज्जिना समं । सममन्यकाविचरणोनाभूदपि नतः प्रभोः ।
धन्योदयो नृपः सुज्जिदापिण्डाकदर्शितादरः । अपुत्वाद्भृविशेर्गुड राजपुत्री कलक्षितिः । १०४५
तौ चावाप्तमतौ श्रीलक्ष्मकहरपरिच्छदौ । मलार्जुनस्य चावाप्यभ्यंशोऽपि विपुलश्रियः ।
सुज्जिदेवात् पुरा वृत्तेराज्ञीवकालोप सः । चागच्छत् सवृपालः स प्राप राजपुरीं तदा ।

सुज्जिचिबरथाभ्यान्तं रहश्चेहेन भूभुजा । अविश्लिष्टप्रवेशाशं दूतैर्भिक्षार्कुनोऽभजत् ।
तच्चिन्तितं स केनापि सामन्तेन सहाध्वनि । सञ्जातकलहे ग्रस्तवतो लज्जया व्यमुच्यत ।
तथाभूतमपि स्वैर्भूर्धुरीकृत्य नाग्रहत् । वसन्ततक्षार्कुनो नेतुं कार्य्येऽग्रसरपूच्यत ।
सोऽवस्तन्येन राज्ञा च सोजन्याद्रिद्वणेन च । दूतैः प्रच्छन्नमाक्षिप्तोरभयाद्दायियो ततः ।
न न्यग्रहच्चेत् हन्तुर्मामयमुचेति चिन्तयन् । अभिषर्विषमे मार्गे पुरं साहसिकोऽविशत् ।
स कान्यकुब्जगौडादिमण्डलेषु महीभुजां । लब्ध्वा लब्धसत्कारो भूपतेर्वेषिवियन्त्रितां ।
अनवाप्य निजे देशे सत्क्रियां दुःखितोऽभवत् । राजधान्यन्तिकैः पौरैः प्रहृतास्तु बबोधयत ।
भूपालो गणयित्वाऽथ मन्त्रिणो दृष्टदर्शनः । भेजे स्वल्पतामूलदानप्रक्रिययैव तं ।
निष्क्रियत्वेऽपि सन् ख्यातिमात्रेणानुगतो जनैः । यातायातं नृपद्वारे कुर्वन् समूलमकल्पयत् ।
व्यापारव्यवहारादि व्यालोक्याथो विक्रियाकृते । पुत्रवान्तरवित् सुज्जिस्तस्य वैरमवेपत ।
दध्यौ सोऽथ भुवं राष्ट्रे सर्वसर्वैकवक्रियं । नैवमेवाहुतं भूतमेतादृक् शान्तिमेष्यति ।
तांस्तान् देशान्तरे वीरानुत्सिक्तान् दृष्टवान् स च । तं पर्य्यालोच्य विश्वान्तिपोलिकानामामन्यत ।
भवितव्यतया दर्पेणाथ नीतः स्वतन्त्रतां । परिवादावहं सुज्जिस्तेनायमन्नुवाहरत ।
स्वानुगैर्लुण्ठितं क्षमामाचचार्यं यथा द्विजं । प्रासैर्भेडवराज्यस्थः स स्टगालमिवावधीत् ।
वाढं कुकर्मणा तेन विश्वाय जनमागतं । तं प्रत्युपक्रियं लोको विरागं नगरेऽप्यगात् ।
अत्रान्तरे बन्धुमेकं व्यधुः कमलियादयः । अगण्यमायमुत्सेकाद्दुष्टमप्रक्रियास्पदं ।
मयि सत्यपरोऽपि स्यात्किमनुयाचकः स्वयात् । चकारिचारणप्रायस्तादृशोऽपीति सुज्जिना ।
सञ्जातदोषसम्बन्धबन्धः कमलियादिभिः । अथाश्चाविगतोऽत्ययै सामर्थ्याद्रिद्वणोऽप्यभूत् ।
अन्येन हेतुनोद्भूतं द्वैतं तेषाञ्च तस्य च । खलपैशुनमेकेषान् प्रापाशु प्रतप्ततां ।
प्रकृत्योत्सिक्तमुत्सेकावहैः समुददीपिपत् । दुर्मन्त्रैर्विग्रहैश्वार्थ्ये साहदेविस्तमुच्छ्वणः ।
आसमानां सहायाभिः स्वमते सममोर्चिकां । कृतघ्नोऽयमिति स्वैरं मन्त्रं राज्ञपि सोऽपचोत् ।
विश्वस्तु भूपतिस्तस्माद्रिद्वणं वाद्यत्याजवत् । मन्त्रवेरकथाद्येषु विश्रम्भेषु व्यवर्जयत् ।
स तु धूर्तत्वदुर्लक्ष्यनाद्दृष्टवास्त्रामिवैकृतः । खेदं धैर्य्यं परेषान्तु सन्नाधं माययातनोत् ।
सनागमकिराकाङ्क्षयमंस्तवः पक्षयोर्द्वयोः । तस्य तु प्रययौ सन्नपालो हानेन भिन्नतां ।
रुन्धतयोः प्रविशतोरन्योन्यस्पर्द्धया तयोः । क्षणे क्षणे राजधानी ययौ सम्भ्रमलोलतां ।
सुज्जिः स भूपानादेशं प्रतिपद्यानुयुयुत्सया । महीमानोत्तमग्रामस्थाने सैन्यमुदपादयत् ।
कृकाटिकान्यस्तहस्तो द्वाःस्थाने वेदितो हि सः । तं निर्भत्स्य विलोचेष्टं क्रोधकस्ताचरोऽकरोत् ।
लिखितैरिव तान् वर्णैः सोढुं रत्नमीक्षितुः । मिथ्यातथ्यमिवोदीर्य्य संपद्भिः समर्थतां ।
उपावेशयदर्थ्येव भूपतिः परिसान्त्व तं । सत्याभिषाङ्क्षि नः किञ्चिद्दिवस्तनस्तु व्यचिन्तयत् ।
चक्रे मठवराज्यस्थेरथ प्रायोद्दिष्टातिभिः । न सुज्जेः कम्पनेशत्वमिक्षामहति वादिभिः ।

अन्विष्य विद्विषः शङ्कां सम्बन्धिन् निशि रिल्हणः । सकङ्कणेऽन्यमानिन्ये चक्रवर्त्ती तदप्रियं ।
प्रशङ्के चक्रपालाच तस्माच वज्रसेनिकात् । सुज्जिरत्नाकरजयन बुद्धाख्य च तद्रिपुः ।
आक्रन्दभीत्या निर्गत्य द्वारोर्वै: समं व्रजान् । भूतानीको निरुद्धाभो अजागाराय सोऽभवत् ।
भूपतिः प्रातिलोम्येन वर्त्तमानस्तदाभवत् । कोष्ठेश्वरोऽपि सकङ्कसुज्जिना बद्धवैरः ।
खिन्नमप्रातिलोम्येन सोऽवधीत्तमनुज्ञेश्वरं । इति दैवोऽपि नितरां देवानां नृपतेरगात् ।
तथा खिन्ने निशीथिन्यामाचक्षुरस्य विद्विषः । दृष्टुभावेतुनां राज्ञा स्वगृहे तेन वा कृता ।
भ्रान्त्या तथ्यवदस्तु तस्मात्तस्मान्नृपः । यः पर्याप्नुतवत् सोऽर्थैस्तस्योऽनर्थैः कदर्थ्यते ।
रत्नज्योतिर्जितवत्प्रधिया त्यजति दृष्टिपातः प्रत्यावाचामितरविषयः स्वस्य सम्भाविते च ।
यस्यैकैकं यदि च न खलु तत्त्वया चक्षुषा तत्तदेवेत्यं किमवगमनेर्दृश्यते तत्प्रवृत्त्यैः ।
राजा यत्नघनादन्यदजानन् दोषसम्भवं । न्ययुङ्क्त तत्र तीक्ष्णत्वे चक्रपालं मनोजवः ।
स कापुरुषवर्वरः प्रहर्त्तुं छद्मना क्षमः । काञ्चिन्नाशिष्य तं हन्तुं तत्र तथैकत्र वर्त्म ।
मायाप्रयोगानन्योन्यमुद्दिश्य नृपतेर्द्वयोः । यत्ने स्वेऽभवद्राज्ञ्यं भावोक्तायकिलोचनां ।
प्रत्याखचोदयं रात्रौ सुज्जी जागर्त्ति पूर्ववत् । अथयथामिकग्रामं राजधामाप्यजायत ।
राज्ञाभिर्भीषणे रिल्हणस्य सुज्जेरभीप्सिते । पार्थिवोऽप्यनुमन्ताभूद्दत्वाः प्रत्ययस्थितौ ।
सनिर्धियास्तुरामस्य तत्खेदात् कुपिताः प्रजाः । सम्प्रश्नं द्वारपतिना राज्ञो युक्त्या समर्थितः ।
संभाव्य नृपतिं भीतीप्रार्थिना सुज्जिना समं । पीत्वा कोशं चक्रपालः प्रातिर्राज्ञाव्यजिज्ञपत् ।
प्रेरणाद्रिल्हणादीनां सान्त्विकावेव वर्त्तते । राजन् सुज्जेरभिप्रायस्पर्द्धिनोऽन्यानिच्छतः ।
निर्द्रोहस्यापकर्त्तुं च सुते मामद्यद्वि मे नृपः । निर्व्याज रिल्हणं निचरयं बद्धा महाधनं ।
लोहरारभिनिर्गतानपात् कोशस्य भूपतेः । नवेदं संस्तोयन्यां दुर्लभमपि कोष्ठकं ।
कार्योपरोधानिर्व्यस्य सम्बन्धेषिव नास्ति मे । दाक्षिण्यं स्वामिनः क्वापि यत्र प्राणास्तृणोपमाः ।
मयैव प्रतिराजादिर्निर्जयश्रीकृतोदये । वृथा विश्रान्तचित्तोऽयं नृपश्रीभोगभाग्भवेत् ।
साहाय्यकाय दारेषु मुल्हणं रिल्हणार्थे । कार्यकाले च मामीक्षमाकारयितुमिच्छति ।
भूते च मामुल्हणस्य सं चारं चाभिभेदिनः । निजिता यत्र तथापि गतः कोऽनु नृपाश्रये ।
इत्थमानवदायादमेकमासीत् काश्मण । निहृतोऽस्य परे राज्ञो नानुतिष्ठेदिदं यदि ।
गुणान् प्रचरणवाग्मादन्याविव गिरा वदन् । विज्ञाप्यऽभ्यन्तरा राजाय विनिश्चयमब्रवीदयः ।
जयाय च तथैवैतस्मात्द्रोहे नाक्रमथैता । नैहाखोत्थमथैतस्मिन् स्वस्यान्यमभिमानिनि ।
निर्व्यतिवत्स्वभावोऽस्य दुष्कृदोषैर्वेदिनि । इत्थमथान्यतत्त्वावदस्यापाय्यधिकः कथा ।
किन्तु दृष्टे च चाक्षोपप्रायमान्यथाऽपि वा । निर्द्रोहस्य यथो ख्यातो योऽख्यातौ कार्यएव तत् ।
अर्थोऽयमचयत्यानामर्थेऽस्मान्निर्दिं मन्त्रितः । नूनमेतेनोपलभ्येत तस्माच्चेतता घनैः ।
पुत्रैरपरिवार्थैः श्रेष्ठैः सैन्या मातृनाममी । आज्ञातामपि जायन्ते निर्दुस्वाभोगभाविनः ।

वाहिन्यान् गृह्णतां प्रायश्चित्तमेतन्महीभुजां । तत्कोशस्य फलं मूढैरेतैरेवानुभूयते ।
दुर्गमोऽभिभूमार्गो विद्वेषिद्वयैरिव । क्व स नीतिप्रविवेकः क्व च ते कुलपुत्रकाः ।
तन्वाना प्रतीवमुखं रचनालोकमालिनः । परपिण्डोपजीवारः श्वानः कौलेयका अपि ।
इत्थं खलोपतापेन प्रयुक्तं तद्वचात् पुनः । चकंपामे कुर्वाणं पश्चात्तापाय नाभवत् । १११०
इत्युदीर्य नृपः सुस्सेः सस्त्राज्ञापादसिद्धये । तमसागारयवक्षस्त्रामरं चापहीत् स्वयं ।
विश्रब्धमस्तुतेः भङ्क्त्वा जिघांसुः सुस्सिरित्यपि । तथा भयवशोऽशं तद्भो दौःस्थ्येन पार्थिवः ।
गत्वा स्वयं गृहान् धीजनमन्यं कुरुतां युवां । इत्युक्त्वा रिल्हणेनाथ स सुस्सिं समयोजयत् ।
विश्वास्यापि तथा हन्तुं तं प्रसङ्गमनाप्नुवन् । उद्दताम्यहिवासरांच तस्योपशमवंश सुडम् ।
सप्तपाले गृहादन्नुनामदुःखिन्यमागते । चामरं चाटसाधिरिमधिकं पर्यतपत । १११५
निपत्य वीरशयने सुस्सलस्यापवर्तितायां । भ्रातरो यस्य कल्याणराजाद्याः समरं भुवि ।
हेमाभोः कुलराजः स ख्यातोऽध्यात्मविद्यया । प्राणैराजन्मनिधनं कृतमप्यस्य तोषकारणं ।
स संस्थापयितुं हन्तुं वाच्यमस्मै न्यवेदयत् । तथाप्रतिसमाधेयं कल्पनाधीश्वराद्भयं ।
कियदेतन्निजप्राणमात्रं सम्यं महीभुजां । इत्याभाष्य स अपाश्चात् साधयत्यनयावतां ।
दिनद्वयमनायातो गृहेभ्यः कम्पनापतिः । न प्रातिभाव्यमभजत्तस्य मृत्योः प्रियोऽपरः । ११२०
विस्रम्भभृत्यः श्टङ्गारनामा चाप्यब्रवीत् प्रभोः । तं दृष्ट्वा स्तीवेऽपि शयनेऽवगणं स्थितं ।
शोभोऽपि योगिनो भर्तुर्नित्यं सततसेवकः । कर्तुं साहसाचित्यं विदा तेन न पार्यते ।

करे पिनाकोऽमकराङ्कशत्रोः शोभाविशेषाय सदाऽनुषक्तः ।
पुराहवे कार्मुककर्म तत्र तत्काललमालेन तु मन्दरेण ।

ताम्बूलहारकस्यापात्मनो राजा व्यसर्जयत् । कुलराजसमस्याशु धैर्यांसस्य विक्रियं ।
भुवं नत्वा पुनर्गाढमागत्य तत्सतोऽस्य कः । चारयेति स निन्ये न ताम्बूलं स्वर्णभाजने । ११२५
वामनप्रथमं राज्ञः स्वदेशत्यागतोऽन्यगाः । एवं कर्तुं यतन्तोऽन्ये निर्यूढा स्खलिताः पुनः ।
सङ्गतोऽवगणोवास्तु निहतो नियतं मया । आमर्षितः परं देवस्त्युदीर्य विनिर्ययौ ।
गतस्य साहसासिद्ध्यौ स्वयं भङ्क्त्वा पलायनं । इति चिन्तयतस्तस्य मन चाशीदिसङ्कुलं ।
व्रजन् स्वामिहितं कृत्वा पुनः पश्चाज्जिनाय सः । समिलितो दौ नियाम्बलौ यो बन्धस्नाभे पराम्रवन् ।
स्वयं गृहीत्वा ताम्बूलं राज्ञा प्रहित इत्यथ । द्वास्थेनावेदितः सुस्सेः पार्श्वं दद्ववाननुगोऽविशत् । ११३०
ददर्शावावेश्माग्रे स्थितैः परिजनैर्युतं । भूपनाथमिवात्मीयैर्दिव्यैरवधितान्तिकं ।
गृहीतवन्दितस्वामितान्नूलश्चेनिलं स तं । दृष्ट्वा कृतादि नृपतेः पत्रकाद् चढ्यत् चकार् ।
जनप्रवेशाशङ्की स स्वरमाणस्समब्रवीत् । कृतापाः कोऽपि केवलंः प्रजाभूत्समाश्रिताः ।
तत्राक्षेपपरान् भृत्यान् साविचार्य धुना तव । खातन्त्र्यवर्गमित्यपेऽवपाचन् प्रकृतिवर्त ।
घोरसेवकामिव तां वाचं सहपर्यादिक्षीरचन् । तत्र कृत्यापरं मारं कुर्मामिलयन्नोद्भव । ११३५

सरोषादिव निर्गच्छन् मान्योऽयाविति वादिभिः । तं सान्त्वयित्वा तद्भृत्यवर्गः आवर्तितः पुनः ।
तेनायादि ततः कर्तुं विज्ञप्तिं वक्तुकोऽमुतः । सज्जीकारादिसद्द्वारप्रवेशं भ्रूक्षेपार्थिनम् ।
अवज्ञेनेव तेनाथ वीक्ष्य तौ सम्प्रवेशितौ । सहायकाश्चाधुधुकः प्रतिहारोऽपुरवर्तत ।
आतताय कुर्यां प्रातर्नौ विधेयमिति तान् वदन् । कृतपृष्ठोऽतिनिद्रासुलभे सुज्जिर्ददौ वपुः ।
गताय किञ्चिद्ग्राहस्यौ निष्कृष्टच्छुरिकौ जवात् । प्राहरत्कुलराजोऽस्य वामे पार्श्वे कृतत्वरः ।
तस्य धिक्कुर्वतोद्रेकमधावत् छुरिकां प्रति । यावत्पाणिः प्रहरणं तावत् सर्वेऽपि ते व्यधुः ।
विमर्षः पश्यतां यावद्दाक्षद्वे तत्र गोष्ठ्यौ । स तावदेव रुधिरापेतमासद्रवाभवत् ।
भयत्यक्ताभिमानेषु विद्रुतेष्वनुजीविषु । चकर्ष खड्गं तत्रैकः पिङ्गदेवः परं तदा ।
प्रहरंस्तैस्त्रिभिस्तुल्यप्रतिपत्तिभिः ततः । भ्राम्यन् सुताद्वकात् स मण्डपाजिरवाह्वत ।
क्षितान्दध्मार्गेऽपि धावि सद्द्वारतमोरयः । जिघांसवः सुज्जिभृत्याश्चातस्तान् पर्यवारयन् ।
तमोऽरिप्रतिकुर्वाणाभक्ष्यमानेऽरिभिर्बधुः । ते द्वारे तुल्यसङ्ख्यास्तां प्रोत्साह्य भवमुद्गतं ।
अत्युग्रपुष्कलपरच्छुरिकास्त्राभिवर्षिणः । तान् स सम्भ्रमयन् मार्गैरनेकैस्तैः विविक्तः ।
नैराश्यहेतोर्भिन्नतां तेषां सङ्कटवर्तिभिः । पृष्ठाच्छित्वा शिरः सुज्जेरङ्गनेऽक्षिप्यताथ तैः ।
अमुनिःसरणाभीत्यल्पभूतेक्षणपुटमुतिः । उत्तरोष्ठकचक्षखवशाणपुटद्वयं ।
भ्रमत्प्राणैर्भ्राम्यमाणस्य लोकस्य प्रतिबिम्बकैः । सत्यादृश्यमानसंलग्नहस्तोत्कम्पस्य तारकं ।
सम्पुटत्याकमच्छेदाङ्गलमांसस्य सन्धिषु । दरिद्राद्रिरिवाश्यानमेदोग्रन्थिभिदक्षणं ।
धूलिध्वस्तकचश्मश्रु तदेतदिति निश्चयं । परं भालतलस्थेन दृढत्कुङ्कुमबिन्दुना ।
तद्दोत्थ तिर्यक् पतनश्वकसन्ध्यन्तरद्विजं । उत्पलश्चमुलाकल्पा भत्याः कापि विदुद्रुवुः ।
कुलकं ॥ तीक्ष्णान् प्रयुज्य व्यापस्तु निघ्नन् व्याकुलधीस्तदा । वचिर्वीत्य जनसौभं साहसं निश्चिकाय तं ।
सुज्जौ हते वने वापि कार्यमेतदिति श्रुतं । सवतस्तु पैन्यस्वादिसत्स तत्मन्दिरवेष्टनं ।
मिथ्यैव सुज्जिनिस्तीर्णं इति श्रुतवता जनात् । सत्यमप्यपि भूपेन ततः समरसश्रमः ।
निश्चयं हतं ज्ञात्वा सुज्जिं राजोपजीविनः । तत्र क्षितं निवरथं सर्वदैत्यमन्वयन् ।
विज्ञातमजनन: सुज्जिभ्रातृस्त्रामस्य कोशलं । कलत्रस्थाय निर्वर्ण्य वाणीवं पुण्यभागिनो ।
व्याक्षिप्यमाणैर्भिक्षाचैरन्तो वीरोचितं कृतं । तेन स्वधर्मयक्षेन सदाचाराय विच्युतं ।
राजौकस्येव तां वार्तां श्रुत्वा सख्यपलायितः । हतस्य स्वामिनोऽभ्यर्णे जिहासुर्जीवितं ययौ ।
द्वारं पदप्रवर्तिनिभिन्नं राजवैनिकाः । अपवार्य कथञ्चित्तं तीक्ष्णाः कक्षान्तरं विदुः ।
प्रविष्टेऽस्मिन् निर्थुंठपीडिते मण्डपान्तरं । अन्धः प्राणनृपाभ्यर्णं कुलराजादयोऽवधुः ।
चठप्रविष्टो हतवान् स तत्रैकं महाभटं । धीरैरेव हतो दूरात् कथञ्चित् परिपन्थिभिः ।
आयातं क्षुभिते देवे वक्ष्यपालं महीपतिः । रिक्षन्तं चोक्षन्तं हन्तुं प्राहिणोद्धितत्वरः ।
यातो मार्गात् पलाय्यार्थं परिवर्जेति रिल्हणः । चिह्निकातटपर्यन्तमर्दिता यावदाययौ ।

पूर्णायातः सज्जपालो गृहदारादिनिर्व्यथः । उच्छलस्य यथोद्यम्य सुवञ्चन् प्रहरत्यले ।
तावदेकस्य खड्गेन निकृत्ते दोष्णि दक्षिणे । तत्क्षणमेव छिन्नाखिलायुधान्निरजायत ।
अगण्यप्राधनां प्राप्ते वंशे यत्कोश्मलादयो । दिगन्तरेषु सर्वत्र देशे प्राप प्रथां पुनः ।
फलकाले समासन्ने शौर्यप्रतिभुवामजत् । स तेन दोष्णा वैकल्यं धिगिच्छां विधुरां विधेः ।
स प्राप्स्यदुदयावाप्तौ भवेदविकलो यदि । फलेन तस्य जानीयादिच्छां लोकोऽयमद्भुतां ।

पीतामृतस्य यतवियत्त्वं न प्राप्तविष्यद्यदि नाम राहोः ।

अज्ञास्यदिच्छान्तरमुष्य लोकः सामर्थ्यभाजः सुचिरप्ररूढां ।

दृष्टः शोलाभिधो द्रङ्गः पितृव्यः सहदेविना । सस्पृहं निहतः साधु सम्यग्ज्ञातमणार्पिना ।
तस्यार्थां विज्ञेना वेश्म जल्लनाख्योऽयगोदनः । मान्योऽनुगो भटौ द्वौ च यामिकस्य जनकुमः ।
बालं तनयमालोक्य निषसख्याकुलस्थितेः । तस्य निर्गच्छतः गेहे रिल्हणोऽग्निमदापयत् ।
आनीयमानो धूमान्धो बद्धा मुख्यैः सर्वेनिकैः । मद्दद्वारे हतः केचित् प्राकृतैर्गणविक्लवः ।
तस्य प्रधानप्रकृतिव्यपदेशोपनतिः । मुच्छमथ्यवलोक्यासीद्यान्तक्रोधविक्रियः ।
व्यापाद्यमानः साकोपं भूपतिप्रेरितैर्भटैः । उच्चावचाः सुज्जिस्तत्याः कार्यं सतोषितं व्यधुः ।
अनुजो लच्चकः सुज्जेर्बद्धा नीतः स विक्रियां । नृपं वीक्ष्यादयैः केचिद्राजधान्यङ्गने हतः ।
भ्राता पितृव्यजस्तस्य सङ्कटाख्यो नृपाङ्गने । खुटखुटदव प्राणानौचित्येनामुचत् क्षती ।
प्रविष्टः शरणं वाणवंश्यैः पापैः प्रमापितः । उज्ज्वलो मुजुनिस्तस्य भ्राता केचित् स्वमन्दिरे ।
सुज्जिश्यालस्तु श्टङ्गारहृत्या भङ्गरया हतः । महाकुलीनो विचरत्यौचित्येन च चित्रियः ।
मल्लिकाख्यः प्रतीहारो भणितः श्रमकेर्हतः । अन्येऽपि मन्त्रिताः सुज्जसत्त्र तत्र प्रमिम्यिरे ।
जात्या वाजिजवप्राप्तप्राणाः कोटेश्वरान्तिकं । आसाद्य वीरपालाद्या दिवामृत्युभयं जहुः ।
व्रजन् शरदि यो दृष्टे त्यागश्रद्धतुरङ्गमः । प्रपेदे मङ्गटभ्राता बन्धनं सुभटामठं ।
सुनुस्तु रुज्जकः सुज्जेः श्वेतिकश्चापजात्मजः । उच्छलस्य तनूजश्च कारागारं प्रपेदिरे ।
इत्थं राजन्यमात्ये च प्राप्ते विश्रुतवश्यतां । नवमे ऽब्दे शुचेः शुक्लपक्षम्यां विप्रोऽभवत् ।
कार्ये क्वापि विपर्यस्तसत्त्वं संश्रयते मन्त्रिणं । तमथापि नृपस्तादृक् भृत्यैर्पैतोऽनुतप्यते ।
वेतालोत्थापनाच्छन्नशस्त्रादिविचर्वणात् । व्यालाश्रयाच्च विषमं मत्थं राजोपसेवनं ।
अमात्याधन्तर्निस्तीर्णगुणानां चक्रवर्त्तिनां । शकटानामिवायस्यो निश्चलः कोऽनुभज्यते ।
अयुक्तं नृपतिं सुज्जिवधं मेने प्रजाः पुनः । युक्तं ज्ञात्वा तमुद्रिक्तशङ्किनां विविदुः प्रजाः ।
भेजे राजा सज्जपालं कम्पनाधिपतिं ददत् । कुलराजे च नगराधीशारित्वं समार्पयत् ।
त्यक्त्वा मल्लार्जुनो धन्योद्यो नगरमागतो । प्राप्यत् पुनर्जज्ञभाते प्रियां विश्वम्भराभुजः ।
इतराश्वथविच्छेदा वीतपारिप्लवक्षितिः । श्रीः सन्तोकारमकरोत् स्थिरं चिरस्थे पदं ।
अद्भुतैश्वर्यदुर्योऽपि राष्ट्रं दर्पेण पीडयन् । श्रमं नेतुमशक्योऽभूत्स भूपस्याप्यनद्भुतः ।

गन्धर्वानाभिधे ग्रामे टिक्कं हत्वा व्यसर्जयत्। पार्श्वं त्रिलोकं कोट्टेशस्तिक्कर: पार्थिवान्तिकं।
निसर्गद्वेषिणा प्राप्तप्रतापे नितरां नृपे। तदानीं तप्यमानेन दूतेनाप्याथितोऽमकृत्।
कोष्टेश्वरेण रभसादल्पै: परिजनैर्युत:। निशि लोठनदेव: स शाडिग्रामं ततोऽविशत्।
महाकथितकर्ण्याऽन्यै: संरुद्धे रात्रि सर्वत:। बङ्कुमन्त्रिर्लवन्यस्तं विससर्ज यथागतं।
पुत्रलादित्यप्रासादान्तं राज्यं सरभसं भजन्। निर्व्यूढिग्रहन्यदाशीऽगात्मूढो लोकस्य हास्यतां।
तीक्ष्णप्रयुक्तिभि: सैन्यसंदेशैरन्यैश्च कोष्टकं। उपायैर्नृपतिस्तैस्तैस्तेता हन्तुं व्यचिन्तयत्।
प्रतिहन्तीव तीक्ष्णानां पाटिताङ्ग: क्षमाभुजा। स संप्रसादयन् क्रुद्ध: प्रतियोद्धुं व्यचिन्तयत्।
खै: खै: प्रदेशैरादिश्य प्रवेष्टुं पृतनापतीन्। स्वयमुत्थावधे: सैन्यैरवस्कन्द तां पुन:।
स भूपं रभसायातं ग्रामात्मप्रतनं बली। प्राप्तस्खलयितुं तस्यौ प्रतापै: परिहारित:।
लग्ने रणे पिचरथ: पृथुसैन्योऽपि दैवत:। तस्य सैन्यैकदेशेन निन्ये जयविपर्ययं।
ख्यातनामतुलाहारकर्ण्येन किल तेन स:। तत: प्रभृत्यभूद्भयदवस्थोदिने दिने।
रिल्हणादीन् योधयित्वा व्यूढव्याप्तिक्षताङ्गत:। अवन्योन्यपतत् सायं कम्पनाधिपतेर्बली।
क्रमै: शतादपि भटैर्युतोऽविगतसैनिक:। सह तत्सैन्यरोधं स गजघोभमिवाक्रम:।
किं वाच्य: स नरव्याघ्र: प्रहर्तुं याति सङ्गरे। निजवर्मातनुत्रादि यस्य सानि न वर्धणि।
सन्दोहतारिसंरम्भमवष्टम्भेन ताद्वृशा। तस्मिन्नकादय: प्रापुर्लवन्या: सैन्यशालिन:।
तै: सजातीयदाक्षिण्यात्सटस्थैरपि सङ्कटे। तस्येवदुपयोगोऽभूत् खवीर्यापास्तविद्विष:।
काले सखहनं रात्रिं आयत: सामतोयलै:। समये ग्रहणात्त्यागतस्तद्युक्तिविकल्पनं।
लक्षभृत्या परित्यागो जिगीषोरीदृशो गुणै:। बलैयुरयोऽप्यस्य का धैर्याक्रमणे स्तुति:।
अविश्वसन् भिक्षुवत्यसाद्दृक् संरम्भपीडित:। पलायनोन्मुख: शैलात् कोष्टकोऽथ व्यगाहत।
मार्गेष्वकालप्रालेयपातरुद्धेषु वाजिनां। गन्तुं तस्याक्षमं जघ्नु: पृष्ठलग्नाविरोधिन:।
अवमानोपतप्तोऽथ परिमेयपरिच्छद:। स ययौ जाह्नवीं स्नातुं राज्ञा राज्याद्‌पाकृत:।
सोमपालोऽथ भूपालनाम्ना पुत्रेण खेदित:। दीर्घवैराद्भ्रदु:खार्त: शरणं नृपतिं ययौ।
पुत्रो दत्तवतो कीर्तिं नागपालस्य तस्य च। अभयं प्रतिशुश्राव भूभृद्दाक्षिणवत्सल:।
हृतराज्यस्य जिष्णोऽयं दौरात्म्यहेतुरभूदिति। स तदापदि नाश्मार्जवत्याजोदार्यधुर्यधी:।
साहाय्यकाय स्वं सैन्यं दत्तवांस्तं महीपति:। भूय: प्रतिष्ठामनयद्दर्पप्रशमनाद्द्विषो।
ज्ञात्वा पुनर्धां व्यावृत्त: कोष्टकोऽथान्तरे पुन:। मल्लार्जुनं स्वतोऽथाभूत् देशाच्चोत्थापनोद्यत:।
अर्कोपरागे प्राप्त: स कुरुक्षेत्रमवाप तं। तदन्यं कार्यतस्तत्कपूर्ववैरो नृपात्मज:।
आहूतो लोठन: पूर्वमायातस्तेन डामरं। निरस्य तं वाटितुं खिन्न: प्रायात्प्रयागतं।
विजयेशागत: पीतकोशोऽपि नृपतिद्विष:। प्रविविक्षुरपैक्षिष्ट सोमपालो दुराशय:।
आराधनाय भूभर्तुस्तत्पुत्र: कोष्टकं पुन:। प्राप्तं स्वविषयेलैलोठकुरैर्निरशुष्कयत्।

अत्रान्तरे चित्ररथं संहृष्टाचाबदर्पदं । अनिच्छन्तोऽवन्तिपुरे प्रायं चक्रुर्द्विजातयः ।
उपेक्ष्यमाणास्ते दर्पान्धेनागणितभूभुजा । ज्वलिते ज्वलने देहान् बहवो जुहुवुः क्रुधा ।
चरके धर्मधेनूनामुत्तस्थेऽपि तदाश्रितैः । वह्निं गोपालकोऽप्येकः कारुण्यप्रवणोऽविशत् ।
भट्टश्चाङ्कटवंशस्य पृथ्वीराजस्य नन्दनः । युवा विजयराजाख्यः सानुजोऽगाद्दुर्गतः ।
देशान्तरं जिगमिषुर्विषमं वीक्ष्य तत्र तत् । व्याजहारानुजन्मानं कारुण्यास्रुकणां गिरम् ।
उपेक्ष्यमाणा दाक्षिण्यस्तम्भितेन महीभुजा । विप्राः सचिवपापेन त्रिदशाः पश्य नाशिताः ।
छन्दानुवृत्त्यामात्यानां यच्च क्ष्माभृदुपेक्षते । कस्तत्रान्यस्तु दीनानामापच्छमयिता विभुः ।
यदा न्यायोऽयमन्योन्यस्पर्द्धया यदुपप्लुतं । शमिता दण्डयेत्कामं शमितारं परोऽथवा ।
विशृङ्खलं नयेत्कामं दाक्ष्यसारं विघट्टनैः । कदाचिल्लोकमस्थानमस्मा लोकं कदाचन ।
दोषेणैकेन न ध्वंस्यो राजा सर्वगुणोज्ज्वलः । वधाच्चित्ररथस्यान्यद्विधेयं नावभाति मे ।
धर्मः सर्वोपकार्येकस्तुद्रपणमुच्यते । अघानाजगरं सोऽपि जन्तूनामन्तकं जिनः ।
दृष्टस्तदमनेऽस्माभिः कृते तेजस्विनो जनात् । भूयोऽप्यधिकृतो विश्वस्य कश्चित् पीडयेत् प्रजाः ।
कायस्यास्य परित्यागादनन्ता जन्मवो यदि । सुखिनः स्युरसौ भ्रातर्व्वणिज्या ज्यायसी न किं ।
संशृण्वानं स तथेत्यथ कट्टीशपीयिनं । विधायानुससारैत्य हन्तुं चित्ररथं तदा ।
कान्त्यां स्मर धर्मदौर्बल्यकलुषेऽपि कलेः किल । प्रभावो भूमिदेवानां द्योतते ऽद्याप्यभङ्गुरः ।
ब्राह्मणैरपरिक्षीणपूर्णपुण्यो न कश्चन । धैर्यमारभते भ्रष्टदुष्टोत्पाटनपाटवैः ।
द्विजान् विजयन् सुभिक्षिद्विजादेवामदद्वधं । विप्रेणैव कृतश्चित्ररथो विप्रावमानकृत् ।
द्विजोत्थापितया कान्त्या चित्तोऽसौ कृत्यया ध्रुवं । दध्यौ तस्य वधं प्राणान्विना कारणमुत्सृजन् ।
कृत्यानुमादकृषत विप्रा देहान् यदेव ते । तद्वेषस्तत्परार्थे तदैवासीत् कृतानुगः ।
अनासादयतश्चित्ररथं पृथुबलान्वितं । गणरात्रमभूत्तस्य दिवारात्रं प्रजागरः ।
स व्यपर्यन्तसामन्तसीमन्तितपथो व्रजन् । अभूद्दृश्यो दूरस्थ जनसम्बाधमध्यगः ।
तेन साश्चर्यनैष्ठुर्यनिष्ठुरेणैकदा जवात् । सोऽनुसन्ने व्यतिक्रान्ते निःश्रेणिस्थूपवेश्मनि ।
विलुण्ठितस्य स्तम्भाये कृपाण्यामूर्द्धन्यस्य सः । ग्रामन्तमध्यगस्यैव प्राहरत्तीव्रसाहसः ।
मुमूर्षोरिव तत्रास्य वैक्लव्यगलितस्मृतेः । उद्भ्रान्तचक्षुषो वर्त्सच्यवनं समपद्यत ।
प्रमापितोऽयं राज्ञेति ज्ञात्वा सम्बद्धिविष्कृताः । विचस्ताभं तथाभूतमत्यजन्ननुजीविनः ।
तं वीतजीवितं ज्ञात्वा स तीक्ष्णं प्राहरत् पुनः । प्रासं द्वितीयनिःश्रेण्यां भ्रातरं निषिषेध च ।
न पलायिष्ट निर्विघ्नसम्भ्रमार्गोऽपि घातितः । राज्ञा चित्ररथः सर्वदिग्भिः प्रोच्चकार सः ।
प्रनष्टं भ्रष्टभासादिग्राम्यभोगपुरःसरैः । सर्वैः कापुरुषैस्तावादद्य चित्ररथानुगैः ।
ज्याधांकाठरथस्य भ्राता भीत्या पलायितः । शरणं नर्त्तकीमेकां ययौ वक्षार्पितस्तनः ।
तादृक् प्रेक्षितश्चित्ररथोऽभ्यर्थी महाभुजः । मा भैषीः प्राहरत्कस्मादित्युक्त्वाभाषितः स्वरं ।

नृपाज्ञया को निहन्ता दारेभ्यश्चेति वादिभिः। नीत्रीणोऽन्विष्टो भटैः सोऽहमित्युक्त्वा स्वं न्यदर्शयत्। ११५५
धीरो योधान् स धैर्यात्तु लक्षनश्लाघ्यविक्रमः। चिरं हिंसन् स हत्वा च पृष्ठत्य चरणे हतः।
परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृतां। धर्मसंस्थापनार्थाय सम्भवामि युगे युगे।
तस्या लिखितनष्टत्वकारणा पत्रिका करात्। तस्याश्च समयाश्रमां श्लोकेनानेन पावनी।
अरुण्युन्मादादीमलयुतस्थित्वरयश्च तः। कठमणोऽपि ललाटमन्त्रिवेधादजायत।
स मासान् पञ्चषान् याप्य निरायायकृताकृतिः। विविष्टमानोऽवर्तिष्ट मयणीयतलेऽन्वहं। ११६०
मल्लार्जुनं पुरस्कृत्य कोट्टकोविज्ञयोन्मुखः। तन्मोष्य तत्संबाधं गिरिदुर्गमगाहत।
सा मासम्भ्रमयं भ्राम्यन् स्वयूथ्यपशोषमात्। अविश्वनापदं लोकं पुनर्देराज्यमङ्किनं।
अकाण्डाम्बुदजाड्येन पीडिताङ्गश्चाभजत्। परचक्रोदयेनाशु लोकः शिथिलशक्तितां।
तद्दुर्गं तद्दृष्टा कोपवाप्यथ सर्वतः। व्यालोपाक्तवसयामैः सचिवैः स न्यरोधयत्।
सल्लपाले यवनकैः स्कन्धावारं निवष्नति। अनुचकुर्दिवोऽस्पन्दा निवातस्तिमितांस्तरून्। ११६५
धन्यकोतिलकाकोट्टपर्यन्तकटकोऽभवत्। गन्धद्वेषी गजरिपुः सिन्धुरस्येव वैरिणः।
आवासितबलो राजा गोवासे विष्णुलोऽकरोत्। अटवीं पर्यटन् वृकानिवाकोत्कण्ठितानरीन्।
लीलयाकेतं पत्येवमारब्धैः क्षमिणोऽभजत्। कोट्टेश्वरक्षितसुरान् मासान् सञ्चारशून्यतां।
क्षिप्तोद्देशान्तरे राज्ञामन्तरैर्निहतो नृपैः। भिन्नस्ववर्गोऽभूत् भर्तृभृत्यव्यर्थीकृतोद्यमः।
वनिताराद्क्षणोत्कातं हृतं सहोभुजां। सविस्मरागः सन्धातुमैच्छत्क्षिप्रपदो नृपं। ११७०
भुञ्जरोर्घैः प्रभोर्मन्यु वाच्यं तद्वशनादिदम्। भक्तिकायः सल्लपालसल्लिकां तामपूरयत्।
तयार्थोऽपि रिपुं राज्ञः सन्धित्सुर्न्यग्रहीत्स सः। पृथ्वीहरप्रभृतानां निर्द्रोहत्वं न कौतुकं।
तेन प्रहिण्वता राजवैरिणं सककराङ्गुलिं। छिन्दतापि सहोभर्तुर्मन्युच्छेत्तुं न पारितः।
कण्ठबद्धशिरःशाटः शीर्षोपानहं वहन्। भुक्तेनोऽपि भूपालं कर्तुं नाशकद् क्रुधं।
अस्वीकृतदिवभूमकास्कनः स हि राजवत्। तत्तत्प्रशुकम्भुपात्रः सर्वं गर्व्यान् व्यवाहरत्। ११७५
शुश्राव बद्धं तन्मध्ये यातं मल्लार्जुनं नृपः। अनुबध्नाति सव्यामुदयेऽभ्युदयान्तरं।
नियमानः स हि स्कन्धमधिरोप्यानुजीविभिः। मजातिकृतया मार्गीकरणाय स निःसहः।
ततस्ततोभयस्यानाक्रिमोर्णा लोहरार्पितं। मार्गणिकाभिधं ग्रामं प्राप्तो जिन्यसारथिना।
निरुद्धोऽङ्गिकाख्येन ठक्कुरेण महीपतिः। प्रियंकरं तस्य सत्यं शुश्रावाक्रिकमागतं।
वज्रप्रायोऽगिरेर्दुर्गाद्विगतः स कथञ्चन। वज्रस्तेन पुनः शक्तिः कस्य भावार्थलङ्घने। ११८०
गङ्गाद्युमार्गलुठिता जठरात्कथञ्चिदेकस्य संहतवतो निपतन्ति मर्त्यः।
यत्तापरेण कृतसागरगर्भपूर्तिः शक्तो न कोऽपि भवितव्यविलङ्घनायां।
अङ्गिके बद्धसंप्राप्तिपर्यन्तोपान्तरक्षिणि। राज्ञाद्वारपतिः प्रायोऽस्मि प्राज्ञबुद्धिना।
तं विना धैर्यगाम्भीर्यशौर्यमुख्यं महाधियं। बद्धेन श्ववत्क्षो राज्ञाज्ञाप्यनिमन्त्रिणां।

स क्षतिकम्प यावाप्य स्मर्त्तानुभवश्चेतसि । तयोरिक्षितमद्राक्षीत् कृतापत्तिविधिं ।
निद्राशून्येन धैर्येण शौर्येणश्रावणात्मकः । स्तुवन् कः तं वदिःप्राप्तं तत्पुरुषमवोचत् पुनः । ११८५
सर्वतो व्याप्य यों भर्त्तभक्ति यो यत्र सम्मते । अथाभुरुत्तामतिमतामाचनोलोकमाजारे ।
कृता रत्नामणिरमं वचनं लाघवं विना । शान्तिर्वै दुर्गरेखेव यात्री रात्री वज्रपङ्क्तिः ।
दुःखेच्छाणां भवत्येव नियमाद्गुणभाक्ता । आत्मकत्तेश्चमाहिये अनर्थविलम्बता ।
शोभते रुधिरातायमच्छायो वनीहृये । तथा योऽद्यमये भाग्यानिव वक्षः स भूपतिः ।
धन्योऽवतारो यस्यासीत् कुलयोराजन्मजनः । जह्येऽस्तवयेऽपुत्ये राजकपालरोगकः । ११९०
पदे प्रयोगं लब्धार्थं किञ्चित् कृत्वा कुलीनवत् । पदं कविरिव प्रौढः प्राप्तो निर्व्यूढिमूकतां ।
सत्यंकारोऽधुना भूत्वा विधत्तां कामाङ्कचिर्ति । वाचकतामभिहृतीन वरेषेकेन योऽभयान् ।
इत्युक्ता प्रत्ययोत्पत्त्यै वेस्तुं खाटिकं गतः । प्रविष्टं पुरतोद्दारपतोर्लिङ्गमुपानयत् ।
अच्छन्नांश्चवसंमर्दप्रावृट्लेपुवर्षिणः । बोधान् बोद्धुं वरं वाचं मानयासूनमि वदति
इति सम्भाव्य संसृष्टचित्तलिङ्गः स वाञ्छितं । वर तयोर्दरीवक्ते स च भूयोऽजगाद तं । ११९५
आकृष्टहृदि रक्तः स्वाभुजोऽञ्जितकमचलः । बचेन्नूनेव प्राप्नोषि तथा त्वामवयेऽधुना ।
कार्पण्योपहतं तस्य वचः श्रुत्वा सपाजराः । सर्व्वेऽप्युर्व्वीभुजाम्राकुर्हास्याङ्गाः पताका इव ।
अन्वेषणस्ततो भिन्नाः कार्य्यमाणः पचेतसां । विनाशहेतुतां प्राप सम्भ्रान्ता मनसः पुनः ।
मनुष्यवाह्ममारूढः पथं निन्ये स निश्चयः । तेन स्वपार्थितांस्तेनानपि पश्चविकिरं ।
अन्तोनाद्यारनिद्रादिवैचक्षः प्रमुक्तयपि । कृष्णमाणः स सोऽप्यपि न विकल्पेन पत्नुषे । १२००
पश्यमानीयमानस्तं सोऽसृमिवाधृत्तं जनाः । दयार्द्रं चरयत्नात्रीत्वाभ्यन्तरेषु भूभुजं ।
उवाच चानुकम्प्येऽस्मिन्नस्मदक्ष्ये भूपतेः । नैतावल्लाति नैपुण्यमनुजे पितृवर्जिते ।
आलेपनकमेतस्य सेवकाम्बुजो वपुः । कोऽनन्यमर्निषिक्तचेताः कः कर्तुमर्हति ।
पूर्व्वापरानुसन्धानवन्ध्यवर्तां वृषवांस्तदा । विधृतात्मा नृपं तत्तदिष्टिपाण्डभताध्वनि ।
गणना कार्य वा वाक्यकालिकादी विधीयते । न चित्तहर्षैरैकाग्र्यं महतामपि सर्वदा । १२०५
श्रेष्ठणां द्यूतपाशालीकैमत्स्यादि प्रदत्तां । पाण्डवेभ्योऽधिकः कोऽधोधार्त्तराष्ट्रेषु जायते ।
कुरूणां शतजापाने भयोरीमूर्द्धताकने । श्रुते पाण्डवविद्वेषवामेव च दृश्यते ।
परान्नरुः कार्य्याणां न कश्चिदधमं विना । तत्स्वेऽनुभवाभिद्रवाच तच कथं भवेत् ।
स पौरावौदयत्वद्दे चिन्ताकुलकनुवचन् । क्षुधाक्लिष्टो नृपावं यावं नगरमाव्रजत् ।
न्यधत्ताथधुना शुकपञ्जरस्थां महीपतिः । एकान्तकोऽयं ते रचितुं नवमद्वान्तरे । १२१०
त्यक्तादारस्य च निशाः पञ्चषास्तत्र तास्ततः । पार्श्वे जगाम कारुण्यात्परमधर्ममार्गिणः ।
अवादोदर्चितं तस्मै प्रतिशुश्रुवे मयं । द्रोणावेक्षान्तो कथं वचिनत्यकोऽद्वैतौ ।
राजा निर्जम्भुपः सोर्ध्वं कोष्ठकत्वाय सम्मतं । विधिवत् पञ्चाग्नापापञ्चित्वणादीननुवृत्तत् ।

सर्व्वेषु गलितोजस्सु स्वयं राज्ञु[illegible]मस्पृशि । अथ तं त्रिल्हणो दोर्भ्यां स्वयं पादद्वयामहीत् ।
हतशस्त्रः स वलिनस्तस्य दोष्पञ्जरान्तरे । तस्थावचेष्टो निद्राभ्यो भूतेनेवाभ्यभीहतः।
भ्रातृष्यो भिःसराजाख्यः कुल्हराजस्य कोपनः। भ्रुकुटुन्या कृपाण्यास्य निर्बिभिद स्फाटिकां
परश्वधेन मूर्त्तिर्भं पृष्ठोपान्तस्य ताडयन्। राजवीजी स च क्रोधात्स्वविघात मयीभुवा ।
स्फाटिकास्थितन्यानमर्मविशेपचेष्टितः । विवेष्टमानोऽवर्त्तिष्ट क्षितौ स रुधिरोक्षितः ।
महावनैः कमलियप्रमुखैस्तस्य सोदरः । चतुष्कः पातितोऽग्र्व्यां गणडौल इव द्विपैः।
विलोक्य वैकल्यहतौ बद्धौ तौ स्वामिनौ तथा । स्पष्टाभिधेनुतत्सखौ द्विजन्मा मल्लकाभिधः ।
तुल्यावस्थेषु प्रहरन् स भूपालोपजीविषु । अतर्क्यमाणस्तुमुलं राश्रेतालक्ष्यतापतन् ।
कृपाणिकादापततस्तान् प्रत्तं महाभटान् । अधावन् सान्निधेनुसं कुल्हराजो महोजसं ।
प्रतिप्रहरतिषु क्षिप्रापतत्पाणिमपारयन् । निघ्नन् संहरेणैव भित्तौ व्यायामवित् स तं ।
अपयातुमवस्थातुं प्रहर्त्तुं वाप्यशक्नुवन् । तथैव च बद्धसन्धानः संस्तम्भेनमविघ्नत ।
चरणास्फालनोत्थाम्रदोःसव्यमुत्सरोऽन्तिकं । धाविते पद्मराजेऽथ मल्लकोऽक्षिपदीक्षणं ।
प्राहरत् कुल्हराजोऽस्य लब्धरन्ध्रोऽथ वक्षसि । प्रहृत्य गच्छतः पार्श्वे स तस्याङ्कुष्ठमच्छिनोत् ।
तौ त्रिल्हराजो दर्पाच्चनिविष्टे प्रहरतुभौ । तस्मिन् प्रतिप्रहरति क्षिप्रं प्राहरतां ततः ।
स जीवन्यभियोक्तां स्वधामा दृढपदमागतं । चतुष्किकाद्वारगतं राजानं समुपाद्रवत् ।
सद्योभूते नृपे भीषमनुधावन् ससम्भ्रमं । चकार कुल्हराजस्तं स्फिगस्थिचलितनिर्जवं ।
ततः सर्व्वंहृतो योधैः क्रोशाक्रोशान् स सत्वरं । तत्राभजद्दोरभ्य्यां रक्तस्पन्दोत्सरक्तदां ।
जीवद्व्यापद्गतस्वामिवीक्षितः श्लाघ्यविक्रमः । सरकास्पृहणीयात्मधर्मो वीरैर्व्यगण्यत ।
अथिःकोष्टकसत्येषु विद्रुतेषु दरिद्रतां । परं जनकचन्द्राख्यो धैर्येणोवाह डामरः ।
निरायुधो राजभृत्याकुलीकस्मात् परश्वधं । स चायुद्धायदूतानं नयन् भूरोम् यमान्तिकं ।
पिपासितस्य चण्डाद्धमण्डलं परद्युः करे । सुधुर्वासविभागार्थी प्रविशत्पद्दवात्मिन् ।
मादृशाः सार्थास वापि बद्धे भर्त्तरि चमदा । कोष्टकस्य वधूरन्यतिष्ठन् मानवती सती ।
जीवन् भूयोऽपि लभ्येत मया स पतिरित्यसौ । बन्धूनामवधोनतिं माविसपद्भुताश्रनं ।
समर्पयोपिदा मूखनर्घं किञ्चिदचूषितः । तस्याः सतीलोकगाथाः पादाभ्यां पावितोऽनलः ।
बमन्नस्य सुताधन्योद्यभ्रातुः पुपोष या । मुषितंश्राभिमानेन स डामरवधूगतं ।
सवन्यललनाः कुर्य्युर्धर्येऽपि धनेच्छया । यामकादिकुटुम्ब्यादो विततभोगभागिनः ।
मतिव्यामोहनिर्व्यूढवैकल्याभिमानिनः । तथानुगाभ्यास कृतं कोष्टकेनाचकैः चिरः ।
कडमणोऽपि किमिमाकूनः केरपि किश्चिदैः । निश्वासो सपराधेण कारायां कोष्टकोऽभवत् ।
अथ त्रिपरथः श्रोचकाः कलुषितं नृपं । श्रुत्वा मल्लार्जुनेनाभूद्यादत्यन्तदुःखितः ।
पत्नी तस्यैकभार्य्यस्य मियासुयमतो सतो । परलोकातिथिः पूर्वं विमन्प्रतिभूरभूत् ।

देवे चाप्यहताप्याये गेहे गतपरिग्रहे । पत्यौ वैमनस्यकलुषे सेवयैव पिप्रिये ।
तीर्थस्थितस्य न स्वाम्ये मागधोऽप्यप्रियं नृपात् । इति सञ्चिन्त्य स प्रायात्सिद्धाश्रमं सुरेश्वरीं । ११४५
अथ नानार्थभूयिष्ठा धनाधीशाधिकश्रियः । स्नानाम्भसस्ततस्तस्य पार्थिवोऽपाहरत्क्रमं ।
कनकांशुकसन्नाहवाजिरत्नायुधादिभिः । सा सा प्रकाशिता लक्ष्मीः स्वर्द्धुवेवाधिकाधिका ।
लोहरद्रोहधर्म्मात्माशोषितो राजपादपः । तत्पक्षीशैलतटिनीसेकेनाप्यायितोऽभवत् ।
विप्लवे चिरनष्टेऽपि श्रीकल्याणपुरं न यः । वनवासोचितवासः शालूरोऽन्युमिवात्यजत् ।
श्वेतच्छत्रांशुदृष्टेव चिन्तापाण्डुरवर्त्तत । वन्दीकृता नरेन्द्रश्रीर्विनिद्रा यस्य मन्दिरे । ११५०
राज्ञा प्रयुक्तं विज्ञाय विजयः स भयोद्भवः । तीक्ष्णमानन्दनामानमवधीत्तेन चावधि ।
इत्थं स पप्रथे तादृक्प्रजापालनशालिनः । सर्व्वोत्साहमयोऽनेहा जयसिंहमहीभुजः ।
तीर्थस्थिते चिन्तरथे पादायवहणेषिणौ । शृङ्गाररजनकावास्तां तद्वृत्त्या चकचारिकौ ।
प्रभुर्गोत्कोचदानेन स्वीकृत्य नृपतिं ययौ । शृङ्गारोभयजनकः स्वामिश्रीभोगभागितां ।
चिरप्रचलितं द्वारमुद्रये निदधे पुनः । मेघकालः सरित्पूरं प्रतीरइव पार्थिवः । ११५५
अवश्यभोग्यदुष्कर्मदत्तमर्म्मव्यथश्चिरं । कथाशेषोऽभवच्चिन्तरथामामैरथाष्टभिः ।
हास्यावहोऽप्यविकृतो विकृतोऽपपाठोदुर्म्मन्त्रिरय्यतिजडोऽपि गृहीतवाक्यः ।
पूर्व्वानुभावजयिनोभवति प्रभावाद्यस्य स्तुमस्तमतिसंश्रवमप्रतर्क्यं ।
निन्द्यैराधूतमाध्यर्थस्थैष्टिते: प्रागभीष्टता । वाक्ये दुर्ललितस्यागाद्भूभर्त्तुश्चिरचेतसः ।
विहृत्यमानः सम्प्राप्तवासावेन दिवानिशं । क्रमात्स्वीकृत्य तामूलं तेन चिन्तरथान्तिकं ।
दृष्टैः कृत्यान्तराकृतं प्राप्तवानाप्ततां गतः । तदन्ते घटयन्नाप्तसद्भृत्यान् कोशदर्शकान् । ११६०
तदा सर्व्वास्वताधेयमन्त्रिशून्ये नृपास्पदे । सञ्जकक्षात्मजः प्राप शृङ्गारोऽनुत्तमन्त्रितां ।
तस्य वैधेयताभ्यस्तकुबुद्धेरपि दुष्कृतां । नातः पाचार्पणान्नुत्वत्यागित्वनापि सम्पदः ।
योषित्कृत्रिपुभोग्येन धन्यंमन्योऽपि सोऽभवत् । धान्यदानवदान्यत्वं गुरूणामाजगाम यत् ।
पीठं कृतवतो रूप्यं संशोध्य रजतैर्निजैः । विश्वमानं सुरेश्वर्य्या चायुज्यं तस्य युज्यते ।
उर्व्वीशैरपि नार्वाग्भिर्य्योऽनुगन्तुमशक्यत । यात्राश्राद्धमाकृष्यमपारोनिविड्द्रविणव्ययः । ११६५
मन्दिरैश्च स तत्राद्यैः प्रणीतसुभ्यकादिभिः । तेन कालानुसारेण पोषितः पञ्चषाः समाः ।
धर्म्माकृतायां निःसंगा श्यालोयः सोऽधिकारभाक् । यचिन्त्यकृत्यकार्य्यासीत् स्वामिस्नेहप्रभावतः ।
कैलोयच्चैर्य्युवतिकरजैः कण्ठभूषादत्तायां यत्नाञ्जायि पुटनमपहत् स्माधरेप्याचक्षष्टौ ।
सोऽप्याविष्टस्तिपुररिपुणा प्राप भङ्गं न भोगी सत्याधायी कथय न परो मर्त्त्युगाज्ञामभावात् ।
तस्य रिल्हणधन्यौ च समाश्रितेतरेतरं । कार्य्यं जनकशृङ्गारावुत्कोचेनापजह्रतुः ।
कदाचिज्जनकं नत्वा चाङ्गे भवसमौलिके । सपुत्रदारं शृङ्गारं वाष्पविन्दूनमोचयत् । ११७०
स तस्य जातु निर्व्विण्ण मानसीनमकारयत् । कृष्णरचार्य्यितात्कोशधनाभ्यर्थितमैथुनः ।

अकृष्टमल्लनिर्घोषैर्नर्तिताशाशिखण्डिभिः । वहन् वाम्भोधराडम्बरोद्घोषैः कुरुते चयः ।
भ्रूभङ्गादेक्षितवलीर्निशाशनलाटभुः । पुनरेकचमूपालैश्च कार्यालोकमहासयन् ।
अथ्यक्ताक्षरवाग्योद्यमीलिताक्षो रटन् बहु । हसन् सकरतालञ्च समपद्यन्नीयमाध्यत ।
सोऽसेवप्रतिभाश्रीतत्परा धैर्याश्रयवस्तुनि । कथाशरीरं पर्य्याप्तं न दृष्टा किमचेतना ।
सर्व्वस्मिन्वस्तुनो वापि काले विगतयोग्यते । आभे हृपामृणां तुल्यं शृङ्गारोद्दयनश्रीर्मा ।
यः सर्व्वकर्मनिष्कम्पमिमुपीकः क्ष्मापतिः । धुर्य्यतां धर्म्मसर्व्याभिगतः सुकृतशालिनां ।
लब्धबोधिरविचारैर्य्यत्नो व्यापत्सु परिक्रियां । दाघप्रदस्य दग्धाङ्गोऽशाश्वतमिव चन्दनः ।
गुरुस्वविद्विजानाथप्रख्यत्युषितयापि यः । प्रतिपत्त्या संविभेजे संविभाग्यकुटुम्बकं ।
प्रासादान्विजयेशादिदेवानामस्य शुद्धधीः । सुधादानेन निन्ये च धन्यः कैलासतुल्यतां ।
मठदेवगृहारामप्रपाकुल्यादियोजनैः । जीर्णोद्धृतिप्रयत्नैनस्य चिन्ता निरन्तरा ।
सहर्द्धितविद्वत्कार्य्येकसङ्गचारिणा । सर्व्वार्थधामपर्य्यासमीदृगणुच्यते जडैः ।
विद्याप्यायनसप्तसिन्धुभरणव्रह्मादिवर्त्मीलनप्रायं कृत्यमुदात्तमेकसमयेऽपाससेन दुष्कर्मणा ।
स्वःसिन्धोर्लघुतां गतं सुरगजश्रेणीपिताम्भःक्षीणात् जाता येन जनाः श्मशानमिव सा योग्या शिलाम्नुः श्रिता ।
तदनन्तरं शिवरथो द्विजः प्रचुरचाक्षिकः । काव्यव्रपाशः पाशेन गलम्बद्धा व्यपद्यत ।
इत्थं पृथ्वीपतिः कृत्वा तत्तत्कापटकपाटनं । अपेतविघ्नो सौजन्यनिष्ठो व्यधित मण्डलं ।
विपक्षावरणापायप्रायेण पृथिवीभुजः । तैक्ष्ण्यमायान्ति श्रीमूलमुक्ताविकरा इव ।
परिणामसमोशत्वं राजकं स्वयं नृपः । माधुर्य्याधिक्यमुत्पाको द्राक्षाद्रुमदवाप्यसौ ।
प्रावर्त्तयत मातत्यान्कृतम् विनतह्विजान् । विशाखतीर्थयात्राद्यान् मदितांश्च महोत्सवान् ।
संविभेजे स्वसत्कारैः स विद्याधर्म्मचारिणां । तेजोभिः कुलशैलानामोषधीरिव चन्द्रमाः ।
प्रतिष्ठातं सुतोद्वाहप्रतिष्ठादौ पुरौकसां । तेनोपचिकमामधीदानमव्ययचेतसा ।
दारुणामाकराः कोऽपि ह्युधे ये धराभुजां । सर्व्वोपहे पुरं सर्व्वं स्वाधीनान् स विधाय तान् ।
मस्मातोराजकार्य्येषु तत्वविद्भिर्द्दैरार्च्चने । विच्छिन्नैर्व्वीक्ष्यते तत्र निष्ठा काष्ठा मुनेरिव ।
प्राकारारभ्य माधाशपर्य्यन्तं चाक्ष दृश्यते । न तत्तार्थं मता यत्र साध्यत्वं विचक्षणाः ।
अविचारान्धतमसे विद्या व्यवीतताम्बरा । अपापीवादिमेषमोसीदाम्भ्या विलोलया ।
तेन श्रियन्तु विभाव्य स्वान्तुं रत्नप्रभामिव । गुणैर्विश्वविचक्ष्य प्रकाशो मत्सरः कृतः ।
सूरयोयेन संयाम विज्ञतत्त्वैकसम्पदः । ग्रामाणामाप्रदाः सर्व्वे सान्वयाः स्वामिनः कृताः ।
विदुषां वितनोत्सवधसीधास्तादिदिरिता स्पृहाः । आसाः सप्तर्षिभिर्द्दृष्टमुन्नत्वमिव मूर्द्धसु ।
प्रतिभाप्रभवे प्रज्ञा यत्नेन च पथि पान्थता । शार्ध्वावृत्तमालम्बनिर्द्दोषा विदुषां स्थिता ।
काश्मीरप्रथार्थराजस्य प्रयात्यान्यतिश्रियः । कामं लिङ्गाभिषेकाख्यः शङ्खोत्थभासवोध्वनिः ।
निद्राणस्य तथा वेणुवीणादिपरिचारिणः । दर्शितं तत्र निर्दोषविदग्धत्वविलक्षणं ।

काले श्रीललितादित्यावन्तिवर्म्मादिभूभुजां । सिद्धं न यत्प्रतिष्ठादि सिद्धं तदधुना गतं ।
मठदेवगृहेष्वेव स्वकालप्रभवेषु सत् । सर्व्वमेव कृता तेन निर्व्वाप्या व्यवस्थितिः ।
रत्नादेव्याद्दृढाकृष्टभर्त्तृवश्यमतानुगः । सर्व्वप्रतिष्ठाप्रकटविहारः प्रथमं मतः ।
रिल्हणोऽथ गुणग्रामबान्धवो धर्म्मपद्धतौ । बभूव पूर्व्वपथिकः समस्तामात्यपङ्क्तितः ।
तपोधनानामन्यवर्णाभ्यर्थनत्यक्तुराद्यधीः । सिष्वासभवनस्थोऽपि नाकल्यं न यः क्वचित् ।
कृष्णाजिनाभयमहादानमुख्यैः सुकर्म्मभिः । धर्म्मकन्याविवाहैश्च यस्यागुर्व्यत्ययायुषः ।
सर्व्वेषामाहिताग्नीनां नित्यपूजा महात्मना । सर्व्वभोगोपकरणैर्येन निर्म्मापिताः क्रियाः ।
भोगान् बुभुजिरे भव्यान् यत्र स्वर्जितविश्रमे । यत्र वर्णाश्चतुःषष्टिः कुटुम्बगृहवेशवः ।
अग्रहारगुणोदर्कैर्व्वितते मठसेतुभिः । पुरे परिष्कृते येन द्वयोः प्रवरसेनयोः ।
आद्ये प्रवरभर्त्तुः पत्तने मन्त्रिशोभयः । प्राप्तः प्रतिष्ठाप्रकटं यत्कृतो रिल्हणेश्वरः ।
लोकान्तरगतां कान्तां हृतिनोद्दिश्य सुस्सलां । भिक्षोरिकप्रपापार्श्वे विहारस्तेन कारितः ।
मार्जार्यास्तिर्य्यगुचितस्नेहविस्तरपोषिताः । मृतामनुमृतायाश्च नाम्ना यः ख्यातिमागतः ।
तद्वर्णितीर्थकालुष्ये तस्याकूराग्रगा पुरः । प्रदेशे मानुषीवासीत् प्रिया कोशविजालिका ।
तीर्थप्रस्थानदिवसादारभ्यास्याविरामिणी । उद्धृत्य वासनं भोज्यं या पुत्र जीवितं जहौ ।
आरोहति परां काष्ठां प्रतिष्ठाविधिनाधुना । दिद्दा नृपतिपत्नीषु मन्त्रिपत्नीषु तु सुस्सला ।
श्रीचङ्कुणविहारं या यातं नामावशेषतां । स्वप्रासादवेश्मादिकर्म्मणा निर्म्मलेऽधुना ।
अग्रहप्रबन्धान्मुक्ताचलालादिकर्म्मभिः । तस्याः सम्पूर्णतां पुण्यप्रकाराणि खिलागताः ।
पूर्व्वराजकुलाखण्डखण्डितव्यापितक्षितं । तद्विहारेण नगरं नीतं नेत्राभिरामतां ।
प्रापि प्रतिष्ठयेत्राशु यत्नस्थपितया तथा । विपश्चितः श्रीसुरेश्वर्यां प्राज्यवाणुव्यदूतिका ।
मठाग्रहाराधन्येन वल्लभाभिधया कृताः । नाभीष्टं लेभिरे नाम ख्यातिः पुण्यैर्विना कुतः ।
अग्रहारमठांस्तद्वदुदयः कम्पनापतिः । कृत्वापि स्वाभिधामेव तत्सम्बद्धां सदाऽऽवृणोत् ।
उदयद्वारपतिना सह प्रभुपुरोगमैः । कृते श्रेष्ठे मठे शोभां लेभे पद्मरथाटः ।
शृङ्गारतन्त्रपतिना श्रीद्वारेऽप्यव्ययात्मना । प्रत्यग्रापि मठोद्यानदीर्घिका येन चात्मना ।
धान्यकोष्ठमठप्रष्ठपुरोधस्थादिकर्म्मणा । योऽलङ्कारोऽलङ्कारो बृहद्गञ्जाधिपो धरां ।
बुधः सदोषधीशान्तिहेतोर्जातः कलावतः । यः कविर्दानवत्पस्य ख्यातत्यागेन योऽजयत् ।
नृसिंहसेवी निर्द्दिष्टहिरण्यकशिपुच्छिदः । वराहवसथे दत्तगोत्र योऽपूर्व्ववैष्णवः ।
भट्टारकमठाभ्यर्णे पूर्णवार्धाविव प्रविः । मठः शृङ्गारभट्टस्य ख्यात्या नीतिपथयोज्झितः ।
यान्भिवियपहेकोदाम्भाभिचारोर्व्वीभुजोऽकरोत् । अष्टमूर्त्तिर्भट्टनामा प्रतिष्ठां पुण्यकर्म्मठः ।

पुण्याकरप्रवरभूः सुभगा विभूतिरेकस्य यस्य करवीरमेरोर्द्रुमेषु ।
पुष्पाणि यस्य सफलीकुरुते स्वयं तत्प्रादुर्भवत् किमपि सिल्हणसत्प्रभोः ।

विभूत्या संविभक्तेषु भूभुजाविजयार्थिषु। उत्कर्षकोटिं मुक्ताकः परं अज्ञानुजोऽर्हति।
सगर्भ्यः प्रकटीभूय पुंसां स्त्रीकुरुते स्वयं। स्कन्धदेशेविनिर्गत्य वक्ष वा वाकवेश्वरः।
स विहारमठोदयवेश्मभिः कलुषोज्झितः। तेन तत्र कृतं मद्गुराख्यं पुटभेदनं।
नगरेऽपि स्वरः प्रत्यहापि भुङ्क्तेश्वराभिधः। तस्य मत्कथामे धर्मविभ्रमदर्पणः।
नीत्वा प्रतिष्ठां वैकुण्ठमठादिर्वसुविहारभूः। रत्नादेव्या कृते चक्रे सार्थवासनसुस्थिरा।
रत्नापुरे वज्रदारमहार्घे निरघोमठः। धत्ते सुकृतसंपदं श्रोतवीतं यक्षिमं।
मृत्युञ्जयोराजतेऽस्याः सुधाधौतान् भजन् यशान्। कनकानिलसोक्षिरेव मालदीपं सजन्निव।
गोकुलानां विधातारो गोकुले विहिते तथा। गणिताः प्रवरकर्मीयाः सहस्राभ्यवहारिणः।
गवामभ्यागतचौरस्वसारचरकाङ्क्षिते। तत्र वेतसतीयाक्षे यदपीडामयं वपुः।
मुकुन्दस्तत्र साश्चर्यवेन्द्रवीदार्व्यमन्दिरं। चम्पागोवर्धनधरः विष्णुराविष्कर्णकः।
मठप्रतिष्ठां कृत्वा सा नन्दिक्षेत्रेऽकरोत् क्षितिं। विहारान् यवनाद्येषु स्थानेषु च मनोरमान्।
दार्व्यागारेष्वपूर्वीसमुन्दरीदार्व्यमन्दिरं। स्वनामाङ्कपुरं चक्रे तथा शकपुरोपमं।
उद्दिश्यापरतामात्मानमवन्तरमुखानपि। प्रतिष्ठाविविधाश्चक्रे सा राज्ञाभिमतवात्सला।
एवं सर्वाङ्गमामुक्तालङ्कृतेरथ स क्षितेः। विशेषकार्यं भूभर्तृसुता स्वमकरोन्मठं।
चन्द्रमुखेन योऽवन्त भूरिग्रामोमहीभुजा। तत्क्षीरारोपितः ख्यातिं मुख्यः सिंहपुराख्यया।
अधात् कारपथेश्वरं दौर्विश्वः विश्वासिन्धुभाम्। निर्विकल्पविकांखात प्राविक्षदुक्षचममध्यगात्।
कृत्वा मठादिनिर्माणस्तत्या तस्य यः। भूयः मङ्क्षाममगरं कृतवं कश्मीरमण्डलं।
जीर्णारण्यमधर्मीयं कालदैरात्मतो भवन्। दैवाधनन्नमापाचेत्तेन भूयोऽपि योजितः।
आरब्धात्मस्थित स्थापे दीक्षितेऽग्रीहदृत्तिषु। भिक्षुप्रायैरपि प्रासामठदेवग्रहाः कृताः।
सत्कोसांशुडकरसादा निरस्थेन भूभुजा। साधारणीकृतो पौरांसांसांपृथक्प्रमेयोत्थतान्।
अकाण्डतुहिनापातोद्योपाधैरप्युपद्रवैः। महेषु मालिन्यक्षीणं सुभिक्षं तत्र न च्युतं।
सहृतं चाभवद्यत्र सुता यस्मिन्नि रक्षसां। केनाप्युत्पातजातस्य दृष्टं नष्टास्य न प्रजाः।
कौल्पेश्वरानुजश्चक्षुनामा विदितविक्रमः। मातृवैर्गुह्यदण्डेन राज्ञा नियोऽकाकस्मिकं।
चक्रे विक्रमराजादोभूपानुन्मद्य पार्थिवः। प्रतोदं गुप्तकादीनां राज्ञां वत्सापुरादिषु।
प्रजेशः कान्यकुब्जादावजस्रेण नृपाश्रमा। स व्यधात्कुश्यभूमेर्गजैभवानपि मानिनः।
विधीयमाने निद्रोद्वेगमस्येवमेकदा। भेजे जीवितदारिद्र्यं दरहासोऽयश्योधरः।
स भूम्युत्कारोऽप्यन्तरश्रारात्रोऽनिवेदया। विपत्तौ प्रकृतिकाममस्यानस्विन्नतामगात्।
निस्सत्वात्म निजामात्योवित्रुचिंतामिभीयतः। सम्भुज्य दर्पितां राज्यमपीडनमयेऽपतीन्।
वशीकृत्य प्रमैर्नंसं नाममात्रस्थितं नृपं। उच्चैर्भुमोऽचयावन्तं स जिघृक्षुः स्वयं क्षितिं।
अन्योऽमात्यः पुरस्कृत्य यशोधरसुतं परं। तावत्तेन समं भेजे सर्वकार्यविपर्ययं।

कश्मीरान् प्रहतः ज्ञात्वा दौराज्यं तत्र सुर्ज्जितिः। उत्सृज्य सज्जपालादीन् सर्व्वकार्य्यभरक्षमान्।
देवाकप्रतिपन्नान्याभिधम्मीग्यनिवद्धधीः। सर्व्वाधिकाराधारोपान् मन्यमानोऽभिमानितां।
पर्य्युकाजयतः सुज्जिरप्रौढमनुजं निजे। प्रतिपन्नोऽनुमन्तितं मन्त्रिणोऽप्यभवन्नृपः।
अपूर्व्वमण्डलारब्धा वाटोपाडुाममालिनः। क सर्व्वद्रव्यनिष्कम्पप्रतिभाः कार्य्यवेदिनः।
क बालवालिशप्रायोमहत्त्ववहतिर्जनः। धिक् परीपाकविषमं स्वाच्छन्द्यं मेदिनीभुजां।
कार्य्यापेक्षत्रिपक्षेवैरिच्छन्नबुद्धिमताच्छिदां। येन्वयादुर्गकोपादेर्न संगमनरञ्जनां।
प्रक्रियामात्रतो मन्त्रं ग्टह्णन्ति चित्रमन्तराः। ज्ञातमादायकैरेव चित्राचित्रमुखादिवः।
युक्तारम्भविधौ तत्र वैरिशाठ्यकपटे। क वैभेयान् वक्रमायान् कार्य्यमन्दर्भवेदिनः।
दरद्राजद्रुमोऽन्योन्यं भेदकूलच्याच्युतः। कष्टं नामप्रतापौढैः स्रोतोभिरिव मध्यगः।
पर्य्युकास्फुटे कार्य्ये तन्मनुत्कोचमिच्छतः। स दुग्धधातुमादातुमप्यासीद्दलनक्षमः।
पर्य्युकेण समं विग्रविंशः सन्धिं निबद्धवान्। यथागतं गते सुज्जौ कश्मीरेन्द्रेऽपहोद्रुर्वं।
सर्व्वाधिकारमवहाचिरसञ्चारभृद्दः। प्रसक्ते तत्र ग्टङ्गारोमत्युवोचित्यकार्य्यभूत्।
आलक्ष्यकाम्नात्सर्व्वाधिकारोऽस्मादद्वितीयया। तृष्णया ततस्तु तथा निर्भराभद्राभवन्।
अन्येऽप्यमात्याः सामात्याङ्गनुर्माहात्म्यभागिनः। प्रसभं सभ्रमे तस्मिन्दैवात्किमपि लेभिरे।
प्रशंसा सा नृशंसस्य विद्वेषेण धराभुजः। मृतामात्यार्भकापत्यं निधने यः पितुः पदे।
प्रवर्त्तिता त्वमात्यानां भृत्यैः पद्धतिरद्भुता। निर्व्वैकल्याः प्रभोर्लक्ष्मीं अर्द्धैः स्वच्छदिणीमिव।
भूभर्त्तुः प्राप्तनीहत्य मृतस्य स्वामिनः श्रियं। सन्तानस्य विभूत्यर्थं कृत्वा कार्य्यं हितेऽहरन्।
गङ्गाधिपे विमनाषि विपक्षे रक्षितापरं। एकेन सदनाखेन सदायानां महार्थना।
नाध्याहरोहाधिकारं पार्थिवेनार्थितोऽपि यः। स्वामिद्रुमोहिष्टनाथो हृष्टे साहायकं व्यधात्।
निष्ठायामप्रतिष्ठत्वं दृष्ट्वापि प्रभविष्णुभिः। धिक् परस्परया मत्याः प्रवर्द्धन्तेऽधिकाधिकं।
आसीदाषमनोपयोगि कलशे सद्गुणगणहननकाम्ताद्विक्रमसार्थ्यचासुररिपोर्लक्ष्मोतमं सत्पयः।
सम्भुतस्मिन्दधे स्वमूर्द्धनि अवेऽप्येकप्रभुकाङ्क्षतो स्युः सर्व्वेऽप्यवशा गतानुगतया गाढादराः स्वामिनः।
सुज्जिनिर्वासनप्राप्तप्ररोहोदुर्णयद्रुमः। सान्निजात्यकृताप्यायः क्रमेणासीत् फलोन्मुखः।
द्विषाः समाः समन्युः स विग्रविंशस्ततोऽभवत्। सकुण्ठराजायुक्कण्ठं सूनेरक्षत सोढनं।
दूरादाखण्डितोत्यानः प्रूरमाश्रित्य भूपतिं। जीवत्सविवणिक्यादिकर्म्मणा स सबान्धवः।
दरदां मन्त्रिणां आततानैवैरभियोगभाक्। सकेऽलङ्कारचक्राद्येर्डामरैः सह चक्रिकां।
साप्यद्रिदुर्गस्याम्बस्य प्रथमप्रस्थितो सृजन्। शुद्धो जनकभद्राख्यः पार्श्वं निषेधान्वैपयन।
कर्णाटकादावभवत् स्थाने स्थाने विलोक्यतां। प्रस्थितं कस्यचिद्रोषे बुद्धिः कस्यापि साधुता।
तं तथा विपुलारम्भमपि मान्यादरक्षमं। प्रविविक्षुमुपैक्षिष्ट कोषोद्यानुद्यमो नृपः।
पोषिते प्रेषितस्त्रीवैरात्यये विलम्बैर्विभिः। अयोदयद्वारपतिः प्रैषि विग्रहराजभुजा।

संरक्षता च मूर्त्तेन पुरे मल्लार्जुनेन च। प्राप्तोऽलङ्कारचक्रस्य पार्श्वमस्यापि लोठनः।
अपि विग्रहराजाख्यः सूनुः सुस्सलभूपतेः। भोजः सुस्सलजन्मा च सुतौ तेन समागतौ।
अथोपचितउत्थान एव तेषां स सत्वरः। मार्गं मञ्चविनोदाद्रिमेकेनाक्रम्य चाव्रजत्।
अथ यथ्यकन्यायथथासिद्धेर्याता विवेचताम्। तदा सुस्सलदस्सलनन्दः स पलायिष्ट डामरः।
सिन्धौ मधुमतीमुक्तामिव मन्नाशितं ततः। शिरःशिलाभिधं कोट्टमथ तैरधिशिश्रिये।
गहने भुवनः कोट्टे स्थितः किं वा स इत्यसौ। न निश्चिकाय कारिणो भ्राम्यन् दीर्णासु भूमिषु।
अथोपाकम्पनद्धगौरीकर्णेऽस्मिन्समाश्रयेन। दैवेनापि न भूभर्त्तुः प्रभावो निष्फलोऽभवत्।
उत्थानोन्मुखतां सर्वेऽप्युत्पिच्छे तत्र दस्यवः। चालाकासितमयोवर्षपृथक्छत्र इवाभवन्।
तैलिकादिभिर्गूढवेश्मैरथ लोठनः। पालकारिः पुनस्तस्य मायाचतुरचाक्रिकैः।
पुरधामादिदग्धारमथाध्वमथ धावतां। पदे पदे तच्छङ्कारं स्वपचासमरक्षिपुः।
धिक् चक्रे निपतेभ्योऽस्यन दुष्पाद्दृश्यः स सर्वतः। कन्यात्थयोदधी महापुत्रः केतुरिवाभवत्।
आनीरमात्यैर्निष्कासे सन्धौ कालानुरोधतः। मेने मल्लराजोर्व्वीहारितैवाखिला जनैः।
असम्भवप्रतीकारतयारोहस्तु वैरिषु। तद्वारेऽथ सभाया धन्ये प्राज्ञापयन्नृपः।
तत्स्कन्धारोपिते कार्य्ये भोक्तां गच्छेत्सदा सती। विपर्य्यासमथ दाराभोज इत्यभ्यधाज्जनः।
भिक्षुभेत्तार्जुनस्याधीदेक एव जयस्सभो। वंशनाशेऽनघ: साधारभ्युदेत्वखिलाः प्रजाः।
दाराधिपस्सर्वदाकथ्यव्यवहारो महीपतेः। सिद्धिं स्वस्याप्रविद्यापि वाञ्छन् चेद्याथमोऽभवत्।
एकाकी यः किल न भजते मूढतां भर्तृकार्य्ये नीहारोन्नं जयति च तथा यत्नधीने च तस्मिन्।
निर्वैवाकध्यवहनितया साध्यसिद्धिं किलैषां शङ्काद्दृक् सत्त्वो प्रभवति परं नाल्पपुण्यस्य राज्ञः।
पञ्चचन्द्रे स्मृते तस्मात्स्वं राज्ञोपवेशने। न्यधाद्यं बहुचन्द्रार्थं सोऽप्यारण्ये विनिर्धयो।
शिवाङ्ककादयोमुख्याचारकैः सह गायकैः। धन्यमेवान्वयुर्व्याख्याय राजोपजीविनः।
धन्यादिषु निलयान् कोटिकिष्युतटाश्रये। अयत्नेन चतुरे मोद्रङ्गतः पृष्ठपद्धतिः।
हठप्रवेशायोग्याभिमुख्यचेवाकवर्जितः। प्रोचयन् हिततोषमतङ्गमीरं स व्यजाहरत्।
कटाक्षिकादिभिः कारहन्द्वैर्मन्दिरपद्धतीः। धन्यो मधुमतीतीरे नगरस्पर्धिनोर्व्यधात्।
निर्व्याजं द्रुमसम्बाधं सनिकेतावमस्थलीः। कटकं सर्व्वभोगाढ्यं ततः परिहृढोऽकरोत्।
देशे भूरितुषारोपहिमर्षी आम्यवम्पदा। भूभर्त्तुरभियोग्येव भूरभूद्धानुभूषिता।
भुवनाकुलसञ्चारप्रेषणं दिग्जयेषिणः। दैराज्ये मोक्षिताऽपि काले राज्ञो न खण्डितं।
उत्थानस्वेपचनभये याम्यत्पूर्णात्परं। मारोहिणीविलयात्मकन्दं चान्तिवमूपमां।
दीर्घप्रवासनिर्व्वेदाकुलिताः स्वं ययुः। स्वाकूतं तोषयन्हार्थैः क्लेशे स्थिते नृपश्चकुः।
इत्थं निपतुराज्यार्थांक्षिपद्भिरभिनिष्ठुरैः। नैवादात्तुमपायका कटकैः कोट्टधंसया।
तेषां हि वीतधासारनिरोधादीनि दूष्यतां। चक्षिताखि न जानानि दैन्यदायीनि कानि चित्।

चिकीर्षवस्तुवाराज्ञो स्वविभूतिप्रकाशनं। तस्थुरङ्कुरिताकाशाः पर्व्वता इव डामराः।
कथं कपोतवैरेभिर्दृष्टपाठमुखुस्य च द्विजैः। उत्पिञ्जरूज्वैर्ग्रामेषु सर्व्वतः समुपाददे।
प्रतीक्षमाणाः प्रालेयप्रलयं मार्गभूभृतां। दारदाम्बरगामीकैम्युञ्जैस्सामर्जिगीषवः। ११९०
हिमिकासंहतेः कालकूलतल्पाकृतेर्दधत्। पातभीतिं जनो राजसेना प्रत्यद्वेपत।
इत्थं प्रत्यर्थिसामर्थ्यपरमार्थोपरीक्षणात्। आम्बिन्थ्येवमारेभे सन्देहस्य जयेऽभजत्।

वैदग्ध्यदग्धमनसामयमेक एव कोऽप्यस्ति वञ्चनविधेर्व्विहितः प्रकारः।

येनात्मना किल विश्रब्धितप्रकथने मुग्धेऽपि वैरिणि विचारचणेऽक्षमाः स्युः।

प्रवादमात्रसाराणां स्वपक्षपरिकरादरैः। सज्जैव तस्य विज्ञेत सिद्धिश्चिन्तान्वया धिया।
विध्येदाशु शिलीमुखैः प्रवितरेत् पत्रैरवस्कन्दनं वञ्चीयात्कृदिदं गुणैः परिकरैर्मिथ्यार्पितैरिति।
ख्यातिदमुदर्दं द्विपक्ष भयकर्षिकारवैः साक्षं प्रत्यूषेण ततोऽभिजैरपक्षैरयेत्कुम्भजे। ११९५
लोठनावैर्दि कर्णाश्चापिर्जीर्णैः कथमप्य। मासे ऽवहार पक्षेऽपि राज्यमद्यापि निर्जितं।
मिथ्यैव प्रथिता कन्था स्वयूथ्यैः कथमन्यथा। तस्मिन्नमन्दमास्कन्दं धावन् दाराधिपो दृढैः।
प्रत्यवस्थित्यसामर्थ्यात्ततः कोट्टं व्यसर्जयत्। स राजवीजिमवेताश परेद्युः स्वयमन्वगात्।
कोट्टाद्रिः सलिलश्रान्तः सर्व्वोघः पृष्ठदेशभाक्। स तैर्व्वारिणपायस्थ्यपायकरवैक्षत।
निःसामर्थ्यं तद्विलोक्य गजागारमिवागजं। तत्पुरुभिर्जयाशंसां भयक्षोदवशन् हरि। १२००
ततः शरैर्द्विपदर्व्वेवाश्वावेतारविरोधिनः। सर्व्वमोरक्षणमितोरक्षायव्योपवादतः।
इत्थं स तैरभिद्रुत्यैर्व्वावदाराश डामरः। मेने स्वगुप्तिमात्रार्थी न युद्धे बहुनिश्चयः।
ततः कन्दलितास्कन्दे तिलग्रामे द्विषद्बले। प्रतीकाररक्षमे दृष्टा ते चिन्ताक्षमताङ्घ्युः।
विस्तवापि स्तुतप्रस्थावोढवोलोठनः पुनः। डामरं कल्पयत्पूर्णमगूढं समगर्वत।
भोजं त्वद्विजितं यशोद्रोहो रोचैर्विति ब्रुवन्। वद्धा पितृव्यं तं व्याजभृत्या नित्यमुपाचरत्। १२०५
विमुखे लोठने कुण्ठप्राव्यस्थाय तु साध्वने। मेने मन्मथतां किञ्चित्समर्पितेह सन्निदि।
इन्यास्यां भूभृद्दित्येव यातेश्वेतेषु सन्त्यजेत्। नाम्नानुकृत्यरोजीव पितृव्यं गमनार्थनात्।
त्वय्यस्मासु च सर्व्वेषु वेष्टितेषूत्कटान् द्विषः। पृष्ठकोपमवस्थाय कुर्णक्षिप्रिचलोप्यमाः।
यद्यदिदृक्षुः सिद्धोत्सवदेकं त्यज मानिनः। धन्यांशवन्याभागेषु इत्युदावा प्रवेश स।
सन्धानं स्थापयेष्यामि युक्तमित्युक्तवांश तं। डामरं विदधे किञ्चिदिव वाक्यमाश्रितं। १२१०
विमोक्ष्यामि चपाश्वाम्नायसु त्वावेति तं ब्रुवन्। सप्रसङ्गोपदाविषयोर्विप्रलेभे प्रतिक्षणं।
अम्भोराधि सुदूरस्थैर्यथावद्दत्तोर्व्वरिभिः। वाङ्मयामानतैरस्यैस्मै सन्धाव्यप्यवाचयन्।
दुर्वदर्कमथायद्वं समयं ते व्यजिज्ञपन्। धन्वादयोऽपि तैः सन्धिर्न्निर्भयेव इति भूपतिं।
तैस्तैर्न्निमित्तैः सन्धानमविधेयं विदन्नृपः। नानादिदेश कर्त्तव्यं कोट्टाक्रान्तकवेष्टनं।
सन्दिदेश च दायादा वशीरन् व्यानिमागताः। निजाशादे तां अर्हति इत्योत्कोऽघस डामरे। १२१५

भूत्वा कठोरोऽप्यारब्धानिद्रानिद्राणवत् ध्रुवं । क्रियातिपत्तुपालम्भैर्याचमानोऽभवं विभो ।
नात्यवक्त्रुर्वदेवस्रैत मध्याह्नान्मुखमं ततः । दुग्धप्रवाहं प्राक्षान् च भुक्त्वान्योऽपि तप्यते ।
प्राप्तव्यं प्राप्तवान् सर्व्वोनिजैः कृत्यैः शुभाशुभैः । क्रियातिपर्त्तिलोकेऽपि चैलोक्यं तु सुखेऽर्थ्यते ।

पादेषु पत्तेषु च यस्तु नेत्री न याति वा पञ्चविधीलकस्य ।
पङ्कुन्नवचक्रमयं तु गर्भे किं सम्पदा व्याधिकमे मतीनां ।
अष्टचपादस्य गते निमित्तमनूरूभावेऽप्यरुणः प्रजातः ।
तस्याभविष्यद्यदि पादयुग्मं ततोऽधिकं तत् किमिवाकरिष्यत् । २१५०

उपेक्ष्य माचिता तस्मात् कष्टं कोट्टं विलोक्यतां । प्रयातु तनैवाक्षाकं तेषां च पुष्यायुषं ।
अविश्रान्तो वातोदञ्चनद्व संयोजयति प्रमथ्नि वाततयाद्वयति कुल्याद्रीनपि जलं ।
प्रवृत्ते कृत्येषु व्यवसितिरनिर्व्यूढस्फुटा फलावाप्तिं लोके प्रतिकलमयच्छाच्यविभवां ।
क्रूरं नरपते राज्ञां श्रुत्वा धन्यादयस्ततः । कोट्टप्रतोलिं कुलम्यं त्यक्त्वाप्याहवस्त्रजैवात् ।
कथं युद्धं विधास्यन्ति कथं स्थास्यन्ति वेति तान् । शरान् किरन्तः कोट्टस्थायावत्प्रेक्षन्त कौतुकात् ।
अधःकोऽप्यूर्ध्वगान् युद्धैर्निष्पीड्य निविडैर्व्यधात् । धन्यः प्रदेशं तावन्तं निकेतैः पत्तनोपमं । २१५५
अविश्रान्तैस्ततः सङ्घैरसंख्येयसमूहयः । प्रतिक्षणं प्रवहते सैन्ययोरुभयोरपि ।
परेद्युः सारदां दृष्ट्वा सम्प्राप्तो गर्गनन्दनः । धनन्दनपुरीपौरयोधैर्वृद्धिं घनैर्व्यधात् ।
अलङ्काराभिधोऽथ स राजस्थानाधिकारभाक् । अधृष्यामानुषैर्युद्धैर्विलङ्घ्यान्यक्षधाग्रधीत् ।
क भूधरचरैः स्पर्धा वसुधातलचारिणां । तथापि पृतनायन्त्रानन्यं चिन्त्यमचिन्त्यकृत् ।
अम्पीयांसः कोट्टनिष्ठा भूयिष्ठाः कटकाश्रयाः । अतः पूर्व्वेऽवहन्नन्योऽप्यासन् क्लयास्थया च ताः । २१६०
शिष्टदारादरिपदं द्विषैः पोषितमाहवैः । मौलिनाथमिव चासाप्ततो दुर्गमजायत ।
नानुभेदान्तरदैवमुखच्छिद्रानुचारिणः । धन्यादीनीक्ष्य विश्वासं कोट्टस्था नोपलेभिरे ।
निद्राच्छेदार्थमन्योन्यं कोलाहलोनाक्षपच्छिव । खपन्तोऽङ्गं तु निःशब्दशून्यं कोट्टमदीदृशन् ।
निशासु तत्तत्पृतनाधामकर्म्मरवैरपि । चटकाः कोटरगताभेचक्रैरिवावसन् ।
अहर्निशं भ्रमन्तीभिर्नौभिः संरुद्धपाथसः । ताम् समभ्रमयन् सर्व्वप्रकारं राजसैनिकाः । २१६५
ते रुद्धपाथसस्तर्षदोषं कथंचिदविषेहिरे । निःसञ्चारास्तु सङ्कीर्णे भोक्तव्ये क्लेशमाययुः ।
बुभुक्षवः स्थापयोग्यान् भोग्यान् भावोपनीतांस्ततः । कदन्नैर्नृपदायादा व्यक्तमाकंपनैर्व्यधुः ।
दूरे स्वाहास्तु निष्पीर्णाः क्षुधितास्तेऽधिकं व्यधुः । भूभर्त्तुर्भोगभागिभ्योऽथवान्योऽप्यन्यवं स्पृही ।
व्यूहेष्वस्मासु पर्य्याप्तमकार्य्यमिति भाषिणं । भोजं यथाव्यवहारे दुर्गोत्थाय स तं पृथक् ।
स कस्य वाङ्गुकादेष्यापुत्रत्वादपरस्य च । आनकयोग्यतां मेने देशाच्चार्थलमेव सः । २१७०
विनाशं चानयोः सम्यक्संरम्भेरन्वेषिणः । इति सिद्धा मया मिन्ने तद्विनिःसरत्वं वहिः ।
कान्तालङ्कारचक्रस्य काङ्क्षन्ती चयमित्वरी । मधुरागात् स्वच्छन्द्र वाम्यदोषार्द्रतां गता ।

बहिराभ्यन्तरं भेदं नयन्तौ मन्त्रमार्गयोः । बाल्हुके: कर्णसरणिं सर्वमन्विष्यतोऽन्वहं ।
रागध्वान्तान्वितधिय: प्रतिभेदभयेन स: । तस्य प्रकाश्यजेनां गन्तुं तु प्रार्थनं व्यधात् ।
क्षमावान् शिथिलतापेक्षो मैत्रीसौख्ये मुदं भजन् । नागस्यागस्यपि द्वेषे बोधिसत्त्वइव क्रुधं ।
प्रियामन्यु: सरागेण मृत्युहेतुमेतामपि । यदि विज्ञाप्यते पृष्ठे प्रत्येकेन वारण: ।
अथ प्रस्थापितो भोज: सुप्रारिशिविराम्बरात् । यातप्रायोऽप्यलङ्कारतनयेनानुयायिना ।
द्रोहेच्छया भयाद्वापि ध्वस्तयत्नेन सत्वरं । व्याहृत्यारोपितो भूय: कोट्टस्यान्तिकं पितु: ।
निर्भर्त्स्य पुत्रं गन्ताथि सो निशीथमिधाय तं । चङ्क्रमस्थापयत्सोऽह्नि यातरत्यखिलान् वदन् ।
प्रोत्थायानिश्चयादेक: प्रायाङ्गो स: प्रयास्यत: । बोधितेरथ धन्यादैरजागार्ष्येखिलैर्निशि ।
प्रस्थास्नु: स निशीथेऽथ कोट्टाङ्गाताङ्घ्रलोकयत् । आयत: कटके सर्वान् परितोदीपितानले ।
प्रकाश्य वह्निना दुर्गे प्रतोलीनिर्गतो यथा । पिपीलकोऽप्यलक्ष्यत्वे नोन्मुखानां द्विषां व्रजेत् ।
ज्वालाप्रकाशं चाश्वत्थादिलीलाइव रक्षिता: । स्वैधमूर्द्धकम्पेन बाल्हुणि बाहसाद्भुता: ।
तद्गन्तुमक्षम: क्षिप्रं क्षपाप्राहे स डामर: । अधोवातीतरक्षभ्रमालिङ्गितवटाकरं ।
क्षेमराजाभिधानेन डामरेणैव सोऽन्वित: । शिलां वितर्दिकातुल्यामध्यास्त श्वभ्रमध्यगां ।
आरुह्यासनमात्रे तां पर्य्यासां पातभीतित: । निर्निद्रौ पञ्चरात्रीस्तावत्यवाहयतामुभौ ।
निर्वर्त्तितप्राणयात्रौ करस्थै: सक्तुपिण्डकै: । ततएव व्यवस्यतां विद्यां मौडादिवाण्डजौ ।
अव्यक्तव्याकृती शिवास्वथिता विह्वलौ स्थितौ । वीक्ष्यारिकटके सर्वौ पृष्ठादिस्मयमीयतु: ।
तयोराश्रीयत स्फीतशीतविस्मृतिकारिणा । अर्थधर्मप्रतापाशिसर्वापेनोपकारिता ।
षष्ठेऽह्नि तत्र नि:शेषीभूतभोक्तव्ययोरथ । जलधारइवारब्धि तुषारं वर्षितुं घनै: ।
अस्पष्टज्योतिषि दन्तवीणावाद्योद्यमे तथा । शीताशादितशाहेन पाणिपादेन सुव्रता ।
तावचिन्तयतामद्य सुव्यक्ताभिहतौ भुवं । पतिष्यावोऽरिकटके पाण्डवावधिवाण्डजौ ।
कं पृच्छेम: कस्य वार्तां विदितां यो विनिर्हरेत् । तत: पद्यान्तरागमौ यूथप: कलभाविव ।
विषमस्थावथेत्थं तौ मक्षमभ्यर्थ्य डामर: । आरोप्य रज्जुवमयेघ्रूर्न्ने स्थापयति स्म स: ।
कृतशीतप्रतीकारौ पलालानलसेवनै: । दु:खं व्यस्मरतां तत्र निद्रया चिरलब्धया ।
ततोऽप्यभ्यधिका व्यापद्भोजे लोठनविषये । आगच्छतो जनान् क्रिडयो गिरमप्यापतुर्न यौ ।
यवकोद्रवपूपादि तयो: सतुषमस्मतां । गावैर्वन्नेस वैवर्ष्ये घ्राह्निवन्ध्यतया दधे ।
धन्याऽलङ्कारचक्रस्य चोपभोजस्य सर्वत: । श्रीचक्राराष्ट्रदानेन तुष्टौ दोलयमस्करौ ।
तत: स दूतैर्ब्भिकेतुमङ्गीचक्रे नृपद्विष: । कुभृत्याहुमितोऽभ्यत्यभेदभीतस्य डामर: ।
दुस्तरव्यापदुद्रेकद्रुतमत्तत्वाद्यजन् । पापोपलिप्ततश्चित्तमधर्माकीर्तिसाध्वसं ।
भूपतेर्भीहितच्छेदस्थापनात् स्वस्य रक्षणं । ख्यातिमप्यहो चिकीर्षुस सुजकायावलम्बनं ।
स्त्याशोदयनाख्यस्य धिया मल्लार्हितं तथा । ररक्ष सार्द्धापि भोजं दो तु दातुं स सत्वरे ।

तं विज्ञ च तयोर्भूपाहृष्टं जानन् साम्प्रतं । स्वाधं स्वस्य चाधिकत्वं युक्तममन्यत ।
भोज्यभावकृतो तस्य व्यापदं तच मन्त्रिणां । तद्व्यासाविद्युर्धन्यादयः सन्धिं विधित्सवः ।
मिथाश्विचलिता तेषां कस्माञ्चिद्भवन्ततः । किं पुनस्तेन दायादद्वये दातुं प्रतिश्रुते । १००५
इत्यविश्राणनानीकोत्थानाद्विपणाद्विद्रुये । आहवमनवद्यन्तः कस्याणमवकल्पतां ।
प्रयन्धं निर्भक्तरिमुपचरच्छादितहयं महाहिवं यत्नसयकुटिलचेष्टं व्यवहरन् ।
स भूमिः सिद्धीसौ दधद्विनकलत्यपरतां भवेत्तोनिर्व्यूढावपि सुदृढवैरव्यरभवः ।
दुःखदीर्घप्रवासोत्थैरपमारितसौहवाः । तदा संरक्षोपिथं भूभहृत्याः प्रपेदिरे ।
स सत्यं सचिवोऽप्राप्यः संपश्चोतुं प्रलभते । कथाशरीरमिव योनिर्व्यूढो कार्य्यमाकुलं ।
सन्धिं निवृद्धं विज्ञाय सैनिकाः स्वटेशोन्मुखाः । उपेत्य स्वामिदायिनं क्षणादेव प्रतस्थिरे । १०१०
नविकोतमशव्याश्वं लवन्यः कार्य्यमन्यरः । धन्याद्याः स्वपक्षैन्यमाह्वयन् लक्ष्यागतावयः ।
प्रतापोकेलितवृतः प्रार्थितामममाययाः । तदद्यः सोऽभिषामुंखानदद्त्तावतापयत् ।
रथाङ्गकल्पिनी रात्रिस्तेषां लक्ष्येण चागमत् । विना जीवितसंन्यासमन्यत् कार्य्यमपश्यतां ।
प्रयकर्मभते हत्ये नष्टे मन्दतया धियः । यस्मास्यावनादूरीकृतवाक्यादरं प्रभुं ।
नष्टानुयोधनव्याजात्सत्सपुमुपहासिनः । मदयं सो भुवं दुस्तोकरिष्यत्यन्यमन्त्रिणः । १०१५
सद्योयाचातारतन्यापाम्यन्तोनक्षपार्थिवं । कार्य्यमिष्टामपश्यन्तः कुर्य्युर्वैत्यपरेऽब्रुवन् ।
मायामेतां विचिन्त्यांशैः संमन्त्य नृपान्वितैः । सिद्धसाधोऽधुना दस्युर्वैमवश्यान् भुवं स्थितः ।
अन्येतरांस्तु संकल्पानेवं तेषां वितन्वतां । दत्तावस्थानवुद्ध्यानिः प्रभाता सा विभावरी ।
कुलकं ॥ प्रोढ्य राजस्थानीयोऽलङ्कारः साद्योत्सुकः । सामरं कोट्टमारुह्य मित्रैः नयभयैर्मयं ।
एकाहं गमने सोढविलम्बस्य वासरे । लोठने चोणदार्थिषः स गच्छेत्यब्रवीत् स्फुटं । १०२०
उपन्यस्यन्तसस्य चाभिप्रचालनवनं । मानिनः केऽपि कर्त्तव्यं कीर्त्तिव्ययनिवर्हणं ।
कालः सोऽयं सकलजनताकोपसन्धानदायी मिथ्यासेरकप्रकटनपटुः किन्तु सत्त्वचियाणां ।
स्वच्छायामाहृतमवितताक्रम्यधूमेनापि व्यसं सतिं दिशति रभसान्मण्डलेनोष्णभानोः ।
संप्राप्नुवन्ति ननु सकलमेकमेव व्यापाद्य समरसीम्नि वपुष्मु हित्वा ।
सप्ताश्वमण्डलमथाभिमता निकामं प्रेमार्द्रनिर्भरवधूवृत्तमण्डलानि ।
कास्मिन् सन्ततवेष्टशोथ्यतान्नैकाम्बिदेति व्यथां पत्नीभवस्तितैर्भे चालनसुभिर्मर्त्यव्यथा अन्यते ।
ऋन्दन्मुजनानीमार्द्यकितस्वाभ्यं सदा स्तायते सन्तेनस्वार्थं सुयत्न सुभगाकाम्येव संप्राप्तिभूः ।
मार्गैः स्वप्नुलताविताननमनैर्थानः स्थिता ते दिवं आहव्यासविधिमुकण्टकवने भ्रान्त्याश्विता सङ्गतिः ।
संग्रामुत्रस्थितं निवेश्य रभसादव्यापवृन्दाद्भया हत्वा सोऽपि विभार्कमण्डलमिव स्वात्मान्न तेजस्विनां । १०२५
साक्षाद्यं विधिनोपनीतमभवन् क्षेम्येण यद्वाप्रितं तथापि प्रतमीक्षिते क्वचित् यत् यद्धीहितं वाञ्छकम् ।
प्रायश्चित्तममुष्य तस्यमधुना नदैवसापादितं आभद्राक्षमिवैतदप्यसुलभं कर्त्तव्यमूकस्य ते ।

राज्यं प्राप्तमपि प्रसह्यमवमोच्छिष्टायनैर्योपितः कालः सर्व्वजनक्षयस्य विषये याता क्षितिर्द्वैतुता ।
इत्याशीर्स्किमिवोचितं प्रभवतो भिक्षाचरस्यापतेर्निर्व्यूढं तु तदस्य दैवनिरतौ येनैव सर्व्वोत्थितः ।
स तथोत्तेजितोऽप्योजो नाददे तेजसोज्झितः । न ज्वलत्यग्निसङ्गेऽपि निर्व्वीर्य्यं वा नवेन्धनं ।
ग्राम्याङ्गनास्तु सम्भूतनिद्राभङ्ग इवार्भकः । ऐच्छदुच्चैर्व्विरोदितुं प्रस्फुताधरं ।
डामरैरर्पितं नेतुं सहस्राससूपास्थिताः । तादृशं वीक्ष्य कारुण्याद्बैर्य्योधानार्थमभ्ययुः ।
मा विषीद न दैवस्य दयाच्छेदो धोक्ष्यले । यदि मरोहति क्षेरं विकारतिमिरान्धता ।
स सौजन्यसुधासिन्धुः स स्थिरलसुराचलः । स प्रपन्नार्त्तिसन्तापच्छेदचन्दनपादपः ।
पुण्यां प्रउद्याय संलक्ष्य शरदीव सुवाहिनीं । मूर्त्तिं तस्यास्यवं चेतः समाधातव्य ते ।
निष्कलङ्कैर्वैश्यपूर्व्वैर्निर्व्विशेषं सभाजयन् । चारितं लाघवभुवोऽप्रियस्यां योऽपनेष्यति ।
अपकर्त्तॄन् विपन्नप्राण् दयमानः परानपि । समापरोक्षाहेतुत्वात्स वेत्ति स्पुपकारिणः ।
उक्तेति स्पष्टतैलीलस्यूलकूर्चो स्टकासनः । व्यालम्बकम्बलोगोष्ठाद्बुद्धोरिव निर्ययौ ।
निर्भूषणं स्नानजीर्णवस्त्रग्रस्तं निरीक्ष्य तं । युग्याधिरूढमायान्तं धन्याद्दीनभवा दधे ।
दीर्घास्पन्देक्षणं रूक्षघनकूर्च्चं सविग्रहं । व्यलोकयद्योलूकमिव नष्टं गुहाश्चरान् ।
रेजे मैलस्थलङ्घितैः शिविरोद्दीपितानलः । भूपप्रतापखर्णोस्य कथाश्चलनिवागतः ।
स्कन्धावारे गते वर्षत्तुषारं प्रसभं नभः । असमर्थभावे भूभर्त्तुर्विंशाच्छिन्नच्छेद संशयं ।
प्रावृत्पत्तङ्गिमं तावन्निषेरन् भुञ्जिताः क्षणात् । पिहितकाम्लमैर्मोटाः प्रविष्टाइव सैनिकाः ।
एवमेकोनविंशेऽब्दे दशम्यां शुक्लफाल्गुने । स्यूताम्बरपरिद्वेषोयो निवृत्ते लोठनः पुनः ।
दीर्घप्रवासादायातं मत्कृते कटकं पुनः । निर्ग्गमो हर्म्यमुत्तुङ्गमारुरोह महीपतिः ।
यथोदितं दानमानसम्भाषणविलोकनैः । सम्भाव्य व्यसृजत् सैन्यं धन्यादीन् प्रैक्षनानतान् ।
तेषां पुनस्य दोर्दण्डमूले चिन्नकरं भटैः । न्यस्तेनानासिकं वाम:प्रान्तेनाच्छादिताननं ।
निर्भूषणश्रोत्रपालिप्रविष्टैः श्मश्रुलोमभिः । गलच्छदैः प्रत्यक्षकाश्यक्षेत्रं कपोलयोः ।
उच्चावचोक्तिमुखरे पौरलोकेऽन्तरान्तरा । व्यापारयन्तं नेत्रान्तो दीनस्तिमिततारकौ ।
कातर्य्यदैन्यभीलज्जानिष्कृदलक्ष्मीकटाक्षितं । वेपमानविनम्राङ्गं गां शीतेनार्द्दितामिव ।
श्रान्तामिव स्थां पर्य्यस्तामिवाद्रौ न्यतितामिव । विहस्तस्य दिवं प्रायवक्त्रपुष्करदस्करं ।
दैविकीवान्तरायोऽस्तु ध्वान्तस्येयं प्रवर्त्तितां । राज्ञोऽवेक्ष्यमाणां याते वालावां जरयन्त्विदं ।
सर्व्वापकारकृद्राज्ञः स्थास्याभि पुरतः कथं । पदानि सर्व्वस्थानं निष्ठीवेति पदे पदे ॥ सन्नियुगलं ॥
सङ्क्रोशकाहूतनया लोकसंलक्ष्यमेचत । मनोहारैरथावेश्यमानं लोठनमग्रगे ॥ कुलकं ॥
भूसंज्ञया विनीर्णाज्ञो राज्ञा तामावरोह सः । सभां पार्श्वमितां मोजमिव प्रेक्षकलोचनैः ।
दृष्ट्वा निर्दिष्टपार्श्वार्म्यां क्षितिः पृथ्वीभुजस्ततः । अनमीत् चितिनिक्षिप्तजानुर्मूर्द्धाङ्घ्रिपङ्कजे ।
हस्ताम्बुजाभ्यामालम्ब्य ललाटतटमाननं । पश्चाद्दक्षमणस्य तस्योदनमर्यच्छरः ।

रक्षोपधौजुषोः स्पर्शः पाचिाखापं स चेतसः । दोभ्यांप्रमयदद्देहसाख सीचकसीतलः ।
पुण्यानुभावात् कारुण्यभाजोभूभर्त्तुरक्षमा । विस्मयस्वाखमया स वचात्पस्पृंशदिह ।
मा भैषीरिति दृष्टोस्मिः सुखं सम्प्राप्स्यसीति वाक् । चगाखोर्ययेण भग्नेव मन्युना त्वयि साधुना ।
इत्युक्ते पूर्व्ववैराणां भवेद्दुद्घाटनं कृतं । वान्धवोनक्षमितोत्थिन्यरोत्तामदव चणे ।
क्लिष्टोऽसीति स्वप्रतापप्रभावभावनं भवेत् । ध्यात्वेति भूभृद्दुःखाप नाप्यायन्नु गिराकरोत् ॥ तिलकं ॥
अभयार्थनया पादौ स्पृष्टुं नमयतः शिरः । सेव्यमौ मौलिषु पुनर्ब्बिपदश्चोचिणाकरोत् ।
का योग्यता सत्क्रियायां ममेति वदता बलात् । अजिपत्यिदव्येण ताम्बूलं स्वकरार्प्पितं ।
नवं दारिद्र्यमूर्त्तेऽभूत्कृमोवदति सस्मितं । धन्यं यदस्य पदमं प्रहं सत्येन साधुना ।
दाक्ष्यदाक्षिण्यगाम्भीर्य्यविनयार्दैर्व्विभाव्य सं । भूभृद्गुणैः परीतं स्वं लोठनोऽमन्यतावरं ।
आदिश्य धान्यनं धन्यं मुखनाथ चपानतं । पिदधं प्राङ्विवोश्म भ्राजिष्णुविनयाञ्जलिः ।
अभियोगे य एवास्य नोतौ विन्ध्यस्तो दृशं । मुखरागः सएवाभूत्फलावाप्तावविद्युतः ।

नायाति वाडवविशिखकथनेन तापं मैत्र्यं हिमाद्रिपयसा विमता न चाब्धिः ।
कश्चिद्गभीरमनसां सततं विषादकाले प्रमोदसमये च समोऽनुभावः ।

प्रीतिस्थैर्य्यतांनियोग्यैर्योपचारैरकल्पितः । कमाद्राजा परस्थस्यां पौरुषं भजनोत्रयोः ।
दायादोऽहरयादेव राष्ट्रे कष्टेऽपि सर्व्वचित् । भोजनोऽपिस्वपय्य दत्तं सोऽन्तरचिन्तयत् ।
प्रवासायासभीत्या क्षेमस्थकंपरमसम्भ्रमैः । जिगीषुर्व्विदिपत्तैर्पक्षं च चलिम्भ गागरः ।
सत्कृतः स तु विस्तीर्णः स्वभ्राक्कुम्भगदहे वधम् । पिदध्यविपद्धादन्समुपलेभे न कश्चन ।
राजा नदेहे स्नलद्धारं ज्ञामराम्नि कमागतं । पृष्टाद्दो ध्याभर्द्रो सहद्दोहसक्लावनस्तदा ।
ददर्श च क्रमादूरतया दुर्लक्ष्यविभ्रमाति । स्कन्धावारं बहुमालं मार्गे नगरगामिनि ।
प्रज्ञातेन विदूरत्वात्पिहरणाभितं ततः । युग्मवासौ धन्यवद्युग्ययोरन्तरेऽचत ।
अविनयच कोपेतुः कटकप्रस्थितेऽग्नितः । युग्यारूढस्य कोऽथ स्यान्नृतोयोधन्यवद्वयोः ।
पृष्टमेनावदत्कश्चित्पामरोऽथ प्रमोदभाक् । सन्धिर्निबद्धो नगरं गतौ लोठनविग्रहौ ।
मन्दोदोऽथ दुनद्रोरोभयमुत्सुकतां भजत् । शान्तिचेदेन तथामोत्कुस्कर्म्ममपदस्थितं ।
सैन्ये गते शून्यतया मिलितैर्ब्बिहगैः चरित् । दत्तद्विषान तौ मोतौ क्रन्दतीव व्यकल्पत ।
लवन्यएव मे दद्यात् ध्यालिहृष्टमवेत्य ते । पुनर्भेयपुर्धन्याद्याः कमाहृच्छावर्योति सः ।
स्वं नेतुं पार्थिवचमूं प्रत्याहत्तो निनादिर्मौ । भुतेऽन्तरान्तरा घोषे निर्झराणामयहृत ।
अथाजायत जीमूतवितीर्णतिमिरं जगत् । बहुं मध्यन्दिनेनैव निशीथव्यथितश्रिया ।
राधमासावधि दधुस्ततः प्रवृत्ति वारिदाः । दीर्घां वोष्ठां तुषारोस्मस्याद्भवणकर्म्मणि ।
विश्रम्भघात्यभयोऽयं निर्भयैस्त्रियोज्झितः । निघ्नन् स्वमिति भोजाये तेनोदग्धुरुपाविशत् ।
यमयापेक्षयासोभामन्युं संस्तभ्य साल्हणिः । सान्त्वयन्निव नास्त्यामस्वयेति जगाद तं ।

ऊचे च संश्रितापत्यज्ञाताज्ञापद्धतं त्वया । भ्रातुर्नीतस्त्वं तव गर्हां नार्हसि कस्यचित् ।
तव द्रोहस्पृहा स्वामिन्नानृशंस्यं भविष्यति । परद्रुग्धाभवत्तस्मादियं कालानुरोधतः ।
राज्ञश्च सर्वभूभर्तृवंश्यादेव न वा वधं । उपेक्षेथाः किन्तु संयम्य राजधर्मानुरोधिनः ।
स्वख्यातिस्तैर्याबाधा राज्ञश्च मार्गगामिता । सेयं सभा रक्षता वृत्तं निषिद्धा धीमता त्वया ।
इत्युक्तवन्तं तन्व्यक्तलज्जाभाररवावदत् । साक्षी त्वमेव सर्वत्र ममेति सततं स्तुवन् ।
क्षणेन च प्रहिणु मामधुनेत्यभिधायिनं । तमेव छिन्नहस्ताग्ने कर्णाभ्योत्सुकतां ययौ ।
त्वयि दस्यून् विपर्यस्थितुमन्तुं आनन्द भोजनं । भोजस्त्वेति केनापि कथितोऽध्यधिताशनं ।
स्पृष्ट्वा स्त्वं चिरात्प्राप्तमिदं विक्रीयतामिति । ध्यायं ज्ञात्योर्द्विषमांसं तयोर्मुक्तममन्यत ।
दस्युस्तु छिन्नहस्तान्ते त्वां प्रहेष्यामि निश्चयात् । स्नावाद्य वेति कथयन् द्वौ मासौ न मुमोच तं ।
मां ज्ञात्वेह स्थितं राज्ञा कृतारक्षे छिमायिथे । विक्रीणान्येव मत्वेति भोजोऽथाङ्गमने त्वरां ।
मिषं यं यं निवेधाय गमनायोदपादयत् । दस्युस्तं तं समुच्छेद्य सापराधं व्यधत्त तं ।
ओजोनाद्योबलहराच्च श्रातं भाद्रमातुरः । अभ्यधाद्राज्ञमागास्य लम्बकम्बलकाहृतः ।
तेजोविस्फूर्जितास्तत्तद्दोरोत्कर्षकषोपले । देराज्ये पोस्सुने सैन्ये पंक्तिपावनतां गतः ।
पितुराप्ततया राज्ञा वर्धितस्तदनन्तरं । एवेनकादिविषयाधीकारित्वे क्रमाद्व्रजन् ।
त्रिमुखे राज्ञि नागेन स्वयाश्रमभुवा हते । तं राजवदनो नाम विजिघृक्षुररक्षत तं ॥ चतुर्भिः कुलकं ॥
आनृशंस्यं भृत्यभावादनन्यतयास्य च । प्रत्यवस्थित्यसामर्थ्यै राज्ञि सर्वे प्रशङ्किरे ।
अतोऽलङ्कारचक्रेण कुर्वताभ्यर्थमर्थनां । देराज्ये कोराजशीर्षो तदा न स समर्प्यत ॥ युगलकं ॥
भीतः प्रत्ययतो दूरस्थितेऽप्युदयने स तं । विसृष्टवति दस्युरस्य कुमेनं न सोऽत्यजत् ।
राज्ञा कर्तुं विनियमं भोजस्य प्रहितो धनैः । प्राप्य दूक्कामलङ्कारो विषयाधिकृतस्ततः ।
तत्पार्श्वमुद्यतं गन्तुं मासमुत्सृज्य यासि चेत् । त्यक्ष्यामि तदसूनेवमूचे भोजस्तु डामरं ।
श्वस्त्वां प्रभाते द्रक्ष्यामीत्येतावत्तत्र जल्पति । कोट्टादनुज्ञैव निष्क्रान्ये यामे त्रिनिर्ययौ ।
घनवर्षेऽप्यपेक्ष्येण मार्गान्वेषी गवेषणं । यावत्तक्के चपान्ते तं तावत्कुत्राव निर्गतं ।
असाध्यप्रतिषेधोऽथ तमङ्कचर्तुजगाम कः । प्रस्थितं शारदादेवीस्थानं यावन्मितागुगः ।
एकमार्थगतौ ज्ञातौ विना तौ ज्ञातियोचितौ । दाक्षिण्यादथमः ख्यातुमर्थे सागाभवन्निव ।
प्रवयाः पञ्चषान्वारान् व्यधाद्दारज्ञिमेव तु । युवापि कल्पः कौलीनमिति ख्यात्य च विस्मयम् ।
दुर्गाध्वगमने खण्डितेच्छः संश्रित्य दारदान् । संयुगमुमधुमतीरोधसा मार्गमयहीत् ॥ तिलकं ॥
क्वापि श्यामाम्बरश्यामश्मश्रुत्युदंष्ट्रान् दुस्तटान् । क्वचिद्धूमप्रकाशाभ्रकालपाशान्धकारितान् ।
प्रभ्रश्यद्धिमसङ्घातगण्डशैलाश्मवाम् क्वचित् । क्वापि निर्झरफूत्कारमारावन्तविपद्दान् ।
क्वचित्तुस्पर्शपवनस्फुटस्फुटदस्रधरान् । क्वाप्यातपत्रनहिमध्यान्निर्निर्भिन्नकूपथान् ।
दूरावरोहे प्रहते स्फुटमप्रहते विदन् । कर्हीवरोहमवलम्ब्यमानोऽप्यधोगतैः ।

तुषारकालविषमान् षट्सप्तान् पथि वासरान्। उषित्वा स दरद्राजसीमान्यामसमासदत्॥ कुलकं॥ २८१५
गूढार्पितात्मसामग्री कृता किं साध्वसाचयं। तं दुग्धघाट्टकोट्टेशः प्रणम्यासयदर्थितां।
दूरस्थितो विशुद्धिंदस्तद्दूतोक्तसदागमः। मस्निग्धां माहिलो वक्त्रवादिवाचाकृपो चिताम्।
आदिष्टदिष्टदृष्टिश्च राज्ञे कोट्टाधिपेन सः। अवारयत् सकोपस्य स्वामिनं राजवीजिनः।
राजायमानो भोजोऽथ राजवासगतोचितं। आनिन्ये राजवदनापत्यैनाभ्येत्य पश्यतां।
स पित्रैकान्ततोराशो भिक्षेन प्रहितोऽन्तिकं। तेनाशाय्य रिक्तोत्युपपाशायस्वापनोपमः। २८२०
कार्श्यगौरवविश्वासाभावव्यतिकरोचितं। सन्दिश्य प्राहिणोत्तं सन लोकुर्व्वन् चोत्सृजन्।
किमाप्तोऽहं किमेकान्तभिक्षो राज्ञः शनैरिति। मां शास्सतीति तं दूतैः स राजवदनोऽब्रवीत्।
तस्मादार्थ्यं दर्शयितुं गौरवैरिमिषान्नृपे। प्रयाणेऽथ विदोषत्वं नागावैरयदोद्रथे।
सामग्री नः शनैः स्थैर्यं ततः साम्यमथ क्रमात्। आधिक्यं चादधे तेषां विपदैर्ध्यनिष्ठुरः।
तथा प्रतिष्ठां स प्राप तस्यापूर्व्वस्य भूमिजाः। दास्यमेत्य यथा शौण्डा नागनागस्य वान्धवाः। २८२५
स हि त्यागक्षमासंभालोभादिगुणभूषितं। अभिगम्योऽभवन्नित्याभ्यस्तभूतिरिवोन्मिषन्।
स्थैर्यं पृथ्वीश्वरादीनां साश्रयाणां न कौतुकं। आश्चर्यो निरालम्बस्यास्तु त्यस्तु विस्तृतः।
यच्छयन् पृथुलान् व्यूढां घोराटविकधोषिकैः। कान्तयामोऽथ तस्यौ स भोजादीन् प्रतिपालयन्।
अकुर्वन्त्यान्यमहर्षैर्षामात्यमतेन सः। ततोऽनुपित्रिप्रियत्वाद्वा भीतिमन्येऽपि डामराः।
उद्घातध्वंसितो विश्ववेच्छा लोठनबन्धने। चाधास्तेषां तदानीं सा जगाम शतशाखतां। २८३०
त्रिल्लको जयराजस्य राज्ञा सम्बर्द्धितावपि। अकार्षीत् नैव तपसा विवशौ चक्रमीलनात्।
यो यूकानामिव स्वभ्रमामयानामिव वयः। दैत्यानामिव पातालं यादसामिव सागरः।
आश्रयः सर्व्वदस्यूनां त्रिल्लको मायघोल्बणः। स देवसराधीशं सम्भून्निश्चत्वं व्यधात्॥ युग्मं॥
कात्स्न्यों ऽथ तदाधिपं चौणीचाणार्थिनो द्विजाः। प्रायं नृपतिमुद्दिश्य चक्रिरे विजयेश्वरे।
अकालदस्युनिर्बाधं जानतेऽभ्यर्थनां न ते। राज्ञो दर्प्पस्ततः सोऽभूद्दाविश्यास्तसमानुगः। २८३५
प्रस्तातुं पार्थिवे सज्जे ज्यायान् योविश्रुतेष्वभूत्। स जातोत्पातपिटको जयराजो व्यपद्यत।
भाग्यवानेकतो जातदस्युवैविक्ष्यमोक्षितः। ततो मडवराज्यं स विप्रप्रीत्यै विनिर्ययौ।
अमात्यदत्तवैमत्यैः स्वग्राम्यं मठैरथ। द्विजैर्निषिद्धोऽलङ्कारो मन्त्री राज्ञोऽभितोऽन्तिकात्।
स व्यवस्थापने दुःस्थदस्यूनां सोद्यमः सदा। सेर्ष्याणां प्रत्यभात्तेषां तद्दोषपरिपोषकः।
त्रिल्लकोन्मूलनं कुर्य्यां कृत्वा द्वैराज्यभञ्जनं। प्रतिश्राव्येति नृपतिर्व्विप्रान् प्रायाद्व्यवीवरत्। २८४०
ततोऽथ त्रिल्लकभ्रातृभिर्प्रियैर्ददवेजयत्। अमुद्रितमुखा गूढामयो रोगास्तैरिव।
जयराजानुजं राज्ञा यशोराजं निवेशितं। तस्मिंस्तनावस्कन्द आहव्यं राजकाभिधः।
त्रातुं तं देवसरसं दूतागात्याश्रितं गतः। सज्जपालोऽन्यैस्तदाक्रन्दितधविजयोऽभवत्।
ज्ञातोदन्तस्ततोऽभ्येत्य रिल्हणोऽरणमुत्सर्णं। जयलक्ष्मीकटाक्षाणां सद्यमातिथितां गतः।

मन्दरेणाथ तेनारिवारिराशौ विलोडिते । कल्लोऽभूत्स्थपालाख्यस्तुच्छारातिजलाद्भवो ।
जितेऽपि राजके लोठौ विलासुयाहकं यमः । न बभूव यशोराजः शून्ये वास इवाविलं ।
प्रतीक्ष्यमाणो वैराज्यपर्य्यायिं स्वामुजेऽकरोत् । विल्लकः कालहरणं तैलैर्मोयानतिक्रमैः ।
यथाकालं ततोगूढोऽपोढाक्षप्तलकल्पकान् । स्वपलस्थपोविनिशिखान् दिक्षु स्वाविद्दिवाक्षिपत् ।
अथ पांकोहरिर्योऽभूच्चतुष्कः कोष्ठकानुजः । राज्ञा भ्रात्रा समं बद्धः कारागारात्पलायितः ।
स तेन निजजामात्रा रक्षितः क्षोपवेशने । षष्ठकुञ्जामरयुतः प्रमादं सम्प्रवेशितः ॥ युग्मं ॥
आकर्ण्य कुररस्येव निनादं तस्य भेजिरे । भ्रान्ता दक्ष्वोगूढा हृदस्थाः शफरा इव ।
दृप्यन्तं राजवदनं षष्ठचन्द्रोऽथ गर्गजः । रुरोध प्रलयोद्वृत्तं वेलाद्रिरिव वारिधिं ।
वर्द्धमानक्षीयमाणसंहती तौ तदाऽभवतां । पर्वे सजम्बालहिमतुषाराद्रितटाविव ।
षष्ठस्य जयचन्द्रस्य श्रीचन्द्रस्यानुजन्मनः । दूरविप्रकृतौ राजमन्दिरासन्नवेतनौ ।
ख्यातनिर्व्यूढपर्य्यासौ धुर्य्यकार्य्यवशप्रियात् । प्रतीक्ष्यादयजह्राख्यः महितावग्रभागमं ।
कटकाद्विद्रुतौ राजवदनान्तिकमागतौ । मद्रुघ्नोऽपि भुभर्नुरागतौ प्रतियोग्यतां ।
शैलप्रस्थानपथिकैरसङ्ख्यैरथ स्वाश्रकैः । स पूर्वराजकोशार्थी भूतेश्वरमलुण्ठयत् ।
तस्कराक्रान्तशरणं बलवन्निहतावलं । अराजकमिवाशेषं राष्ट्रं कष्टां दशामगात् ।
उदयं कम्पनाधीशरिल्हणस्य ततो नृपः । चतुष्कपुष्पमादिश्य नगरं विशोऽविशत् ।
पांकोहरिस्तु दुस्साध्यो महाव्याधिरिवौषधैः । स्वामितोऽभूत्तयोः सन्धेः संकल्प न त्यजस्तत ।
कालापेक्षां स्वपक्षाणां दुर्बुद्धिं चानुजन्मनः । आसीत्स्वन्दप्रतापत्वं रिल्हणस्यापि तत्क्षणं ।
विक्रमित्रस्तु विश्वातमोजादन्तो व्यसर्जयत् । दूतानानेतुमुर्व्वीशान् सुवर्णमुत्तरापथे ।
अपि विस्त्रीर्णनिताम्बहोत्रैयात्यवेदिभिः । अपि किं मानुषपुरोगानोद्धारिदरीगतैः ।
अयोध्यादालुकाम्बोधेः शीतावेदिभिरेकतः । अपि प्रद्युम्नानिलैः शीताम् कुर्व्वाणैरुत्तरान् कुरून् ।
हिमाद्रिकच्छे स्वच्छेशाः प्रधावन्तोऽधिशिश्रियुः । दिशस्तुरङ्गस्कन्धस्थः स्कन्धावारं दरत्पतेः ॥ तिलकं ॥
राज्ञां सङ्घटनं यावद्बुधादेवं दरन्नृपः । दिग्भ्योऽभ्याजान्तिकं तावत्सामन्ताः प्रपेदिरे ।
स पिप्रिये तानभ्यागतानालापान वीक्ष्य गिरिव्रजात् । प्रीतिप्रकटप्रणयानवकरठान्करीन्द्रिव ।
जयचन्द्रादयो राजवदनप्रहिता अपि । कोराः काश्मीरिकाः पार्श्वमभजन्राजवीजिनः ।
अभ्यर्णस्थान् बलहरप्रमुखांश्च त्रिदूरगान् । अपुष्यात् मान्द्रणिः स्वर्णैः परां कोशमतां भजन् ।
ततः स्वर्जनितोत्पिञ्जतया भिक्षोश्च चाक्रिकः । भोजेन राजवदनः समगंस्तापमाध्वसं ।
तयोरक्षतकर्त्तव्यविशेषेणेतरेतरं । जातमोहवयोः क्षिप्रमविश्वासो व्यजायत ।
अभ्यमित्रीणतां तस्यानिच्छतोदरदं विना । मदामाहायकार्थे कल्पितामेव स तान् व्यधात् ।
स्थैर्यन् धाढाधिमाटोपाः कटकस्यास्य नो द्विषः । तस्मात्स्यमुग्निवेषदा भङ्गाभूयोऽपि योगभित् ।
तस्मात्सर्वाभिसारेण रणमेकं समैच्छतः । विजयावजयावाप्तिरेकाह्नाक्रान्तिरता मता ।

व्याजहारेति यद्वाजसदेवोऽथ रुमन् मयात् । निन्ये तद्वाग्दं सैन्यमुपेत्यागमिनीयम् ॥ तिलकं ॥ १८७५

सङ्कटान्ते वितीर्णानुयात्रेस्तेषां प्रर्षयतां । स राजबीजी शुश्राव दरद्राजमथागतं ।

तत्सङ्गमाय व्यावृत्ते तस्मिन् कोट्टाग्निकं पुन: । प्रावेशयद्दलहरोमादग्रामं स तद्दलं ।

दिग्भ्रान्तितावीत्य वारिभ्रान्त्यावातमृगा इव । निसर्गधीरधीर्गार्गिर्न धैर्य्यात्पर्यहीयत ।

तस्य सर्व्वेऽपि लीलास्यडामरा: स्वे च सैनिका: । विपक्षै: सह सङ्केत्या: सैन्यान् दुःखतो ययु: ।

स तथा विषमस्थोऽपि प्रस्थितै: पार्थिवो निजै: । भ्रातालन: प्रभुं द्रष्टुं न क्षमोऽस्मीत्यभाषत । १८८०

स सूर्य्यवर्म्मा चन्द्रस्य न जात: कोऽपि दृश्यते । उपयोगाय योऽनागाल्लाभिजनजन्मनां ।

भोजं सभाजयित्वाथ विसृष्टिवान् स पार्थिव: । मार्गे समं समासन्नैर्व्विजयाय व्यसर्जयत् ।

ततोऽस्ति म्लेच्छगणाकीर्णा सजन् संवाहयंश्चमू: । प्रयाणमात्रान्तरित: पृष्ठे तस्य बभूव च ।

प्रादुष्कृतजगत्क्षोभे बले तस्यानुयायिनि । उत्साहात् साल्हणिर्येन क्षतं हस्तगतां मही ।

वाजिभिस्तर्मिर्नोम्लेच्छराजस्य बलमूर्ज्जितं । स्थाने समुद्रधाराख्ये निर्व्वन्धाय तत्पदं । १८८५

स राजवदनस्थाद्रुग्दुर्गोपाग्र्यवलोऽध्वन: । मृत्युदन्तान्तरे दिष्टं षष्ठचन्द्रममन्यत ।

तत: प्रावृट्पयोवाहलोद्दीपपरिप्लुता । सम्पद्यते स्म वसुधा सर्वाभूतजलस्थला ।

धरित्रीपानपात्रेऽम्भ:श्रीपूर्णे दध्रुर्द्रुमा: । ममालम्बशिवामावलम्बीनीलोत्पलोपमां ।

ग्रहस्य सङ्कटं आगन् भूभृच्छैर्वलेशमं । पथोदयद्वारपतिं तत्र धन्यं व्यसर्जयत् ।

व्याक्षिप्तोरुद्रुमार्गौ तौ पदवीमनुमस्ततु: । मार्गे धनञ्जयस्येव शोणियपवमानजौ । १८९०

जलाम्बुदेऽम्बरे दूरं वारिपूर्णे च भूतले । स्रुतेव विद्युदुद्ये भिन्नद्योतननि:स्वना ।

शोभामाचरिताशार्पेरिवर्षाविच्छिकृत: । तथाविभक्तकटक: पार्थिव: समजायत ।

अनास्थाराजवदने मत्वावस्थ्या: पुरा । अथापरो न निर्विण्णो राजबीजीति दारदान् ।

विक्षक: सन्दिशन् दूतैर्हृष्टं पांशोहरिं नयन । तथेरिकस्य सामर्थ्यमेकस्तं हस्तपातितं ॥ युग्मं ॥

अभिप्तिलिखितालेख्यकल्पं वसन्तस्य तत् । ताहम्विलोक्य सामर्थ्यमथ राजस्य सर्व्वत: । १८९५

विभक्तशेषसैन्यस्य तत्र तथाविसङ्कटे । ज्ञात्वा प्रतिषमाधियच्छद्रमुक्ष्मुद्रदुर्नय: ।

अक्रमस्याविदाचारयिरं स्वाङ्गै: सगोपितं । वहिर्दुर्धर्षमत्याचोद्विणीयमपि कण्टकं ॥ तिलकं ॥

ध्वान्तेऽम्बुधरजालान्ध्यमहावाते रजोभर: । स्वपक्षभेदयोर्भ्रान्तकर्णेजपसहोद्यम: ।

कुलच्छेदकृतो राजन्यस्य तथाविसङ्कटे । अथान्तजागरोत्यायमनर्थपरिपोषक: ।

सोऽथ शूरपुरेऽकस्माद्दृश्भि: सह डामरै: । तेन सम्पूरित: पृथ्वीहरजोनोटकोऽपतत् ॥ तिलकं ॥ १९००

तस्य सङ्कटत: कल्यां प्रयातं वेकतं चिरात् । पालिभङ्गे तटस्येव प्रावृट्पूर्णस्य लक्ष्यतां ।

निद्रालोपेक्षजठरप्रमादनिमग्नं जगत् । समेतमिव तत्सैन्यं प्रत्यभाज्जलदागमे ।

यावद्भि: पार्थ्यते नैवुक मज्जातुमपि तद्वलं । अकथ्यकल्प. सुस्वल्पयोधमध्यगतैरपि ।

तावद्भिरगुरै: पिशुदेवहृष्ट्याधिपोयुधि । तस्याधान् यास्यहरित: सरितस्थानियोन् व्यधात् ॥ युग्मं ॥

ततोऽन्यैश्चिताचक्रैर्विम्बितैस्तटिनीजले । मृतानामपि संस्कारः क्रियमाण इवाभवत् । २९०५
इति विस्मृतमृत्युः स कुर्वन्नेकाहमाहवं । कथञ्चिदाप्तैरन्येद्युर्भग्नसारोऽपसारितः ।
पुरे स शून्ये सैन्यानि संघट्टयंस्तत्र सर्वतः । द्विषैरचोभिर्नगरं सुखग्राह्यममन्यत ।
दृष्ट्वा पद्मपुरास्कन्दे मन्दत्वं भिक्षुकोऽजयत् । पृष्ठस्थयोर्यशोराजकल्पनाथोश्रयोर्भयात् ।
न भृत्यैस्तद्विधश्छिद्रख्यातैकश्चित्र सम्मते । विधेयान्यस्तवन्यस्य डामरे डोलरोक्वपि ।
दैराज्ये सुस्सलस्यापि नैवाभूद्यत तादृशः । अनर्घ्या यादृगुत्सन्ना तत्सुतस्य समं ततः । २९१०
चतुष्कमवधीर्य्याथ राज्ञा पादगदोपमं । रिल्हणप्रेषितं योधागणतुल्यं यथोचितं ।
प्रस्थितस्तत्समाधाय ग्रामालेख्योऽन्वबध्नत । भजन् प्राग्ज्योतिषं हन्तुं पार्थः संशप्तकैरिव ।
अधावद्याभ्यमित्रीणस्तान् व्यावृत्य निपातयन् । पद्माकरोत्सुकः पृष्ठलग्नान् भृङ्गानिव द्विपः ।
रणश्रान्तेन गमिता त्रियामा तेन रामझे । गर्जन् कुल्यार्पितारातिपृतनानादसंस्क्रिये ।
तत्कल्याणपुरं प्राप्ते विश्रब्धं सोऽयमागतः । रुरोधाभ्येत्य भूयोऽपि बलैर्भरितदिङ्मुखः । २९१५
आपतन्नेव चारातिपदातीन् सम्मुखागतान् । दृष्टनष्टान् व्यधाच्छायागानिवाग्रेऽजगरोऽनिलम् ।
उद्वृत्तमाहृतस्यैव तस्यापाते पदातिभिः । तत्याजे रिल्हणः पर्णैर्भग्न इव पादपः ।
पश्यतस्तस्य ते विद्रवन्तो जिह्मा न जिह्रियुः । देहरक्षापरमित्थे कश्चोचित्यमनत्ययं ।
आप्तैर्यापसृत्य स्वैरर्थितो रिल्हणोऽब्रवीत् । नयन् प्रजाप्रजा साम्ये स्वामिभक्तिकृतैः स्थितं ।
ह्रीप्रभावाविशेषेऽपि जनोऽजस्रोऽयदीप्सिता । भृत्यभावेऽपि योऽलुप्तस्यार्थिकस्य जीवितं । २९२०
जातं वक्त्रमरः श्मश्रुराजिनीलाब्जभोज्ज्वलं । अराकैरवगौरश्च राज्ञः पादान् प्रपद्य यान् ।
ध्यायन्तु तेषु भ्रूभङ्गभङ्गभ्राजिष्णुभिर्भवेत् । कथं लक्ष्मीविलासैस्तदावक्त्रविडम्बितं ॥ युग्मं ॥
एषा का दुष्टामेव्या धीराणां सैव पद्धतिः । यदायासलवमात्रालोस्थैवैमुख्यभागिता ।
वस्त्रापासन एव शीतजनितस्त्रासोऽथ तीर्थाम्बुभिः स्नाने ह्लादसुखोपलब्धिरसमप्रत्याशुभावोपमा ।
कृत्स्नं समरे वपुर्विभजतामेवं किलोपक्रमे वैकल्यात्ससुखापलब्धपरमा पश्चात्पुनर्निर्वृतिः ।
एवमुक्त्वा परानीकमेकाकी स व्यगाहत । अटन् परान् हरिर्नागयूथमन्विगभस्तजनान् । २९२५
स्वर्णत्मरुप्रभाजालहरितालोज्ज्वलोऽभवत् । स्वपद्मटस्तस्य रणरङ्गाकरङ्गतां ।
तरवश्च्य ग्रतः खड्गान् जीवैर्जालच्छदाद्ध्रुवं । उत्थाय लग्नं ग्रन्थूनां दर्पणाग्रमणेरिव ।
आजौ तमनुजग्मुस्ते घेरगाध्यन्त वैरिणः । निर्व्यथो लक्ष्यतां यातास्तेषां प्राणास्तृणान्यपि ।
सम्प्रविष्टामुखान्मृत्योः कैश्चिन्मार्गैः स निर्गतः । निमेषमभिनोशितास्यय आकरमोऽरिवोदकं ।
अभ्यस्तकुर्वन् पराहृत्तीः अश्ववान्यैः विनिर्गतः । प्रक्षीणभूयिष्ठबलो लब्धात्मेको रिपाबभ्रन् । २९३०
पृष्ठतोऽथ पपाताथ चतुष्कः पुष्कलैर्बलैः । साहाय्यकागतं प्राग्य यं सां कश्चिदमन्यत ।
तस्योभयमुखस्यारिसैन्यस्यारेरिवेक्षणात् । न संरम्भे भिक्षणोऽपि परं ताष्कवितो भवेत् ।
तौ व्यूढावथ पर्यायैर्मुखपृष्ठं प्रदर्शयन् । सोऽम्बिणोपधि मन्थाद्रिमथनेऽखिलटाविव ।

कीर्तिमिव लयोर्भ्राम्यन्नमलतामरे दयाः। कुविन्द इव पूर्णोऽस्तुरङ्गमशताश्रितः।
भावः प्रत्ययदोत्तस्य तमेकपूतमा रयं। एकतोऽभ्याभरं दीपस्येव कुलविलोद्गमः। २९३५
तेन वैरिचमूचक्रे लुलितायुधलुण्ठना। कोऽन्तमा चक्रवेगेन पुरुषायितुमक्षमा।
आसपाण्डुन् द्विषां वक्त्रकुन्ताम् खेदाम्बुमाचिताम्। स कुर्वन् भूभुजं जाने भूयोराज्ये ऽभ्यषेचयत्।
स च पाञ्चालीश्वरिश्चासामन्योन्यवक्ष चपाणौ। सखौ माणिक्यवेतालाविव रत्नगवेषिणौ।
साहायकागताम् साचीकृतस्वापतिवेनिकाम्। अन्येद्युः सोऽकरोच्चक्रं वनमार्गावमार्दिनं।
पर्यन्तभ्रामाम् सञ्चिन्त्य त्रिकाकादीनधाययौ। मल्लपालस्तृतीयस्मिन्दिवसे रिल्हणान्तिकं। २९४०
नृपप्रतापसन्तपितः स ताभ्यां पर्यशोष्यत। वनान्तः शुचिशुक्राभ्यां शुण्डोण इव द्रुमः।
चितामलद्रवाधारैर्युद्धैः श्रमसमाश्रितः। उदयेन शनैर्मिन्ये चतुष्कोऽपि मितोऽभ्रतां।
द्वारदं तदनं दृप्यन्नुमनस्याहवाश्रिमिः। चयैरवहरोद्धाद्रिकुहराद्राहवोन्मुखं।
तुरुष्कलोकेनाकान्तान्देशान्सहसमीयुषः। अहमानेर्जनैर्भ्राता कक्षा मोच्चाहृतेव भूः।
प्रयाणमायान्तरिते धन्ये द्वारपतावपि। साहसं निःसहायस्य तस्याश्चैरयतोऽभवत्। २९४५
ज्वलत्कनकसन्नाहं तत्सैन्यं स द्विषोऽरुधत्। कचज्ज्वालावलिं दावं सनिर्झर इवाचलः।
विधूय जयचन्द्रादीनयमश्रान्तरोधिनः। बलवाञ्चन्यदोस्ताति श्वगाहन्तावनावनिं।
तेषां चयसहस्राणि भिन्नद्विषत्तुरङ्गमैः। रेवया प्रतिजग्राह निजग्राह च गर्गजः।
तस्मात्सद्भिर्दृष्टे पौरुषं तदमानुषं। एकैकस्यायनो यत्र वैश्वरूप्यमिवादधे।
स्वश्वत्थापविन्यस्तवक्त्रास्ते विद्रुताः क्षणात्। जगाहिरे कापुरुषा गिरीन् किंपुरुषा इव। २९५०
स्वभूमिश्च तथा मायाचैव जातः पराभवः। स्वसाहस्राम् पुरस्कृत्य जयं प्रत्याहरिष्यथ।
इत्युक्ता राजवदनजयचन्द्रादिभिर्निशि। तथेति मिथ्याकथयन् दारदा विद्रवोन्मुखाः॥ युग्मं॥
प्रवेश्य धन्यदारैभ्यो दूरं बलहरो बली। ऐच्छन् सत्वभिसन्धातुं कृत्वा पायात्ययप्लुतौ।
स्कन्धावारेण सार्द्धञ्च दरदां राजजीजितां। निधातुं निदधे बुद्धिं तं नरस्तारमूलके।
चिकीर्षति तमस्त्वासिन् सर्वेष्वश्वेषु दस्युषु। उत्सेहे साहसिकः कर्तुं राज्यं निश्चितनिर्जितं। २९५५
जयाभावेऽप्यसम्मेदृक् सामन्तचरितांस्तत:। भव्योऽस्मि भविनेत्येवं विचिन्त्योत्सिषिचे च सः।
पर्योमायाद्गिरदरदैरप्रियैः पद्मशोरिन्दो स्पर्द्धमुद्वहति वपुः सगुणः स्वं भ्रियेत।
तापस्यन्येन च रुधिरमाभागिभिः सूर्यकान्तैर्भद्राभद्रं व्यसनसमये सम्भवेदप्रतर्क्यं।
चोडामरतया भिन्नाः मघल्कुञ्जेऽप्युपेयुषां। टिक्कादीनाञ्च कोट्टस्थानून्मनुर्नैगमूर्द्धनि।
स्ववन्यतयानन्यसामान्याश्चर्यवर्द्धनात्। ततः लक्ष्कापयोगाञ्च विश्वासस्येव मर्द्धनि।
तौ नागराजवदनौ व्यसनावसरे तदा। चित्रं स्वकार्यतात्पर्यादद्भुताद्रतां गतौ॥ तिलकं॥ २९६०
स्वयं विधेयं नागोऽन्यक्षतं तं वीक्ष्य विप्लवं। अदूरमर्षमन्येन कृतं कविरिवाशुचत्।
स्वामिद्विपक्षं पश्चात्कर्तुं कृतागमं ततः। सम्भवञ्च राजवदनं मां भजस्वेत्यभाषत।

सम्प्राप्ते वः प्रतीक्ष्यं तेनोत्पलदराज्यं । कृपाधिरूढं किं नादीनिव त्वां वादिनो यथा ।
इति ते सन्दिशन्तस्य व्यस्तमसन् संविदाय ते । कामधेनुसमं मानं व्याभाषेवो निषिषे वत् ।
सर्व्वः स्वकार्य्यतात्पर्य्यात् प्रवर्त्तेत प्रियाप्रिये । योऽयं वतान्तरीये तु न किञ्चिदपि पश्यति । १८६५
ज्योतिस्तर्ज्जितकान्ति इन्दुयुगलं वाच्यं सुधादीधितेरीनाश्चादधिवा प्रिया मधुलिहां कुवलयी कुचिम: ।
क्रूरस्यैव विरोधभाक् सरसिजश्रेणेस्य नेन्दो रतिस्तस्यास्याचकतो चिनोऽयमिति व्यापश्च हिरण्यादिष: :
प्रतिष्ठा लोठनं कर्तुं ततो वलदरश्च या । आजन्मवैरं संरेभे तेन भूभृत्तितेषया ।
स तथा दारदान् भग्नानभियोक्तुमुत्सुको न वः । यशोभाजां जयद्गोवस्याहितस्य बधाशिखैः ।
दरद्राजानकावीतमेनारो कम्पनापतो । प्रख्यातयेमवद्गमधुभद्राभिधावुभो ।
सद्योजसनामा च कोट्टेशो मन्त्रितं रहः । मुक्ताचातुरस्वस्य भोजेनाक्षरवेदिना । १८७०
स्फाटिकेनेव वैम्येन तेनापि बहुलच्छवः । दिवस राजा क्रमतोऽविघ्नसर्वैस्तस्येऽपतत् ।
पार्थिवमनर्घदुःखिन्नानयचक्रपरिच्छन्नः । स चक्रव्यवपाशीणसोमवान्स यमाययो ।
रागयस्ते रणप्रष्ठे पृष्ठगोप्तरि भर्त्तरि । तथाभियोज्ये प्राणे च भयजर्जरतां गते ।
आदारयन् बलहरं विहाय निखिलास्ततः । पलायितास्तेऽन्येषु विभागा हरिभिर्गिरीन् ॥ युग्मं ॥
दृष्ट्वा बलमतं प्रातरागच्छार: पुनर्व्ययं । कथयित्वेति सम्प्राप्य साक्षुपिं बत तेऽनयन् । १८७५
प्राक् पीतकोशो वैवश्यात्तु तेषामनुगोऽभवत् । अष्टकाम्यं तु संक्षयं सर्वे मन्त्रविवादरे ।
वपुः सर्व्वशिरोहृत्करकपूर्णमिवोदरम् । अवरोहदनच्छास्मुतोपाणाप्तनिभे मुखः ।
स्नातेन पतितेनेव मुक्तयोक्त्वा मदीयसे । प्रजलत्पन्न वैवश्याद्वज्ज्वलावमभूभुवं ।
हृष्यो च धिक् मे ये प्रक्षप्रभावं वयमीदृशं । राज्ञो दृष्ट्वा प्रणातमप्ता आनीमोमतसंस्थिती ।
प्रतिभाप्रौढनिर्भाततत्त्वानां नान्यथा गिरः । महाकवीनामेतादृक्प्रतापाक्रमवर्धने । १८८०
राज्ञः प्रतापग्रस्तिमः काष्ठाः क्षोणी न सन्ति चेत् । तत्कथमाक्रमयाताः पद्म्यामेऽप्यधीश्वरं ।
अनेकशोऽङ्कवीराणां पीतधाराम्बुसम्भवे । क्षोणः प्रादुष्कृतो न स्यात् [illegible] विना ।
किमन्तरेण तद्भूममालाच्छ्रं प्रोक्षिपद्रुमः । मार्गामार्गविभागस्य परिज्ञाने विमूढता ।
मधुमत्यास्तटेऽन्वयम् विवर्ध्य दरदः स्थितान् । वीचीभ्रनिकाभ्रमः सोऽत्याप्याथ तटेऽवसत् ।
क्रमादुत्खातखेदेन्धोनोत्वा सर्विविरान्तरं । तत्रैवातेति सम्पातु रोहद्विषः स्पृशात् रे: । १८८५
नृपन्तेषां स्वगव्यार्थंविधिं मयतैपुण्यात् । उपजीवितुमिच्छाभूत्तद्वत्सवणिक्यया ।
नानिहाविग्रहस्याथं प्रत्यासन्नोद्धिमागमः । मधुमापि विधास्याम: पुनरारब्धिमुक्तमां ।
कालक्षेपे क्षमत्वं चेहह्यराष्ट्राध्वनाधुना । न्यायक्षानिद्रो वजिनस्त्रियकद्योपवर्तने ।
राजानं राजवदनः स्थितयोदित्याचास्तः । उद्धीवतः सराष्ट्रान्मायुक्ता सन्धुं नराधिपः ॥ तिलकं ॥
अपि राजपुरीयाणाह्येटिकानेदिं क्रीयते । देव्यं निहाषदस्याणा विनीतमिवदैवैरिव । १८९०
तथायातमुपालेभे दूतैर्व्वक्दरोऽध तं । प्रत्यो निहितवां सत्योतिपोटितवद्राचक: ।

उत्साहादाहवस्थोऽपि स तथा नागिभिर्वृतं । आयान्नालं नृपानीकं दृष्ट्वापि न व्यचिन्तयत् ।
अकस्माद्विद्रुतद्रङ्गाद्भोजादिवार्तया । न व्यदीर्यत यद्धैर्यं पर्यालोचितकिलाद्भुतं ।
अकम्पराज्यमनस्क भेदेऽप्यच्छिन्नविग्रहः । यद्योद्धृतं विद्रोहतत्कामानुपन्थिना ।
कालागमेनाधात्यन्मिन्नू धन्वद्वाराधिपादथ । सोऽयोजयद्विलम्बेन भोजप्रत्यागमाशया ।
ततोऽलङ्कारचक्रः स नेतुं वाक्षणिमाचयो । शालेयाद्वारदाकेत्य प्रार्थितापरिपन्थिनः ।
बद्धा तदनुबन्धेऽपि द्राक्छिन्नाभिनीः सभाः । अथदीनामंभेमये निघ्नाप्रवयापितां ।
भृत्यैः सह युवप्राज्ञैर्वीक्ष्य तं मन्तुमुद्यतं । दरात्तुरन्दरद्राजैर्वन्य तदैवामायवो ।
अपोद्धृती यलहरी वाजिभिः कलहं चरित् । कल्लोलास्फालनोत्पातैर्निम्नगिन्द्रे दरद्बलं ।
क्षेपितः खावरोधेन मेधैश्च नेच्छपार्थिवैः । सैन्यैः कदा न भीतेच विद्रुविंदोऽथ तं जहौ ।
पुरःसरेर्भग्नसेतुपार्श्वैः पारं परं ततः । विद्राविताति स प्रापं भिन्नं स्वर्थंरवैर्द्विषः ।
अथासमर्थौ वर्तयिन्या खम्य पार्थितसन्धिना । आगतोऽतिविद्रुविंदन दूतः प्रोक्तोऽथ भूपतेः ।
अमानुष्यानुभावेन तावत्सत्त्वानिना भवेत् । प्रातिवीमिकथामनावुद्धा स्वह्वरस्तु धीश्वरः ।
असह्युयानुसन्धान एव यात्रौ समाप्तिकं । जयराजोऽस्ति वामुष्य प्रभावावेदको दिवि ।
तेन दिव्यानुभावेन निर्भयोऽपि जयो मम । यान्यत्र कुलनिर्भ्रंशापीर्यं पतनमुत्सतिः ।
अथायातः पुरे स्थित्वा कश्चित्कालं निजेऽविशत् । अमराजमयत्कीर्तिसंलब्धनन्दनमालिकां ।
अनुज्ञा भोजमायान्तं सन्धिं तथैव वासरे । सार्द्धं दारैर्धन्याभ्यां स राजवदनोऽभ्यगात् ।
अभ्यागतं तं व्याहृत्य वहं प्रथं समर्पिणं । आदाय नावताभ्यर्णं प्राविशातां क्षमापतेः ।
अलङ्कारादिभिर्वादा विमर्दैश्च बहिष्कृतौ । उपेक्षामयते भोजे भजते राजवीजिनि ।
आक्रान्तस्तु षठोत्कण्ठाभाजापि प्रभुणावहत् । शनिःश्रेयोकृतारातिर्व्यावर्तत रिल्हणः ।
प्रभोः पुरस्तात्कार्याणि तेन व्यातुमश्ययत । प्रसादाकाङ्क्षिणा स्वदेनेव भोक्तुं नहि कश्चित् ।
द्विधा कृता येन युद्धे द्रव्योदरस्तनदयी । मगधेन्द्राकृतिर्भीमेनेव कार्य्यां समाभवत् ।
मातृकुक्षिमिव सैन्यां तेनाक्षो सोढकः कृतः । आकृवे कपिततः वर्षदव गाण्डीविनाविशत् ।
भग्नंश्च तुष्कः पक्षात्थं दुर्भेदं चिक्रकाख्यं । अक्कायकर्परं दर्पोज्झितः कुबेरवाविशत् ।
निःश्रेयोकृतकार्य्यः स श्रीयेच्छेव महीपतेः । पार्श्वं पादनखज्योतिः पङ्कजन्याश्रये ययौ ।
प्रतापैर्भूपतेरित्थं विस्रवः श्रेयिनोऽप्यभूत् । अमात्यमतिदोषेण भूयः प्रादुष्कृताङ्कुरः ।
इत्थं दरराजवदनोद्दानिमापादितो यतः । निर्भयं भोजमायान्तं प्रतिजग्राह तं पुनः ।
उल्कापरिणामान्तं सोऽथ स्थापयति स्म तं । दिक्षापामार्भिभे स्थाने स्वाप्तकाले निवेशने ।
इत्येतमश्रवीच्छवेदायास्मो नागमापितः । पितामुत्पातिदारैः प्राप्तास्तोऽपराद्ध मम ।
सोऽस्मन्यः यापवनोततःपातेऽभीयत नौरिव । चिरकेलापि सवैन्धं कीर्तिरन्धुप्रचारणात् ।
अपनोत्सावशेषस्थे विश्राम्यत्तुर्यचिन्तयत् । येनापववत्त्राप्राप्तं स आत्मः पुनरस्यषीत् ।

अलङ्कारादिभिः श्लाघ्ये श्लाघ्यमानोऽपि मन्त्रिभिः । मत्यजत्येव कौटिल्यमजितात्मैव दुर्धरं ।
गढं वद्य इवापाकं तमवज्ञाय पार्थिवः । पक्षगच्छानिवारेभे रिपून् पाटयितुं परान् ।
आगत्यथं तथा पश्चाद्यातस्तस्मात् प्रकम्पतां । भोजमुक्तेत्यलङ्कारचक्रोऽगाद्विश्वोत्थितः ।
तं जयानन्दवाराख्योदस्युरानन्दवारजः । अन्वयुर्विक्रमोदग्राः परेऽपि कमराज्यकाः । १०२५
अग्रस्थितो राजटक्कोऽलङ्कारः स्वस्थवैनिकः । वालुकासेतुकल्पस्तु अस्थे सिन्धुरयैरिव ।
स तु प्रभुभिराद्याजितोऽभवच्छावतां विभो । उद्यादयदेकाकी कुर्वन् वक्त्रभिराहवं ।
आपानरभसक्षुभ्यद्‌द्रवःसम्भ्रमदर्शिनं । रथं अगात मध्यात्मगमनास्यपरिष्कृतः ।
स तूलकूटमिव तत्कटकं विकटं द्विधां । किमन्यैरथवा कापि प्रभञ्जनदवाञ्जसा ।
यामाय स्टधकद्दादि पातितातस्य तत्पजे । आनन्दवारसूनुः स हत्वा तैमेगुलं रणे । १०३०
भोजस्योत्पातुकामस्य जिघृक्षोः क्षाभुजस्य तम् । पङ्कप्रधावत्ककरध्याधन्यायोऽभ्यवर्तत ।
अनुद्युतसामर्थ्यः श्राम्यति कर्करो यथा । धावन् पङ्के पतन् व्याधोऽप्यनुधावन् यथाश्वं ।
प्रसङ्ग साहसस्त्वेवं भोजः क्लैव्यमगात् सदा । तत्रासुमित्यकुर्भयोऽपि मतिमोहं मुञ्जमुञ्ज ॥ युग्म ॥
दिन्नाग्रामस्थिते भोजे स राजवदनोऽप्यगात् । पुनः किञ्चारचक्राला: श्रेयसोत्युक्तिमौलितुः ।
डामरा भग्नमहाताभूयः पूर्वाधिकां ततः । कन्यान्ते ग्रन्थयामासुर्गुर्व्यां शौर्यशालिनः । १०३५
ते द्वारपतिमायातं सोढुं शेकुर्न केवलं । अस्मक्षीराश्वैर्थ्यावरतात्पर्थाद्दुर्वेजयन् ।
तेषां त्राणार्थमन्येषामुक्तावर्थमथाययौ । कष्टोऽलङ्कारचक्रेण गौविन्दस्या स साङ्गिणः ।
तेषां परेद्युः पार्श्वे स यियासुरसङ्गदा । द्वायामं आप्तसैन्यो द्वारेशोऽवरुद्ध तं तदा ।
अजानन्निव तेषां स व्याजमन्त्रं निबद्धवान् । मिषात्कुतोऽप्यगात्तिर्यक् स्थितं मन्तारमूलकं ।
तस्मिंस्तत्र स्थिते दूरात् कुतश्चामपि पुत्कृतिं । श्रुत्वा भोजोऽवदत् साधं किमपि व्याकुलोऽभवत् । १०४०
निजैर्व्विहन्यमानोऽपि श्वासात्तस्माद्धेतुकान् । अरसोत्सवमाकाधो चक्रे सज्जांस्तु वादिनः ।
चलोऽलङ्कारचक्रोऽथ द्रष्यामापनोद्रुतं । क राजपुत्रद्रव्यैवं कथयित्वा पलायितः ।
उदतिष्ठत्ततोऽयाममध्यात्तूर्यध्वनिर्भृशाम् । आस्कन्दाविदकः सेनानिनादश्च क्षपामुखे ।
अलक्षितो ध्वान्तमध्ये भेजे भोजः पलायनं । नः कर्तव्यमलङ्कारचक्रोयुद्धाय सन्दधे ।
दृष्टोद्वाराधिपेनाग्निर्गिरिवर्त्म प्रकाशयन् । ध्वान्तध्वस्तात्मना तेषां तदाभूदुपकारकः । १०४५
द्वाराधिपस्य चाम्यन्तः सन्धिं भोजप्रतीक्षया । श्रुत्वा तनय हत्वाश्वं भङ्गं ते डामरा ययुः ।
असमर्थजनपत्यादिवन्धं धीरोपलाश्रयात् । भाजि स भोजोऽलङ्कारचक्रेणामहृतावदं ।
परमात्कुमारेभे सामर्थ्यात्तत्र चक्रमे । भोजस्तत्राप्यमन्तर्धा द्वारादिष्वाश्रितः ।

वाणाग्निजत्रिपुरनिर्दहने प्रतापः पायोनिधेः प्रमथने वडवाग्निजन्मा ।

आयाय मन्दरनगेन समागमं हि न कापि पन्नगपतेः सुखबोधमासीत् ।

कुत्पिपासाश्रमं हन्तुं प्राप्तः सानियावनौ । अलङ्कारात्मजैर्भूयोऽनन्तं भोजोऽभ्यलक्षयत । १०५०

पितुर्वैरेण बुद्ध्या वा स्वया तत्पदिधित्सतः । योऽभिमन्याय निर्यातः सापायं विषयान्तरं ।
ततोऽवकदृरेणैव हतं निश्चित्य कार्य्यवित् । अमात्योऽन्योऽलवन्येषु दिक्षाग्रामं पुनर्य्ययौ ।
द्वाराधिपो ऽतितोड्वारधीरोऽप्यवान्तरे क्रमः । चक्रुराभेण अन्याभियोगोऽक्रमाद्युधीयत ।
भोजाय दातुमेकस्यां डामरस्य सुते ददौ । पर्व्याग्रेयं गुल्हणाय राजआय च निश्चितः ।
रोगस्खण्डतया दण्डप्रयोगावसरे कृते । तत्र साम प्रयुञ्जीत द्वारेशो विवशोऽविशत् । १०५५
अभियोगक्षणे तस्मिन् ययौ आरपदः स्वयं । दुर्न्नामकामयवामः कलशन्द्रोऽपि मर्गकः ।
तवामयाविन्ध्यवार्नोद्रिका तमनुजं निजं । चकाते वसुधां दुःखामास्कन्दाधिपद्रवैः ।
तिलकः प्रबलैरन्यैः सहाभेदं प्रचक्रुथन् । नापश्येदियदेकायः सान्त्वनामपि भूपतेः ।
षष्ठे निष्ठां गते रोगमग्रे द्वारपतावपि । नियुक्तः स्वाभुजा धन्ये निरगात्स्मारमूलकं ।
भोजस्त्रुतोमतोऽन्येषां बलिनां गोचरेऽपतत् । प्राप्तप्रतिष्ठो निस्तीर्णो देशाद्वा साध्यतां व्रजेत् । १०६०
इति सञ्चिन्त्य सामादिरुपायैस्तं जिघृक्षुणा । स्वाभुजा सर्वसंरम्भो विदधे सोऽभियोगभाक् ॥ युग्मं ॥
अक्षातोऽदर्कवैषम्यादुर्नीतिः सा महीभुजां । व्याहृत्याबाधताच्छिन्नपुच्छाहतेव पन्नगी ।
बलिनं राजवदनं नृपं चावेत्य निश्चलं । आभ्यन्तराश्च वाह्याश्च विक्रियां यत्कृमाययुः ।

छिद्रान्तराणि सुलभानि सदैव यत्र पातालरन्ध्रसरणेरिव दण्डनीतेः ।
वक्रीभवन् प्रसरमन्तरसम्प्रविष्टो यात्यप्रतर्क्यनियमात्पतनं भजेद्दा ।

भोजत्यागोऽर्थितो राज्ञा वीणार्थोऽसौ व्रजेदितः । उक्त्वेत्यमुं कलहरस्तस्य हस्तिमकारयत् । १०६५
तां लब्धप्रसरां मायां राजपक्षे विलोक्य सः । युक्त्यान्तराणि संलेभे प्रयोक्तुं नीतिकौशलात् ।
सन्धिं पदे पदे बद्ध्वा साकं कलहरादिभिः । कुर्वन् गतागतं धन्यो जनस्यावाप हास्यतां ।
प्रस्तावसीमानस्य राजकार्यस्य सार्वविं । अरघट्टघटीयन्त्रगुणस्येवाससाद सः ।
तस्य चक्रवोड्वान्ते कर्णाय्ये तेल्सुभागपि । भेत्तुं प्रेरोक्तुं वाण्यामोक्षयो वाण इवाक्षमः ।
नोनराजद्वये व्ययः शेषस्यैकस्य जिघत्से । चतुरङ्ग इव क्रीडन् विज्ञोऽभूदिशां पतिः । १०७०
यङ्गलक्ष्यः प्रदानार्थं ततश्च स्वकपना परान् । अश्वतोवाजिपत्यादि नाप्यासीत्प्राप्यश्रीगणत् ।
दस्युषु धूलसङ्ग्रेषु शीतापायप्रतीक्षिषु । नागाहलहरः स्तेषामुन्मूलनमसाह्यत ।
सामर्थ्याश्रिथिलामिवभावे स्थपितविग्रिये । तस्मिन्नावति धन्ये च भयस्तोऽवेपताकुलः ।
सनाथ्य साकं भोजेन धन्यं समदिग्धसतः । वज्ञार्प्पयत नागं मे भोजं दास्यामि वस्तुतः ।
भूरिकार्यकृतं स्वस्य सत्मनार्थावत्तं रिपोः । धन्यो व्यसनवैवश्याद्धितुं नाशुद्ध तस्य तां । १०७५
पार्थिवाः स्वार्थसंसिद्धिलराविरतसम्पदा । धिया विरुद्धं यत्किञ्चित्कुर्वन्तीति न नूतनं ।
काकुत्स्थोऽपि प्रियाप्राप्तौ स्वयः सुग्रीवसंपदे । वीरोऽविधेयं स्वार्थान्ध्याद्वधं व्यधित वालिनः ।
संहृत्य सत्यमित्यत्र राज्यगर्व्वाविरुद्धधीः । चाचार्य्यं पाण्डवो राजा धर्म्मजोऽप्यघातयत् ।
आभिसु विषयाभित्यद्रोग्युर्न्नामस्य विपदः । स्वार्थापेक्षो नटस्यास्य तत्कालं न विमर्द्दितः ।

अगृहीत्वा तु भूभर्त्रा कश्चिद्भोजार्पिते पणे । सोऽवष्टम्भोत्यभूत्तस्मिन्नत्युर्वीतिमतां मनाक् ।
यथा तत्कृत्यमायत्यां हितं जातं तथैव चेत् । विचार्य्याकारि राज्ञा चेत्केनुपोयममानुषी ।
विभिन्नदत्र भोजस्तु नागं समदिशद्यथा । हितमुर्वेतहरे राज्ञे त्वद्दर्पणार्पणेन मां ।
सन्धिमश्रद्दधानोऽस्य राज्ञस्त्वामादसौ श्रयेत् । स विद्वस्य साध्यस्त्वमिति तं हि तथावदत् ।
षष्ठचन्द्रे गते निष्ठां जयचन्द्रेण पार्थिवः । सङ्गृहीतेम तं नागं पार्श्वे प्रावेशयत्ततः ।
पश्चीकृतः क्ष्माभुजार्थं हन्यामस्माद्भयादिति । चलन्तमपि तं भोजस्तस्मिन्क्षणमरोधयत् ।
तथेति जानन्नपि तं कष्टोऽस्मोत्येतैरमोदातां । यातः किमपि हन्तेति दूतैर्नागोऽप्यभाषत ।
नियतं नियतिस्रोतोगर्भे जन्तोर्निमज्जतः । कथ्यमानं तटस्थेन श्रोतुं न श्रवणे क्षमे ।
नागे बद्धे तत्कुटुम्बैर्भीतैरेत्य समाश्रितः । मायाशाली बलहरो दुर्दर्शः समपद्यत ।
भोजनिष्क्रयविक्रयं तमादाय ययौ ततः । रिल्हणेन समं धन्यो धावन्बलहरान्तिकं ।
सान्त्वयैः सोऽमोहयन्तः प्राक् नागं दत्त मे ततः । भोजं दास्यामि व इति ब्रुवन्भ्रमयति स्म सः ।
बद्धमूलतया दूरं दुर्दर्शोऽयोद्भुमागतं । सर्वं तत्र तयोस्तुल्यं नित्यं कार्यविधेयतां ।
वर्षयुद्धापकर्षादिर्न्यञ्चित्वा तौ ततोऽभ्यधात् । इतोऽपसृतयोः कुर्व्यां युवयोर्मतमित्यसौ ।
एकप्रयाणान्तरिते स्थितयोः पथि चाकरोत् । कार्यान्तःपातवैवश्ये तयोर्मतिविमोहनं ।
काचिद्बलहरस्यासीत्पर्य्याप्तिर्धैर्यसत्त्वयोः । निश्चीयायतने काले वीराणां विरलैव या ।
तथा ह्यरितमार्गाय साहमात्पार्श्वमीयुषे । द्रुह्यति स्म न धन्याय लोभाद्भोजाय नापि यः ।
मतेर्विमोहे नागं चेद्दधुर्मे सचिवास्ततः । कुर्यां त्वं स्वपदेऽभ्यर्थ्य सकारेति च चेतसि ।
नागामात्यैस्त्यनञ्छिद्रार्थी गूढवेशतः । भ्रात्याऽपातयन्नागं धन्यार्थनीष्टकाभिधः ।
सचिवैर्निहते नागे निर्व्वलहितमोहितैः । दुर्मिन्त्रितं नरपतेः स्वैः परेत्य व्यगर्हत ।
स्वजातीयवधक्रोधविरुद्धैः सर्व्वडामरैः । नागानुगैश्चाश्रितोऽभूत्तत्रावलहराबली ।
देहिनोव्यसनापातवैवश्यादुन्नतः पथि । अकार्य्यं कुर्व्वतः कार्यं सिद्धः संसाधयेद्विधिः ।
उद्यद्दुःसहविततानवतया बद्धावधाने मनस्युन्मार्गभ्रमणेऽवशस्य रभसात् श्वभ्रे परिभ्राम्यतः ।
अन्यापाश्रितकोशपृष्ठलुठनात् मन्दर्शिताङ्कस्ततेर्जन्तोर्दैन्य तनोति दुर्गतिशमं रम्यानुलोम्याद्विधिः ।
तथा निरनुसन्धानं नागस्यामचिवैर्हतं । नावुद्ध भोजः सद्भावत्रामन्त्रं व्यकल्पयत् ।
लब्धवर्णस्य नावर्णावहं कर्म्मेदमीशितुः । अनुभ्रपणबन्धस्य वाञ्छितार्थं विशङ्कते ।
यश्च युद्धमिति व्ययं हर्षादाद्यामवापि यः । भोजमन्यकरस्थोऽयमशक्यो ह्यन्यथा मन ।
उक्तोति मोहयन्धन्यमुख्यान्मुग्धोऽस्मि सन्दिशत् । इति सा राजवदनः स्थितस्तत्र मनन्यदा ॥ युग्मं ॥
आभिरुर्विमवाह्रीहसुभिक्षस्यानुसन्धिनः । किं राजवदनोऽप्येष लोभात्सम्भाव्यते न भूः ।
अथाविशङ्कितस्त्वामन्युदाशायास्य स्वाशकाः । रक्षार्द्रक्लिन्नस्ताहि कोशपानं प्रचक्रिरे ।
प्रादुष्कृतभियः श्रित्वरक्षिणोऽमुष्य निघ्नतः । विश्वासार्थं बलहरो विरलः पार्श्वमाययौ ।

क्षमात्यमतिजाड्येन नष्टे कृत्येऽथ कृत्यवित्। स्वयमुत्साहनं नीतः संरेभेऽसम्भ्रमो नृपः।
चैत्रः पादपमण्डलस्य तटिनीतोयस्य वर्षागमः सत्कारो गुणगौरवस्य नयनप्रेक्षोऽग्निका सेवनं।
ऐश्वर्यस्य महाश्रमो नयविधिर्गाढो विषादग्रहः कर्त्तव्यस्य च सिंहदेवनृपतिर्व्यासो न तत्त्वाग्रहः। १११०
प्रवाहेणेव कृत्यस्य चठेन ह्वरलोऽन्तरे। प्रातिलोम्यं श्रितवता पारङ्गन्तुं न पार्थ्यते।
यतोऽधूर्त्तो नृपोऽमुग्ध इति ज्ञातोऽरिभिर्मुधा। भोगधर प्रहर्षयंस्तेषां यतते स्माभिसन्धये।
न हि यत्नप्रदानेन भजन् भोजाग्निकग्धितीम्। तस्याविश्वासपात्रत्वं मन्त्रसत्याभितोऽनयत्।
गत्वेन वामितोत्सङ्गाः कुरङ्गाद्योङ्गजन्मना। प्रज्वलन्तोऽविभाव्यन्ते तटिन्योऽपि कवाटिभिः।
नीडस्थान्तःपरन्त्रस्य सर्व्वतो हि भयं स्पृशन्। जाले दारायबद्धे च निर्गमे पतनं विदन्। १११५
तान्येषया खगोभोजनलाभान्तःस्थैर्यविश्रमम्। वह्निर्भूतेन वङ्काभ्या प्रस्थानेऽप्यभजद्वयं ॥ युग्मं ॥
तदा स दौस्थ्यात्निथितां प्राप्तः प्रेक्षत न क्षणं। मनोविनोदनं किञ्चित् कृत्यं लोकदयोचितं।
उग्राभिषङ्गमनुषङ्गि परस्य दुःखं हन्तास्वयं व्यथयति प्रसभार्द्रभावं।
बद्धः सरोजकुहरे विरतार्त्तनादे भृङ्गाभिधस्य मधुपोऽधिकमेति दैन्यं।
क्षणे पूर्णव्रणाच्छानशोणितो नूनकुन्तलः। फेणाङ्काध्मातनः क्रन्दन्नेनैकः प्रैक्ष्यत द्विजः।
स पृष्टो विसृतैर्नीतं सर्व्वस्वं वित्तं तथा। भ्रंशामर्गैर्निवेद्यैतं निनिन्द चातुमतसं। ११२०
रुदोस्थ्यार्त्तं मनसस्य दुःखेन व्यथितोऽभवं। घट्टितार्द्रव्रणहव प्राह स्मेति स सान्त्वयन्।
गर्हार्होऽस्मि न ते मद्यानत्याऽनुयायोऽस्मीदृशः। विषमे वर्त्तमानश्चेत्यथ सोऽपि समब्रवीत्।
दुर्ग्रहेणामुना ब्रूहि कोऽर्थः पार्थिवपुत्र ते। साराऽसारविदोऽपूनः कुले जातस्य मानिनः।
प्राणान्सन्देहमारोप्य प्राणस्य प्राकृताश्रयान्। पीडयित्वा विभः क्लेशैः कार्य्यं किमिव पश्यसि।
यद्य ते प्रतिभात्येव जेतव्यो विदितो न किं। अप्रियोऽयः स सारङ्गः परस्त्रीर्ष्याप्रिमज्जने। ११२५
यत्र प्रत्ययनाकापि विकला तद्विधीयते। इन्दीवरदलद्रोण्याघटमां स्फाटिकाश्मनः।
पृष्ठोद्धरावनारादिप्रत्ययोर्किर्जितः परे। के नामास्य न सङ्कर्षे क्षुद्रप्राया दरिद्रति।
किं दृप्य एव बद्धापि कान्यं दैराज्यजीविनां। स्वत्याश्रया: फणिपाश्चिर्दृशीतादेव भोगिनः।
आर्त्तः स्थावलयोदहे फणिकुलैः श्विष्यामिश्रस्त्रैर्मुधा व्यालग्राहिविकाशितस्य कुहरैर्यामस्य हा स्थाप्यते।
एतान्भिक्षयितुं ननु प्रथयितुं ते जीविकार्थे जनत्रामार्थं ननु कारयन्ति हि स्वतेर्निर्मलतोऽम्बुजनं।
इत्युक्तवन्तं तं सान्त्वयित्वा भोजो व्यसर्जयत्। तदेव चास्य व्याकोश्चविवेकः समपद्यत। ११३०
अभ्यासात्त्वं प्रशमसविभोत्तालने ह्यस्य हेतुर्भावानाम्भ भुवमपरथा मार्दवं क्रूरता वा।
स्पृष्टं पादैरस्ततमवशः स्यात् कठोरं हिमांशोर्यानि पाषाण्यदरमसावार्द्रतां चन्द्रकान्तः।
राजन्याभिजने जातोऽप्यलक्ष्यसमश्रितिः। सोऽन्तरं स्वस्य राज्ञश्च मुक्तभेदविन्तयत्।
गुणैः शौर्य्यनयत्यागसत्यसत्त्वादिभिः प्रभोः। पूर्व्वेऽप्युर्व्वीभृतः सर्व्वाः पुराः स्पर्द्धास्तु के वयं।
तस्य प्रभावदीप्तेऽपि समये चाक्लिष्टतसा। प्रक्रियाजलेऽपि मुग्धानां नामशोभिता।

क्षेत्राधितापनिर्विडोरगक्रमेऽपि तुङ्गस्य चन्दनतरोरपि शीतलत्वं ।
काले हिमर्तुपरिपिञ्जरसंज्वरेऽपि निम्बस्य कूपकुहरस्य महोष्मयोगः । ११३५
क्षुतोऽपि पर्य्ययात्कार्श्यं सुप्तं नृपममुं विना । प्राप्य कश्च पुनः प्राग्यमप्यशुद्धा न बाधितुं ।
अष्टं निर्झरवारि शुभ्रमचलैः स्रोतेन भूयः क्वचित् लब्धं लब्धमथाध्वनः कलुषताद्दृष्टं प्रहृष्टं न तत् ।
नित्यं निर्भरनिम्नगाम्बुनभसा प्राप्येत नित्यं दधत्यालिखत्यमुपेत्य शुद्धिमधिकां नार्द्रैर्हिमार्द्रैर्नगैः ।
तदर्थमत्र पथितोऽयोऽनर्थोपथितात्मनः । स तेन स्वस्वतां नेतुमर्थितो न स्पृशेद्भुवं ।
ज्ञाताय योऽस्य दवदह्निमदादमुष्मिन् स्वस्थे स तेन शिखिना स्थपितः समीपं ।
अभ्येति चन्दनतरोर्दवदह्निदाहशान्त्यै यदि प्रियजदेव न तस्य किं स्यात् ।
समयोद्गतात्वहृदयकर्षेव भूपतिं । लोकनाथं तमुद्वुन्नुं धीरं धन्यः पुनः पुनः । ११४०
राजप्रसादोपायान्वेषी बलहरान्तिकं । राजदूतमथायान्तमेकमेकं व्यलोकयत् ।
दर्हं स व्रजन् दूरवाक् प्राक् प्रष्टातुमन्तिकं । स समन्तं समानीय ततः स्मेरदृशाब्रवीत् ।
राज्ञः किमन्यदन्यानैः मन्त्रिं यथान्वयो मया । प्राशैर्हि भिषजा भोज्यमातुराय समर्प्यते ।
तच्चस्याश्रद्धानस्य नर्मस्मेरस्य आननः । प्रत्ययोत्पादनं तैस्तैरालापैः किञ्चन व्यधात् ।
निर्दम्भभाषितैरुद्ध विश्रम्भः स कथान्तरे । अथाभिगम्य राजानं स्तुवन् भोजमभाषत । ११४५
राजपुत्राभिजातस्य पादच्छायास्य लभ्यते । स्वर्णाद्रेरिव कल्याणप्रकृतेः पुण्यभागिभिः ।
अनुवृत्त्यातिमृद्वापि तस्यापोह्यत वैकृतं । ज्योत्स्नयेव शरच्चन्द्रानुपरितापोऽव्ययमध्यमः ।
अपि स्मरसि बाल्ये निगृहीतोऽस्मि महीभुजा । विश्वस्ते दरहेममभूवं पुरतः पुरा ।
ततोनिवृत्तोऽहमत्यक्तं मुख्यमाख्याय तावकं । कालं शेषं कथादैर्घ्यं नयन् मध्ये तमभ्यधात् ।
क्षुत्तृष्णाक्रमक्लान्तान्देव तामवलोक्य मां । निन्दतः स्वानुगान् भोजं निर्भर्त्स्यैवमदाब्रवीत् । ११५०
स देवतमिवास्माकं कुलानुहरणं प्रभोः । वयं त्वत्सुकृतो यस्य नाप्नुमः पादसेवनं ।
गच्छाः पर्यन्तनिःसारास्तास्तस्यादिमे वयं । चन्दनस्याभिनकन्काष्ठं यत् स्यात्सद्गन्धवासितं ।
तच्छ्रुत्वैव दयार्द्रं त्वयि तातः स लज्जितः । पृच्छन् पितेव किं गर्भरूपो वक्तीति मां पुनः ।
तन्निशम्यैव भोजस्य द्रवीभूतमभून्मनः । सोऽन्तर्मोध्योऽप्युपशमं सान्त्वयन्तमिवायतः ।
सुव्यक्तमात्रासम्बोधमुग्धत्वेन विहीयते । तत्तत्तिरस्कारजन्मा मान्तःकरणवेदना । ११५५
अश्रद्दधानस्तामिच्छां भोजस्याक्षुब्धवर्त्मिनः । प्रतिदूतोक्ते तस्मिन् धन्यो न प्रत्ययं दधे ।
देविताभयथा मागहस्तान्तेन भवेत्तथा । महीभुजं भोजयितुं मायया दीव्यते मया ।
मा भूद्विनोऽयमित्यत्रमुक्त्वा बलहरं रहः । व्याजार्जवेन भोजस्तु मन्त्रिवन्धाय तत्वर ॥ युग्मं ॥
तत्कालयोग्ययाकिञ्चिदधिककाचतुरस्रया । तेनाशु दैविकापत्यमेकोदुत्थोऽवयोऽध्यत ।
स बालकतया नित्यसन्नन्याधिकिकां स्वयं । आचरेदिति नागहृत् भोजे बलहरोऽभजत् । ११६०
पार्थिवः प्रार्थितः सन्धिदूतमात्रं प्रतीक्षते । प्रत्यागतेन तेनेति ततो भोजोऽभ्यधीयत ।

तत्राधिष्ठितान्यासः स्तोत्वाद्प्रतिमामपि । धात्रीं नोनाभिधानां स्वां राज्ञोऽभ्यर्च्यं व्यवर्त्तयत् ।
स्तेन पिता माता च हीने तमनुयातया । मातृकृत्यं यथा धात्री क्षेमस्य मानतोयया ।
पत्युः प्रीत्यै विमन्थानध्वंसाकल्यादिकल्पनात् । सखीकृत्यं सपत्नीनां यथा शान्त्यर्थया कृतं ।
प्रामोकासांहि कार्याणां योग्यकृत्यानिश्चयात् । न यां सुखस्थितां काश्चन्दमांन्तां जातु वीक्षते । ११६५
श्वशुरेण प्रजाभिश्च कृतं राज्ञोऽभिषेचने । आद्यायां वा महादेवी पट्टबन्धं समादधे ।
अपत्यप्रियताभोगलोभमर्हप्रसादनैः । प्रेर्यमाणाप्यकार्येषु बुद्धिर्यस्याश्च धावति ।
अथान्यत्र च सन्धाने जाते भर्तुरभिन्नधीः । भाग्योदयेष्वनुत्सिका या चाखण्डितसद्गुता ।
आवाप्याङ्गावविद्धर्भुः कुशल्यमुक्ता न वा । कार्य्यमध्यं विगाहेत नानाभिजनरञ्जिनी ।
इति कल्हणिकादेव्या माध्यस्थ्य स धियं व्यधात् । प्रस्थानपदयात्रां या सीमन्ताप्रापणावधि ॥ कुलकं ॥ ११७०
गुप्त्यै लक्ककविल्लादिपरार्थ्यं मध्यपातिनं । पाथेयार्थं पृथुस्वर्णभाजिकांश्चादि चात्मनः ।
प्रापयामास किन्नाष्टा प्रहृष्टाभिजनोद्भवान् । पालनार्थं राजपुत्रान् देवीवत् सर्वमप्यदं ॥ युगलकं ॥
वाचकन्सकृतोत्सा तामागमत् पार्थिवेन सः । धात्रीं च कारयन् धन्योवद्धेच्छासिद्धिनिश्चयां ।
विहितप्रत्ययस्तस्याः सद्यः स्नात्तु महीपतिः । रागधर्मस्य च तस्यासीद्दोलाकुलाशयः ।
स हि दध्यौ निर्विरोधा वैराग्यनाथ मायया । मङ्कटाश्लोचितव्याधौ यायात्कालेन विक्रियां । ११७५
अनिःशेषितजीमूतजालमाविर्भवन्नविः । अनुमक्षेमशेषस्य विवेकेन स्फुरेच्चिरं ।
मुग्धानिरनुसन्धाननागवाधार्द्रवस्य नः । स्वार्थस्य सिद्धये माया तेनेयं निरमायि वा ।
लक्ष्मलक्षे परिक्षीणे यक्षो यूनि गणाश्रिते । स्वधर्मस्थितेनेदृग्विवेकः कापि लक्ष्यते ।
अवनिकुक्षुमं पुष्पमपुष्पं कीरिणः फलं । अकालपर्य्ययापेक्षं वैराग्यं वा महात्मनां ।
न त्याक्ष्याराजपुत्रोऽमावेवं मायानिधिर्यदि । एवं विवर्त्तयेत्तस्मिन्नश्रुष्टे किं दृशोः फलं । ११८०
राज्ञी राजात्मजाश्चैते प्रतिष्ठाभङ्गधर्षिणः । स्वजुप्रभावात्स्पष्टमन्यत् कार्यं न मन्यते ।
घटनी कुटिलं स्पष्टं चरित्तैर्बैन लक्ष्यते । कान्ताकुन्तलनिस्यन्दी तोयबिन्दोरिव क्रमः ।
इति ध्यात्वा राजधर्मं सत्यप्रत्यायितं व्यधात् । धन्यरिल्हणयोः कार्यं श्रुताक्न्यान् विसर्जयन् ।
स्वैरवार्यस्य दार्ढ्याय साल्हणिस्तां दिदृक्षते । समागमायेत्युक्ताय धन्योद्गतैरनोयत ।
मा भैषीरेव सन्धिसुः सैन्यादिति मितानुगः । अवर्त्तिष्ट नदिन्यास्य दीपान्तस्तत्प्रतीक्षया । ११८५
चरिता जानुदघ्नाया भूत्वा चर्मद्रुते हिमे । गगनालिङ्गिभिर्नीता तरङ्गैः समपद्यत ।
अवाप्ता चेच्छयालक्ष्यभावं यान्त्यपि दन्तिनां । स्कन्धः सिन्धावभूत् सोऽथ द्विधां रश्मिर्वां वशे ।
सिन्धोरभवत्सोऽधैर्यासनीरभुवोऽन्तरे । ते हिण्डीरोपमा प्रापुः पिण्डिताः पाण्डुवाससः ।
स्वप्नकानां सहस्राणि भोजस्य पतिते बले । खिन्नवन्ति निहन्तुं तं तया स्थितमविन्तयन् ।
दृग्भ्यां सन्धमदीनाभ्यामधमान्धे स्यादिव । कर्णौ वल्हणसुतान् सन्तज्य हजिनोऽब्रवीत् । ११९०
निर्दम्भसत्त्वविश्वाङ्गावतो विहिते विधेः । निरत्ययो निपातः स्वाश्रयतं निरये पुनः ।

क्षतेऽस्मिन् बद्धसख्यस्य न च प्रतिश्रयः प्रभोः । नैकपक्षपदे तावद्भूरयः संचारमर्हति ।
अपि वा वाच्यता राज्ञामेवं विश्वासघातनात् । सुखसुप्तेन कर्तव्यं किमनुध्याय बध्यते ।
यथा च हन्यतेऽनन्यगत्यां कथं निषेवते । तथा ममापि यातोऽयं तद्विश्वासादिने नतः ।
युक्तमित्यादि तेनोक्ता अपि निश्चलनिश्चयाः । ते न्यविश्वस्त निर्बन्धात् प्रतिज्ञापालनो वधं ।
राज्ञा तथैवाद्यारिद्धाश्चिन्हं तद्विदितुं नतः । कारिताः कोशपानं ते समर्थे योऽपि योधितः ।
श्रेणावेदितनिर्व्याजतया धीरो महीपतिः । अनुज्ञाताय भिन्दितं सन्धिविधिमनुव्यधात् ।
अज्ञातनिश्चयः सिद्धैर्निर्व्याजः करवे परैः । अथ प्राज्ञामहादेवी सामान्यां तारमूलकं ।
राजधर्मविधेयत्वादवार्यक्रूरकर्मणि । अज्ञानप्रार्थना भर्तुः सा श्रीकल्या ततोऽब्रवीत् ।
अस्तामान्येष्वमात्येषु कुलस्त्रीलोकवाक्षकम् । आर्यपुत्र विचार्योऽपि किमयः किं विरोधिनां ।
यदा निर्व्याजशोभार्या येमुषी त्वं विजाविते । अयते नु कथद्वारं मूर्तं भं अत्रधर्षिणां ।
देहोपकरणत्वं मे प्रायेणैव विचिन्त्यते । सतीधर्मस्तु वहते राजधर्मस्य नोचितं ।
व्यञ्जिताश्च सदाचारं कलितव्यं दिवि त्वयि । प्रारब्धोदेव भोजेन हिमाद्रौ हिमविक्रयः ।
न स्पृशाति मर्म वेत्ति स्वचान्यस्य न चान्तरं । निःशूकसहदेवोऽस्य प्राधिक प्राकृतो जनः ।
पुत्रमन्त्रविरोधादिवुधबुद्धा प्रधावति । साध्वाचारोऽपि भूपालः कुर्वन् विश्वासघातने ।
समयात्तथामोघगिरा देवेन धीयते । लोकपवैकपात्रेऽस्मिन् यशोमूर्तं मया वद ।
चातव्यं सङ्ग्रहोपेक्षमाचायात्यत्नवृद्धाशयः । ममैवाभावादन्यादृद्राज्यारिपुरक्षितिः ।
इत्युक्त्वा विरता सत्यसन्धः साध्वीं धरापतिः । साम्नाद्बहामकल्पा तां माता सन्धास्येवोजयत् ।
भक्तं सर्वानथं चातुं मे धातु चेतनं नृपः । संरक्षे किमथ व्याकृतयन्तः सर्वोऽप्यचिन्तयत् ।
उपायेषु प्रयुक्तेषु देवोपस्थैर्यथावधि । नान्वद्यस प्रेयात्मव्यं यदेशाविष्कृत कश्चित ।
सपक्षभेदाद्भूभर्तुः सबलत्वाबलत्वयोः । परीक्षकत्वाद्वे केचिन्मध्यस्थेनावहन् क्वचित् ।
तेऽप्यपे वा महान्तो वा चोणदारितिपट्टकुल्याः । भोजपक्षे यदावान् कन्वां सर्वेऽपि ब मराः ।
ते सम्बन्धनटवत्याहैराज्येऽत्राभिरोद्युक्तः । भोजः सम्प्रातदृत्यासु साध्यसं परिजहिरे ।
त्रिभवे भोजपविधन्तमूर्ध्नं प्राज्ञिणां हुतं । प्राक्तैश्वस्मताश्च चतुष्कं पुष्कलैस्वैः ।
ये भिक्षुविश्वकेऽप्यापयाजदाशिल्परक्षिणः । विरोधिविविधं प्रापुर्नेऽपि नीलाश्वडामराः ।
लहराद्देवसरकात् होडरानश्च डामराः । अथो नीलाम्बरस्वैकां डामरी पर्यहिक्षत ।
न व्यरंसीत् हिमं तस्मात्मार्गे याच्छये बले । पतत्प्रहाट्प्रमक्षीच यो थोऽधोभागिबीद्युत ।
भोजस्तु दीवीमायातः कुला वलहरस्यानः । ध्रुवं सन्धिमस्था बद्ध इति सुव्यक्तमभ्यधात् ।
एतावन्ति दिनान्यासीत् पुंसो ब्रमयिता पुमान् । अनभिज्ञोनां साध्वस्यं कर्तुवात्स्काऽन्यथा भवेत् ।
कुलचूडामणिः भोजा च यैवं प्रवर्तते । किं कादम्बमायार्या कार्कश्यं तव मादृशां ।
अथ मायामिमां भूप तत्त्वाकलनि वञ्चितः । विभाकैव अविद्यानि नाकीर्णानां निकेतनं ।

मा च भूद्विजयाशा वः समेतानिखिला इति। अद्राक्ष चतुरं व्यूहमवरोत्स्यामि बोधतः।
दुःक्रियुक्तमिदं चान्यचाकलाम् बद्ध नियत्नात्। नाथश्च नान्यया कर्तुं भोजो बलहरादिभिः।
द्विधाश्चान्तरिते निशमसमाधेऽपरथा कथं। फलकालेऽस्मि सम्भूतइति तश्चावदन्नृपः।
तारवृत्तस्थिते राज्ञि समैन्यौ धन्यविल्हणौ। राजपुत्रैः सह ततः पार्श्वपाममवापतुः।
प्राप्तावेत्य तौ मध्यास्तीरेऽवाचि क्रतस्थितौ। यस्मिन् कुलगहने भोजोऽप्येतावुपाविशत्।
कश्च त्वां विघ्नतो दिक्नमुस्तेभ्यस्तत्कटके भटान्। पश्यन्तः केऽपि सन्धिं न अहङ्कुर्नृपतेर्भिते।
कटप्रविष्टाश्चिर्य्यातुमसमाकल्पमैनिकान्। धन्यादीन् राजहंसो हन्तुं प्रमदचिन्तयत्।
क्षित्वा सूर्य्यपुराक्षितु राज्ञः सैन्यं जिघांसवः। महापद्मशरोत्तीषु निभृतं केचनाव्रजन्।
अन्ये तस्मात्समोदन्नात्स्वैषिणः पतनोन्मुखाः। खैः खैर्मार्गैस्तत्र तत्र तस्युर्भेदसंमताः।
आस्कन्दं भाङ्गिलेयाद्याः पुरे शङ्करवर्मणः। प्रमालाचितिकावाशिं डामराः समचिन्तयन्।
प्राप्यं सद्मसरित्कूलं त्रिलकाद्यैरगम्यत। नीलाश्वडामरैरोर्थी कार्थ्या च नगरान्तरे।
किमन्यद्राजसद्मानां सम सर्व्वं जिघांसवः। कारणवानास्तोयान्तर्व्वेष्टितानामिवाभवन्।
सन्दिग्धश्रितं कार्य्यं सर्व्वतः समतां तदा। माप दृष्टैरवपावयहयोगान्तरस्थितैः।
पदे पदे राजसमूपथायोत्यानमिच्छतः। क्रिन्दन् मलहरस्येच्छां भोजोऽव्यग्रत्वमग्रहीत्।
क्षणे क्षणे विमन्थानध्यायिना तेन कश्चन। वर्द्धमानस्वान्तरायः सन्निधास्तु व्यधीयत।
घटनामूद्धयो र्योगा विरोधः कटकद्वयात्। मल्लिकाद्यः स्वयं भोजस्तं त्वरितमक्रिमत्।
दूत्यं च कम्पकस्य वा येऽवद्वाजरक्षकाः। भयेन प्रययुस्ते यदेकन्यं कार्य्यमङ्कटे।
कर्णे तत्कथयन्ति दृस्युभिरवैराष्टे यदङ्गोपितं तत्स्वाङ्गतया वदन्ति करुणं यस्मात् अपावाम् भवेत्।
आघर्मे तदुदीयते यदरिणाप्युपेत्य मर्माण्यहो केचिद्वन् मान्यनाध्यमिधयन्ते भृशं रक्षकाः।
भाण्डस्थाण्डवमण्डपे कटुकणावीचीषु कन्या कविर्गायत्या खस्टहाकुले शिखरिभूगर्भे खटाङ्कुः स्फुटं।
पिण्डीशूरतया विटस्य पटुता भूभृद्गृहे गाहने गच्छन्ति ध्रुवहत्वकल्पतुलां चिन्तन्ततोऽन्यत्र ते।
सुरेन्द्रिकविपर्य्यासाच्छान्तोष्मा व्याप्ततस्ततः। वासरः शरणीचक्रे तुङ्गशोणितमप्रभा।
भास्कर्द्धपदोऽमरोर्मातुर्गोचलयान्तरे। आर्श्वक्तैरोऽर्पितकरो रक्तमण्डलतां दधे।
अहःत्त्वयामामृत्युयोरपि मध्यगतया दधे। सन्ध्यया वन्दनीयत्वं जनस्य व्यञ्जिताञ्जलेः।
कवाटदन्तीश्चिन्काटाग्रकान्तैः शिरोङ्गमः। चचयुः पयसां पत्या दधे राज्युदयोन्मुखे।
सदेन्धकारविन्द्षु हीनद्रव्योपजीवनैः। कवाटिनां घटेष्वेव षट्पदैर्घटितं पदं।
अदृष्टकार्य्यपर्य्यन्तास्ततस्ते विपर्तिताः। परिपाटे सकटकाः पर्य्यतयन्त मन्त्रिणः।
न किञ्चित्तत्यभात स्वं लघु भ्रान्तश्च जानतो। चोभेन ह्रियमाणानामिवैषामवलम्बनं।
तीरे परस्मिन् सरितोऽक्षमन् बलहरः पुनः। वङ्गः कन्दलिताकन्दबुद्धिः सान्दरिता सकृत्।
कार्य्यानिपातादाख्यातं मन्त्रिणां तच्छितं बलं। तत्र सवर्द्धमानस्य सुखोच्छेदं बभूव यत्।

वितस्तासिन्धुसम्भेदयात्रायां नगरे यथा । तथा तथापतद्गोधा लोकः आलोक्यवर्त्मनि ।
तैस्तैर्डामरसंहाररक्षणनाथ विसर्जितैः । साश्वरैर्योधितावात्र्भोगाधीनाजवीजिनः ।
प्राव्याप्तितैरनुसरैस्सुमुखोत्पादनैरपि । धीरो धैर्यान्निश्चयाद्वा सोः स कष्टं न पारितः ।
सामन्तानामागतानामविश्वासादसम्भ्रमं । व्यक्तोऽयं निपत्याद्य कुर्यादत्याचितं दया ।
हते च कदनोद्गारेऽनेन सर्व्वं समुच्छितेन् । द्विजानामिव दम्भकं समूहस्तेन सज्जतः ।
इति निध्याय दभुजरिव भोजः समाश्रये । कुर्य्यः सायमनियुक्ता नित्ये बलहरं समं ॥ तिलकं ॥
तेषां तदर्थयातानां सामन्तानामभोजने । दाक्षिण्यादिति नाभाजि तेनाप्यभिजनस्पृशा ।
तथाप्यमत्या वैमत्यं तमज्ञात्वा तु मन्त्रिणः । निष्प्रयासेन जातमन्यन्त नयात्ययं ।
पश्चिमस्फुटास्फालप्रकरस्फुरितेऽप्यधात् । तेषामाप्तविधास्कन्दं प्रधावदचितश्रमं ।
कूले परस्मिन् कूलिन्याः स्वाभिमानानिर्गतैः । समभाष्यत तैर्नान्यो रथाङ्गभ्योऽभिषङ्गभाक् ।
महत् काकुत्स्थदूतस्य कपेर्लोलाम्बुधेः पिता । तताप तेषां दूतानां सरित्पारगतो बलं ।
कीर्णकर्णाश्वसंस्थानेन पीतकैस्सोरम्भरक्षां । आस्थितोऽस्मिदकेऽगेत्यं विन्युक्ते तां निशीथिनीं ।
क्षपान्ते साधगोत्संशसेमतामरसभ्रमं । उद्गच्छतो रवेर्यावद्विच्छिद्भुर्न करच्छटाः ।
चक्राङ्कविरहालोकमशोकामामिवागतत् । कुड्मलाञ्चिपुटाश्लेषं मान्यश्च वीरधां ।
मितपर्णमिथुनस्नावच्छदकच्छादिनिर्गतः । स वीरस्तरयन् युद्धवाञ्छ्यूर्ध्वमङ्घ्रिणास्पृशत् ।
रोद्धुकामा डामरीयान् वीरान् दृष्टैर्विलोकितैः । सर्व्वतोधावतः कुर्व्वन् योधान् प्रतिहतौजसः ।
पारस्वधो वानवैधायुवा सपुत्रमापतत् । युग्माधिरूढस्तैः प्रेक्षि सम्प्राप्तः सरित्तटं ॥ कुलकं ॥
अदृष्टपूर्व्वं तं दृष्ट्वा श्रोमण्डोत्थितालकं । कुङ्कुमालेपिनं चैते भोजोऽयमिति मेनिरे ।
अनिवार्य्य निधां राजवदनं तं विमोचयन् । प्रातश्च तरसामश्च स तथा सपुत्रोऽप्यभूत् ।
प्रविष्टयुग्यं तोयान्तः पाराङ्गाजितवाजिनः । धन्याद्यस्तमभ्येत्य मुदिताः पर्य्यवारयन् ।
उदम्भस्युनः प्रसृतः कटकयोर्द्वयोः । एकधाकालमुखरः परमानन्दनिर्भरः ।
नादमाकर्ण्य संग्रामबुद्ध्या दिग्भ्यः प्रधावितैः । तं परैर्मिलितं वीक्ष्य मूर्च्छिता इव डामरैः ।
तस्याभिनन्दनालापप्रमुखापक्रियाभवत् । यदैन्याद्धूधन्यादिस्वनुज्झितनिजक्रमा ।
प्लवमानं मनोहर्षे वेगात् संस्तभ्य सर्व्वतः । अथेत्थं स्तुवता तत्र धन्येनाभ्यधीयत ।
राजपुत्र पवित्रयं पृथिवी शौर्य्यशालिना । त्वया धात्रा सुमनसा मेरुणा वा महीभृता ।
गर्व्वान् जयति सर्व्वासां निर्व्विकारतया वयम् । विक्रियोपहतं गोत्रे चोरं तं चोरवारिधेः ।
कस्य पुंस्कोकिलस्येव त्वां विनाधममध्यतः । निर्गत्य निजकुल्यानां चिह्नं संख्यावगाहत ।
यदाचारस्य भवता प्रथमं प्रहते पथि । न तच्चित्रं सद्वारामसरमं चेष्टतोऽधिकं ।
इत्यादिप्रस्तुतालापसन्तोषापोऽधिरूढ्य सः । अयोग्यरत्नं तुरगं स्वपक्षिरेमीयत ।
शाक्न्याः कतिचित् कोशादिकोशजसदा यत्तुः । सकुलीनैर्नियमानन्तं साकारव पिकान्तिकं ।

स एवमेकविंशेऽब्दे ज्येष्ठस्य दशमेऽहनि । सर्वाभिसर्वदेशः समस्त्रस्तन सूनुना । ११८०
राज्ञी छत्रप्रयाणं तं प्रियं पुत्रमिवागतं । अभ्यनन्दत्सुग्गलमृत्यसमाचारमकल्पयत् ।
इन्द्रवंशाविश्वादिगुणधामसमेव्य तं । प्रागदृष्टकवी मेनी वल्गते वा विलोचने ।
गुणैरभ्यवदाक्षिण्यमाधुर्यादिभिरञ्चितैः । तत्राभिवहितं स समापतितमन्यत ।
सुवराजमनोहृत्वेदारीजयर्णां स्वयमिव । सर्वकामवरवारीयोषितामनुमायकः ।
दिनपवययवाभिताभ्यर्णं प्रयाद्वनुयुके । राज्ञोऽभ्यर्थी विजयेन दाक्षिण्यात्कोऽपि मागवीन् । ११८५
कथञ्चिद्गुमाध्यस्य वैमनैः कविवेरय । समादितुभैरपतिरत्नमेभ्योऽभ्यजेयत ।
राज्ञोऽभ्यर्थी विजयुजेदपाद्दानोपमं वचः । तत्रास येवमनुर्जी महाजर्मुक्रियां ययात् ।
गिरताचान सर्वैव समाभाविकसाय सः । मयमानां चिरं संध्यै दाक्षिण्यादोहयोः पदं ।
प्राणाम्नुमुखेऽस्ते हकमाविजकाय वाम्यनैः । मम्हर्तं विकियां निम्नुविंशवानतमौलयः ।
आचारं चैत्यमविज्ञमपि मध्यं मचविनं । न कोऽपि प्रतिवाक्येन ममं जेतुमनन्यत । ११९०
अथ खाम्याविलवानिवेदयं दर्शयविव । द्वयर्याद्वस्मैर्धर्मो वीरः चिरधममभायत ।
पङ्गतीराजवर्गाणां सदाचारे विनिवृत्ते । आसनेऽपिकथं मेदः क्रमायातेषु वस्तुषु ।
किं सन्धिः सोऽभिधीयेत अथ धर्मेवर्दर्शनं । पक्षमा गमयहनि प्राक्नो कथमजीगतः ।
अनघतनभ्रुभाङ्गसुलभे भ्रमुखां तव । ममाला मनोज्ज्वलं प्रतिवचोजातप्रवर्तनं ।
नाम्न दम्भवायवदभ्रमीलितवीर्यसंतोषवा । मादृशादवैभवे नियामकापि काः श्रियः । ११९५
अद्यापि जीवनाया मीः शाकाकाशावनाय वा । प्रकाशोविजितो योऽर्कोद्दोपात्याज्ज्वलनः स किं ।
निर्याणमोहोन्मिहतं प्रतिमानावयेषु यत् । तत्पर्वतस्य राजेन्दमानात्सुग्गलानुबन्धिनः ।
एवं सादवसम्प्रायप्रायोगिःविचक्षते । स्वानैः श्रिय: कनाप्याय किं स्वादन्यैर्महीधरैः ।
मुग्धा न केवल परे गणिताः क्षितिभृत् कालानुकूलनिजकुपक्रमतत्ताये ।
चिन्वन्ति चन्दनतरून् शिशिरानिदाघे मायेऽप्यनोलनमयं विवरं विशन्ति ।
प्राणोपकरणं राज्ञोराज्ञी राजाभजाय ये । तद्विते वदनीचित्यं तेषामौचित्यमेव तत् । १२००
त्यक्ताक्षवेकतं पाप इव कपिलमीलन्तं । अनुतापेन ते कार्यं भुवोर्वैरचलेर्चलि ।
तथा समर्थाघामर्थोऽस्य प्रक्षालाय भारतीं । कुक्षणायलवलसौ प्रक्षालार्थे स मन्वरः ।
पथि सङ्कुचितस्तोपान् वातव्यान् वीक्ष्य सर्वतः । अजायताय संकटत्वघाधुनदार्त्तधीः ।
पदातिचरणाधुर्यैर्गुणाजाहृदूमम । वक्षमरानसं मङ्गलाभ्योव ममता सर्वं ।
दृष्टो विग्रहराजेन कविसंमागुणां नृपं । कविवरगुण विजयेन दर्शनं विग्रहमार्गः । १२०५
आराधयन् प्रभुं धाचि नानाराजरिलोविडैः । आश्रिता कदवाप्नोति गुणाविष्करणं च ।
प्रीतोपचारकरणादयितोऽमवेयमाभ्यार्दितस्य अपयेः प्रकृतं चिकेति ।
कोऽतो विभाद्विपयोविनिपातएव पापोकनं तिनिभिरा दतमेव तत्र स्यात् ।

इत्यादि चिन्तासंमित्यात् पुरोभागसमुच्चयन् । सैन्यस्य चङ्क्रमणतया बुद्धापञ्चनृपाग्रगं ।
नातिप्रांशुं नातिह्रस्वं सुव्यंसं सुश्यामलाननं । सरोजकर्णिकागारं स्निग्धश्मश्रुविग्रहं ।
ककुदप्रकुरोऽन्धिस्कन्धमायतवक्षसं । आजानुलम्बिदोर्दण्डं कम्बुकण्ठलोकनं ।
उन्नसं पक्वबिम्बोष्ठं विस्तीर्णानुन्नतात्मकं । तिर्य्यग्विप्रेक्ष्यमाणाक्षं धीरं मन्थरगामिनं ।
समाहितांशुकोष्णीषमौलिं श्रोत्रस्थवर्द्धनं । सीमन्तस्थानचुम्बिन्या रेखया चन्द्रगौरया ।
भ्रूमध्यचन्द्रं हर्म्यस्थसचिवैः परिवारितं । चम्पकस्तबकमायान्तं तमवैक्षत पार्थिवः ॥ कुलकं ॥
प्रीतिरिक्तारितदृशा राज्ञा प्रहितः सभां । सोऽथारुरोह सभायां कौतुकोत्कन्धरैर्जनैः ।
स्पृष्ट्वा पादौ निषेदाऽग्रे नृपस्यानीय पाणिना । खड्गधेनुं पाणिबद्धामासनाग्रे समार्पयत् ।
पाणिं सर्पफणवक्रीकं विस्तारयाङ्गुलिदयं । ततोऽस्य चिबुकापान्ते विन्यस्यन् पार्थिवोऽब्रवीत् ।
न विस्मृतः स्तुतोऽसि नाधुनापि न वक्ष्यसे । मदङ्गरक्षाकृत्यैः शस्त्रमेतत्त्वयार्पितं ।
व्यजिज्ञपत्स भूपाल देव शस्त्रस्य धारणं । स्वामिधर्मरक्षणं स्वस्य परित्राणस्य कारणं ।
देवे निजप्रतापाग्निगुप्तसर्वस्वरिस्थिते । सेवावकाशोऽविरलः कस्यचिदपि दृश्यते ।
लोकान्तरेऽपि शरणं चरणाश्रयणं प्रभोः । तथात्र लोके किं कार्य्यं शाणोपकरणैः परैः ।
राजा जगाद तं सत्यस्पर्द्धावन्येऽधुना भवन् । निर्व्यूढकृत्यो वादीव कृत्यं नो वर्त्तते परं ।
भोजो बभाषे दाक्षिण्यजननायाधुना प्रभोः । सृष्टादृते मया किञ्चिदुपचारार्थमुच्यते ।
किन्तेन चिन्तितं दृष्टं किं किं न कृतनप्रियं । यदस्मिन्न तद्युक्तिमगादित्यवधार्य्यतां ।
किन्तु मत्कान्वये कश्चित्कारणैषुदितो भवान् । विघ्नः स्वामनुकूलं प्राज्यं वयं चर्चयत्नुवः ।
यदा यदा देव वाञ्छामकार्षं भवदप्रिये । भूमिस्तदा तदा भूता पापं कम्पस्य भूयसः ।
यावत्करोमि निर्भाति प्रतिभानेन भासुरः । देवाभवत् प्रत्यक्षः प्रतापस्यादृशस्तव ।
न शैलरे न प्रदरे न दरेऽप्युत्थितो मया । प्रासैषे भूभृतः कुञ्जे संज्वरस्तम्भनापजः ।
ततः प्रभृत्यवमतिप्रणयः शरणैषिणः । सिद्धः सन्ध्यायितत्वाद्देव दूरस्थितम मे ।
श्रयाभेदाभिलाषेण पापायत्किम्न चेष्टितं । स्फुरत्तामावकथ्यासे ननु तदिपदायदात् ।
त्वत्सम्बन्धादिमे दिक्षु प्रतीक्ष्याः स्वाभुजा वयं । सङ्गाद्रत्नाकरः काचकुम्भस्थावनो भुवि ।
अद्यापि द्योतते शरिताङ्कयेन दिगन्तरे । तन्मन्तामभवोऽनन्तः समूहः खचमाकनां ।
त्वय्यर्पिते पार्व्वतीयभूभृत्स्वन्यदादिनः । कदाचामदुर्भागासुखैः खेदोन्मुखैरभूत् ।
इतीदृशीभिः स्तुतिभिः प्रनाणमयवा प्रभुः । इत्युक्त्वा भूपतेर्मूर्ध्ना सोऽस्पृशत्पादयोः पुनः ।
प्रणामसंभ्रमस्रस्तोष्णीषबन्धं ततो नृपः । तस्योत्थितस्य स्वशिरोऽवाधया समबन्धयत् ।
शान्तां च शक्तीं तस्यस्तामुत्सृज्य चान्वयन् व्यधात् । तत्तामस्त्रीभगात्तीव्यंतमूर्वे च निवेदितं ।
दत्तां मया विभूति वा लभेतां पूजयाथ वा । न शक्त्यपदेनमुखं कार्य्यं मच्छासनं त्वया ।
चत्वर्य्यगाथनामातोत्यनुवर्त्तिनि तां न्यधात् । शक्तीं राजा गुणस्यैव वन्दिता कामकालवित् ।

ततोनिर्व्यञ्जनात्तस्य नर्मणः सान्त्वनस्य च । चिरसेवीव तत्कालं राज्ञ्याऽभावत भाजनं ।
अन्यप्रविष्टो धन्यो वा स्वाधाममलयन् हली । कृतप्रयासो भूपाल सङ्कुलाकर्षणं विना ।
न प्राणा द्रविणं नाद्य गन्धं निर्विकिया पुनः । सत्क्रिया स्वामिनोऽर्थे तस्मात् पार्थिव चिन्त्यतां ।
अथापि कथ्यमानस्तत्र स्यात् सम्भावना भुवि । यदाश्रित चिन्त्यतेऽस्माभिरिति भूयो व्यभाषत ।
क्षणमुत्थाय तां चर्चां विरचय्य विशाम्पतिः । भोजेन सार्द्धं मुद्राङ्कं रत्नादेव्यास्ततो ययौ ।
कृतप्रणामस्तां वीक्ष्य सौजन्यादिगुणोज्ज्वलां । स राजपारिजातं तं मेने कल्पलतायुतं ।
मान्योऽयं देवि सौजन्यख्यातेस्त्वामिहागतः । विश्वस्यतेऽसौ पुत्रेषु स्वाभ्येवेत्यभाषत ।
सभाजनाय सौजन्यनिधिर्भोजाभ्यितस्ततः । ऊढकार्य्यभाराणां दाराणामप्यगाहृताम् ।
अभाणीन्निपुणा राज्ञी भोजं राज्ञा सहागतं । मधुनेव नृपस्यास्य सम्पृक्तोऽसीति वर्षितं ।
लज्जाञ्चितमुखी पत्युः प्रणत्या स्वागतोऽर्थिषु । इदमेवोत्तरं भोजं निर्दिशन्त्यप्यभाषत ।
आर्य्यपुत्र न निश्चार्य्यं प्रत्याख्यातामसन्मितं । मानैकशरणस्यास्य ख्यातिप्रीतिप्रवर्त्तनं ।
दर्व्वापकर्षसलिलं दृष्ट्वा वल्गुस्तनोऽस्य हृ । पश्चात् स्वकुलरत्नानां युक्तं जेतुं भवादृशां ।
कार्य्यं कश्चेऽत्र सन्धानामनुद्यागमनं विना । सिद्धोदोषात्प्रसंरक्षा नेह प्रत्यागमस्य नः ।
उद्दीपे रक्ततस्तीरं शरीराश्रयिणीभवेत् । ध्रुवं वनस्पतेर्भीरुत्तप्तशिरानामनुपातिनी ।
पतिगत्यनुगामित्वं प्राणानां परिचिन्तितं । तथा कार्य्यं यथा न स्यात्स्यात्तद्यत्यान्यथात्मनः ।
राज्ञा जगाद तां देवि मन्त्रिकर्त्तव्यभाषिणी । अन्यथा प्रतिपत्तं मे त्वमप्यस्य न मन्यसे ।
निस्त्रीतवतो दृष्टो सुश्लिष्टमर्जुनावपि । निस्तापं मम नाद्यापि प्राणानुनयमाश्रयं ।
अथ राज्ञार्थितः स्थातुं पराध्यक्षाधिपानुगः । भोजो नामन्यतान्यत्र राजधान्यां स्थिरां स्थितिं ।
विदूराश्रयनिर्गमप्रभावाप्रचुरदर्शनैः । आराधनं धराभर्त्तुरसाध्यं ध्यातवान् हि सः ।
रक्षितुमनयर्द्धीन् स्वापान् स्थिरस्य समकल्पयत् । अनयास्तं नृपं कार्य्यो न सुराराधनागमे ।
विज्ञाय भावं प्रीतेन राज्ञा दत्तं ततो गृहं । सर्व्वोपकरणापूर्णं राजधान्यन्तरेऽभजत् ।
राजापि समतास्फीतप्रीतिर्भिः स्वैः परैस्तथा । उपाचितस्तत्र रतिं चिराश्रितवदाययौ ।
भोगैर्लालितनाय्यय्यदर्शनादौ नृपोऽपि तं । प्रियं पुत्त्रमिवाश्वार्द्रीहूतेः पार्श्वे निनाय च ।
जयाय दक्षिणे पार्श्वे भुक्तानं ख्यातिगौरवात् । स्वग्रासादिनभोज्यादिदानेनैव व्यवर्द्धयत ।
आकर्णितसन्धा खेदमुवाह जनकोपधा । लक्षितं ख्यातिवर्त्तसिंहसदलापत्यकैः समं ।
तमेवासन्नत स्थितं सोऽपि तृप्तिं यथा यथा । राजा सपरिवर्होऽपि विश्रम्भमविगर्हितं ।
धारणाभ्यन्तराभिख्या ये द्वे तामदर्शयत् । राज्ञां विरक्तिं स्वस्वारिषाडवस्य व्यवर्द्धयत् ।
आकर्णितात्समाधानात् करणानां सभान्तरे । न प्रत्यभाश्चि नापि दृष्टो नापि वक्रमनः ।
प्रमादस्खलिते शीलानिर्विकल्पे च भूपतेः । कार्य्येणावद्धे कुद्धः कवितेव महाकवेः ।
न विक्रमकथासम्पदानाधेः स्वं व्यकत्थत । प्रासृत्तमन्तरा दृष्टः सोपस्कारस्य नाभ्यधात् ।

विचारकातरैर्भोः साम्यक्कुत्सत्वादिचाटुभिः । धीरोऽदृष्टैर्दृष्टिपातैरपुनर्भाविनो व्यधात् ।
तथा स्पृष्टोऽप्यनुत्तानाशयोऽभूद्दक्वाहितुं । न सेकुस्तं यथा आत्मनर्मवित्पिशुनादयः ।
वर्णेष्ववधितालोकलोभादिविभ्रराट्सु । प्राप्तोऽस्थावसथं गच्छन्स्त्रियं कामपि नातनोत् ।
यथा यथास्य विस्रम्भाद्रूपोऽभूच्छिद्रधिलापकः । तथा तथैव सिद्धोऽस्यदव नाधावद्भूतं ।
सदेवापेक्षरोऽन्यच पश्चाद्रुद्रूपदेऽभवत् । अनिषिद्धोऽपि शुद्धात्मसम्भागारावगाहने ।
विक्रय्योपयिकावाप्तिप्रार्थनः स ददत्स्वयं । दूरोत्थके परापेतां श्यस्तां श्ययितां श्यया ।
अनाप्तसमये तस्य न ययुः पथि रक्षिणः । न स्वप्नदृष्टमप्यासीद्दनावेद्यं महीभुजे ।
सन्मान्तःपुरिकादीनां परस्परविगर्हणं । नावर्णयद्विसृष्टतिष्ठ दृष्टस्वप्नमिवानयत् ।
सचेतनोऽपि दुर्नर्मगोष्ठीस्वगुरणम् वचः । अवदत् स्फुरदप्यन्तर्निर्मितिटानां नाम लाघवं ।
एवं शुद्धानुभावस्य तस्य कृत्येन कृत्यवित् । पुत्रेभ्योऽप्यधिकां प्रीतिं वितन्वन् भेजे क्ष्मापनृपः ।
कलिकालमहीपालदुस्तरः सिंहभुजा । सोऽयं गोत्रपरित्राणे नवः सेतुः प्रवर्त्तितः ।
इत्थं विद्राविताशेषोपद्रवस्त्विल्लकस्ततः । अग्निप्रोषमपि स्वास्थ्यहेतुं भूभृदचिन्तयत् ।
असौ हि निर्हिनोर्भिन्नमार्गे काले पलायनं । साध्यं सत्त्वस्य दुःसाध्यं बहु ध्यायन् व्यलम्बत ।
अतः सुसंधायायायां यावत् क्षणमपेक्षत । सञ्जपालेनाविचारात्तावत् प्रारम्भि धावनं ।
अल्पाधिष्ठानसुभटः स देवसरसोऽदूरे । बहुभिः सहितः सैन्यैर्मार्ताण्डे विदधे पदं ।
निर्निरोधप्रवेशः स प्रदेशः परिपन्थिनां । वाक्याश्च योधा निस्सारादर्पान्तिति विवेद सः ।
त्रिल्लकानुचरा युद्धमसन्निहितसायकाः । तेन सार्द्धं विदधिरे महाद्दोषस्य पौरुषं ।
निःसीमसैन्यसहितो लवन्योऽन्यत्र डामरे । तत्र सर्व्वाभिसारेण धावतो युयुधे क्रुधा ।
लुण्टितद्रविणापूर्णास्ते देवसरभोकसः । सर्व्वे ततः सज्जपालं विद्रुताः परिजग्मिरे ।
द्विषत्सम्पर्त्तवर्णाद्याः सर्व्वत्र मुषितेऽभवन् । अधिष्ठाने भटा एव कुलशैलादिवाहृताः ।
ते तीक्ष्णतीक्ष्णतरयो योद्धारातिरुधिरं । बहुभिर्हतवन्तोऽन्यांस्तत्र समाहवे हताः ।
हतेषु युधि सर्व्वेषु विन्दाद्यैर्मण्डलं निजैः । शूरेषु तत्र मार्ताण्डोऽप्यासीद्विलक्षणः ।
रणाजौ साञ्जपालिर्यापालो हतेषु यः । त्रिषु वाजिष्ववातुर्ग्यात् पदातिर्नोपलक्षितः ।
तत्प्राघस्योपलक्ष्याजिर्जर्जसदनुजः स्थिरः । निनाय विस्मयं वीरान् दृष्टमल्लमहाहवान् ।
दक्षिणं दोर्दण्डच्छिन्नं यदा सत्यमनापतेः । सोऽभांसापयत्यर्कः कुर्याद्रष्टुग्ध दाम्भिदः ।
स धावन् वाजिनाराजदेकदोःस्फुरितायुधः । सधूमदण्डो दावाग्निः सपक्षोऽद्रिरिव स्थितः ।
तं वैरिसम्मुखे वाणं क्षणभङ्गस्य पुनः । पृष्ठाद्योटयदाजौ तदन्याबद्धपङ्क्तिः ।
वर्म्मगौरवभृपृष्ठकाठिन्याघातपीडितः । स विसंज्ञो द्विषन्मध्यात्तनयाभ्यां विनिर्हृतः ।
कटके सर्व्वतोनष्टे सार्थसम्प्राप्तनान्तरे । विरोध्यसाधि स्थिरा तं तावपासरतां ततः ।
तत्पश्चां वल्पनाक्लास्त प्रस्थितः पृथुभिर्बलैः । तावद्भिः प्राप्तसन्धाय डामरं पिण्डितं व्यधात् ।

क्ष्मापाले विजयक्षेत्रं प्राप्ते चोटितवेश्मनः । मल्लपालो जवन्यस्य वसतीर्निरदाहयत् ।
स तादृगपि भूपाले क्रुद्धे वक्रोऽन्तभुवि । मदरिद्रो गिरिद्रोण्योर्मणिभूत्तमभाजनः ।
संतुष्टोनिःसहायस्य परिपन्थिविडम्बकः । आपत्कुलभपाखिल्यमत्योपालम्भभाजनं ।
निष्कलङ्कप्रामोऽथ क्ष्मापकोपकपैर्व्यधात् । निरालम्बतया तस्य स स्वमीयैकसार्थतां ।
रत्नदेवीतनूजानां ज्यायांसं गुल्हणाभिधं । श्रीमल्लोहरराज्येऽथ क्ष्मापः सोऽभ्यषेचयत् ।
षट्सप्तहायनो राजतनयः स वयोधिकान् । गुणाङ्कुरोजीर्णतरुनिवेशानजयद्गुणैः ।
अभिषेक्तुं सुतं देव्या यातायाः क्ष्माभुजोऽध्वनः । शिरःशोणाश्मकिरणैश्चरणौ यावकारुणौ ।
तत्राभिषिक्ते वसुधामुत्यावयत्यशोषितां । देवीभावाभिषेकार्थमिवाभिषिञ्चन् पयोमुचः ।
भूयोऽपि राजवदनो विप्लवोत्पादनोत्सुकः । समन्त्रमवसत्कन्द जयचन्द्रं नृपाज्ञया ।
नागभ्रातृव्यसहितागारैरनुप्रवेशिनः । पश्चात्प्रसर्पिणीः सेनाः सोऽवधील्लहटेऽध्वनि ।
मार्गैः परिभवत्रातानलक्षितन्दितैस्ततः । नागभ्रातृसुतायुष्यमवध्यात्सोत्थके स्थले ।
दुर्गमत्वाद्गताकाङ्क्षमन्यैर्वेगात् प्रविश्य च । दग्ध्वा सदिल्लायाभं स निरगाल्लघुविक्रमः ।
तथापि राजवदनो न शौर्यात् पर्यहीयत । न सन्दधे न चुक्रोध श्रममस्य विनिर्गते ।
अहन्यहनि सेनाभिर्दीनाभिर्व्यपनत्नृपे । जयचन्द्रमुखाच्छन्दसुखान्यवधीभवत् ।
क्ष्मानाथकोऽथ निस्सीमसमस्ताङ्गप्रसारणः । रणान्तरेव तं तीव्रैर्गूढन्यस्तैरघातयत् ।
तन्मुण्डगण्डलेखेन लुठता खण्डशः क्षतः । झटिति चुटितः स्वास्थ्यविवास्य कुरणोन्मुखः ।
पृथ्वीवरकुलच्छेदखच्छपा मेदिनीपतिः । श्वधोत्रोटनमपि छद्मदण्डप्रयुक्तिभिः ।
एकवारं वेष्टितोऽपि रत्निनश्चिलकेन सः । भूमिभृज्ज्योतिपाशस्य निपातेनाभ्यवर्तत ।
मङ्कोद्दरजन्यमङ्कचन्द्रादयोऽभवन् । जीवन्मृताश्च शान्ताश्च दारिद्र्योपद्रवार्दिताः ।
अर्थिचिन्तोज्वलश्रोणिभृतः प्राणान्विमस्तरान् । ऐश्वर्यरूढिमूढत्वादनिर्व्यूढव्यवस्थिते ।
मठेऽनुमितकोशत्वं तत्र राजाश्रयादृते । कुलोद्देशाविचितवार्स्वंहदेशेऽव्यरक्षितं ॥ युग्मं ॥
सुताविहारस्थैर्यं पितुर्देवस्वहारयं । तथार्द्धसिद्धं प्रासादं परिपूर्णं व्यधान्नृपः ।
स एव पामसामग्रीमहापणसमर्पणैः । निर्दोषपारिषद्यादिद्यास्थितोऽयधोय्यधात् ।
सर्वाधिस्तुवदनां स्मृतामुद्दिश्य चन्द्रलां । प्रत्यहापि मठेऽनूनश्रीदोरेऽवारितातिथिः ।
पृष्टोनगरनिर्मोहः सोऽपि सूर्यमतीमठः । पूर्वाधिकोपगर्भेण तेनैव निरमीयत ।
सञ्जाते मल्लपालस्य सतोलोकान्तराश्रये । कम्पने निदधे राजा गयापालसदात्मजः ।
त्रिपाकसुकुमारोऽपि दुःसहः स्तनुनाभवत् । विकासितः स सोम्येन शरद्भानुरिवेन्दुना ।
योधोपदोषविषमेष्वविशेषसत्तैर्नैर्योद्ध्ये तटतोत्सटितोऽतरात् ।
भंगत्यकाण्डतडिदापतनेन माभं नाभंसति स्वजलिनस्य विभूतिलाभं ।
साभिसुपणाद्राज्ञभञ्जनादपि भूभुजः । विधुरे कार्यभाराणां योऽभूद्दृढधरः परं ।

तस्य तस्मिन्नुपरते श्रीगर्भश्रीणकप्पके । स धन्यो मान्यमामान्यप्रेम्णा प्रमयमायया ।
ताम्बूलमायाचिकृतां नीलाश्मनामयानिव । आर्द्रपद्मधुरावद्धुं जीवं यस्य निजः सुतः ।
स जगज्जीवितेनापि रक्षणीयः क्षमापतिः । पदे पदे विपक्षाग्नेः प्रजाङ्कुरणधीरधीः ।
व्याधितस्य विनिद्रोऽपि संसक्ताम्लानचक्षुभिः । नात्यक्षणं तस्य पार्श्वात्कृतज्ञो बाष्पलप्लुतः ।
प्रियप्रजस्यामात्यस्य स्वरूपविपरीतता । तस्य कश्चित्क्षणं जाता जनजीवितदा भवे ।
भूभुजामपि मान्यात्मसुखानां निधनेन याः । दुःखं ययुः प्रजास्तासां समभावि तदा सुखं ।
द्वैराज्योपप्लुते राष्ट्रे नवस्य नृपतेरभूत् । अव्याहतं यतो विव्यं तस्य सर्व्वाभिषङ्गजित् ।

कालो बली व्यवहृतेर्ननु तद्वृतेन पूर्व्वापराचरणविस्मरणेन कस्य ।
भक्तिः चितेर्व्यवहृतकर्म्मणि योग्यतायां निर्द्धारणे सुरजिदस्य वराहतायां ।

नगराधिकृतो भूत्वा सुव्वर्णनिर्व्वापिते पुरा । चिरप्ररूढां यो देशस्याव्यवस्थां न्यवारयत् ।
भ्रष्टः क्रयेषु दीन्नारव्यवहारो व्यवस्थया । नियम्य तं भ्रमकार्य्यनिर्व्विवादः प्रवर्त्तते ।
परिणीताङ्गनात्यागभेदी दण्डपतेरभूत् । दण्डप्रवृत्तिर्या तेन सा विचार्य्य निवारिता ।
एकान्ततो हितो भूत्वा विश्वामेवं पुनर्व्यधात् । नगराधिक्रियां लब्धुं स एव परिपीडयन् ।
षड्भिर्नर्त्तकीभिश्च परिवीतगृहस्थितो । सम्प्रयुक्तान् कथ्यमानान् हठेनादण्डयद्धनम् ।
किं वीभवेदलेशानां तुषाणामिव चिन्तनैः । अद्रोहालोभयोर्भूमिर्न तादृगपरोऽभवत् ।
भिक्षुमल्लार्ज्जुनौ कालानुवृत्त्या श्रुतवानपि । नासौ जहौ स्वामिहितं मतौ तावपि नावधीत् ।
अक्षीणत्यागहीनस्य विभूतिरमयेऽप्यभूत् । संस्कारोपयिकस्यास्य पर्य्याप्तं निधने धनं ।
कृतज्ञताया राज्ञोऽन्यत्पर्य्याप्तं किमुदीर्य्यतां । योऽजीवितदत्वानीतान् संविभेजेऽनुजीविनः ।
नाकान्तरातिथिं विश्वाभिधामुद्दिश्य सद्मनो । धन्यस्य विश्वनामाख्यविहारारम्भकारिणः ।
परलोकं प्रयातस्य निर्व्वाणप्रतिपूरणं । स्थितं व्यवस्थितेः कस्य विनियोगश्चकार सः ॥ युग्मं ॥
भूभृङ्गाम्बिकतात्रासम्भृतात्म्बिकवासवैः । यद्वैकवृत्तिभिरपि प्रवृत्तं पुण्यकर्म्मणि ।
विपक्षाणां सुभिक्षेण तुरुष्कविषयाश्रयात् । जन्मभूमेर्व्वृत्तये यैः कौर्य्यादन्यत्र श्रितं ।
येऽपि वृत्तिं विरोधाजिव्ये सुस्सलभूभुजि । कलहात्रमरेष्वेव कश्मीरेषु प्रपेदिरे ।
गोत्रे तेषां क्षत्रियाणां जातः कमलियानुजः । राजवीजी सङ्ग्रियाख्यः प्रतिष्ठां ख्यापयाकरोत् ।
वितस्तापुलिने वार्ण्णलिङ्गं तेन निवेशितं । जायते स्वर्धुनीरोधःसम्प्ररूढविमुग्धधीः ।
तदीयस्य मठश्चैव तपोधनविभूषितं । दृष्ट्वा निवर्त्तते रुद्रलोकालोकनकौतुकं ।
लोठनेऽन्यप्रतिष्ठानामधन्यद्रविणार्पणे । न तेनाद्यतने काले संरम्भे सुहृदुन्नीत्वा ।
उदयस्य प्रिया चिन्ताभिधाना कम्पनापतेः । पुलिनोर्व्वीं वितस्ताया विहारेण व्यभूषयत् ।
प्रासादपञ्चकव्याजात्तद्विहारस्थितः करः । उदस्त इव धर्म्मेण प्रान्तुङ्गाङ्गुलिपञ्चकः ।
साम्बिविग्रहिकोमङ्गकाख्योऽलङ्कारसोदरः । स मठस्याभवत्पश्चाः श्रीकण्ठस्य प्रतिष्ठया ।

मठापहारदेवौको जीर्णोद्धारादिकर्मभिः। अनुजा सुस्सलाख्या रिल्हणस्याथ तत्सुता।
भूतेश्वरे मठं कृत्वा विद्यार्थ्यभ्यपालयत्। तोयं कनकवाहिन्या वितस्तायाश्च यः पिबन्।
प्रदेशे कश्यपागाराभिधाने नीलभूः सरित्। त्रिगोव्ययेन आज्ञया यत्र पूर्णा दिवं गता।
उत्ताराय गवादीनां यः सेतुं तत्र बन्धयन्। निर्ममे निर्मलं कर्म संसारोत्तरणक्षमं।
नगरेऽपि स्वनाम्नाङ्कितचाहागारकारिणा। मठो येन कृतोऽभ्रङ्कषजटाधरघटाश्रयः। २४६०
सर्वेश्वरं स सौवर्णामलसारं चकार यः। सोमतीर्थे तथा तोयोत्थानमुखोत्तितान्तिकं।
अथ क्ष्माभूभुजो वंशे वंशोऽन्वयधनादिषु। मासृणममात्यानां धनप्राणाधिकारिणः।
कुण्डवासनाख्यासाद्यथा वासवोऽपि वा। प्राभ्रंशयद्दिवो देवो मान्धातारं धराभुजं।
अविमुक्तमतिर्भृत्यान् कृत्वात्ययवतोऽध्वं। दृष्ट्वा ध्यानस्तम्भाद्यष्टद्विस्तु प्रीतये नृपः।
कलशक्ष्मापतिः प्रातोपत्तं भृत्योऽस्य रिल्हणः। कुर्वन् स्वर्णातपत्राणां प्रतिष्ठाप्रीतिकाम्यभूत् २४६५
स्वर्णपत्रा सुरेश्वर्यौ शिवयोः समवेतयोः। यदीपारात्रिकामत्र सेवेमेति सचष्टिकां।
यस्मोर्हिमाद्रेर्दयितः सुताजामातरौ शिवौ। स्वर्णच्छत्रच्छलात्मेरुमूर्द्धा मातुमुपागतः।

उद्दिश्य यद्दिवषट्पममात्मयोनिर्दधामणाङ्कघटनं रचितेन गौर्य्याः।
सिद्धं तदत्र करुणामुमयोति हेमच्छत्रच्छलाद्गुरुमुपस्थितोऽभिकर्तुं।

कृतं तत्र च रिल्हणेन विहितं रोच्यं महद्भुक्तिणोप्रेयोर्मन्दिरमूर्ध्नि मङ्गमधुनादभ्रम्परिभ्राजते।
येध्येन घनजावपानजगुषा नद्दं ततः स्वामिना प्राप्तं चक्रमवेक्षितुं स्वरुचिरं भास्वानिवाभ्यागतः।
शौर्ये मन्मथजित्स्वगध्वजदृढाजय्योर्जिताचार्य्यके साधाराभरणं क्रियापरिणतिस्वर्णातपत्रं प्रभोः।
भात्यकस्य शिवाशिफूत्कृतिबलद्धाक्तरेणूपमं केशान्तस्थितभेषपार्श्वगतद्युतिस्वाभमन्यस्य च। २४७०
सौवर्णाङ्कुशिणापङ्कर्धरपुरे संमुखिताच्छत्रकथाकोशस्य समुद्रकप्रतिकृतिः दीर्घार्चितार्चे घने।
कर्णेन्दुकिरीटकेटभरिपुद्यामासितालङ्क्रिया सद्रत्नाकरयोः पिधानकरणिं स्वर्णातपत्रं गतं।
तं लोहरमहीपालमन्वजायन्त भूभुजः। रड्डादेव्यागुणोदारा यस्मात्सततुराम्सुता।
गुल्हणोनापरादित्यो राघवेणेव लक्ष्मणः। अभिजभावः संहृद्भिं वर्तते लोहरे अयन्।
ललितादित्यदेवेन जयापीडोऽपि हारकः। भरतेनेव शत्रुघ्नः पाल्यमानः प्रवर्तते।
पार्थिवाहस्करास्यात्तनमस्काराश्चस्करः। पञ्चमः क्षितिभृद्धुर्म्याबालातपरवोदितः। २४७५
अपलेः शैवाच्छद्रानुभावत्वात् सदोष्ठवेः। लज्जितोंललितादित्योक्तिशोरथ्यार्द्रयत्यरो।
दृष्टरत्नाश्मनं ताम्राधरं गौरं तदाननं। सबालातपभङ्गाढ्यस्वर्णपद्मेन्द्रयते।
बालापात्रस्य मात्रायस्पर्शोबालाम्बुटा अपि। अन्तःप्रभवमङ्गा मथ्यमानस्य वारिधेः।
मत्वाभिजनसम्पातो राजसूनुः सदोदये। अभिधत्तेऽनुभावेन भव्यानामपि जृम्भितं।

आत्यन्तमणिमनसिजपितृपिङ्गिष्णोऽपि नीलवर्णोपलप्लावितकलापिकलापभङ्ग्या।
वापीनिपीतसलिलोवलितं प्रयाति चेष्टाभावमक्षिमावरवर्षिभावः। २४८०

सतस्तोमेनिला राजलक्ष्मीः पद्मश्रिया समं । सञ्जाता कमला चास्य कन्याः सत्कान्त्यद्भुतयः ।
विनोदलीलोद्यानैस्तैर्नित्यकान्तैरपत्यकैः । शोभितावनवद्यौ तौ प्रावृट्पुष्पाकराविव ।
तीर्थायतनपूतेऽस्मिन्मण्डले खण्डितैर्व्ययैः । रड्डादेव्या एव याता भाग्यभावं विभूतयः ।
क्षमानुयात्रा सा देवयात्रासु क्षितिपाङ्गना । राजलक्ष्मीरिवाभाति राजसामन्तमन्त्रिभिः ।
सतीदेहे तीर्थसार्थाश्रयसम्बन्धमिमज्जने । स्नानाय कमतीमूर्त्तिस्पर्शैर्नोत्सुकमज्जया । १४८५
शिवे कालेऽत्र यात्रासु द्रष्टुं द्रष्टुमुत्सुरैः सदा । यस्याः प्राहुरिव तैश्चेयं जीमूतैरनुगम्यते ।
स पार्थिवेषु तीर्थेषु स्नानाय प्रस्थिताभुवं । दिव्यैर्वर्षमिषात्तोयैः प्रावृष्येण नदीर्व्यधा ।
अभ्रंलिहाश्च गिरयश्च कूलङ्कषा नदीः । स्वदङ्गी दुर्गमामार्गे तीर्थौत्सुक्येन वेल्लधो ।
सुवङ्गीभिः प्रतिष्ठाभिर्जीर्णोद्धारैश्च धीरया । तया चिरं चतुरया पङ्क्तिर्दिङ्गा विलङ्घिता ।
अद्यापि विस्फुरत्क्षीरार्णवकान्तिच्छटाच्छलात् । यो भातीव सुधासूतिमिलितश्वेताश्मनिर्गतः । १४९०
उपमन्योरुदन्याया दारिद्र्योपद्रवापहः । रुद्रोरुद्रेश्वरो नाम्ना श्रीमान् कश्मीरभूषणं ।
जगत्सौन्दर्यसारं स सत्त्वर्णामलसारकः । श्राम्भावसादप्रासादोद्धारश्च विहितस्तया ।
सत्त्वानामिव भृत्यानां कोपैश्चर्व्यविकृते नृपे । उदश्नतीव शरणं भिन्युष्टमवतीव सा ।
स्थिरप्रसादे भूपाले नियहानुग्रहैः क्षणात् । भूभुजामपि सम्पत्तार्वविश्विक्षमलदिच्छया ।
सोमपालात्मजो भुवकूपालः प्राकृतस्तथा । मानिन्यामेनिलादेव्या विवाहेन महार्हतां । १४९५

उत्पत्तिभूमिसुलभानुभवा न भूषा कस्याप्यहो व्यभिचरत्यनुभावभावः ।
तेजस्तमोविलुठनव्रतमुष्णभानोरच्छेदं तदत्यमकरोत्ममभोऽपि चक्रं ।

भुवनाद्भुतमासाद्यमार्जनोभूभुजाभवत् । प्रातिभाव्यं कृतं रत्नाकान्तमण्डलावनिः ।
ऊढायां मेनिलादेव्यां परिणेतुरभूदपि । पिता वैमत्यमत्सृज्य निर्व्याजं राज्यदायकः ।
राज्ञा प्राज्यधरस्याजौ तस्मा भूभुजोऽनुजः । वैरिभिर्निहतस्याये वैरसंशोधनोद्यतः ।
रड्डा शरणमत्योचैर्मानोत्कर्षो घटोत्कचः । भेजे राज्यश्रियं प्राप्य चिरं राज्यश्रियं परां ॥ कुलकं ॥ १५००
कृतमाहायकोऽमात्यैराज्ञः समस्त्रिमङ्कूरं । राज्यं प्राभ्रंशयद्भ्रान्तरङ्कं पञ्चवटो नृपं ।
अनल्पयत्नप्रभावात् स्फारदानाम्बुनिर्भरात् । सरितं सङ्कवक्षोद्य क्षण्या चिद्वेविनोगरां ।
द्वितीयस्योरगाभर्त्तुरकीर्त्तिर्निजयासृजत् । देवप्रभावाद्योधायमत्युपपुरमयद्दीत् ।
श्रीतोग्रवारणभ्रिष्यानकश्रालितास्तितः । बद्धा वाहिमीनाथाः प्रथामित्यं प्रपेदिरे ।
समाद्वाविंशतीराज्यावाप्तिः प्राग्भूभुजो गताः । तावत्यवाप्तराज्यस्य पञ्चविंशतिवत्सरे । १५०५
इयद्दृष्टमनन्यच प्रजापुण्यैर्महीभुजः । परिपाकमनोहारं स्थैर्याः कम्पातिगाः समाः ।
अन्योऽपि प्रवहत्स्वभावसदृशैराज्यानमसमायते यावाख्यः सर्वृति द्रवत्स्मुदितोद्रेकेषु चाचेयुषः ।
कालस्याप्रस्खलितप्रभावरभसख्याति प्रभुर्विज्ञुते कश्चामुष्य विधावशक्तिघटिते मार्गे निसर्गः स्थिरः ।

प्रयाते ऽधिकेऽप्यर्द्धसमाषट्कशते कलेः । कश्मीरेष्वास गोनर्दः पार्थानां सेवया नृपः ।
स्मुर्दामोदरोऽस्याथ तस्य पत्नी यशोमती । गोनर्दोऽन्यस्तत्सुतोऽपि ततोऽतीत्य महीपतीन् ।
पञ्चत्रिंशतमज्ञातान् यथाभिजनाभिधान् । राजाभज्जवो नाम सूनुस्तस्य कुशेशय: । १०१०
द्वौ खगेन्द्रसुरेन्द्राख्यौ पुत्रपौत्रावमुष्य तु । गोधरोवान्यकुलजः सुवर्णाख्यस्तदात्मजः ।
तज्जन्मा जनकोऽप्यासीत्सुनः शच्याः शचीनरः । अथाशोकोऽभवद्भूद्रात्रोऽस्य प्रपितृव्यजः ।
तस्याजलौकाः सन्दिग्धवंश दामोदरस्ततः । तुरुष्का यथाऽस्य जुष्काद्यास्तुरुष्काभिजनोद्भवाः ।
अभिमन्युस्ततोऽयं गोनर्दोऽस्य विभीषणः । ताविन्द्रजिद्रावणाख्य पितापुत्रौ क्रमान्नृपौ ।
अन्योविभीषणः सिद्ध उत्पलाख्य तत्सुतः । पश्चात्ततो हिरण्याक्षो हिरण्यकुलकस्ततः । १०१५
राजा वसुकुलस्तस्य सूनुः ख्यातस्त्रिकोटिहा । श्रीमिहिरकुलो राजा वकाख्यस्तदनन्तरं ।
क्षितिनन्दस्ततो राजा वसुनन्दस्तदात्मजः । नरोऽन्योऽक्षस्ततो गोपादित्यगोकर्णकौ क्रमात् ।
तस्मान्नरेन्द्रादित्योऽभूत्तत्पुत्रोऽन्यःयुधिष्ठिरः । तस्य प्रभ्रंशितोभूत्यैरन्याभिजनमन्वयः ।
भूपः प्रतापादित्योऽभूज्जलौकोऽपि तदात्मजः । तुञ्जीनोऽन्यसुतस्तस्मो विजयोऽन्यकुलोद्भवः ।
जयेन्द्रस्तत्सुतोऽपुत्रः सचिवः सन्धिमानभूत् । युधिष्ठिरस्य पौत्रेण भूपादित्यात्मजन्मना । १०२०
श्रीमेघवाहनेनाथ गोनर्देऽभ्युदितं कुले । ततः प्रवरसेनोऽभूद्भूपः काश्मीरमण्डले ।
तत्सूनुश्च हिरण्योऽभूत् पालयन् क्षितिमण्डलं । मातृगुप्तोऽभवद्धत्तराज्यस्तेन प्रकारिणा ।
ततः प्रवरसेनोऽन्यस्तोरमाणात्मजः क्षितिं । लेभे हिरण्यभ्रातृव्यस्तस्य पुत्रो युधिष्ठिरः ।
ततो नरेन्द्रादित्यश्च रणादित्यश्च भूपतिः । क्रमादभूतां तत्पुत्रो विक्रमादित्यभूपतिः ।
बालादित्यश्चोदभवद्विक्रमादित्यनन्दनः । बालादित्यस्य जामाता ततोदुर्लभवर्द्धनः । १०२५
सुनुर्दुर्लभकस्तस्य चन्द्रापीडोऽभवत्ततः । तारापीडोऽनुजन्मास्य मुक्तापीडोऽस्य चानुजः ।
भूपालाख्यां कुवलयापीडोदैमातुरोऽस्य च । वज्रादित्यः सुतौ राज्ञो मुक्तापीडस्य तत्सुतौ ।
पृथिव्यापीडसङ्ग्रामापीडावाख्यौ महीभुजौ । जयापीडोऽस्य मन्त्री च जज्जः पुत्रावपि क्रमात् ।
ललितापीडसङ्ग्रामापीडौ ज्येष्ठात्मजस्ततः । श्रीचिप्पटजयापीडः कल्पपाल्युद्भवोऽभवत् ।
अभिचारेण तं हत्वा बाल्यत्यादितरेतरं । उत्पलाद्यैर सम्प्राप्तराज्यैस्तन्मातुलैः कृतः । १०३०
भ्रातुः पुत्रोऽजितापीडो जयापीडस्य तत्पदे । अनङ्गापीडनामा च सङ्ग्रामापीडजस्ततः ।
तमुत्पाट्योत्पलापीडोऽस्थाजितापीडनन्दनः । अवन्तिवर्मा शूरेण तन्निर्वासयाथ मन्त्रिणा ।
तस्मोत्पलस्य विदधे साम्राज्ये सुखवर्मजः । शूरः शङ्करवर्मा स गोपालस्तस्य चात्मजः ।
रथ्यामृतोतः प्राभूच तद्भ्राता सङ्कटाभिधः । सुगन्धाख्या तयोर्माता तां विनाश्याथ भूभुजौ ।
शूरवर्मप्रणमारं पङ्गुं तन्निपदानथः । चक्रुर्निर्जितवर्माणं ततः पार्थस्ततः क्रमात् । १०३५
चक्रवर्मा शूरवर्मा चेति निर्जितवर्मजः । चक्रवर्मण्यतीतेऽथ पापी पार्थात्मजः क्रमात् ।
उन्मत्तावन्तिवर्माशीत्पुत्रे शूरवर्मणि । राज्याद्भ्रष्टे दिवैस्मके राज्ये मन्त्री यशस्करः ।

प्रपितृव्यात्मजस्तस्य वर्णटस्तनयोऽनु ते। राज्ये वक्राङ्कसङ्ग्रामस्तस्थौ निष्पाद्य तं ततः।
अमात्यः पर्वगुप्ताख्यो राज्यं द्रोहेण लब्धवान्। क्षेमगुप्तः सुतोऽस्याभोदभिमन्यो तदात्मजे।
प्राप्ते मात्रा पाल्यमाने नन्दगुप्ते च तत्सुते। ततस्त्रिभुवने भीमगुप्ते च क्रूरचेष्टया। ११३०
पौत्रे तथैव निहिते स्वयं दिद्दाख्यया कृते। राज्ये सङ्ग्रामदेवोऽपि भ्रातृव्योऽस्ये नृपः कृतः।
हरिराजानन्तदेवावास्तां तस्यात्मजौ ततः। कलशोऽनन्ततनयः क्रमाद्भूपो तदात्मजौ।
उभावुत्कर्षहर्षाख्यावपि निष्पाद्य भूपतिं। हर्षदेवं तमुद्दामविक्रमोऽनन्यवंशजः।
भ्रातुः पुत्रस्य दिद्दाया अस्युराजस्य नप्तृतः। मल्लाभिधानादुद्भूतो भूपतामुच्चलोऽभजत्।
द्रोहेण तं हतवतां भृत्यानामग्रतस्ततः। शङ्कराजान्वनामाभूद्रड्डाख्यः क्षणिको नृपः। ११३५
गर्गेण निहते तस्मिन् सल्होदैमातुरोऽप्यभूत्। तस्योच्चलमहीभर्तुर्भ्राता निर्बध्य तं वशी।
सुस्सलाख्योऽप्यधाद्राज्यं मासिकंचलसोदरः। विरक्तैः पातिते तस्मिन् राज्यात्कृत्यैर्नृपः कृतः।
षण्मासान्वर्षभूभर्तुर्नप्ता भिक्षाचराभिधः। पुनर्निर्वास्य तं प्राप्तराज्ये सुस्सलभूभृति।
क्रमात्तवन्यैर्विश्वस्तैर्दराज्योदेजिते हते। सवन्याञ्जिखिलांस्तांश्च हत्वा भिक्षाचरं नृपं।
सुतः सुस्सलभूभर्तुः सम्प्रत्यप्रतिमक्षमः। नन्दत्यश्वोदितीमासे जयसिंहो महीपतिः। ११४०

गोदावरी सरिदिवोच्चमुखैस्तरङ्गैः स्फुटं सपदि सप्तभिरापतन्ती।
श्रीकाश्मीरराजविपुलाभिजनाब्धिमध्यं विश्रान्तये विशति राजतरङ्गिणीयं।

इति श्रीमहाकविश्रीकल्हणकृतायां राजतरङ्गिण्यामष्टमस्तरङ्गः।
कृतिः श्रीमहामात्यचम्पकप्रभुसूनोर्महाकवेः कल्हणस्य।

समाप्तेयं राजतरङ्गिणी।

॥ अथ जोनराजकृता द्वितीया राजतरङ्गिणी ॥

सिद्धं यच्च सति त्रपाकुलमिव स्पर्शाभिलाषात्तनोरर्द्धं वहति त्रिलोकमहितं शर्वं निजार्द्धं दयं ।
केवेकीभवदाशयद्वयजयाकाङ्क्षेव गाढं मिलद्देहार्द्धद्वयमस्तु तद्भगवतोः सद्भावसम्पत्तये ।
दातुं भक्ताय कल्याणं गर्भे बिभ्रदिवाण्डकं । तुन्दिभोगणराजः स विघ्नशान्तिं करोतु वः ।
श्रीगोनर्दमुखैर्धर्मसम्मुखैराकलेः किल । कश्मीरकाश्यपी भूपैरपालि गुणशालिभिः ।
तेषामभाग्यैर्मन्वन्तरनिखातमपि तिष्ठति । नैव कश्चिदपश्यत्तां काव्याकारुदयाचिरं ।
रसमय्या गिरा हृद्यां नित्यतारुण्यमापिपत् । अथ श्रीजयसिंहान्तां तत्कीर्तिं कल्हणद्विजः ।
ततो देशादिदोषेण मदभाग्यैरथापि वा । कविवाक्सुधया कश्चिन्नाजिजीवन् पराङ्नृपान् ।
श्रीजैनोल्लाभदेने त्वां सम्प्रत्यथयति रचति । जोनराजाभिधस्तेषामुद्यतो वृत्तवर्णने ।
दर्पस्त्वाभिभवां राजपाल्यानां तापसन्ततिं । हन्तुं संरोपितः काव्यद्रुमोऽभाविफलोदयः ।
तपस्काररसं छित्त्वा विनयामृतशीतलैः । मज्जनैर्वर्द्धितोयोऽयमपि यत्नेन भूयसा ।
मग्नान् विस्मृतिपाथोधावतीतान्नृपतीनिमान् । श्रीजैनोल्लाभदेनस्य कारुण्यादुज्जिहीर्षतः ।
सर्वधर्माधिकारेषु नियुक्तस्य दयावतः । मुख्यात् श्रीशिर्य्यभट्टस्य प्राप्याज्ञामनवज्ञया ।
राजावलिं पूरयितुं सम्प्रति प्रतिभा मम । कवितामाभिलाषेण ननु सम्मान्मोद्यमः ।
क्व शुष्कोजलवन्मवाक् क्व च काव्यतरङ्गिणी । छायामात्रानुकारेण किं नवं पुष्पकायते ।
अन्तःशून्यां लघुस्पष्टान्तुम्बीमिव वहन्नहं । पारं राजतरङ्गिण्यागन्तुं वर्त्मोद्यमातुरः ।
पृथ्वीनाथगुणाख्याने चापलं मे न दूषणं । अनल्पारैरहल्लागाल्लुहृचापि विवक्षति ।
कवीनामुपयोग्या वा मद्वाक् स्वान्तरसाद्भुधे । गङ्गाजलं जलं तेषां धैर्ये पीतं जलान्तरं ।
राजोदन्तकथासूत्रपातमात्रं कृतं मया । कुर्वन्तु रचनामत्र चतुराः कविशिल्पिनः ।
मणीनां घर्षणायैव महाशाणस्य नैपुणं । कान्तिप्रणयने तेषां मुख्यसारमणेस्तु तत् ।
विनैव प्रार्थनां काव्यं कवेः पश्यन्ति साधवः । किमर्थितः शशी विश्वं सुधासारेण सिञ्चति ।

अनुनीतोऽपि कालुष्यं खलः काव्ये न मुञ्चति । सुधाधौतोऽपि नाङ्गारः शुभ्रतामेति जातुचित् । १०
पश्यन्तु सत्काव्यमिति चिरं दूरं गता कवेः । अन्तः परमुखप्रेक्षिभावदैन्यकदर्थना ।
समः स्वादप्रवीणानां गीतसंस्कृतयो रसः । वानरा गुञ्जते गुञ्जान् प्रीते वह्निकणभ्रमात् ।
काव्यं श्रुतमपि प्रीत्यै नावबोधापहृतात्मनां । क्षीणदन्तबलस्येक्षुर्मुखे न्यस्तः करोति किं ।
पदार्थसुन्दरे काव्ये दर्शिते निर्मलात्मनां । दुर्व्वारं गुणिरत्नानां मत्सरप्रतिबिम्बनं ।
लक्ष्मणा दूषयन्निन्दुं बुधं मत्सरलक्ष्मणा । विधाता वाच्यतामेति परोद्रेकासहायनी । १५
महाकल्हणकाव्यान्तः प्रवेशाद्देतु चर्व्वणं । नद्यन्तास्तु सरित्तोये पतितस्पीयते न किं ।
जगदानन्दनोदेवद्विजातिहतवन्दनः । क्षितिसंक्रन्दनः श्रीमान् नासीत्सुखनन्दनः ।
गजराजैकशाहसप्रसिद्धिमपि बिभ्रति । जयसिंहाभिधाने श्रीक्षितिपे यस्मिन् सदावसत् ।
वाग्देव्या लालिते माता मिथोभोजरि भूपती । तयोः स्वभूपालेन नैवादर्शि विरोधिता ।
क्षिगर्त्ताधिपतेर्वंश्यं मन्नं जातु सुवर्म्मणः । वैरिनिर्व्वासितं प्राप्तं हन्तिकामं नृपोऽग्रहीत् । २०
सर्व्वेषावधयसुणानि मणवी यावाप एवाखिलैर्न्यनो गुणिनोदिगन्तरगतास्तावज्जनाः प्राज्ञनाः ।
धावन्नेव नयन्ति कर्म्मभिरभिध्येयप्रकर्षप्रयोत्थिपप्रायरश्मि निर्म्मलमतिस्फारं जनं रञ्जने ।
वसुधाधामवे याते जेतुं यवनमेदिनीं । सैन्यस्य वसभो मन्नः शौर्य्याद्रेकादयाभवत् ।
हतशेषं तुरुष्कसैन्यं तुलयितुं गिरि । शिबिरं मत्तचक्रोऽगाद्रिपूणां साहसोर्जितः ।
यत्र न प्राविशदायुर्भीत्येव सुभटैः सह । ध्रुवं मन्नोपधिबलात् प्रविश्याथ बलान्तरे ।
सुसद्रोहहतो भीतेरनिघ्नन् यवनेश्वरं । उपानहौ स्वनामाङ्के निनायास्य शिरस्तटात् । २५
उपानहौ परिज्ञाय ग्रहीत्वा याय सोऽप्यरिः । भूपतेः शिबिरं यातः श्रियं कीर्त्तिमिवाहरत् ।
द्वे मूर्त्ती तपनानलावथ तथा शम्भोः शशाङ्काश्मनी नेता चन्द्र मिथो गतानुगतिको लोकस्तुलां त्वं दधौ ।
सूर्य्याचन्द्रमसोर्यथा स्वमुपतेः कान्तेर्विशेषं परं तेषां तत्प्रतियोग्यमध्यविगुणैर्लभ्या जनोरोचको ।
त्रिंशेऽब्दे फाल्गुने कृष्णद्वादश्यां भूमिवल्लभः । सौभाग्येन दिव्यश्रीदृशमनीषयन्तरां ।
यथाभावेऽपि तत्पुत्रो जडैः स परमाणुकः । मणीव पणविक्रयैः कुन्दोमायदिनैरिव ।
अवधूय प्रजाप्राणमवधीर्य्य च दिग्जयं । कर्णंभारभताखिलं राजा कोशस्य सञ्चयं । ३०
दातुं भोक्तुमभीष्टस्य शोचितस्यैव सम्पदं । प्रयागजनकौ धूर्त्तौ राज्ञो मुमुषतुः श्रियं ।
तौ हि स्वभृत्यैर्निःसत्यौ कारितराक्षसाकृतिं । नमथावयतां रात्रौ राजा विवेश कर्म्मणा ।
मिथ्यात्मर्मानतां तस्य नाटयन्तौ कुमन्त्रिणौ । रक्षासनिनि तौ वित्तं त्यजयामासतुर्नृपं ।
स्थाने भिषायकन्येतावामिष्य स्वानुजीविनं । हणचक्रं महारत्नैर्या पूजयतः स्म तौ ।
स पुनः हतचक्रेतः पश्यन्नथ जनेष्वहो । राज्ञः कृत्वाशिषं रात्रौ सालङ्कारो ययौ वनं । ३५
भिषापके बलिं यन्ते ग्रहीत्वा व्यथिताशिवः । निर्व्विघ्नं भावि तद्राज्यमिति तौ भूपमूचतुः
एवं कदीश्वरस्याख्य बालस्येव विभीषिकाः । यन्त्रस्थे कोशं गिरिशेषं लुण्ठयाद्यकर्त्तुर्न्विटौ ।

राजा षाड्गाश्ववाब्दान्स क्ष्मां भुक्त्वा दिवसान्दश । चत्वारिंशाब्दमासस्थिताष्टम्यां क्षयं ययौ ।
वर्त्तिदेवाभिधस्यास्य चत्वारिंशेऽथ वत्सरे । भाद्रशुक्लदशम्यां च तस्य पुत्रोऽभ्यषिच्यत ।
वोप्यदेवाभिधः पौरैर्योग्यालाभान्नृपः कृतः । प्रापितो वानरश्चित्रः पूजामिव विनायकः ।
दृष्ट्वा स्थूलशिलां हृष्टो मूढः सोऽथ समन्त्रिणः । आदिशत् खन्यपानेन वर्द्ध्यतामितरा इति ।
श्रुत्वा तत्स्थानमाहात्म्यं वाडिशामन्त्रिभिः सह । आगात् सुरेश्वरीक्षेत्रं गोपथेन स जातुचित् ।
अप्सु स्वप्रतिबिम्बेऽस्य कुर्वतो मुखवीक्षणं । दत्वा चपेटां हस्तोऽन्यपतन्मणिमुद्रिका ।
राज्ञः क्व मणिमुद्रेति पृच्छतः सोऽभ्यधादिति । पतिता सा जले रक्षां तत्राभिज्ञानमाचरं ।
एवं निदर्शनीभूय मूर्खाणां नाम राजतां । नवाब्दांश्चतुरो मासान् सार्द्धं द्वे च दिने व्यधात् ।
तस्यानुजोऽथ भूभारमनिच्छन्नपि जस्सकः । स्वहट्टिकामेरायस्थो लवन्यैरभ्यषिच्यत ।
वध्यन्ते न शुकादिवोदितवचःसंवादिनो वायसा भूमिः शर्करिलोर्व्वरेव भजते नो सर्वणोद्गमं ।
स्वस्मा भैन्धववत्स जातु गमितो निम्बिव्य चूर्णीकृतिं केषांचिद्गुणवद्गुणाय महते दोषोऽपि सम्पद्यते ।
सोदरौ चुबभीमाख्यौ द्विजौ तस्य महीभुजः । धूर्त्तेन मित्रा राज्ञा मन्त्रिराड्वलङ्गतां ।
समर्थावतिमात्सर्यो स कथं नो सहिष्यते । भूपं मन्यापि सामर्थं नान्य वक्तुरित्यमू ।
स्वयं यच्च न संभेजे तयोरेको नृपश्रियं । तत्रान्योऽत्रि कर्महेतुर्जनमौचित्यरक्षिता ।

यान्त्यङ्गसङ्गममनङ्गमहयन्ति रागं प्रदर्श्य हृदि कम्पमुदञ्चयन्ति ।
व्यापादयन्ति विषवेदनया विशेषादिस्थास्य दुष्टपिटिका युवतिश्च वा धिक् ।

वाड्कचोणशक्तिवाडिरता स्ववधूरपि । दत्वा चूर्णं विषेणाशु भीमं भोगमकारयत् ।
सा देवरस्य सङ्गेन चिरमश्लिष्टा सती । दानेन माधवादीनां स्वपापं पर्य्यणीनमत् ।
सोऽष्टादशाब्दान् क्ष्मां भुक्त्वा सप्तमाद्यवत्सरात् । युगाग्न्यष्टाब्दमासान्यदशम्यां प्रलयं ययौ ।
ततः श्रीजगदेवस्तत्तनयो विनयोर्जितः । ननाम जनताहर्षं मधुमासदशाधिकं ।
परस्परविरुद्धानां मन्त्रिणां तुल्यदर्शिता । तथाभूद्रूपलाजानामिव सन्ध्यासमागमे ।
उज्जहार महीनाथः पृथुविज्ञानकौशलः । भूतले दुर्व्यवस्थानं सर्वं प्रजापते यथा ।
मनःशाम्यमानः स निःशामान्वगुणो नृपः । कुचक्रिकावलाद्देशान्मन्त्रिभिर्निरवास्यत ।
निपदानुपदाधाविमन्त्रां गुणराशले । स प्राप सचिवं मित्रं कपीन्द्रमिव राघवः ।
उदयप्राप्तिलोभेन सुरद्विजपतो सतं । आगातामथ कश्मीरदेशलो विश्वयावभौ ।
चिरं भुक्त्वा श्रियं त्यक्तुमनीशाश्चमरोपताः । तत्पन्नीजाज्ञनाज्ञाप्ताः प्रापुः सप्तभतां दिवः ।
जित्वा क्ष्मां बुभुजे भूपश्चामरधारिणीं । तद्दौमराजलक्ष्मा तु श्रीगुणाकरराजकः ।
राजा राजपुरेऽराजद्राजतत्वधारिणं । दर्शयास्य प्रासादं निर्मले निर्ममेऽहित ।
वात्स्याद्वारपतितो पद्मनामवतो ततः । दुरात्मनावधि सहवासबन्धेन भूपतिः ।
रचितां चितिमब्दान् स सप्तदर्शांश्चतुर्दश । नन्दाष्टाब्दपैत्रमासचतुर्दश्यां क्षयं ययौ ।

तत्पुत्रो राजदेवोऽथ काष्ठवाटं भयाद्गतः । आनिन्ये वामपार्श्वैर्द्वारेशस्य विरोधिभिः ।
तं सङ्ग्रामाख्यदुर्गान्तःप्रविष्टं दृष्टचेष्टितः । अवेष्टयत्स्वैः पक्षी मण्डलैरिव पन्नगं ।
उपायनीकृतापूर्वपादुकालोककौतुकात् । प्रमत्तं कोऽपि चाण्डालो द्वारेशमवधीद्गृहे ।
अभिषिक्तस्ततो भट्टैः सभेरीशङ्खनिःस्वनं । प्रणतानन्तसामन्तः सेवकानन्वजिघ्रत ।
अमामान्यो लवन्यांस्तान् स वासस्कुट्टमितान् । निन्ये श्रोणीपरिहृढो दृढभारोढिमादिमन् ।
सन्धिर्मलाख्यचन्द्रस्य बलिनो लहरेशितुः । स्वतः सोनगर्व्यर्द्धस्वाम्यं न प्राभवत्तु सः ।
पुण्यं राशीभवन्मूर्त्तमिवाद्य साभिधाह्वितं । बलाख्यचन्द्रः सान्द्रोजा नगरान्तर्मठं व्यधात् ।
कोऽयं सखे भट्टः कश्चिदस्माभिरभिषिच्यते । अमन्त्रयन्निदं भट्टा राज्ञावगणितास्चिरात् ।
न भट्टोऽहं न भट्टोऽहं न भट्टोऽहमिदं वचः । अश्रूयतापि भट्टेभ्यो निर्दिष्टे भट्टलुण्ठने ।
तदैव विमलाचार्य्यः शाके वेदपुनर्वाह्निते । चक्रद्रिमन्त्रसाधक मन्त्रमनसावारयत् ।
निर्ममे निर्ममो राजपुरीं राजानकं तथा । राजदेवः स राजेन्द्रराज्यमार्जितमज्जनः ।
अहानि सप्तविंशानि चतोविंशाश्च वत्सरान् । मासचतुष्टयं राजा स क्ष्मां रक्षित्वा क्षयं ययौ ।
सङ्ग्रामदेवस्तत्पुत्रो गोत्रासुचामतो भजन् । चाक्रमासुचयद्राजसिंहः शाश्वदन्तिकां ।
त्रिसन्ध्यात् सूर्य्यमनुजं चके प्रतिनिधिं स्वयं । लुब्धकिकः स भोगेभ्यो लुभ्यन् द्रोहमचिन्तयत् ।
कृतद्रोहो महीभर्त्ता भीतः स लहरेशितुः । चन्द्रस्य मण्डलं सूर्य्यः प्राविशद्दृढयेच्छया ।
दाहलोऽरुणकाले स सूर्य्यं चक्राश्रितं तदा । स्वर्भानुरिव भूभानुस्थितं समममीमिलत् ।
श्रमालाधिपतिस्तस्तुः सूर्य्यं पार्श्वं नयन्नदात् । स तथा येन राज्ञाऽथ लोचभावमनीयत ।
मार्गेऽनिरिन्दुर्विभिद्यारवद्रुजनो भ्रमन् । विटत्वमस्तत: सूर्य्यो बद्धा राज्ञा व्यपाद्यत ।
स्वलक्ष्मीं रक्षितुं मायाक्षत्त्रिमाक्षमणे प्रभौ । अकारयन्नहिभयं स्तेनाः कलहगमन्दनाः ।
गोधंजपु बलिष्ठेषु महाम: सोऽथ भूपतिः । सिंहसिंहस्य शरणमगाद्राजपुरीपतिं ।
तस्मिन् दण्डधरे दूरं याते डामरकैरवः । अन्यान्यपि शिखामाशुर्निःशेषं रक्षपायिनः ।
राज्ञा सुमनसा त्यक्तं द्विजेषु स्पर्द्धदूषितं । भोज्यं डामरजोषाणां तद्राज्यास्त्रमभूच्चिरं ।
स्वमण्डले विशीर्णेऽथ परमण्डलमाविशन् । न केरमुमतो राजा प्रत्याघातनवोदयः ।
प्रत्यागतो राजपुर्य्याः स रिपून्समरे जयन् । आख्यात्कार्त्स्न्येन रक्षन् राज्यं पुण्यात् कल्यवान् ।
एकविंशतिशालं स श्रीत्रिशालं विशाम्पतिः । गोद्विजानां निवासाय चकार विजयेश्वरे ।
काल्हणप्रणिधीनां स द्विषां लुण्ठनकाङ्क्षिणां । चौराणामिव दीपोऽभूद्वैरिणीयो महीपतिः ।
शास्त्राक्रान्तदिगन्तः स सद्गाम्भीर्य्यराशये । कर्णिकल्पद्रुमो राजा विच्छिन्नः कल्हणात्मजैः ।
नायकोऽत्यन्तं भूपं कविः पण्डितयः श्रकः । श्रेणिकारलतां विदग्धकण्ठभूषामानयत् ।
षोडशाब्दान्दशाहानि स भुक्त्वा क्ष्मां व्यपद्यत । अनङ्गोऽथ पञ्चम्यां भाद्रेऽष्टाविंशवत्सरे ।
राजदेवोऽथ तत्पुत्रोऽहत्वा क्षपितघातकान् । पृथ्वीराजे प्रजाभारं सर्व्वमेव समार्पयत् ।

वितस्तादक्षिणे पारे नगरे स महीपतिः । स्वनामाङ्कं व्यधात् कोट्टं वणिग्राशिभिराश्रयं ।
प्रमादाद्वृक्षमासीनः प्रमालाविजयेश्वरे । तेनोत्पलपुरे विप्राः प्रासादेनूतनीकृताः ।
पुष्पं चन्दनवृक्षस्य फलं चम्पकभूरुहः । अपत्यं तस्य राज्ञश्च दुष्करं नाकारि वेधसा ।
भिक्षाचकपुरस्थस्य कस्यचिद्ब्राह्मणस्य सः । पुत्रं लक्ष्मणनामानं पुत्रीचकार भूपतिः ।
अकृत्रिमपितापुत्रप्रीतिं प्रीतिः प्रबोधयौ । वस्तिग्रोविलमालेख्यं तयोरतुलयत्तरां ।
श्रीमन्मुद्राभिधा देवी विमुद्रितयमुद्रया । वितस्तायां स्वनामाङ्कं नगरान्तर्मठं व्यधात् ।
चयोदशदिनं मासं वत्सरांश्चैकविंशतिं । क्ष्मां भुक्त्वैकोनपञ्चाशे वर्षे स धामगात् स्वयं ।
कथञ्चिल्लक्ष्मदेवोऽथ पाण्डमानाद्विकृतः । नानाकण्टकिनीं बल्लीमिव क्षौणीं बभार सः ।
यत्नो कृतोऽपि नामुष्यत्स्वधर्मो द्विजभूपतिः । न माणिक्यश्रियं धत्ते रञ्जितोऽप्यापि जातुचित् ।
वितस्तायास्तटे यच्छमठोपान्ते मठं नवं । निष्पन्ना निजनामाङ्कं महिला महिषी व्यधात् ।
कज्जलेन तुरुष्केण बहिरेत्याथ मण्डले । मलिनेन प्रजादृष्टिरत्याश्चाञ्जनता कृता ।
त्रयोदशाब्दान् मासांस्त्रीन् द्वादशाहश्च भूपतिः । भुक्त्वा क्ष्मामष्टवर्षेऽथ पौषान्ते स व्यपद्यत ।
कज्जलोपद्रवात्सम्भ्रान्तेर्दरीमाजनायकः । सिंहदेवोऽथ संग्रामचन्द्रेणाभ्यषेचि भूपतिः ।
नगरान्तर्मठं कृत्वा लहरेऽङ्के सुते सति । सिंहदेवोनृपसिंहोऽथ क्ष्मां ररक्ष भयाकुलां ।
सिंहदेवान्सिंहस्य सिंहेन गुरुणान्वितः । प्रतिष्ठां सिंहलग्नेऽथ व्याघ्रोद्वारेऽकरोत् कृती ।
कर्त्ता कार्य्येषु लग्नस्य गुरुः सिंहस्य कोविदः । पतितेयं भवे तस्य मते सिंहपरम्परा ।
स निष्कलङ्कविक्रीतश्रीरेण विजयेश्वरं । एकादशैव स्नापयन् शतयुक्तं यथा नृपः ।
राज्ञा श्रीशङ्करस्वामी गुरुर्धर्मोपदेशकृत् । योऽष्टादशमठैश्चार्थ्यदक्षिणाभिरपूजयत् ।
परलोकजयोपायं वाग्देवीप्राप्तं नृपः । श्लोकोपदेशमिमं श्लोकं प्रयोत्थाय सदापठत् ।
पावकनिर्मलबुद्धिं विबुधगणैरर्च्यमानपादयुगं । शशिशकलाद्धंयुतं गौरीशं शङ्करं वन्दे ।
दुहितुर्दुश्चरित्रेण योऽभूद्दण्डः पितुः पतन् । दण्डागस्त्यार्थितो राजा नर्मश्री तं न्यवारयत ।
स दुर्जनपरिष्वङ्गादान्तिकप्रश्रयाश्रितः । धात्रीपुत्रं स्वरादर्शं स्वात्मानं प्रत्यविश्वसत् ।
दर्य्याख्यो भगिनीस्वामी कामस्थलापदंष्ट्रितः । तं विरक्तप्रजं मुक्तविनयं जघनावधीत् ।
चतुर्दशाब्दान् षण्मासांस्त्र्यहन्यूनान् महीपतिः । भुक्त्वा क्ष्मां दिवमगात् वर्षे सप्तसप्तते ।
तद्भ्राता सूहदेवोऽथ कामस्थलापदंष्ट्रितः । जडोऽपि सकलामेव कश्मीरक्ष्मां वशे व्यधात् ।
दिगन्तरादुपागत्य स्वदेशं हृष्टिलिप्सया । तमाश्रयन् महीपालं पञ्चगह्वरनिवासिनः ।
पार्थोऽन्यदव पार्थोऽभूत्पश्चगह्वरसीमनि । योगभैरवपुरं चक्रे तत्पुत्रोऽवमुवारनः ।
तद्वंश्यः कुरुशाहोऽभूद्धराह्वदयपर्वते । व्याकिराहृपा भेजे यशः शुभ्रनिभं निशा ।
काश्मीरः पर्वतस्तात राजा श्रेयो वरांशजः । इत्येतत्प्रत्ययायेव यत्नालोकत्रुषां वधं ।
काश्मीरेषु हि यायाञ्च कुरुशाहस्य सन्ततिः । शंकरदेवमुखीमुख्याः ख्यातकान्तिः करिष्यति

ताद्दरागोऽर्जनिष्टाभ्याखस्य चापलताश्रिता । मुक्ताशुक्तिरभो मौर्वी मुत्यन्तमगमत्सरी ।
शदमेरः स्वरौर्थीमयीमाभानुमतोऽजनि । यस्य वैरिवधूवाष्पैः प्रतापाग्निरदीप्यत ।
वने विहरतस्तस्य शस्त्रोरस्य कदाचन । मृगया प्रथमं दृष्टिं पश्चान्निद्रा व्यलोभयत् ।
राज्यमासन्नतिभावि कश्मीरेषु तवेति सः । स्वप्ने वाक्सुधया तत्र महादेव्याभ्यषिच्यत ।
पश्चात्यर्कमिते शाके सप्ताष्टाङ्कितवत्सरे । ततः सपरिवारः स कश्मीरानविशच्छनैः ।
सकुटुम्बं तमायान्तं दृष्टिदानेन भूपतिः । अनुजग्राह सोत्कर्षं चूतद्रुमदवालिम् ।
डलचाख्यः कर्मसेनचक्रवर्तिचमूपतिः । कश्मीरान्स तदैवागात् सिंहो मृगगृहानिव ।
षष्टिपामसहस्रेषु स्वाम्यं दातुमिवाथ सः । तावत्संख्यसहस्राणि सैन्ये सादिनोऽवहत् ।
जनं धनप्रयोगेण निविवर्त्तयिषुर्नृपः । सर्वेषामेव वर्णानां दुर्मतिर्दण्डमक्षिपत् ।
प्राणात्ययात्प्रभोः कोपे तत्प्रतिपदमाहवः । प्रायश्चा ब्राह्मणाः प्रायश्चित्तीयाशङ्करक्रमम् ।
तदेव कालमान्याख्यैर्भौट्टैर्वेष्टितवैरिभिः । सबन्धुर्गोत्रजो व्याप्तदकतन्त्रो न्यहन्यत ।
मान्योऽसामान्यधीः कालमान्यवंशोद्भवानलः । चक्राग्निच्यत तत्पुत्रो दैवादेकः स रिञ्चणः ।
व्यालटक्कमुखैर्बन्धस्तवर्गवैराजिनैरपि । बद्धा संहतिकन्थां स तान् जवान् जेतुमिष्टवान् ।
निपात्यमानकोशं स भत्यावे तृणमेति सः । तान् प्रत्यश्वावरुद्धतमुद्धेन स्वातताथिनः ।
नृसिंहः स नदीतीरे सिकताश्रितायुधः । तान् प्रत्येवत रक्तस्य मतु कोशस्य पीतये ।
कालादेरागतास्तत्र कालमान्या निरायुधाः । सिकतान्तर्निविष्टस्य परश्वधेसुषोहताः ।
प्रशान्य वैरिवर्गेण पितृद्रोहरजोमलं । भोगानेकारिभीभ्योऽगात् कश्मीरान् बन्धुभिः सह ।
पूर्णस्य रामचन्द्रस्य दण्डितान्वेधगार्थमा । शीलाशाभि रिञ्चनाद्योदयं सोऽथ वोढवान् ।
देशनिर्भिन्नापथत्याषा डलचे कणवर्त्मनि । काश्मीरिकैर्जनैः सर्वैः शलभत्वमलभ्यत ।
दह्वाकलरिञ्चाभ्यां प्राग्युदीच्याविरुद्धजनः । वसतेः पश्चिमामार्गं प्राग्यमार्गमथागमत् ।
अधोऽम्बाप्नपुराङ्गीगिरौ रिञ्चनमादरात् । कायायुषां कलाख्यानां पुनागानामभूत्सदा ।
पश्चिमावमिव स्वामच्युतं पिशाचसन्धया । बलमौरैश्वनौ लोकं काश्मीरिकमपाहरत् ।
धनाशु प्राप्य भोट्टेभ्यः काश्मीरजनविक्रयात् । गर्भ्यश्चाशाः प्रधाजन्यां स रा रिञ्चनवारिदः ।
सार्धितासेवदेवोऽथ स्त्रीनतीतभयाकुलः । डलचः कश्मीरतस्तारवत्मार्गेण निर्ययौ ।
जनाः काश्मीरिकाद्दुर्गविलेभ्यो मूषिका इव । डलचेऽतोगते बन्दीकृतशेषा विनिर्ययुः ।
नालभ्य पितरं पुत्रः पिता तस्य न कश्चन । भ्रातृंश्च भ्रातरौ डलचराश्चवोपशवात्यये ।
मितलोकाखिलश्च निर्भाज्या दर्भनिर्भरा । सर्गारम्भ इव प्रायस्तदा काश्मीरभूरभूत् ।
समर्थामग्रपतीन कन्वो रिञ्चनः प्राभवत् पुनः । विषमन्यपति ध्वान्ते सुलभोऽभिसारिकाः ।
उत्तराजविनिर्भुक्तं राजानं तुङ्गिमत्पधा । चक्रवर्त्त्वस्य मूद्रेव रिञ्चनासाचलस्तनः ।
दृष्ट्वा गतागतिध्यैये भावस्यं रिञ्चनं स्थितं । चमत्कृत न कैरातः प्रत्याशवोऽस्वसंशयाः ।

रिञ्चनश्चोनराजस्य [illegible] । कुलवल्ली राजवंशे [illegible] पदे पदे ।
भोट्टांशवरकोट्टाख्यःपदविश्वस्तात्मचरम् । ततोऽयं बहुगोष्ठीको रिञ्चनोऽत्र विभूषणम् ।
तथैव लहरज्ञान्तर्भूमिं [illegible] निर्ममे । अविच्छद्रामचन्द्राच्च भूयसापि रिञ्चनः ।
रामचन्द्रसुतोद्यानलक्ष्मीवर्ति च रिञ्चनः । [illegible] कोटादेवीमरोपयत् ।
श्रीरिञ्चनभवाह्वाया नगरं [illegible] । विधाया[illegible] चातुर्दश्यातुरः । १७०
प्रमथ्यजगुहां राज[illegible] । [illegible] रवे वसं ।
वैरिधाराधरश्विचं रवेः राजा[illegible] । [illegible] विश्वातीर्णा [illegible] ।
पद्मादीनां च [illegible] विंशतिं । स राजराज[illegible] श्रीरिञ्चनम् ।
श्रीरिञ्चनपुर[illegible] मठी । [illegible] दुःखितितिमिरैः ।
पूर्वदृष्टमिवा[illegible] पुमान् । काश्मीरमण्डलः पूर्वराज[illegible] नदेवत । १७५
दीपैरिव प्रतिष्ठानं [illegible] स्थिरं स्थितं । [illegible] प्रभावस्य ते राज्ञी[illegible] ।
[illegible] हन्ते भेदे [illegible] प्रवर्तिनि । [illegible] विस्मयता तदा ।
वने [illegible] । तथैव [illegible] देवे [illegible] नृपः ।
तत्र दा[illegible] हितहेतुना । [illegible] मिषे वा दुष्टे [illegible] ।
हेटं [illegible] । काश्मीर[illegible] करायत । १८०
दुग्धधाता निर्मितस्य मार्गे [illegible] । गोपालाः कुर्वन् पाने क्षीरं निष्पीतवान् [illegible] ।
राज्ञा विज्ञापितेनाथ [illegible] गोपाल[illegible] । [illegible] निश्चयं ।
[illegible] भाविता गोपी [illegible] । [illegible] व्यहारयत् ।
तस्य [illegible] क्षीरधारया । राज्ञः कीर्ति[illegible] गोप्या [illegible] ।
[illegible] । [illegible] किशोरकौ तुल्यौ [illegible] । १८५
[illegible] वने । [illegible] परं ।
मदीयोऽयं मदीयोऽयमिति[illegible] । [illegible] ।
स विवादं तयोः श्रुत्वा [illegible] । [illegible] किशोरस्य राजा[illegible] ।
तस्मिन् किशोरके [illegible] । माता [illegible] च नितरा[illegible] ।
[illegible] । [illegible] किशोरके । १९०
[illegible] पातितं [illegible] राज्ञा महाधिया । [illegible] ।
[illegible] । तस्मिन् राज्ञि [illegible] ।
[illegible] । [illegible] ।
[illegible] । [illegible] ।
[illegible] । [illegible] । १९५

कलानिधौ रथमये बाले भूलोकमागतः । मूर्छिता वसिरच्छेमोदयचैव जनता तदा ।
श्रीमानुद्यानदेवोऽथ रत्नमहरबोधतः । समाहिता तुरुष्कान्त् गान्धारदेशमधादिति ।
श्रीकतामेव गन्तव्यं जाने तत्रनगरान्तरे । सर्वेषामेव विलेखः स्वामी संमानविग्रहा ।
भुङ्क्ते व्यालः श्रियं प्राणपणैर्युधामिरर्जितां । स्त्री वारवती कामदृक्त्वा भोगभागिनी ।
दूरस्थो भूतिविज्ञाताव्यालं वर्डीचिकीर्षति । करस्थां तु स्वकर्षेषु भुजासु विदधाति वः ।
श्रीरमायैकपार्थिवं निश्चित्योदय भूपतिः । तुरुष्कोत्थानभिज्ञस्त्वाविर्ति निर्मितवानयोत् ।
एवं वन्द्येर्वनिर्भिन्नाः दुष्कायाः मदकलिताः । विंमम्ले ककारचिंते प्रबड्दय भूभुजं ।
तत्खड्गधारासम्पातैर्व्यालस्तेषां वदन्नरान् । केशश्चतापममुद्राकामूर्धन्तु केवलं ।
तेऽथ लब्धजयंमन्यासादधापीडमव्ययः । नगराभ्यन्तरादप्यपरवार्थमवहृताः ।
यथा स्त्रतदेव ज्ञिव्वा भूयो भातभयान्नृपः । दूरं गतान् रिपून् दृष्ट्वा राज्ये राजोदतिष्ठत ।
आरुरुक्षन् राजधानीं ते यावत्तावत्पराधिपं । षपेतमूर्छमायान्तमद्राक्षुः पुरवृत्तयः ।
त्वया किं न त्वया किं न हतो राजेत्यनीतयः । परस्परविवादान्ते तत्कालं सुखभुञ्जताः ।
आन्योन्यमन्यवोऽन्योन्यकोटनाद्राजसमनः । कर्तव्यं मरणं राज्ञा स्वयुः स्वयं स्वयं जनाः ।
भैवान् राजाय दुःशीलान् प्राकारोपेव केवलं । उवेलामनवस्थागी सर्वथाधिगतिं पुनः ।
सगर्भावैरिकोडश्रीरोषवान् स वदीदरत् । षविभिर्भूपतिर्गर्भमार्लि प्रमीर्भवेरिव ।
तद्रोषरोषजा पीडा राज्ञस्तत्कुलमारणात् । चित्ते शान्तिमगात् खड्गघातोत्था नतु मूर्द्धनि ।
दुःस्वप्नमिव तद्दृष्ट्वा सुखादिर्षारतं षधात् । प्रबुद्धेव पुनः प्रापदभयेन सुखं मदी ।
षड्राश्मध्ये राजा शहमेरे प्रशमधीः । सकोटामात्मकं हवै सपुत्रं हैदरं ददो ।
सर्जितः कोटया देव्या प्रागेव मतीवदः । वच्छायतं खुरत्यसः शहमेरो न्यवेवत ।
परिवाच्छलतोऽकोर्त्यां स्वपराजकजातया । परितोषवितं राजा स्वनामाङ्कं पुरं व्यधात् ।
पीवदुर्दिनमार्गेष्वपविभोधरणीपतिः । मासांश्च कतिचित्दूष्य मकाममकरोद्भुवः ।
वेमन्ते शैत्यपादुर्भावदोषेण धरणीपतेः । महत्कोपेन भैविषं शिरःपीडायतोत्तरं ।
यद्भेकात्ममाज्ञानां पीडावरगुणविधः । भूपतेश्चममाज्ञया पीडा कष्टमवर्द्धत ।
एकादश्यां ततः पौषे नवनन्दाबदवत्सरे । निरत्ता खद्युवेदेन भूपतेर्मुत्युवेदना ।
एकादशदिनैश्चैा मासौ चीन् वत्सरानपि । षष्ठां वरस स जग्मे वधो रिञ्चनभूपतिः ।
पुत्रं हैदरनामानं बाल्यादनभिषिक्तवान् । सनयाविषमविश्लाद्राज्यं सेनाव्ययंवहन् ।
सर्वैः कुलनाथलाद्विवृने मतिमानपि । सम्यक्तमवेत्तो मतिमान् शहमेरकः ।
समं श्रीकोटया देव्या मूर्धेव चर्तविया । तदीयदक्षदेवमं कश्मीरराज्यमकल्पयन् ।
राज्यलक्ष्मीमहादीक्षा गुणवद्धा मरीचवी । रिञ्चनोर्मैःपरं सत्या राजाधःपद्माकलन् ।
राजा भट्टारपुत्रौ तौ संमराशेकरो तदा । कम्पराज्यादिदेशानां खामद्दायादरक्षकन् ।

धीरिवाथोत्तरा कोटा देवी कर्माधिकारिणी। राज्ञा देवस्वामिने तदादिष्टे वचश्चरत्।
तेनसापि हितान्यासन् चापि रिञ्चनकालत:। अन्यस्योत्तिष्ठ राज्यमदेषेऽभ्युदयेऽस्य:।
यच्चाकम्पत वैभवस्य स्थिता कोटया स्वयं। विषयाकमथ तत्र सम्यै: किन्तु वीक्षते।
अचलदेव षड्गादष्टवर्षविवर्जक:। स कोपिवदनशैलीत् कार्यं कामलेवासके।
चालिकर्म किंचनस्य वर्तते सर्वधारिण:। किमिमर्हभयाद्धाया सोऽवशाद्दाक्षिणे गते।
तावद्विषतायेव कोशसङ्करणं दधत्। कच्छभवो कमोर्षि च पतिवेऽद्दिन कारुणीं।
अथ मुगधपुरस्वामिदन्तानीकिल्बधूत:। कश्मीरान्नशोऽविशद्यात् कठरवापर:।
अपचेराविपत्याधावलेनाक्रम्य मेदिनीं। मापले योगमिश्चं च कर्णमेह मयोहता।
प्राप्ते भीमानकं तस्मिन् सर्वेन्द्रे दैन्यमाश्रित:। भोट्टदेशमनान्पूर्वमुर्वीपरिहृतो भयात्।
निवर्तय चमूमन्यां किं मिथ्याद्वेषपीडया। पराजकाश्चया पाप्मा: कश्मीरा: कुलनाशवत्।
इति श्रीकोटयामात्यै: प्रेरितैश्चधारिभि:। आचारचैन्यमचल: प्रत्यमुवाचितोचित:।
प्रतिमुक्तनिजाचार: सारथीनोऽचल: स तै:। मोगास्त्वचक्तात् कश्चित् कालं मार्गे विलम्बित:[1]
तावच्छ्रीकोटया देव्या तदा पालयितुं प्रजा:। भोट्ट: स रिञ्चनो नाम राजभावे न्ययुज्यत।
प्रमीतभर्तृकोत्पन्नसन्तापश्चैव सा तदा। अद्भुतम् निजै: सर्वैश्चिरस्थापयशोमुखी।
तुषारलिङ्गपूजाभि: कृतार्थीकृत्य वासरान्। भोट्टदेशाश्रितं देशमगच्छदोत्तभीर्नृप:।
उदयाद्रिभुवा पूर्व: शमीवाय स कोटया। से रिञ्चनत्योगामी चिरसाधारि सादरं।
यं कोट्टादृतजट्टाख्यं मिश्रपायस्य मन्त्रिण:। बहुमायाक्षमं राजा स तं मन्त्रिमिषारिन।
प्रजमेर: स वीरोऽथ परिपालितरैश्चनि:। अपत्ययो: क्षमाभर्तु: पुत्रप्रेमभरादभूत्।
देव्यास्तु समदृष्टित्वात्पुत्रयोरुभयोरपि। राज्ञो देव्योऽपि शाहमेरो नामधेय स पश्यते।
अप्यलोपप्लवात्तस्मै भयाशोकै: समाश्रित:। शाहमेरस्य च राजानं न कदाचाप्यवीगणत्।
शाहमेरो देवरक्षेण दर्शयित्वा मुहुर्मुहु:। अभावचकारं राज्यपत्रिं तं द्वियामिषं।
रचंतटस्य गुडेगरहितो अलक्ष्यितः। अलेश्वरात्पुर: स प्रजास्वपमतारयत्।
शिर:शाटकांचदारञ्ज्ञो समभ्यषिचताभुभौ। चन्द्रार्काविव तत्रात्रां शूरौ पौत्रौ गुणोच्छ्रितौ।
दारैश्चर्यात् मधुरहर्षी राजाक्रमानोचत:। शाहमेर: स विपद्गारमभ्यर्चितपतिवेक्षिणं।
सोऽलेश्वरसुतां दत्वा कुमाराय तदर्थीक्षितु:। श्रीमङ्करपुरं जित्वा राज्ञ: सप्ताश्वहर्षत्।
सप्ततेजाकपुरेऽथ माश्चितैश्वर्यभाजनं। अंकरस्य सुतां दत्वा कृत्य कृत्यवेदोऽभवत्।
यज्ञस्पतापी सर्वोगिधिरप्युललाचर्द। प्रजासां स मूर्धिकोऽस्य देवमित्रमिवाकुलोन।
मकरावसमायोग्यै: करालस्यो वसविष:। करावे स करावीना: करमालककच्चलात्।
अविचरन् वीरथमादशलाग्रभिलाषत:। राज्ञ: अवयदेवस्य विजयेशपुरं तत:।
स्थित्वे प्रकल्प्य पश्यत तत्र अवयंदराजं। शाहमेरोऽथवाशोऽपि अनक समदर्शयत्।

कम्पनेश्वरतत्पुत्र लक्ष्मीकर्षकतां हरन् । चिरं स सम्पदां प्राप्तः सुदावमिव सत्वरः ।
नरेन्द्रकृमेनूयं कोटराज्ञमयाचतीत् । अच्छोरकम्पनावत्सम्वद्योत्साकेन कः ।
याव: केचित्परे भेदाद्दाशाद्न्ये परे भयात् । आन्तरावनयन् धन्या सकल्याकाय यावनं ।
सवन्यलोकतात्पुत्रीमालाइव बभार ता: । माजानाकृतमीनीरविवा: प्रत्यवरी: पुन: ।
राजवीजिविधियत्याकम्पादिकमनस्य न: । क: अच्छोरवरेर्णोभ्यवन्धविरदो वने । २६०
शहमेरात्सुपूरेण कामवोलयमालिना । चाकान्त: परितो राजा सद्राक्षितद्रुमोपम: ।
पुरमाचाधिपत्योत्यलक्ष्मवेव महीपते: । जीवितं दूरमगमच्छुहेन यथया यमं ।
त्रिवरात्रिवयोदश्यां वर्षे राजा चतुर्दशे । चमायान् स चमामोज्जोच्छ्वोरसार्वदूषितां ।
अथ अच्छोरभीत्या श्रीकोटा चमार्थवानि सा । मूर्छेद्भुतानवद्भुतिं भूपालमलयादिकं ।
अच्छोरो मन्तुतदारा माचार्च्य सीकरोत्तु मा । इति व्याकांसमुत्सृज्य मान्त्रनाय परं सुतं । २६५
पुत्रत्वेन हृद्मदोषेण च विलोपिता । चवदूमनिष्कमी श्रीकोटा महिषी तत: ।
स्त्रीभावाद्न्युभावाच लवण्येदपर्हविता । चवानयत् सवं भूमिं विधवां स्वां सखीमिव ।
पूर्वापकारस्मरणात्कृतमेराद्योऽर्थिता: । तां प्राणमममात्या: स्वां चान्द्रीमिव नवां कलां ।
अमयन्या रज: सर्वं तापापहनिदक्षया । तया निदाघतृष्णेव तता: सर्वाहृता: प्रजा: ।
अच्छोरात् स्नोदयभ्रंमयहितो भट्टभिक्षणं । तद्वेदकविनाशार्थं मानं देवी निनाय सा । २७०
कुमारेषु महाभीतिजलपूरेषु सा तत: । तत्प्रज्ञानावमारस्य कार्यपारं परं ययौ ।
चम्त: येदे न अच्छोरत्वाद्न्तं भिक्षणोदयं । मानवन्त: सहन्ते हि व्यायायामं कथञ्चन ।
वर्धते धूमतापादि लक्षणं जातवेदस: । धीमतोऽस्य न किञ्चित्तु रोषलिङ्गमलक्ष्यत ।
कलाभिनीतरोगेण शहमेरेण धीमता । प्रत्यायकविनाशमात्मन: समकल्पत ।
तस्माय प्रत्यवेक्षार्थमवतारादिभि: सह । व्यसर्जि कोटया देव्या स श्रीमान् भट्टभिक्षण: । २७५
खेद: कुपितपित्तस्य हितो भैषेति वादिभि: । सम्प्रवेशात्प्रविश्यन्त हा: खेलदनुयायिन: ।
तौ भिक्षणावतारौ द्वौ तत्समीपमभिक्षतां । शत्रुव्याहिव तत्प्राणरक्षिणौ देवता ननु ।
चनुचुम्बनयोरन्त: स कालेन तयोर्निजै: । गात्रे न्यस्तानयत्कृतीराधीन् खड्गादयानयत् ।
शिराभि: शोणितं वाष्पं दृगाद्भि: कवलैरसृन् । तौ दावमुचतां मयसाधुवं स च चेतसा ।
तदेव प्रणदीपाद्पूर्णपात्राद्धेनच्छिद्र: । रोगलोचोचितं स्नानं स तयो: शोणितैर्व्यधात् । २८०
भवबन्धनधंसपरावेतावुभावपि । तयोरन्यत्ररं हारीतत्यान्यमहरदिधि: ।
प्रणीतद्विजशोकोत्यतापशान्त्यै जल: परं । परमाशान् रोषवशो मरो रि शुश्रयादिति ।
अच्छोरं रोद्धुकामानां समर्थानामपि दुर्धिय: । कोटादेवीममात्या: स्वानेयबुद्धिं न्यवारयन् ।
केदारमिव लुब्धा सा पानीयेन महर्द्धिना । लोकमायाचनाम्नाय सायाञ्ज्योत्पलचन्द्रिका ।
चामात्यतिक्रमाज्जातु कश्मीराधिपतिं प्रति । पुष्पपुरकरोद्यानामनिशाश्रमिमता । २८५

तद्दृष्टात् कम्पनेशस्तां कुल्याद्विव पक्षिणीं । जीवग्राहं गृहीत्वाथ कारागारमानयत् ।
मन्त्री कुमारभट्टाख्यस्तस्याः सचिवपुङ्गवः । तन्मोचयितुमुद्युक्तोऽकार्षीत्तदामात्यैश्छलात् कलिं ।
राज्याः पुष्पावमात्रेण भिन्नमाकारसन्निभं । कमण्डलुकरं कञ्चित्तोऽधादिदधार्थिनं शिशुं ।
गत्वा स कम्पनाधीशं धीप्रपञ्चाविभण्डितः । ब्राह्मणवाद्यार्ध्यसम्पत्तिशालिनीं वाचमभ्यधात् ।
स्वशिरोमलिनीकृत्य जीवतां यायिदाज्ञया । पुण्ययत्नं त्वया स्वामिन् कृतार्थीक्रियतेऽद्य नः ।
गत्वा त्वदाज्ञया कारागारस्थास्यसर्गमास्यतेः । धनञ्जयसन्दीपोऽयं स्वामिनस्त्वत्कर्तुमिच्छति ।
स्त्रीत्वादशक्ता दातुं सा सममेवोद्धृतं यतः । अवदत् कम्पनेशस्तां कारामेवं विमोचितः ।
कारायां निर्गमिष्यन्तीं देवीं कोटामिवेक्षितुं । तत्कालमेव सन्ध्यागाज्जगद्भ्रमकोविदा ।
सन्ध्यावन्दनयोग्याम्बुवाहिना वटुना सह । असौ कारामविशच्च राज्ञ्यास्य निकटः शुचः ।
राज्ञीवेशभृतं तत्र स्थापयित्वा वटुं स तं । तद्वेशधारिणीं कोटामन्याधाय विनिर्ययौ ।
रक्षितारोऽपि नाजानंस्तथावस्थावदेव सा । कम्पनाधिपतिं चक्रे स्वचक्रेभमकस्मात्करिं ।
सा ब्राह्मणकुमारेण मोचिता भट्टभिक्षणात् । एकदन्तखलानेः किं नान्येनैभमुखाद्भवेत् ।
तयानपेक्षितोऽप्येतस्मिन् ब्रह्मरो नैव ब्रह्मया । कृतवैराः समर्थेन प्राज्ञा नैव च्युदासते ।
न प्राभोदस्य चाकुप्यत्तस्मिन् सा बलशालिनि । तृणा प्रमादमस्थिता विनाशप्रथमाङ्कुरः ।
जयापीडपुरं याम्यां तस्यां कार्यानुरोधतः । शक्रमेरोवकी जातु नगरं स्वीचकार सः ।
तस्मिञ्छद्यन्येनाकेन गृहीताऽ वलोयसि । राज्ञी समग्रणीत्कोट्टहारं महश्रयाश्रया ।
निरुद्ध बलिनः कोटगृहाभ्रे मतिशालिना । नृसिंहेनाभजत् कोटा द्रगाणीव मज्जभेदं ।
सिंहासने मया सार्कं श्रिया सार्धं समोरमि । समया सह चित्ते मे राज्ञी निविशतां स्वयं ।
तामेवमादिशन् देशमुग्धां संमोह्य यत्नतः । हस्ते चकार कोट्टस्थां कोटादेवीश्च बुद्धिमान् ।
एकस्मिन् शयने रात्रिमतिवाह्य तया समं । स प्रातरुत्थितो जातु तोलकैर्देवीमरोधयत् ।
वर्षे पञ्चदशे शुक्लदशम्यां नभस्यतः । तात्र्व नभसोराज्याद्राज्ञी भ्रंशमलब्ध सा ।
तत्पुत्रावपि तौ द्वौ स करणीयविचक्षणः । बबन्ध बन्धुसम्बन्धिकम्पहृष्टोभटायणौः ।
स्वं रूपं चिदचिद्विशेषभिरभितो व्यञ्जन् स्वयं निर्मितैर्यश्चाश्नोति देशकालकलनाकल्लोलिनं तन्महः ।
आत्मा वास्तु शिवोऽस्तु वाथ हरिः सोऽप्यात्मभूरस्तु वा बुद्धो वास्तु जिनोऽस्तु वा भगवते तस्मै नमः कर्मणे ।
श्रियं लवन्यलोकेषु कीर्तिं दिक्षु महीं भुजे । लक्ष्मीं वक्षसि कोटाञ्च कारायां स ततो व्यधात् ।
नीत्वावस्थान्तरं दौःस्थ्यशमात्कश्मीरमण्डलं । श्रीशंवदेन शस्यास्यामन्वां स्वस्य व्यधान्नृपः ।
महाबले भुजे तस्य काष्ठादीपनशालिनः । शोर्णीक्षिणः प्रतापाग्निधूमायन्तु सन्ततं ।
प्राहरन्नाभिमणीं राजा संशयं ननु तस्य ते । भिनत्त्यन्यान् मणीन् वज्रो नान्यस्तमपि तं पुनः ।
स राजा राजतो राजस्थानीयान् काष्ठवाटगान् । महात्मनोऽपि विद्वान्स्तु स्वात्मनीयया बभौ ।
चिरं धुरं परिन्यस्य पुत्रयोः स्मारसूनयोः । नयोश्छिन्नयया राज्ये सुखं भुङ्क्ते स्म भूपतिः ।

स पञ्च वासरान् भुक्त्वा श्रीमच्छाम्बदिनीपतिः । सप्ताद्मेऽब्दे राकायामाषाढ्यां च व्यपद्यत ।
अथ प्रथममामन्त्री: मन्त्रतज्ञः स जंसरः । सतोभरःक्षितेरक्षामक्षामश्रीरटङ्कयत् ।
राज्यतोरणमन्त्राद्यलक्ष्मार्थ्या धरणीपतेः । अनुजोबलवृद्धिभ्यामगमच्छङ्कनीयतां ।
नैव दानं न चादानं नियतं नाप्यनुग्रहं । विहारं न तथाहारं राज्ञो न्यूनं स हि व्यधात् ।
प्राग्वदिव्यासमन्यस्मिनकुर्व्वति महीभुजि । युवराजो मनाक् चक्रे निकटस्थैर्व्विरक्तधीः ।
तदैमनम्नाहत्याम्नमवर्णक्किद्रलाभतः । युवराजं ततो राजस्थानीयाः प्राक्षरक्षया ।
आगते विपदे व्यक्तिं राजस्थानीयसंश्रयात् । सोऽगादवन्तिनगरं तन्मूलस्थानमुद्धतः ।
अथोत्पलपुरं राजा भटैः सह रणोद्भटैः । अविभ्रियदिदं भ्रातुर्व्वापि कस्य विसृष्टवान् ।
दुर्ज्जनप्ररणात्स्वश्चेयस्त्तेहं नाभ्यजीगणः । लोकापवादश्चपरतः कथं कम्पो न जायते ।
अन्योन्यपानकायाश्री राज्ञस्त्विदिवगामिनः । पालनीयामनुध्याय प्रत्यागच्छ दयां मयि ।
इति सन्दिश्य दूतञ्च व्यसृजत् स नरेश्वरः । कम्पनाधिपतिं चन्द्रं व्यसृजच्च निजात्मजं ।
मृगयां युवराजोऽगादिति दूतं निरोधयन् । भ्रातृपुत्रं निरुन्धञ्च सुतश्लेषोऽगमच्च सः ।
दूतः किमिति नायातः कालो हि सुचिरं गतः । इति चिन्ताकुलोऽलक्षभङ्गो राजान्तिकं ययौ ।
ऊचे च जाने स द्रोहं लक्षयित्वा तवानुजः । त्वत्पुत्रमारणाथागाद्दूतस्य चिरागमः ।
आति भुङ्क्ते स्वपत्येव युवराजइति च्छलात् । त्वद्युगनिषेधाय नूनं रुद्धो वचोहरः ।
तदवन्तिपुरं तस्मिन् श्रीदेवसरसङ्गते । संप्राप्तिःस्वामिकं रुन्धाजयोऽस्माकं ततोभुवः ।
अथावन्तिपुरं गत्वा मत्वातिश्रयशालिना । राज्ञा रुद्धं तथाकारि तद्भटैरुद्भटैः समं ।
अवसराय भृत्यानां वधं नूनं निवेदितुं । वितस्ता प्रवहद्वीघा प्रतीपमगमद्यथा ।
भ्रातृपुत्रं पराभूय तावद्दामरे द्रुतं । व्यावृत्ते रणखेदान्तः प्रपलायत जंसरः ।
कलयोर्नैव कर्त्तव्यः कलिर्व्वीसहयोर्मिति । राज्ञा समं विदाश्चके धीमानञ्ज्वरस्ततः ।
प्रतिमुच्य निजान् योधानवन्तिपुरमुत्सृजन् । अथ चौरोपयेनामात्यश्चाऽगमद्दीक्षिकां ।
नगरी रक्षितान्यस्य मध्यराजे स्वमन्त्रिणि । कमराज्यं विराजक्कोजंसरस्यागमत्तदा ।
दानमानी प्रतिश्रुत्य सव्यराजं विभिन्दता । युवराजेन नगरी स्वीकृता मन्त्रयुक्तिभिः ।
नाद राजतया दुःखं भुक्त्वा कश्मीरमण्डले । मासदयोनौ दौ वर्षावत्समानमगान्नृपः ।
जानञ्चलावदेनोऽथ तं कालं कलहाक्षमं । दारेभ्यश्च ददौ भ्रातुः सद्योविघ्ननिवृत्तये ।
सन्निलोत्तरणोपायमेतुं सुय्यपुरे व्यधात् । विपक्षतरणोपायं न पुनर्जंसरोऽस्मरत् ।
पथिकानां निवासाय तेन पर्व्वतसीमनि । कक्ष्याविभागसचितः स्वनाम्ना रचितः सरः ।
एवं विभ्रमनीतिभ्यां देशं शोधयतो निजं । श्रीशिवस्वामिको राज्ञा दारैश्चाप्येमवाप्तवान् ।
राजपुत्रः स वाक्पुष्टाटवीं लीलारयाद्भटन् । योगिनीचक्रमद्राक्षीत् कदाचिद्गिरिगह्वरे ।
उदयश्रीस्तथा चन्द्रजामरस्याप्य सम्भौ । अपश्यतां न किं तेषां महतामनुयानतः ।